

54145

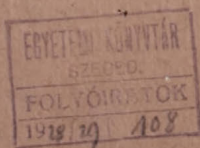
RBH 4041

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

HATODIK
ÉVFOLYAM

1914. JANUÁR

ÁRA 40 FILLÉR.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. **====** ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.

**Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□**

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

□□□ Javitások a legművésziesebb kivitelben. □□□
□□□ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. □□□

TARTALOM:

Dr. Harrach József: Vidéki operák. — **Meiszner Imre:** Dr. Witt Xaver Ferenc. — **Vidéky Ödön:** Kerékiártó Gyula. — —**ta:** Parsifal. (Operakritika.) — **Járosy Dezső:** Filharmóniai hangversenyek. — **Hangversenyek.** — **Opera:** M. kir. operaház. Népopera. — **Musica sacra:** A győri székesegyház templomi énekkarakak december havi műsora. Az egeri főszékesegyház ének- és zenekarának karácsonyi műsora. — **Tudósítások:** Kolozsvár, Kaposvár, Pécs, Marosvásárhely, Bécs. — **Zeneiskolai szemle:** Krammer Teréz a Nemzeti Zenedében. A Nemzeti Zenede közgyűlése: Székesfehérvári zeneiskola. — **Irodalom:** I. Könyvek. (Cserna Andor: Parsifal-analízis. Dr. Rónaky Kálmán: Amtmann Prosper fuvolója. — **Pályázatok:** Dunántuli Dalosszövetség. — **Hírek:** Turolla Emma. Ifj. dr. Toldy László — egyetemi magántanár. Kiténtetések a bécsi Operaházban. Hebbel „Judith“-ja operaszínpadon. Figarella. Massenét hagyatéka. Filharmóniai hangverseny Székesfehérvárott. Az Opera Comique programja. Uj egyetemes népdal-gyűjtemény.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

Vidéki operák.

Húsz-harminc évvel ezelőtt Magyarország több városában kultiválták az operát. Azóta csodálatosan nyoma veszett; teljesen kiszorította a triviális, frivol és erkölcsrontó operett-izlés. Pedig, ha akkor lehetett művelni az operát, miért ne lehetne most is? — sőt most erre még kedvezőbbek a viszonyok. Az operetthez amúgy is kell zene- és énekkar, kellenek magánénekesek; a különbség épen még néhány jóra való operaénekesben rejlik, sőt a könnyebb játék- és vígoperákban szerepelhetnek az operett-énekesek is. Egy-egy vidéki színtársulat most is megpróbálja az operát és sikerül a kísérlet. Erre a külföldi kisebb városok szolgálhatnak mintául, melyek színházaiban a drámát, operát és operettet egyaránt kultiválják. De hát így volt ez régebben a nemzeti színházban is. A vidéki operák előiskolául szolgálhatnak a m. kir. opera fiatal tagjainak kiképzésükre.

Azt korántsem gondoljuk azért, hogy a vidéki operák csupán a m. kir. opera céljából létesítsenek; öncél gyanánt is missiót végeznének a nemesebb izlés fejlesztésében, de vállvetve biztosabban érhetnének célt mindkét részről. A létesítendő zenekarok nagyban elősegítenék a vidéki operák létrehozását s még könnyebb lenne magánénekesekről gondoskodni. Hiszen van most az operának több ösztöndíjas növendéke; mi lesz mindezekkel? El nem foglalhatja valamennyit, ha csak nem a színházi páholyokra szerződteti. Vagy talán elbocsátja a külföldre, akiket saját pénzen szerződtetés kötelezettségével taníttatott?

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

Ezeket néhány éven át vidéki operáknál lehetne foglalkoztatni, hogy azután a kiválóbbakat közülük a m. kir. opera foglalja le. Hiszen a nemzeti színház is leginkább a vidékről toborozza fiatal tagjait, sőt még a színművészeti akadémia végzett növendékeit is jórészt a vidékre utalja a szükséges gyakorlat megszerzésére. Ezáltal elérhetnők, hogy a m. kir. opera itthon találna szükség esetén fiatal énekeseket, hogy nem lenne a külföldre utalva, hogy megszűnnék az énekesek túlkövetelése, mert tudnák, hogy könnyen pótolhatók, továbbá, hogy a m. kir. opera közönsége nem lenne oly gyakran kezdő énekesek szárnypróbálgatásainak kitéve. A m. kir. opera kevés énekest képes szerződtetni a zeneakadémia végzett növendékei közül, mert nincs szüksége annyi kezdőre. Ennek folytán jórészt a külföldre kerülnek s ott ragadnak. Jelenleg is van 15—20 magyar énekes a német opera szolgálatában, kik Magyarországon nyerték kiképzésüket.

Vidéki operák szervezésével alkalom nyílnék nem csupán énekesaink gyakorlati kiképzésére, hanem mód nyújthatnák fiatal zenészeinknek is a karmesteri gyakorlat megszerzésére. A zeneakadémia annyira nem viheti növendékeivel, hogy mint kész operakarmestereket bocsássa a m. kir. operába. Megtörtént már ama furcsaság is, hogy külföldről szerződtettek a m. kir. operához karmestereket, de meglehet, hogy oda voltak utalva. Mert aki az operához kerül, annak kész embernek kell lenni; nagy repertoárral kell birnia épen úgy, mint az énekesnek, hogy képes legyen nagy előkészületek nélkül szükség esetén bármit vezényelni. Ezt a szükséges gyakorlatot fiatal zenészeink legbiztosabban a vidéki operáknál szerezhethék meg.

A vidéki operák új lendületet adnának opera-irodalmunknak is. Opera-zeneköltőink eddigelé csupán a m. kir. operára gondolhattak műveikkel; mert a külföld bizony még jobb műveinket sem igen fogadja be. Ha azután a m. kir. opera sem veszi be, akkor eltemetheti a buzgó zeneköltő évek munkáját örök időkre. Szóval sokat, sokat nyerne vidéki operák szervezésével a zeneügy s első helyen a m. kir. opera; megszűnnék folyton a válság lejtőjén botorkálni. Magas feladatát céltudatosan valósíthatná meg és korlátozná a ledér, folyton elharapódzó, az ízlést megmértelyező operette-kultuszt.*)

Dr. Harrach József.

*) Ezt a közleményt zeneakadémiánk néhai tudós professzora 1896-ban írta. Miután ez a téma ma is aktuális, érdekesnek tartottuk leközlését.

Dr. Witt Xaver Ferenc.

Halálának 25-ik évfordulóján.

A „Musika sacra“ nyomán írta: **Meiszner Imre.**

I.

Huszonöt év előtt, 1888-ban, december hó 2-án, a bajorországi Landshutból az a szomorú hír kelt szárnyra, hogy az egyházi zenének láng-lelkű, nagyhirű reformátora, a német Cecilia-egylet megalapítója és első elnöke meghalt.

Az évforduló alkalmából honfitársai, tisztelői és barátai, egyházi ünnepélyekkel és egyházzenei előadásokkal kapcsolatban leplezték le díszes márvány emléktáblát, melyet a hálás utókor, kegyelete jeléül szülőházának, a walderbachi iskolának falába elhelyezett.

Mint író, zeneszerző, különösen pedig mint egyházi zeneszerző, lelkipásztor és hitszónok oly nagy tevékenységet fejtett ki, hogy működését és nagy érdemeit egy cikk keretében méltatni nem is lehet. E sorok célja csupán az, hogy nevezetesebb életrajzi adatainak felsorolásával rámutassunk azon bámulatos eredményekre, melyeket működése által úgy az egyházi zene, valamint különösen a liturgikus egyházi zene terén elért.

Dr. Witt Xaver Ferenc 1834-ben, február hó 9-én született a bajorországi *Walderbach* nevű falucskában. Atyja ugyanott tanító volt és szigorú pedagógus hírében állott, amit fiával is gyakran éreztetett. Feljegyezték, hogy egy alkalommal a kis Ferencet kilenc napig megbőjtölte azért, mert az elébe tett ételt — amit nem kedvelt — nem ette meg. Az elemi ismeretekre atyja tanította; a zene iránti hajlama már korán megnyilvánult. Hét éves korában hármely megadott hangot névleg eltalált, sőt minden intervallumot tisztán leénekelte. Amint pedig a hegedűn egy kis jártasságra tett szert, duettekét komponált, melyeket társaival játszott el. 1843-ban Regensburgba került, hol gimnáziumi tanulmányainak befejezése után az egyházi pályára lépett. Teológiai tanulmányainak végeztével, pápai dispensációval *Riedl* Valentin regensburgi püspök 1856-ban június 11-én pappá szentelte. Az az idő, melyet *Witt* Regensburgban mint diák, filozófus és teológus eltöltött, egyházzenei tekintetben valóságos noviciátus volt reá nézve, mert ekkor szerezte meg azon alapos esztétikai, kiváló' históriai és mélyen járó liturgikus ismereteket, melyek egyenesen predesztinálták arra, hogy kellő időben mint az egyházi zene reformátora lépjen fel.

A mult század közepe óta Regensburgnak kiváló szerepe jutott osztályrészül az egyházi zene reformálásának történetében. Ezt a dicsőséget a felejthetetlen nagy triasnak: *Dr. Proskénak, Mettenleiternek és Schemsnek* köszönheti, kik a talajt előkészítették. E három férfiú közül Wittnek atyamestere *Scherms*, a regensburgi dómnak nagyhirű karnagya volt. 1851—54 közt történt, hogy a regensburgi székesegyházi kar, a fentebb említett *Riedl* Valentin óhajára, az eddigi egyházzenei irányzattal szakított és a klaszikus Palestrina-stilusban irt egyházzenei műveket kezdte kultiválni. És *Scherms*, ki harminc éven keresztül egy oly irányzatnak volt hive, melyről most belátta, hogy az homlokegyenest ellenkezik az egyház akaratával, lelkének egész rajongásával az új egyházzenei ideál felé fordult és művészi magaslaton álló mintaszerű előadásokkal igyekezett másokat megnyerni és hiveket toborozni az új iránynak.

Ebbe a gyakorlati egyházzenei iskolába járt Witt mint karénekes, mint hallgató és bíráló. Hagyatékában egy egész csomó másolatot találtak a klaszikus egyházi zeneszerzők műveiből, melyeket mind ebben az időben másolt le. Ugyancsak akkor végezte összhangzattani és ellenpotozattani tanulmányait is.

Felszentelése után püspöke *Oberschneidingbe* küldte káplánnak, hol három évet töltött lelkipásztorkodásban a buzgó Handvercher S. Ferenc plébános oldala mellett. E triennium alatt fejlődött ki Wittben a hívők lelki gondozása iránti buzgalma, itt alakult ki azon misztikus- aszketikus kedélye, mely ép oly jellemző volt a 32 éves papra, mint művészi pályafutása.

1859-ben egy közeli plebánia templom felszentelése alkalmából felkérték, hogy Palestrina-stilusban írjon egy misét négyszólamú férfikarra, mert az új püspök, *Senstréy* Ignác, nagy hive ezen stilusnak. Így keletkezett Witt — noha már előbb is több apró dolgot komponált — első opusza: „*Missa septimi toni ad quatuor voces*“ címen. A misét a fiatal szerző vezetése mellett nagy hatással adták elő. A püspöknek annyira megtetszett, hogy Wittet visszahelyezte Regensburgba, kinevezte szeminárium tanárnak és megbizta a gregorián korális, homiletike és katekezis tanításával. Ezen megbízás révén Witt az egyházmegye jövődő papságának tanítója és nevelője lett s előadásai alkalmával igen gyakran rámutatott az egyházi zene siralmas állapotára, mely teljesen a világi zene befolyása alatt állt. Lelkesedve és lelkesítve tanított; előadása szigoruan tudományos és korrekt liturgikus alapon állott.

Ebben az időben kristályosodnak ki végleg egyházzenei alapelvei. Mindinkább világos lett előtte, hogy az áldatlan állapotokon csak alapos

reformmal lehet segíteni. Tíz évi szakadatlanbuvárkodás és kutatás, elméleti és gyakorlati előkészület, alapos meggondolás és megfontolás után regeteg dogmatikai, liturgiai, esztetikai, historiai és zenei tudással felfegyverkezve végre rászánta magát arra, hogy felveszi a harcot az elvilágiasodott színházias egyházi zene ellen s egyszersmind célul tűzte ki, hogy az egyházi zenét az egyház akarátának és szellemének megfelelően reformálja.

1865-ben november havában jelent meg nagy feltűnést keltő röpirata: „*Der Zustand der Katholischen Kirchenmusik zunächst in Altbayern*“ címen. E röpiratban mindenekelőtt világosan és tisztán fejtí ki programját az egyházi zenét illetőleg. Arra is ügyelt, hogy senkit meg ne sértsen. Nem személyeket akart kipellengérezni, hanem állapotokat, melyeket a mult hibáinak, bűneinek, mulasztásainak rótt fel. A modern egyházi zenében a trivialitást, színháziaságot, az izléstelenséget, az egyházzal meg nem férőt és ellenkezőt ostorozta, míg ellenben a modern irányzatnak azon műveit, melyek számot vetnek a liturgikus és az egyházzenei követelményekkel, egyenranguaknak tartotta a klaszikus kor egyházzenei műveivel. Tisztába volt azzal, hogy a reform csak az esetben valósítható meg, ha minden arra hivatott tényező át lesz hatva annak fontosságától s ha a reform ügyét szeretettel, buzgalommal és önzetlenül karolják fel. Hogy szavainak nagyobb súlyt és nyomatékot adjon, állításainak igazolására elismert zenei kapacitásokat idéz, mint Ambrost, Thibaut-t, Reichat stb. Nagyön is jól tudta, hogy mit jelent az egész elfajult egyházzenei világ ellen hadat izenni és feivenni a harcot slendrianizmus, az előítélet, a közönség, a tudatlanság óriási táborával. Előre tudta, hogy zelótának, zsarnoknak, puritánnak, békebontónak, sötétfejűnek, az igazi művészet ellenségének, Haydn, Mozart, Cherubini ócsárolójának, önző strébernek fogják nevezni. S ebben nem is csalódott, mert nemcsak világiak, hanem egyháziak is felzudultak ellene. A reformot melyet hirdetett, melyet csak bátorsággal, eréllyel, kitartással és áldozattal lehet keresztül vinni — ettől sokan fáztak és megijedtek! Sejtette — s ebből bőven kijutott neki, mint minden reformátornak — hogy tengernyi keserúséget kell lenyelnie, míg célt fog érni.

De Witt nem olyan anyagból volt gyurva, ki saját árnyékától megijed. Lángoló lelkesedéssel volt eltelve minden iránt, ami Isten házának és dicsőségének öregbitésére szolgált: elméletileg, gyakorlatilag kiválóan képzett zenész volt; alapos liturgikus képzettséggel bírt; mint zeneszerző és író tiszteletreméltó nevet vitt ki magának; energikus akadályoktól és fáradalaktól vissza nem riadó karakter volt és akarátának határozottsága, mely semmi jogosulatban tekintetet és kiméletet nem ismert, tették őt alkalmassá

reformátornak. Mint lelkes szónok a szó eleven erejével, mint ügyes író szellemes tollával pompásan védelmezte eszméit a támadások ellen, általános tudományos képzettsége és rendkívüli szaktudása pedig impónáló volt.

A röpirat óriási szenzációt keltett. A napi sajtó, valamint a zenei szaklapok elismeréssel honorálták Witt bátor fellépését és törekvését. A német püspökök közül számosan elismerő levelet irtak neki, a világ minden tájáról százan százan üdvözölték őt, vezérüknek ismerték el és habozás nélkül állottak reformtörekvéseinek szolgálatába. Hogy pedig a reformeszmék mennél szélesebb körben elterjedjenek és hogy az egyházi zene reformkérdése iránt az általános érdeklődést felkeltse ezen reformtörekvéseket a liturgikus törvények és a művészet szellemében előmozdítsa „*Fliegende Blätter für katholische Kirchenmusik*“ címen lapot alapított, melynek első száma 1866 január 1-én jelent meg. E folyóirat hihetetlen gyorsasággal terjedt el; az első év végén már közel 1000 előfizetője volt. Az érdekesnél érdekesebb cikkek sorozata, pompás nyelvezete annyira közkedvelté tették a lapot, hogy ez a délnémetországi reformmozgalmaknak központjává lett. Eközben érlelődik meg benne az a gondolat, hogy eszméit egy katolikus nagygyűlésen kellene kifejtteni. Tervét az 1866-iki háború miatt nem valósíthatta meg. Hosszabb tanulmányútra ment, melynek eredményét lapjában „*Schvetzerreise*“ címen közölte. Végre 1867-ben, az *innsbrucki* XVIII-iki német katolikus nagygyűlésen a második nyilvános gyűlésen szóhoz juthatott Witt is. Általános lelkesedés kísérte a meggyőződéssel és hévvel előadott beszédet, bár akadtak olyanok is, kiknek sehogy sem fért a fejükbe, hogy Witt miért is tartja oly fontosnak az egyházi zenét. Ő ezzel azonban keveset törődött: célját elérte. Beszédjét a sajtó révén ezren és ezren olvasták, reformeszméi még inkább elterjedtek, igen sokan figyelmesekké lettek és még gondolkodóba estek. Felszólalásának következményei csakhamar jelentkeztek. A nagygyűlés egy albizottságot küldött ki, mely pontról-pontra megvitatta Witt reformeszméit. Általában helyeselték azokat, azonban egy új egyesületnek alapítását nem tartották célszerűnek. Attól féltek ugyanis, hogy a már létező egyházmegyei zeneegyesületek tönkre fognak menni és az erők szétforgácsolódnak.

1868. január 1-én még egy másik egyházzenei szaklapot indít „*Musica Sacra*“ címen és nem törődve a felmerült aggodalmakkal lapjában egy megalakítandó Cecilia-egylet érdekében felhívást tett közzé. Csakhamar mintegy 300-an jelentkeztek és midőn ugyanazon évben Bambergben a

XXIX-ik katolikus nagygyűlést tartották, a Cecilia-egyesületet hivatalosan megalapítottak nyilvánították ki és elnöknek Wittet választották meg. Hosszas utánjárás után, két év múlva, — 1870. dec. 16-án — megjelent a „*Mutum ad commovendos animos*“ kezdetű pápai breve, amely az új egyesületet egyházilag is jóváhagyta. (Folytatása következik.)

Kerékjártó Gyula.

Paganini, a világ eddig élt legnagyobb és legcsodálatosabb hegedűse, határkövet jelentett a régi klasszikus világ szigorú korlátok közé szorított művészete és a romanticizmus korszakának akadályt nem ismerő világa között. Amit az ő megjelenéseig lehetetlennek tartottak, utána könnyűnek és természetesnek látszott. Ma már nincsenek a hegedűn leküzdhetlen nehézségek. A sok kitűnő anyag, amely rendelkezésünkre áll, a tapasztalatok végtelen láncolata, a generációról-generációra fokozódó intelligencia, az elképzelhetlent is könnyű szerrel teszi elérhetővé. Szóval: jó tanítás, szorgalom s bizonyos testi diszpozíció mellett kifogástalan technikára tehetünk szert.

De mindez még nem teszi a művészt! Lehet, hogy van emlékező tehetségünk, abszolút hallásunk, hajlékony, minden mozdulat kivételére alkalmas fizikumunk, sőt az energia, meg a bátorság sem hiányzik belőlünk, *csak* épen az a bizonyos fluidum, amely az agy sejtjeiben honol és onnét árad a vétagokba, megvibráltatva az ujjak hegyét, abnormális hangulatba ejtve az egész szervezetet. Az a bizonyos egyéni sajátság, amivel születni kell, amit minden atóm áraszt magából veleszületett radioaktivitásánál fogva. Ez az a fascinálo, lenyűgöző, lelket-szívet bilincsekbe kényszerítő erő, amelynek a sensus hijján való is kénytelen meghódolni, mert soha sem tapasztalt érzeimnek kell helyet engednie. Amikor a reális élet szivtelen uzsorása is könnyekre fakad a hang érzelemfakasztó hatása alatt és amikor a test izzóvá lesz az átvitt gondolat emlékeket ébresztő befolyásától, érezzük, hogy a művész kezeiben szorongó hangszer — él. A varázslat, a teljes átalakulás, az önfeléd elmélyedés, az ébredező poézis, a testi gyönyör, amit a művészet szerez, az maga a — „kritika“. Részletkérdések, aprólékos pedantériák, a kicsinyesség lapjára tartoznak. A sliff, az megjön magától. A korrál. — Vagy gyakorlás útján. — Mit törődünk mi azzal. Ha gyönyörködni akarunk, nem készülünk hozzá bonckéssel a kezünkben. Csak a benső tartalom kelt ellenállhatatlan érzelmeket, sohasem a külső előnyök. Az élet szeretet nélkül, a virág illat nélkül, a zene poétikus bensőség nélkül értéktelen. És ez az a nagy érték, amivel a mi méltatásunk hőse született. Ő az Isten különös kegyeltje. Önmagából lett azzá — ami.

Három éves koráig a szülei kétségbeesetten észlelték, hogy nem tud megtanulni beszélni. Már-már azt hitték, hogy néma marad. Atyja, aki nagyon művelt és inkább a transzkendentális szférákban mozgó elme, ezerféle módszert eszelt ki, gyermeke megszólaltására. Véletlen vezette nyomra. A zongoránál ülve egyes hangokat ütögetett le hosszan és gyakran ismételve. A szomszéd szobában játszadozó gyermek lassan kisomfordált és elmélázva hallgatta az intenzíven rezgő hullámokat. A hangok a diatonikus skála típusában emelkedtek és szálltak alá és a gyermek, az ember veleszületett ősi hajlamával, öntudatlanul nyitván meg ajkait, követte a hangokat és énekelni kezdett — tisztán, határozottan, meg nem téveszthető biztossággal. Másnap a zongora mellett lepte meg az atyja. A székre mászva ott kuporgott a billentyűk előtt és kereste a tegnapi hallottakat és ime, — kiverte a hangsort, abban a sorrendben, ahogyan az előző napon hallotta. E megnyilatkozásra folytatódott a kísérletezés. Énekelve neveztek meg neki az egyes hangokat és a piczi száj utána gögicsélte mind. Később összevissza kevert hangmagasságokkal próbálkoztak, de a kis Duci egyszer sem tévedett. A jég meg volt törve és a zene ábécéje után a többi betű már megától ment az öntudatba. Hamarosan megtanult beszélni, pár hét alatt a hallott dallamot úgy énekelte, mint a felnőttek. A zongorán nyomban kibillentyűzött mindent, a leütött hangot eltalálta gondolkodás nélkül. Egyszer a házuk előtt elrobogó gépkocsi túlkölését hallva nekirontott a zongorának és keresgélés nélkül ütötte meg a billentyűt, ámulatba ejtve szüleit. Mint-hogy ezzel a váratlan fordulattal bebizonyosodott a kisfiú abszolút hallása, rögtön megfogamzott szüleiében az elhatározás, hogy rendszeres zenei képzésben fogják részesíteni. Erre azonnal nyílt is alkalom. Anyja, aki maga is nagy zenei talentum és kitűnően zongorázik, rögtön hozzá fogott a tanításhoz. Rövid bevezetés után a Chován-féle zongoraiskola került a kottapolcra. A 4 éves Duci minden nehézség nélkül küzdötte le a kezdetben felmerülő technikai akadályokat. Nem telt bele 3—4 hónap és minden gyakorlatot könyv nélkül recitált. Egyszeri-kétszeri átjátszás után minden belevésődött az emlékezetébe. Már darabot is kezdett. Kicsi kezecskéivel olyan energikus akkordokat vágott ki, hogy szinte orgonához hasonlított a zongora. Ha valami szép dalt hallott, a hely színén eljátszotta és zsenijének önkéntelen sugallatára megszületett hozzá a kíséret anélkül, hogy valaha hozzá hasonló is hallott volna. Improvizálni, tetszésszerűnti hangnembe transzponálni, játékszámiba ment neki. Atyja mérnök lévén, áthelyezés folytán Teschenben tartózkodott ekkor. Házában megfordult az ottani intelligenciakörök hallva Duci bravúros produkcióit, elragadtatásukban hangversenyt rendeztek és a kis csodagyermek először játszott nyilvánosság előtt. Sikere fölülmúlt minden várakozást. Tapasztalt aggastyánok fakadtak könnyre, hallván a kised mélységes érzelmi világának, rajongó szenvedélyének megnyilatkozását. A tapsviharra sugárzó arccal tipegett újból a pódiumra s nem kérvetve magát sokáig, felkúszott a székre és ott indult meg keze alatt a rögtönzött melódiáknak egész özöne.

Később egy véletlen folytán valami kis hegedűt kerítettek a számára. A gyerek a kezébe vette ezt a hangszeret, keresztbe tette rajta a vonót és

tanítatlanul, tiszta hangok szólaltak meg az értékelen kis szerszámból. Bámulatraméltó találékonyssággal jött rá a hegedülés titkainak egész sorozatára. Magától találta ki a vonó vezetését, alig húzott rajta egyet-kettőt már vibrált alatta a hang, akár az ének. A fejlődés procedurája azonos volt a zongorán tett haladásával. Öt és fél éves korában — még mindig Teschenben, — *Pogrobinszki* Zeno, a Sevcik iskolának végzett növendéke vette kezébe. Három hónapi tanulás után ez a mester fedezte fel atyja előtt, hogy a fiúnál nagyobb tehetséggel még nem találkozott. Felösmerte hivatottságát, hogy valamikor a legnagyobbaknak is rettegett konkurrensé legyen. Az apa, mint régi borsódi nemes család sarja, aki szívvel, lélekkel csüngött hazáján, magyarságának tudatában otthon akart vele babérokat szerezni. Ne a külföld érdeme legyen e talentum virágainak kifakasztása, hanem az édes haza földjén sarjadjon ez a nemes virág, ennek a hazának hirdesse pompázó színeit és hazuról áradjon széjjel a világban a magyar géniusz ez újabb csodás megnyilatkozása. És áthelyeztette magát Budapestre. Első útja *Hubay* Jenőhöz vezette. Ehhez a nagy mesterhez, akinek paedagógiai világhíre messze túlvilágít a magyarság határain, aki lelkének egész nagyságával szuggerálja a kongeniális szellemet és felébreszti a legrejtettebb érzelmeket ott, ahol a lángelme perzselő sugaraiban olvadoznak a lélek rejtelmes aranybányái. — Ő kiolvasztja a tiszta aranyat, formálja, gyúrja, ő csiszolja, fényesíti, amíg vakító ragyogásától meg nem káprázik a szem.

Hubay meghallgatta és felvette az akadémia előkészítő tanfolyamába. Eleinte Szerémi Gusztáv tanította két évig. Ez idő alatt négy év anyagát végezte el. A következő évben már az akadémiai osztályba került. Ide jutnak a legkiválóbbak és legtehetségesebbek. Itt már kizárólag Hubay vezetése alatt áll a kiváltságos növendék. Ez a négyéves tanfolyam, össz-foglalata a művészi kiképzés minden fázisának. Aki ezt sikeresen végzi, bátran nyilvánosság elé léphet. Kerékjártó Gyula, a nyolcesztendősi fiú, rövid két év alatt túl volt mindenben. Egyénisége, magasan túlszárnyaló poétikus felfogása, fényes fantáziája ez idő alatt szárnyra kapott. A gyermek egy csapásra férfivá nőtt, az érzelmek fékevesztetten csapongtak, a genie pedig ráncbaszedve belső világának dúló cyclonjait, s a logika, béklyóiba verte a száguldó vihart. — Fölfogásának eredetisége, minden befolyástól ment szubjektivitása, az a varázsvessző, amellyel hallgatóit rabjaivá teszi. — A hegedű ujjai alatt dalol, sír, nevet, zokog, töpreng, elméláz és föl-korbácsolja szívünk minden csepp vérét.

Egyedülálló klasszis, amely nem tűr összehasonlítást, — egyedül a mesterét lehet föléje helyezni, akinek méltó utóda lesz, ha a korrall tudásban is utól fogja érnei.

Még nem volt tízéves, amikor a román udvartól meghívást kapott a királyné rendeletére. Bukarest és Sinaja lázban égtek érte. Ferdinánd bolgár király ajándékokkal halmozta el. Azután következtek Hollandiában aratott diadalai: Vilma királynő elragadtatásában arany órát, ékszereket ajándékozott neki, saját monogrammjával. Majd elrendelte, hogy három gyerme-

kével együtt egy képen fotografálják le a hangok birodalmának ezt az Isten áldotta kis fejedelmét. Mária José hercegnő arcképpel ajándékozta meg Németországi körútjai, az angol metropolisban lezajlott hangversenyei, a világsajtó egyhangú elragadtatását vonták maguk után. Több spontán dicséretet, a szuperlatívusokban kulmináló dicsőhimnuszok annyi megcsendülését alig provokálta még hegedűs, mint Ő. Ez a gyermek pedig most karácsonykor töltötte be rövidke életének *tizenkettedik* évét. November és decemberben ötször hallottuk a vigadó nagytermében, az akadémián, a Népoperában és akár zongora, akár a Wiener Tonkünstler Orchester 60 tagu zenekara kísérte, mindig szuverénül uralkodott mindnyájunkon.

A tőle hallott rengeteg sok darab közül csak Lalo „Fantaisie espagnole“-ját, Beethoven: „Román“-át, a Mendelsohn hegedűversenyt, Wieniawski: II.-ik Polonaise-ét, Händel: Largetto-ját akarjuk kiemelni, mint érzelmi forrásának legtisztábban csobogó habfodrait. De tőle hallva minden szép, minden csodás és érdekes, legyen az a klasszicizmus gyöngye, vagy az epigónok kisebb igényű alkotása. Beleönti a lelkét és ezzel ujja teremti, zománccal vonja be a rég elfelejtett s megunt melódiát. Amellett Duci a magánéletben pajzán gyerek, akinek a football meg a tennisz a főpassziója. Ha pedig a szobában kénytelen ülni, akkor rajzol, fest, sakkozik, komponál zongorázik s a legkisebb gondja is nagyobb annál, semhogy hegedűljön. Mindenhez nagy tehetsége van s mindenben excellál, de gyakorolni alig akar naponta egy óránál többet. Dehát minek is a szervezetet koptatni, ha a természet úgylis felruházta már a szükséges kellékekkel. **Vidéky Ödön.**

Parsifal.

Wagner Richard három felvonásos ájtatos ünnepi játéka. Első előadása a Népoperában 1914. január 1-én.

Hiába volt minden tiltakozás, a Parsifal felszabadult. Vándorbotot ragadva járja be a világot ujesztendő óta és a közönség mindenütt áhitattal, nagy tömegben várja érkezését. De Parsifal nem az többé, akinek csöndes otthona meghitt falai között láttuk, a világjáró Parsifalból eltűnt valami, amiért azután csalódást is okozott megjelenése. Jól megérezte Wagner, amikor ez irta darabjáról: Munkámon való dolgozásom közben egyre világosabban láttam

Hegedűhúrokról. A rég múlt időkben a hürkészítés főbb és egyetlen szabálya volt: az egyenlően való sodrás, egyenlően választott bélhúrokból. Azóta természetesen haladtak az igények s ezzel a hürkészítés technikája is, amely a lehető legnagyobb tökélyre törekszik. Abszolút quinttisza s lágy, de emelet tartós húrok tudunkkal **Laumann Róbert** üzletében, Budapest, VII., Erzsébet-körut 36. kaphatók.

azt, hogy a Parsifalt keresztény vallás misztériumait érintő cselekménye miatt nem szabad a mi színházaink operarepertoárjába beilleszteni . . .“

A szerző argumentumán kívül számtalan érv küzd egymás ellen; egyike a legfontosabbaknak, hogy minden szellemi termék közkinccs és így Wagner utolsó műve sem maradhat egy színházé, illetve az ide eljutni tudó kiválasztott közönségé.

Ha a Népoperát tisztán művészi ambíciók vezették a bemutató gondolatára, csak hálával adózhatunk azok nevében, akiknek soha nem lett volna alkalmuk a Parsifal megismerésére. Ezek igazán megközelítő fogalmat alkothattak ennek *achev d'oeuvre*-nek misztikus szépségeiről. A mű teljes nagyságát, hagyományos szellemét, lenyűgöző fenségét persze nem képes Bayreuthon kívül más előadás visszaadni s így a Népopera előadásait is más szemüvegen át kell bírálunk.

A mű szövegezésének részletezését fölöslegesnek tartjuk, szintűgy zenei elemzését is, sok és olcsó munka forog közkézen,*) amely bővebben vezet be a Parsifal misztériumaiba, mint amennyire azt érdeme szerint kifejthetnők lapunk hasábjain, s így csak a népoperei bemutató-előadás lefolyását és tanulságait közöljük.

Nézzük először, miben nem értettünk egyet a pesti Parsifal előadással.

Először is a milliót nem találtuk alkalmasnak. Hogy mélyedjen el a lelkünk abban a színházban, ahová gondolatainkat csupa vidám, sőt léha operett emléke fűzi?

Másodsorban a rendezés hagyott hátra sok kívánnivalót. Nem csoda. Ilyen óriási követelményeket egy darab sem támaszt, azért nem tudják úgy előadni, ahogy kellene. Az I. felvonás vándordíszlete teljesen hiányzott s így Parsifal és Gurnemanz vándorutját a Grál várába, teljesen nélkülöztük. Klingsor varázkertje a II. felvonásban nem sülyedt el, mert nincs — sülyesztő. Primitív volt a hattyú elejtése, a dárda hajítása is.

Azután a kórusok voltak gyöngék és bizonytalankok, ritmikában, intonációban egyaránt. Különösen a gyermekkar beállítása volt illuziórontó. A viráglányok nagy jelenetét *harminc magánénekes*-nek kell előadni, nálunk csak az ötödresze volt meg, így a leghatalmasabb jelenet teljesen hatástalan maradt.

Végül a színház dimenzióihoz viszonyítva — a Népopera zenekarát legalább 110 főre kellett volna kiegészíteni s ezzel is koncessziót tettünk, mert ez a bayreuthi létszám, a kisebb térfogatú Festspielhaus számára.

*) Legpompásabb ismertetés: Csorna Andor: Parsifal. Modern könyvtár.

Elismerésünket fejezzük ki a Parsifal zenei betanítását illetőleg. Hatalmas, feltétlen tiszteletre méltó munkát végzett *Reiner* Frigyes ez a fiatal, talentumos karmester és a kitűnő orkeszter, amely önmagát multa felül. A hosszas betanulásnak megvolt a pozitív eredménye, zeneileg elsőrangú volt ez a Parsifal. Finomságok, helyesen, artistikusan hangsúlyozott frázisok, elmélyedő gondolkodásra valló tempók, izlésesen kevert színek, pontosság, fegyelem, ime ezek Reiner erényei.

Dicsérettel adózunk *Anthes* Györgynek, aki a címszerepet játszotta. Alakítása egyike legtökéletesebb szerepeinek, amelyekben mindenütt ott érezzük a wagneri tradíciók feltétlen tiszteletét. Éneke is teljes illúziót keltett a deklamatorikus részekben is elég jó volt, a lírai frázisokban is, amely túlsúlyban van a Parsifal zenéjében. *Krammer* Teréz asszony vállalta Kundry szerepét. Megdöbbentő realizmussal adta ezt az emberfölötti nehézségű szerepet. Hangjában nyomát sem éreztük már a fáradásznak, tisztán, drámai erővel csengett, mint annakelőtte. Kellemes meglepetés volt *Bihar* Gurnemanz-a. Gyönyörűen fejlődik ez a kitűnő basszista, hatalmas szerepét hibátlanul és élvezetesen tudta magáévá tenni. Sok melegség és fönség volt előadásában és ha folytatná komoly studiumát, mielőbb egyike lenne a legnagyobbaknak. Amfortaszt *Gábor* adta, stílusosan, nobilesan, de jól megálotta helyét *Pajor* és *Mátrai* is.

A nevezetes bemutatót telt ház nézte végig. Hogy hányan tudták élvezni a doctrianaire szépségtől agyonhalmozott remekművet, nem tudjuk, de hogy türelmesen és érdeklődéssel hallgatták végig, azt az a körülmény igazolta, hogy senki el nem ment a darab befejezése előtt. A szereplőket vagy harmincszor szólították lámpák elé. — **tt.**

Filharmóniai hangversenyek.

— Harmadik (november 17) és negyedik (december 1) hangverseny. —

A filharmóniai tradíciók csökönysége szempontjából eddig rendszerint két pontban ujultak meg a panaszok: az egyik az volt, hogy nem tanúsítanak eléggé intenzív figyelmet a magyar szerzők szinfonikus alkotásai iránt. A másik megjegyzés abban kulminált, hogy a modern műsorösszeállításnál követendő esztétikai és történelmi szempontokat nem méltányolják eléggé. Az utóbbi szempont tekintetét ezúttal elejtjük s csupán a magyar szerzőknek zenekarainkhoz való viszonyáról mondunk egy-két nagyon is megszívlelendő gondolatot. Bevezetésképen előrebocsájtjuk, hogy az a

sokszor indokolatlan külföld-majmolás és adoráció, mely egyes esetekben még a tehetségek hiányának elpalástolására is alkalmas, az ország határain kívül épen az ellenkező érzelmeket váltja ki. Amint gazdasági művelődésünk egész vonalán sok verejtékre van szükség, míg a hazai termék a külföld patentjében részesül, úgy zenekulturális tekintetben is akkora adag sovínisztikus elfogultságot gyakorolnak velünk szemben, mely a nemzetközi közlekedés szemében egyenesen pártját ritkítja. Hazai szinfonikus szerzőink nemcsak kiadóra nem találhatnak, hanem a külföldön zenekarra sem, mely műveiket a nyilvánosság elé vinné. Ha már most megtörténik az, hogy idehaza is fitymálják érdemes termékeiket, akkor azt kérjük, kinek a számára komponálták? Meddig lesz kedvük a hideg partitúrákra bízni termékeiket, melyben nem lüktet élet és melegség. Azért a magyar szerzők műveinek előadása eminenter nemzeti kötelesség még akkor is, ha enyhébb mértékét kellene alkalmazni minőség szempontjából. Ámde erről szó sem lehet. A művek bemutatásának ismét megvan az a nagy erkölcsi előnye, hogy újabb alkotásra bírják szerzőjüket és sokszor a kiadók jéghideg szívét is megindítják.

A harmadik és negyedik hangverseny gyakorlati tanulságait mérlegelvén, ez a szempont domborodik ki különös jelentőséggel. Két magyar ujdonságot is hallottunk s mindkettő föltétlenül tiszteletreméltó elsőrangú alkotás, mely megérdemli, hogy egy pillanatra foglalkozzunk velük. Ami a filharmonikusok exekutív művészetét illeti, tagadhatatlanul megállapítható valamelyes frissesség, elevenség, mely az előbbi években mintha inkább egykedvűség avagy inkább kedvtelenség lett volna. A

harmadik hangverseny

bevezetését *Berlioz* karnevál-nyitánya képezi. Amint egy régi évad alkalmával a legnagyobb szinfonikusnak itáliai impressziói kerültek bemutatásra, úgy idén a „Karnevál“ programja domborodik ki. A műsor második száma magyar ujdonság volt: *Antalfy-Zsiross* Jenő második szvitje. A kis zenekarra írt s öt tételből álló mű amolyan zenekari mozaikokat nyújt, melyek nem törekszenek sem gondolati, sem zenei logikai kapcsolatra. Mindegyik egy apró egész önmagában, telve a francia esprit könnyedségével és a kis zenekar dacára ragyogó instrumentációval. A mű egy rendkívül művelt, finom gondolkodású zenész munkája, melyből az invenció eredetiségét és ötletességét illetőleg főként az első és negyedik tételt óhajtanók kiemelni. Az utóbbiból a szerző nagy dologbeli tudása és raffinált ritmikai készsége is nyilvánvaló. Az estnek orkesztrális szenzációja a patetikus szinfonia volt, melynek előadásával a filharmonikusok vezérükkel élén szinte önmagukat múlták felül. Az orosz *Beethoven*-nek főséges hatyúdalát annyi stílussal, melegséggel és tüzzel húzták, hogy a közönség minden egyes szám után tüntetőleg ünnepelte *Kerner*t. Főként az első és utolsó tételt követte nagy ováció. A filharmonikusok pedig újból meggyőződhetnek, hogy *Kernerük* ma nálunk nemcsak első dirigens, de olyan *Csajkovsky*-interpretátor, akinél különb a külföldön is kevés van. A szólista obligát számot a spanyol, nálunk már jól ismert *Manén Joan* képviselte, aki *Mendelssohn*-nak gyakran hallott hegedűversenyét játszotta egyszerű nemes klasszicitással, melyen

csak itt-ott szűrődött keresztül egy-egy melegebb szubjektív romantikus árnyalat. Sikere megérdemelt volt, bár véleményünk az, hogy ez a koncert zongorakisérettel hatásosabb, stilszerűbb. A közönség ovációit *Bach Air*-jével hálálta meg. A műsor szempontjából szinte tarka szinfonikus képet nyújtott a

negyedik hangverseny,

melyet egy meghangszerelt *Bach* praeludium vezetett be *d'Abert* mesteri munkájával. A magunk részéről nem tudunk lelkesedni az ilyen transzkripciókért, főleg akkor, ha az eredetiség zománcát egy hozzákomponált korál teszi kétséssé. Tekintettel azonban arra a körülményre, hogy a közönség a vokális kultúra ismeretes nehézsége folytán kevés Bachot hall, ebből a szempontból nem akarunk kifogást emelni a mű bemutatása ellen, mert tagadhatatlan, hogy változatosságot vitt a programmba. Az estnek magyar ujdonsága *Demény Dezső* „*Algiri képek*“ című műve volt. *Demény* úgy a filharmónikus, mint pedig a *Nemzeti Zenede* hangversenyeiről régi ismerős. A régi ismerőst azonban ezúttal teljesen új vértzetben látjuk magunk előtt. Míg régebbi zeneszerzői működésében konvenció és faji stílus volt észlelhető, addig az „*Algiri képek*“ programmgondolata mögé új szerző rejtőzik, kinek bizarr gondolataiból, zenei fraseológiája hüpermodern stílusában alig lehet ráismerni a régi *Serenata sinfonia* szerzője. A programnak nehézségeit, de egyúttal bizonyos szabad fölfogását geniózisan oldja meg. Ebben a munkájában nemcsak a ravaszul megfogalmazott és ritmizált képletek jönnek segítségére, hanem elsősorban a modern zenekar, melynek összes effektusait fölött korlátlan tudással és szabadsággal uralkodik. A zenekari részeket mindenkor alárendeli a gondolatnak, de finom érzékkel az algiri ekzotikumot össze tudja egyeztetni mindavval, miben a nyugat ölt — keleti színeket. Nagy és meleg sikere volt.

Az estén *Weingartner* Lucille működött közre, aki nemcsak művészetével, hanem nevével is várakozásokat támasztott a közönségben. A nálunk annyira túltengő Puccini-kultusz korában *Tosca* áriájával nem keltethetett mélyebb emóciót, de annál őszintébb sikere volt a négy *Weingartner* dallal, melyek közül a gyönyörűséges negyediket „*Du bist ein Kind*“ meg kellett ismételnie. Orgánumát erő és kifejezés jellemzi, bár előadási módja kerestlen s szinte nagy igények nélkül való. Az estét *Brahms* súlyos e-moll szinfoniájával fejezték be.

Járosy Dezső,

Hangversenyek.

XII. 6. *Sugár* Viktor orgonaversenyén csupa ujdonságból álló műsort játszott végig. Bemutatta a belga Lemmens Fantáziáját, Boelmann Suite gotique-ját, Faulkes Scherzo-ját és Piuttinak Ünnepi himnuszát. Bevezetésül Bach g-moll

fantáziáját és fugáját játszotta. Sugár játékaról már régebben megállapítottuk, hogy elsőrangú művész, előadásában mindenkor izlésesen és artisztikusan adja vissza a kompozíciók szépségeit. Manual- és pedáltechnikája, valamint regiszterkezelése mintaszerű és általában szuverén ura hangszerének. Zsufolt ház élvezte

végig hangversenyét, amelyen *József Ferenc* királyi herceg is jelen volt, aki az utolsó szám után személyesen fejezte ki elismerését a kitünő művészeknek.

XII. 7. Az országos szinfoniai zenekar III. hangversenye. Radnai Miklós Mozaik szvitje langyos fogadtatásra talált. A kis öt tételes Suite-ből az első (Overture) még invenciót árul el, a többiben sok a csináltság és kevés a gondolat. Az ily kis mozaik-szerű apróságoknak nagyon ötlete-seknek kell lenni, de Radnai nem azt nyújtja amit a művének címével sejtet. *Rabaud Henri* poémája német muzsán táplálkozik. Alapgondolata *Lenau Faust*-jából van meritve, tehát Faust-zene. Felépítése nagyszabású, széles melódiák esetelik Faust lelki érzéseit; azonban igazi poézis, a meggyőződés poézise itt is hiányzik. Egészen más Csajkovszky közepes alkotása, az orosz-francia háboru emlékére megrendelésre készült 1812. c. nyitány. Titáni erő nyilatkozik meg a közepes műben is, a zene csatakép-festése nem tiszta képzelgés és Csajkovszky genialis alkotó erejét dicséri, ki a legegyszerűbb témákból is nagyszerűt tud alkotni. Csak kár, hogy a harangozók buzgósága a himnusz-teljesen elnyomta. Hangverseny-teremben az ilyen tornyosuló hang-hullámokat le kell tompítani, nehogy a közönség a karnaggal együtt a hanghullámtengerben lelje halálát, mint ezúttal történt. Ugy a Beethoven-szinfonia, mint a többi művek szokott gonddal és finomsággal előadva a karnagnak sok őszinte és megérdemelt tapsot juttat. *(-nyi)*

XII. 7. Waldbauer-Kerpely négyes. Reger kamaraműveit Waldbauerék mégis meg fogják kedveltetni a buda-

pesti közönséggel. Minden évben bemutatnak egyet-egyét kamara zene-művei közül és művészi értelmezésük, valamint a mű iránt táplált szeretetük még eddig mindig sikerrel járt. Reger művei nemcsak értelmileg, hanem technikailag és összjátékban is nagy feladat elé állítja a hallgatót és előadót. Az op. 74. Reger fis-moll és Es-dur négyesénél fiatalabb születésben azonban mindenben regeri munka. Az első tétel rapszódikus szaggatottsága mellett is abszolút kamara stílusban mozog. Az első tétel fő témájának rövid lélegzete dacára, Reger genialitása folytán sok érdekes kidolgozásával találkozunk. A mellék-téma bő invencióval énekel, melyhez a zárótéma is sok dallamgazdagsággal sorakozik. Természetesen Reger ellenpont tudása — melyben ő jelenünk legkiválóbbja — itt is a legfényesebb oldaláról gyönyörködtet. A polifónia, mellyel gondolatai átszűrődnek, mindvégig jellemző Regerre. Az első tétel kidolgozási részében bontakozik ki a tématicus anyag a legkomplikáltabb variációkban. A második tétel közvetlenebb. Reger scherzója témájának van súlya és a polifónia könnyűsége különös belső értékű hatásokat tud felszínre hozni. A négyes andante tételének téma-variálása és fináléja ugyancsak az első tétel felépítésének nagyarányúságával, valamint különösen nagy, széles költészetével köti le a hallgatót. A négyesnek fényes sikere a mű örökbecsű tartalmán kívül az előadó művészek feltétlen érdeme, kik a másik két négyes előadásában is tudásuk legjavát adták. *(P. G.)*

XII. 8. Zalánfi Aladár, mesterharmonium művész érdekes hangversenyt rendezett a Zenakadémia kis-

termében. A régi normál- és az új mesterharmóniumon mutatott be régi és modern szerzőktől apróságokat. Zalánfi színes regisztertechnikájával és fegyvelmezett művészi értelmezéssel aknáztta ki az új hangszer szépségét, melynek bővebb leírását egyébként lapunk múlt havi számában külön cikkben közöltük a művész tollából.

XII. II. B. Liszt Mária idei első hangversenyére a Royal terme rendkívül nagy és előkelő publikummal telt meg, amely mindvégig nagy figyelemmel és tetszéssel hallgatta végig a rendkívül szimpatikus művésznőt. Hangja kellemesen cseng és a felső regiszterekben különösen kiemelkedik lágy liraiságával. A Loreley-áriát énekelte, bravurosan és drámai megérzékelletéssel. Utána Mozart: „Pamina“ nagy áriájával aratott zajos sikert.

XII. 14. Dr. Wüllner Lajos dales-téjén Schubert, Brahms, Schumann Wolf, Strauss R. és Loewe dalokat hallottunk. Hangja még kevesebb van, mint annakelőtte, de olyan nobiles művészettel deklamál, amelyet nem pótol a legnagyobb hangfenómen sem. A közönség megértő része lelkesen ünnepelte az ősz művészt.

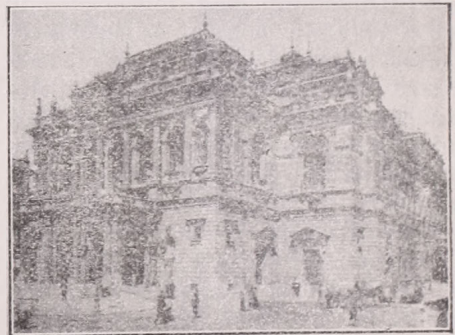
XII. 26. Waldbauer-Kerpely négyes. Dvorak G-dur quartettjében mindazon előnyök megvannak, amelyek a csehek nagy zeneköltőjének erényei. Mindazonáltal ez a négyes nagyon átlátszó; az ellenponttal való dolgozások sem nehezítik meg a megértést. Dvorak muzsikája rapszódikus, formája klasszikus keretekben mozog. Az előadás zavartalan művelvézetet nyújtott úgy ebben, mint Beethoven és Haydn quartettjében, mely

két utóbbi mű különösen gondos és művészi színvonalon álló kidolgozással zajos tetszésnyilvánításban részesült.

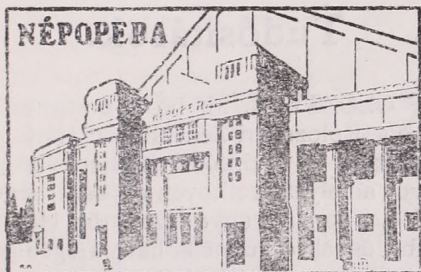
Opera.

1913. december.

M. kir. operaház.

A decemberi műsorban csak a 17-én tartott Pierette fátyola előadás érdemel említést, amennyiben a szerző dirigálta és Pierette szerepét *Galafrés* Elzától láttuk. Alakításában különösen szenvedélyének fokozódó kalóriája ragadott magával, amely az utolsó képben, a haláltáncban olyan kulminációs ponthoz jutott, amelynek drámai ereje valósággal megrázott bennünket. Bár a művésznő már nem egészen fiatal, mozdulatai mégis plasztikusak és finom precizitással fedik a zenei frázisokat. Mimikája disztináltan művészi és minden nüansza — amellet, hogy átgondolt és öntudatos, — természetes és átértett. Nagy sikere volt, amelyben a szerzővel: *Dohnányi* Ernővel osztozhatott. — A 20-án bemutatott „Godunov Boris“-ról két hét múlva megjelenő februári számunkban közlünk ismertetést.

Pareto, Jadlovker, Piccaver, Lipkowszka és Baklanoff sűrű vendégszereplései mellett legfontosabb eseménynek tekintjük a múlt hó 5-én műsorba iktatott Tannhäuser-előadást. Az eszme dicséretet érdemel már csak azért is, mert a Wagner-kultusz terjesztését célozza, ami a Népopera olcsó helyárai mellett könnyebben lehetséges, mint a kir. Operában. Az előadást a dessau vendégszereplések impressziói alatt készítették elő, s így akadt figyelemreméltó momentum is az előadásban. A kis színpad, a szegényes, fantáziátlan dekorációk persze nem keltettek illuziót. A címszerepet *Jadlovker* énekelte, ezúttal először. A lengyel tenorista csak lírai szerepekre való, rosszabb Tannhäuser-t nem is képzelhetünk nála. Sem nyugalom, sem előkelőség nincs játékában, valószínű vásári lovagot csinált ebből a fejedelmi szerepből. Erzsébetet *Murányi* Erzsébet énekelte. Ebben az új szerepében kedves meglepetést hozott számunkra, hangban és játékban nagy haladásról téve bizonyosságot. Erzsébetje komoly és fenséges, igazi wagneri alakítás, amelynek minden fázisába őszinte melegséget és öntudatos művészetet tudott lehelni. Vénuszt *Ábrányi* Rózsától hallottuk, aki nagyon tetszett a közönségnek, csakúgy mint *Gábor* Wolfram lovagja. Zeneileg nagyszerű volt ez a Tann-

häuser, *Reiner* Frigyes legszebb sikerének egyike fűződik ehhez a premierhez, amelyben ő és zenekara feladatuk magaslatán állottak. — Az egész hónapban folyt az előkészület a „Parsifal“ újévi bemutatójára, amelyről lapunk 10 oldalán emlékeztünk meg.

Musica sacra.

A győri székesegyház templomi énekkarának december havi műsora:
 7-én Missa: Rheinberger, Grad: Stehle. Offert: Wösendorfer. 8-án Missa: Vavrincz. Grad: Kurschman. Offert: Arcadelt. (XVI. sz.) 14-én Missa: Preyer. Grad: Stehle. Offert: Wösendorfer. 21-én Missa: Sychra. Grad: Bischoff. Offert: Griesbacher. 24-én Missa: Rihovsky. Grad: Fránek, Offert: Seyler. 25-én Missa: Glichh. Grad: Stehle. Offert: Kautate Nágler. 26-án Missa: Vavrincz. Grad: Seyler. Offert: Gruber. 28-án Missa: Gruber. Grad: Griesbacher. Offert: Lányi.

Az egri főszékesegyház ének- és zenekarának karácsonyi műsora: Dec. 24-én. Virgilia Nativitatis Domini. Este 10 $\frac{1}{2}$ órakor ünnepélyes Matutinum. Responsoriumok *Mitterer* J-től: 4 sz. vk. organakísérettel. *Éjfélti misére.* *Gruber* J.: Missa in hon. Nat. D. N. J. Ch: 4 sz. vk. zenekarkísérettel. Graduale: *Kristinus* „Tecum principium“. Offertorium: „Lactentur coeli“ *Kristinustól.* 4 sz. vk. zenekarral. *Dec. 25-én.* Nativitas Domini. „Ecce Sacerdos“ 4 sz. vk. zenekarral *Meiszner* I.-től. Missa: Filke M.: „Oriens exalto“. Zenekarral (másodszer). Graduale: *Stehle* J. G.

„Viderunt omnes“: alt és bariton solo, 4 sz. vk. és zenekar kísérettel. Offertorium Sthele: „Tui sunt coeli“, zenekarral. Délután vecsérnye Falsobordonikkal különféle szerzőktől. *Dec. 26-án.* Fest. S. Stephani Protomartyris. Missa: *Gruber* J. Missa in hon. S. Ambrosii. 4 sz. vk. zenekarral. Graduale: *Brosig* „Sederunt“ zenekarral. Offertorium: „Elegerunt“ 4 sz. vk. organakísérettel *Mitterer* J-től. Vecsérnye mint előző napon. *Dec. 27-én.* Fest. S. Joannis Apostoli et Evangelistae. Missa: *Gruber* „Missa Stabet Mater“. 4 sz. vk. (Vonószekér és 2 kürt). Graduale: *Leitner* „Exiit sermo: 4 sz. vk. Offertorium: *Meiszner* „Justus ut palma“ zenekarral. *Dec. 28-án.* Fest. SS. Innocentium. Missa: *Lipp* A. „Missa in hon. S. Albani“ zenekarral. Graduale: *Meiszner* „Anima nostra.“ Offertorium: *Leitner* „Anima nostra“. *Január 1-én.* Octava Nativitatis (Circumsicío.) Missa: *Filke* M. Missa in hon. B. M. V. (d-moll) zenekarral. Graduale mint karácsony napján. Offertorium: *Filke* „Tui sunt coeli“, zenekarral. Vecsérnye mint karácsony napján. *Jan. 4-én.* Fest. SS. Nominis Jesu. Missa: *Weirich* Missa in a-moll“, zenekarral. Graduale: *Meiszner* „Salvos fac nos“. Offertorium: „Confitebor tibi“ Hallertól. *Jan. 6-án.* Epiphania Domini. Missa: *Filke* M. „Missa in Es“ zenekarral. Graduale: „Omnes de Saba“. Offertorium: „Reges thesis“, mindkettő Waldektől, zenekarral. Vecsérnye mint karácsony napján. (Az Introitusok és Communiak koralliter adattak elő.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy a hátralékos előfizetési díjakat sziveskedjenek beküldeni, vagy a példányokat költségünkön visszaküldeni.

Tudósítások.

KOLOZSVÁR. M. hó 17-én tartotta a Kolozsvári Zenekonzervatórium zenekara II. szinfónikus hangversenyét, amelyet Beethoven örökszépségű III. Leonora nyitánya vezetettbe. Utána Sibeliusnak a Tuonelai hatyú legendáját, Popper Dávidnak gordonka-zenekarra irt Magyar rapszodiáját, Grieg: Norvég táncait és végül Saint-Saens: Marche héroïque-ja következett. A vármegyeház dísztermét Kolozsvár legelőkelőbb közönsége töltötte meg, amely lelkes rajongással ünnepelte *Lavotta* Rezső igazgatót, akinek vezetése alatt bámulatosan fejlődik ez a zenekar úgy erőben, mint színező képességben. Ezuttal is sok finomságot és művészi árnyalatot hoztak ki a partitúrából. A rapszódia koncertáló gordonka szólalmát *Rezik* Károly tanár játszotta frenetikus sikerrel. (e g.)

KAPOSVÁR. Az itteni Zenekedvelők Egyesülete e hó 7-én tartotta idei II. hangversenyét. A műsoron Brahms, Schubert, Beethoven, Chopin és Liszt zongoraművei szerepeltek, amelyeket *Wilhelmus* Henry holland zongoraművész adott elő. Schubert, Brahms és Reger dalait Vally *Fredrich-Höttges* művésznő énekelte. Wilhelmus Henry kétségtelenül egyike a legtehetségesebb zongoristáknak. Különösen balkéztechnikája fejlett, bár ugy technikája, mint előadása még sok kívánni valót hagy, reméljük, hogy pár év múlva már kökéletes művészetében gyönyörködhetünk. Vally Fredrich-Höttigsasszony nagy művésznő, mimikája drámailag kifejező, igen meleg, szép alt hangja van. A visszhangszerű hangok lélekzetnélküli éneklése és sóhajba való elhalása, amelyre különösen Henri Wil-

helmus dalai adtak művészi teret, tökéletes volt. A közönség eleinte kissé hűvösen viselkedett, de később hálás tapsokkal adózott Vally Fredrich-Höttges asszonynak és rokonszenves, fiatal hollandi zongoraművész- és zeneszerzőnek is.

(G. S.)

PÉCS. A Pécsi Zenekedvelők Egyesülete nagyszabású Wagner hangversenyt rendezett az ottani Nemzeti Színházban. Műsoron a Mesterdalnokok előjátéka, Siegfried halála, a Gráljelenet a Parsifalból, a Bolygó Hollandi matrózkara, Tanhäuser zárándokkara és Lohengrin jelenetek szerepeltek. A katonazenekarral kiegészített egyesületi zenekar (75 zenész) *Horák* József karmester vezetése alatt kitűnő öszjátékban, gazdag színezéssel és precíz előadásban játszotta műsorát. Horák karmestert legnagyobb elismerés illeti a betanításért és geniális vezetésért. A két énekart a híres *Pécsi Dalárda* adta elő *Haksch* Lajos karmester vezetése mellett — régi híréhez méltó művészettel. *Ernster* Adél operaénekesnő Wagner dalokat énekelt. A pécsi születésű énekesnő befejezett művészete, gyönyörű hangja rendkívüli sikert aratott. Január 8-án ugyancsak a *Pécsi Zenekedvelők Egyesülete* kamarazene hangversenyt rendezett. Az egyesület kamarazenetársasága, melynek tagjai dr. *Boldis* Dezsőné, a városi zeneiskola zongoratanára, *Hegedüs* Ferenc a városi zeneiskola hegedűtanára, *Tolnai* Jenő dr., *Boldis* Dezső dr. és *Schumann* János Dvorák F-dur vonósnégyesét és Wolf-Ferrari Des-dur zongoraötösét játszotta művészi elmélyedéssel, precíz, finoman kidolgozott előadásban *Breuer* Marianne Hubaytanár kitűnő növendéke elsőrendű tehetségként mutatkozott be *Mendelssohn*

versenyművében. Dr. *Schmidt* Antalné dalokat énekelt nagyhatást kelteve szép hangjával, bájos előadásával.

MAROSVÁSÁRHELY. *Marosvásárhelyi vonósnégyes.* A rohamos és szebbnél-szebb sikerektől híres Marosvásárhelyi városi zeneiskola újra beszéltet magáról. Megalakult a tantestület kebeléből a Marosvásárhelyi vonósnégyes és január 20-án mutatkozott be az ottani közönségnek. A siker rendkívül zajos volt s minden egyes tétel után tüntetés számba ment a közönség lelkesedése. A társaság, amelynek tagjai: Simor Jenő (I. heg.) Metz Albert (II. heg.) Haják Károly (mélyheg.) és Tonházi Ferenc (gordonka) rendkívül nagy gonddal dolgozta ki a műsoron szereplő műveket. Mozart XXI. (D-dur) vonósnégyese, Weiner Leó vonóstriója és Grieg g-moll quartettje egyforma erővel ragadták el a közönséget. A marosvásárhelyi vonósnégyes február 2-án a kolozsvári közönségnek is be fog mutatkozni az ottani Zenetársaság meghívása folytán.

BÉCS. Fényes művészestélyt rendezett e hó 3-án a Kaiserlich königlich Gesellschaft der Musikfreunde az egyesület nagytermében, Medek Anna, a magyar királyi Operaház kiváló tagjának, Brodsky Adolf hírneves manchesteri hegedűművésznek és a Wiener Konzertvereinnak közreműködésével. Nagy sikere volt Medek Annának, akinek művészi szereplése kiemelkedő pontja volt a fényes estély programjának Chausson Chanson perpétuellejét adta elő zenekari kísérettel és a mélyenjáró gyönyörű poémával, annak bensőséges meleg előadásával lenyűgöző hatást keltett. De még ennél is nagyobb sikert aratott

Cornelius Péter Gundlödjéből előadott nagy drámai jelenetével. A közönség tomboló tetszéssel ünnepelte a művésznőt és a hangverseny után percekig tartó ovációt rendezett neki.

Zeneiskolai szemle.

Krammer Teréz a Nemzeti Zenedében. A Nemzeti Zenede elnöksége még a múlt tavasszal elhatározta, hogy új ének-kiművelő és operai osztályt állít föl. Az osztály vezetését Takáts Mihály vállalta, de a kitűnő művészt, sajnos, elragadta a halál, mielőtt a tanítást megkezdhetné volna. Időközben Németországból hazaérkezett Krammer Teréz s a Nemzeti Zenede igazgatósága azonnal tárgyalásba bocsátkozott vele a tanszék átvételére vonatkozólag. A tárgyalások eredményre vezettek és február elsején megkezdte az énektanítást a Nemzeti Zenedében. Növendékek délutánonként az intézet titkári irodájában jelentkezhetnek felvételi vizsgálatra. Krammer Teréz kurzusa a hangképzéstől a legfelsőbb kiművelésig terjed. Az új tanfolyam felállítása élénk bizonyága annak az erős kulturális mozgalomnak, mely az ország második zeneintézetét a Zeneakadémia méltó versenytársává igyekszik tenni. A Nemzeti Zenede vezetősége Kern Aurél titkárral együtt fáradhatatlanul és sikerrel buzgókodik, hogy a régi intézet a modern haladás szellemében folytathassa üdvös működését. Az operaiskola felállításával teljes lett a Zenede tanszékeinek a száma, a vezető tanári állásra megnyert Krammer Teréznek

művészegyénisége pedig elég biztosítékot nyújt arra, hogy az énekes növendékek a legjobb oktatásban fognak részesülni.

A Nemzeti Zenede közgyűlése A Nemzeti Zenede múlt hó 31-én tartotta közgyűlését Zichy Géza gróf titkos tanácsos elnöklete mellett, a tagok élénk részvételével. Zichy Géza gróf elnöki megnyitójában vázolta az elmúlt év történetének kimagasló eseményeit, majd részvételleljes szavakkal emlékezett meg az ezévből elhunyt tagokról, Takáts Mihályról, aki közvetlenül az operai osztály átvétele előtt hunyt el, méltatta továbbá a Zenede többi halottjának, Mészáros Imrének, Reményi Antalnak, Vavrincz Mórnak és Allaga Gézának érdemeit. Kifejezést adott ezután azon reményének, hogy a Zenede új palotája építésének terve, a tervvázlatok már készen lévén, a közel jövőben megvalósul. Az elnöki beszéd után Kern Aurél, a Nemzeti Zenede titkára terjesztette elő részletes jelentését. Bejelentette, hogy Bogisich Mihály címzetes püspök, aki egykor növendéke, majd titkára volt a Nemzeti Zenedének, ötezer koronás alapítványt tett, melynek kamatait egy kitűnően végzett énekesnövendék és a katólikus liturgia egy növendéke fogja élvezni. A közgyűlés nagy lelkesedéssel köszönetet szavazott a püspöknek az alapítványért. Végül a közgyűlés a lelépő választmányi tagokat egyhangulag ismét megválasztotta, mire az ülés véget ért.

A székesfehérvári Zeneiskola igazgatósága f. hó 18-án rendezte első növendék-hangversenyét a főgymnázium dísztermében, ahol dr. *Prohászka* Ottokár püspökkel az élén előkelő közönség jelent meg. Ez alkalommal

a magasabb osztályu hegedű és zongorista növendékek mutatták be tudásukat, bizonytságot téve arról, hogy *Hermann* László igazgató és *Szécsi* Béla tanár szakavatott vezetése mellett félév alatt is meglepő fejlődést és gyönyörű eredményt értek el. Különös sikere volt Lányi Ernő remekének, a „Falu végén kurta korcsma“ c. nőikarnak.

Irodalom.

I. Könyvek:

Cserna Andor: *Parsifal-analízis.* Wagner Richard ájtatos ünnepi színjátékának az egész nagy bayreuthi tradicist jelentő „Parsifal“-nak a szerzői jog védelme alól való felszabadulása alkalmából aktuális kötetel gyarapodott a Modern Könyvtár. Az új kötet címe „Parsifal“, szerzője Cserna Andor, a budapesti napisajtó egyik jólismert, rokonszenves tagja. A kötetben Cserna tájékoztató bevezetés után tárgyilagos irodalmi, esztétikai és zenei jellemzését adja Wagner zenedramájának, vázolja keletkezésének történetét, ismerteti a dráma eredeti forrásait, alapos készütséggel megírt és számos hangjegypéldával illusztrált zenei magyarázatával pedig a bevilágít a nagy komponista hatalmas zenekari művészetébe. A könyv nemcsak zenészek és zenéhez értők részére készült. A szerző „szem“ előtt tartotta annak a közönségnek igényeit is, amely zenei szakismeretek nélkül is tud és akar érdeklődni a wagneri művészet és első sorban a most aktu-

álissá vált „Parsifal“ iránt. Cserna könyve egyenesen nélkülözhetetlen lesz azok számára, akik Wagner hattudalának budapesti előadásait élvezni és megérteni akarják. A kötet becsét nagyban emeli az a zongorán is könnyen lejátszható negyven hangjegypélda, amely megfelelő helyen illeszkedik a kitünően és világosan megírt magyarázó szöveg közé. Az Atheneum adta ki. Az ára 60 fillér. — Megrendelhető a „Zene“ kiadóhivatalában (Budapest, VIII. József-körut 69.)

Dr. Rónaky Kálmán: *Amtmann Prosper fuvolója.* (Pécs, Wessely és Horváth 1913.) Az Amtmann Prosper egykori fényképével ellátott füzet tulajdonképen egy, a mult század elején élő ismeretlen magyar fuvolaművész és zeneszerzőnek eléggé kimerítő biográfiai adatokkal tömött életrajza. Pár a művész egész fiatalon, mint a bécsi opera első fuvolója kezdte pályáját s pár év mulva egész Európában nagy sikerrel hangversenyzett, ez a leírás mégis csak lokális jellegű, mert szűkebb hazájában talán csupán a pécsiek emlékeznek kegyelettel a füzetben per longum et latum felsorolt helyi nagyságokra. Legfeljebb azért érdemelhet elismerést, hogy a művész halálának 60 éves fordulóján tartott felolvasással felhívta jigyelmét a pécs-baranyamegyei múzeum egyesületnek, amely eddig a zenét a többi tudományág mellett ugyszólván elhanyagolta és mert kivívta, hogy a kultura korifeusainak társaságába egy szerény fuvolaművészt is befogadott. (H. Z.)

Pályázatok.

A Dunántuli Dalosszövetség pályázatot hirdet eredeti magyar férfi négyes karokra és pedig: I. Nehéz műdal mintadalárdák és olyanok részére, melyek első díjat már nyertek. Jutalom: 200 K. II. Műdal magas színvonalon álló dalárdák részére. Jutalom: 170 K. III. Népdal átírat vagy hasonló nehézségű szabad kompozíció. Jutalom: 130 K. IV. Népdal-egyveleg. Jutalom: 100 K. A szöveget a pályázó magyar szerzőtől szabadon választhatja; a dallam eredeti legyen. A pályaműnek zenei kidolgozás tekintetében szabatos, magyar ritmussal, magyar szellemmel kell bírnia. Előadása tulságosan hosszú időt ne vegyen igénybe. Az idegen kézzel írt és jelíges levéllel ellátott pályaműnek vezérkönyv alakban és mind a négy szólam külön-külön leírva is, 1914. július 1-ig a Dunántuli Dalosszövetség alelnökéhez, Szabó Árpádhoz Kaposvárra címzendők.

Hirek.

A „Zene“ f. é. januári száma nyomdatechnikai okokból késett, amiért olvasóink szíves elnézését kérjük.

(Kiadóhivatal).

Turolla Emma a világhírű olasz kamara énekesnő, dicsőségteljes operaénekesnői pályafutásának befejezte után paedagogiai tevékenységének kívánja magát szentelni, Budapesten letelepedett (IV., Váci-utca 40) és énekleckéket ad, továbbá foglalkozik a legmagasabb művészi ki-

képzéssel. Az énektanítás felöleli a hangképzést, ária és dalelőadást, oratoriumok és operák betanítását és énekpaedagógiát. A korrepetálásnál közreműködik Fligl József zeneirő zongoraművész. Érdeklődőket fogad 4—6-ig.

Ifj. dr. Toldy László — egyetemi magántanár. A hivatalos lap 1913. dec. 31. száma közli, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter *ifj. dr. Toldy László* nemzeti zenedei rendes tanárnak a budapesti kir. tudományegyetem bölcsészeti karán a „Zenetudomány“ c. tárgykörből történt magántanári képesítését jóváhagyólag tudomásul vette és neveztetet e minőségében megerősítette. A fiatal zeneszerzőnek e kitüntetése zenei körökben osztatlan örömet keltett.

Kitüntetések a bécsi Operaházban. Bécsből jelentik nekünk: A N. W. Tagblatt értesülése szerint a király *Elizza* Elizának és *Hilgermann* Laurának, a bécsi udari Operaház tagjainak kamaraénekesnői és *Wiedemann* Frigyes operaénekesnek a kamaraénekesi címet, *Mayr* Richard kamaraénekesnek és *Brioschi* Antal diszletfestőnek pedig a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta.

Hebbel „Judit“-ja operaszinpadon. Hebbel Frigyes „Judit“ című tragédiájából operaszöveget írt Giovanni Drovetti olasz szinpadi író és a librettó Giovanni Pagella turini zeneszerző zenésítette meg. Az operát tavasszal fogják bemutatni a turini Teatro Reggióban. Liszt Ferenc egyik tanítványa, Götze Károly írt egyszer egy „Judit“-operát, amely 1887-ben színre is került, de hamar eltűnt a műsorról.

Figarella. A „csavargó“ kitünő szerzője Xavier *Leroux* újra a szinpadai zeneszerzők sorába ált. Ujabb műve azonban nem lírai dalmű, hanem 3 felvonásos színházi zenésjáték, amelynek Maurice Hennequin és Hugues Delorme írták a szövegét. Leroux operettjének címe: Figarella, a hősnője Figarella, Figaro leánya. A cselekmény huszonöt évvel ezelőtt történik „A szevillai borbély“ cselekménye után. Az érdekes operett a párisi Théâtre Apollóban kerül bemutatásra a jövő hónap folyamán.

Ifj. dr. Toldy László egyetemi magántanár az 1913/14. tanév második felében két kollegiumot tart a budapesti m. kir. tudományegyetem bölcsészeti karán: a) *Bevezető a zenetudományba.* (Heti 3 óra. Hétfőn, szerdán és pénteken d. u. 2—3-ig.) b) *A zenei bírálat módszere.* (Heti 1 óra. Kedden 4—5 óráig.) Mindkét kollegiumot a II. sz. tanteremben tartja.

Massenet hagyatéka. Alig múlt tizenhat hónapja, hogy *Massenet*, a híres francia zeneszerző meghalt, már is pereskedés támadt két hátrahagyott művének előadása körül. Massenet ugyanis két teljesen befejezett operát hagyott hátra „Cleopatra“ és „Amadis“ címen. Az előbbi a nagy operának, utóbbi az Opera Comique-nek volt szánva. Mint Párisból írják, most a két opera igazgatósága vonakodik az operákat színrehozni, mert Massenet kiadója, Hengel az egyik művet és pedig a „Cleopatra“-t átengedte előadásra Raoul *Gunsbourgnak*, a montekarlói színház igazgatójának, ahol a bemutatót már januárra hirdették is. *Lucy Arbel* operáénekesnő azonban most

a párisi polgári törvényszéknél pört indított Hengel kiadó, Gunsbourg igazgató és az operett két szövegírója, Henri *Cain* és *Payen* ellen és azt követeli, hogy a Montecarlóban tervezett bemutatót hivatalosan tiltsák be. *Lucy Arbel*, Massenet régi barátnője azt állítja, hogy a mester végrendekezésében úgy intézkedett, hogy hátragyott két művének főszerepeit csak *Arbel* énekelheti. Gunsbourg igazgató pedig a *Cleopatrát* első szoprán énekesnőjére, az orosz származású Kusnetzow énekesnőre osztotta ki. Gunsbourg ezzel szemben kijelenti, hogy eljárását jogosnak tartja és a *Cleopatra* című operát a pör ellenére is színrehozatja a hirdetett időben.

Filharmoniai hangverseny Székesfehérvárott. A Székesfehérvári Zenekedvelők Egyesülete Erzsébet Amália főhercegnő védnökségével vasárnap tartotta a Szent István teremben XXXIX. filharmoniai hangversenyét, melyen Gabrilowitsch Ossip zongoraművész is közreműködött. Chopin B-moll zongoraszonátájával kezdte, majd Rubinstein, Sapellnikoff és Liszt műveit interpretálta virtuozitással. Az illusztris orosz vendégművészt a díszes közönség mindvégig lelkes ovációban részesítette. A sikerült hangversenynek művészi izléssel összeállított programját Popper három gondokára és zenekarra írt Requiem-je továbbá Bizet gyermekjátékok Suit-je és Beethoven Prometheus nyitánya egészítette ki. A magángordonkarészt Hartmann Imre, Hermann Ede és Fejes István adták elő nagy készséggel. A nagy zenekar Hermann László zeneiskolai igazgató vezetésével működött teljes precizitással, a közönség elismerő tapsai mellett.

A

Zenetudományi Könyvtár

eddig megjelent füzetei:

1. Palestrina. Wajdits Károly	ára 30 fillér
2. A koncertforma. Geszler Ödön	" 40 "
3. Beethoven zongoraszonátái
esztétikai megvilágításban.
Zágon Vilmos	" 90 "
4. A programzenéről. Lavotta
Rudolf	" 30 "
5. Beethoven kilencszinfóniája
Perényi Géza	" 150 "
Külön füzetekben	
az I. II. IV. és VIII.	" 20 "
a VI. és VII.	" 30 "
a III., V. és IX.	" 40 "
6. Liszt szinfonikus költeményei
Geszler Ödön	" 100 "
7. Általános zenetörténet. La-
votta Rudolf	" 150 "
8. Rousseau. Kereszty István	" 20 "
9. A kínai zenéről. Sereghy
Elemér	" 50 "
10. Paganini. Hermann László	" 50 "
11. A tánc pszichológiája Lavotta
Rudolf	" 40 "
12. Zenei alapismeretek. Sereghy
Elemér	" 60 "
13. Bayreuth. Baumgartner Alajos	" 80 "
14. A régi görögök zenéje. Dr.
Batka Richard.	Sajtó alatt
15. Bach. Zalanfi Aladár	" 20 fillér
16. A klarinét. Stein Márton	" 90 "
17. Összhangzattan. Freund Ernő	" 90 "

A ZENETUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

füzetei kiadóhivatalunknál, továbbá az ország összes könyv- és zene-műkereskedésében kapható.

A ZENE RÉGI ÉVFOLYAMAI:

I. évfolyam 1909	Elfogyott
II. évfolyam 1910	füzve — — — — — 3 K piros vászonkötésben 4 "
III. évfolyam 1911	füzve — — — — — 3 " piros vászonkötésben 4 "
IV. évfolyam 1912	füzve — — — — — 3 " piros vászonkötésben 4 "
Két füzött évfolyam egyszerre	rendelve 5 K, kötve 7 K
Három " " " "	" 5 K 50 f., " 10 K

Csak a kiadóhivatal utján rendelhetők, a pénz előzetes beküldése mellett.

Az Opéra Comique programja. A párisi Opéra Comique új igazgatói: *Isola* és *Gheusi*, akik újévkor vették át a színház vezetését, most tették közzé az operaház 1914-re szóló programját. Az első ujdonság, melyet előadnak, a fiatal Richepin operája lesz: „La marchande d'allumetes“ („A gyújtóáruslányka“), amelynek szövegét Edmond felesége és fia irták. Ez évben kerül még előadásra Alfred Bruneau új dalműve: „Les quatre journées“ („Négy nap“) és Jules Massenet: *Le jongleur de Notre-dame* („A notredamei toronyőr“) című operája, az év végén pedig „A nürnbergi mesterdalnokok“.

Új egyetemes népdal-gyűjtemény.

Bartók Béla és *Kodály* Zoltán zeneakadémiai tanárok, a Magyar Néprajzi Társaság tagjai, bejelentették a Kisfaludy Társaságnak, amely magára vállalta a népdalok gyűjtésének és kiadásának gondját, hogy összegyűjtötték a magyar népdalokat. Gyűjtési munkájuk kiterjedt az ország legtöbb néprajzilag érdekes vidékére. Összesen vagy háromezer szöveges dallamra, vagy száz hangszeres darabra (duda-, furulya-, hegedűszó után leírottra) tehető gyűjtésük, melyet *Vikár* Béla fonográfon felvett, mintegy ezeröttszáz dallama gazdagít. A népi dallamok rendszeres kiadása irodalmunknak ma is nagy hiánya. A gyűjtők terve, hogy kiadják a magyar népdalok és népzeneművek lehetőségig teljes, szigorúan kritikai pontos gyűjteményét; egy monumentális magyar Corpus Musicae Popularis szerkesztése a céljuk, amelyet a Kisfaludy Társaság támogatásával remélnek megvalósítani.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SEREGHY ELEMÉR.

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivóféregrendszerü

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa
Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.
Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyságban, pontos orgonaméretekkel,
templomok, szeminariumok részére és
gyakorló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianínókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRÜT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű
javitása. — Saját készítményű
hangversenyhegedűk. — Finom
vonók, álltartók, tokok, valamint
a legkötünőbb quintisztza húrok
:: stb. állandóan kaphatók. ::

Világhírű hegedűművészekről és
tanároktól a saját készítményű uj

hegedűinkért

a legmagasabb elismerés-
résék.

A magy. kir. technológiai
iparmuzeumban a hegedű
versenykiállításán a saját
készítményű hegedűink a
versenyre jelentkező özs-
szes hegedűket fölényel
győzték le. — Művésziesen javítunk,
régí hegedűt veszünk, kedvező részlet-
fizetésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

KOMÁROMI és TÓTH

műhegedűkészítő mesterek

Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 11.

Hegedűt, zongorát
harmoniumot
ne vegyen mielőtt

Reményi Mihály

a m. kir. zeneakadémia
házi hangszerkészítője
elsősorú hangszer-
és zongora - telepét
meg nem látogatta.

Budapest, Király-utca 58.

Quintisztza hangverseny-
húrok. — Hegedűjavítások
a legművésziesebb kivi-
telben. — Árjegyzék min-
den hangszerről külön-
külön kérendő.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Árjegyzéket ki-
vánatra ingyen
≡ küldünk. ≡

Raktáron kitűnő hangú
HARMONIUMOK
minden nagyságban.

Elektromos
fújtató ké-
≡ szülékek. ≡

54145

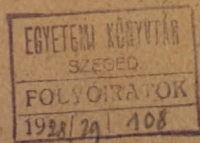
A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVIFOLYÓIRAT

HATODIK
ÉVFOLYAM

1914. FEBRUÁR

ÁRA 40 FILLÉR.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. ≡≡≡ ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.

Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

:.:.: Javítások a legművésziesebb kivitelben. :.:.:
:.:.: Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. :.:.:

TARTALOM:

Weber. — **Geszler Ödön:** Godunov Boris. (Opera kritika.) — **Wagner-kronológia.** — **Heine Henrik:** Párisi levelek. (Meyerbeer) Kenessei Sándor fordítása. — **Marlon:** Oberon. (Opera kritika.) — **Járosy Dezső:** Filharmóniai hangversenyek. — **Opera:** M. kir. operaház. Népopera. — **Hangversenyek.** — **Musica sacra:** A győri székesegyház templomi énekkarának január havi műsora. — **Tudósítások:** Arad, Kolozsvár. — **Zeneiskolai szemle:** Nemzeti Zenede. Füredi testvérek nyíregyházai zenedéje. Tóthné Ladányi Adél zeneiskolája. Aradi Zeneiskola. — **Irodalom:** Freund Ödön: Összhangzaitan. — **Hírek:** József legendája. Az Operaház szövegpályázata. Kariskolai tanfolyam. Meer Margit kitüntetése. Budapesti Zenekari Egyesület. Parsifal-láz.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

Weber.

A tizenkilencedik századdal új szellem vonult a zenébe: a szabadság eszméje. A klasszikusok formaszigora enged a merevségéből, körvonalai elmosódnak, a poéta kezdi észrevenni lelke vibrációit, figyelni, megszereti őket és félénken, majd neki bátorodva elkacagja minden örömét, elsírja minden bánatát. Sőt tovább megy, színes álmait is közli a világgal és amint fantáziája nem ismer többé határt, a kifejezési eszközök keretei is elmosódnak, ködbe vesznek. Megszületik a romantika. Tárgyköre a kalandos középkor, a sellők, démonok, tündérek hazája, holdfényes nyári éjszakák, betegesen érzékeny lelki vonaglásokkal, víziókkal.

Az érzelem- és gondolatszabadság első képviselője a muzsikában *Weber* Károly Mária volt; vele kezdődik a zene-történelem romantikus kora. Nagysága egyrészt abban rejlik, hogy megértette a kor szellemét és szakított a tradíciókkal, de örök életet az biztosított számára, hogy faji zenét írt, népies szellemben, német hazájának mondanaköréből merítve költészetének minden anyagát. Tehát a nemzeti iránynak is ő az első képviselője. Lelkiületének naturpoéziséből csupa igazság és közvetlenség szól hozzánk.

A zene egyik legjelentősebb reformatora volt, különösen operáiban egyengette az utat Wagner zenedrámáihoz.

A romantika szabadságvágya átalakítólag hatott az orkeszterművészetre is. *Weber* zenekarában a kifejezési eszközök meghatározóvá válnak. Drámai erőben és szineffektusokban gazdag

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

invenciója átalakítja a hangszerelés technikáját. Ő érezte meg először a klarinét mély fekvésű lágy hangjainak szépségét, dallamvezető szerepet ad a brácsának, emancipálja a kürtöket eddigi monoton, akkordtöltő helyzetükből, szaporítja az éneklő és karakterizáló hangszerek számát, színes csoportokat alkot a fafuvókból, diabolikus erőt ad a tuttiknak.

Jelentőségét halála után érezték először, amely hosszú ideig pótolhatatlan veszteségnek látszott. Egyik legnagyobb csodálója Wagner Richard volt, az ő kezdeményezésére szállítják hamvait Londonból Drezdába és ő mondott fölötte gyászbeszédet is. A szász fővárosnak egyik legszebb díszje az Opera és Zwinger közötti teret ékesítő Weber-szobor, plasztikus szépségeiben nemcsak Rietschel alkotó génuszát csodáljuk, hanem a legszebb zenei korszaknak: a romantikának monumentum aere perenniusát.

Godunov Boris.

— Bemutató a m. kir. Operában. — 1913. december 20. —

Godunov Boris orosz főnemes megöli az elhunyt cár fiát és a bojárok őt választják meg cárnak. A cárevics tragédiáját Pimen szerzetes följegyzi a kolostor krónikájába. A följegyzésnél jelen van Grigorij fiatal szerzetes, aki egyrészt az ártatlanul kiontott gyermekvért megboszulandó, másrészt hogy saját dicsvágyát kielégítse, Dimitrinek, a cárevicsnek adja ki magát. Az oroszgyűlölő lengyel nemesség pártjára áll a trónkövetelőnek, aki egy lengyel arisztokrata leány, Marina szerelmétől elvakítva eszköz lesz a jezsuiták kezében. Hadsereggel vonul Boris ellen, akit vétkességének tudata és a félelem, hogy hátha mégsem az igazi trónörököszt ölte meg, csaknem örületbe kergeti. De megjelenik Pimen szerzetes, aki megmondja Borisnak, hogy a trónörökös meghalt és ellenfele — csaló. Boris megtörik, kolostorba akar menni, de alighogy átadja trónt fiának, meghal rettentő lelki fájdalmak között.

Ez a szöveg néhány mozgalmas, érdekes kép egymás mellé helyezése.

Dramaturgiai szempontból számtalan kifogást kell emelnünk a szövegv. könyv ellen. Legjobban vét azon szabály ellen, hogy a cselekmények nem egymásból folynak és nem a közönség szemeláttára. A kilenc képre osztott drámában gyakori a zökkenés, az epizódok sok helyütt elnyomják a főcselekményeket. Némely része annyira homályos, hogy hiába minden logika, minden fantázia; aki Puskin drámáját vagy Godunov cár történetét nem ismeri, az ebből nem fogja megtudni és megérteni az eseményeket; a darabnak vége — és csak azíránt sem leszünk tájékoztatva, hogy az egyik főalaknak Grigorijnak, az ál-Dimitrinek dicsvágya kielégülést nyert-e, sikerült-e neki Boris trónját elfoglalni. Ezek a szövegbeli fogyatkozások és dramaturgiai hibák és tévedések az okai annak, hogy Mussorgsky kor-

szakalkotó zenéje sem tud ennek az operának tartós sikert és maradandóságot biztosítani a színpadokon, kivéve talán Oroszországot, melynek mindenestre legjelentősebb, legnemzetibb történelmi zenedrámája. Hiszen a főhős nem Boris, sem Dimitri, hanem maga az orosz nép. Ennek a leláncolt népnek az évszázados szenvedése és keserve él a darab zenéjében: a népdalokból és táncokból vett motívumok és dallamok egyenesen a szívbé markolnak tompa fájdalommal telített hangjaikkal.

Mussorgsky Modest Petrovics 1835-ben született Karevben, meghalt 1881-ben Szentpétervárott. Katonai pályáját félbeszakította, mert a zenének akarta szentelni magát. Kedvezőtlen anyagi helyzete kényszerítette, hogy állami hivatalt vállaljon, melyet azután élte fogytáig megtartott. Nem volt tanult zenész, magasabbrendű naturalista maradt, akiben azonban hatalmas öserejű zenetehetség lángolt. Ez az alacsony készülségű zenész Lisztet, Wágnert talán híreből sem ismerte, mégis nála ugyanazok a törekvések halalattók, mint az említett reformatorok munkáiban; nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy Mussorgsky megelőzte őket.

Kedvező körülmények között kétségkívül Bach után a világ legnagyobb zeneköltője lett volna. Ha páratlan szépségű és kimeríthetetlen tartalmu *dalai* eziránt kétséget hagytak bennem, úgy Godunov Borisa ezt eloszlatta. Gondoljuk meg, aminek Wagner és Liszt egész gazdag munkássága életüket szentelték, amiért annyit és oly sokat küzdöttek és véreztek és fokozatosan kiépítettek, — ugyanazon eszméknek testet adott ez a tragikus sorsu ember, egyszerre, csaknem minden átmenet nélkül, talán öntudatlanul, talán terv nélkül, pusztán a benne lüktető öserőnek engedve. Addig, míg Wagner Mussorgskyhoz hasonlóan elfogulatlanul, valamely eszményi célhoz vezető törekvés hiányában alkotott, addig a jólismert régi vágányokon haladt és csak a benne fölbredő és mindinkább erősödő önkritika és öntudat készítette más utak keresésére és fölfedezésére. Wagner kiforrása egyedül szigorú önkritikájának produktuma; fölfedező útján az állomásokat előre és pontosan megjelölte. Hogy az ismeretlen tájon a zászlót győzelmesen kítűzhette: ez az *akarát* diadala volt a *tudás* fölött, az *értelemé* a *fantázia* fölött. Kiáltó ellentétese a tanulatlan és következetesség nélkül alkotó orosz zeneköltőnek, akiben szertelen és homályosan körvonalazott reform-törekvések lángoltak és aki Wagner fölfedező útját ennek dacára keresztezte. Lehetetlen rágondolni könnyes megilletődés nélkül.

A Boris zenéjét részletező analízis helyett nagy vonásokban a következőkben jellemezzük. Nyers monumentalitása mellett is eredeti és mély költőiességű. Egy különösen csengő, zord és szilaj erejű, hol lázongóan vad és zabolátlanul erőszakos, hol csodálatosan higgadt és nyugodt poézissal telített hang huzódik rajta keresztül. A vezérmotívumokat Wagnerhez hasonlóan alkalmazza, főalakjait vezérmotívummal jellemzi, az egész mű fölépítése mégis minden mástól elütő. Ez a zene nem követi a hagyományos törvényeket. A mód, mellyel motívumait alkalmazza, hatásában eltér a Wagnerétől. A tervszerűen és gondosan kiszámított kifejlődések hiányzanak belőle, — ez a kulturátlan nyers *erő* — amelyet a mű minden üteméből kiérzünk, — nem tűr semmiféle béklyót, szabályokat. Innen van azután, hogy harmóniai — nem lévén alávetve semminő rendszernek és szabálynak — kábitó gazdagságu változatokban bővelkednek, szépségüknek szinte nézhetlen pompájában. A legmodernebb zeneszerző sem tud újabbat,

színebbet vagy érdekesebbet nyújtani. Boris Ielki mardosását, fohászát, halálsejtelmét senki megrázóan aláfesteni nem tudná; recitativjei ezeken a helyeken szörnyű hatásúak, s mindezt nem sablonos dinamikai fokozásokkal éri el, hanem a legtalálóbb összhangokkal fejezi ki. Hogy a Godunov Boris realista zenedráma, az magától értetődőnek tűnik. Mossorgsky nem írhatott egyebet. Egy verista opera a hatvanas évekből! Nemcsak az egész általános zeneművészetnek, a formáknak, az elméletnek, de a stílusnak is reformatora áll előttünk. Egészen mindegy, hogy ezek a törekvések részben csak kísérletek maradtak nála.

A tömegjelenések, az énekkarok elementáris hatásúak, szélesen íveltek. Szerkezeti hibájuk, hogy rohamosan kifejlődnek, hamar csúcspontot érnek, hogy azután éppen ilyen gyorsan visszaessenek, de csak azért, hogy újabb emelkedés és hanyatlás következék. Ez a sok csúcspont megbontja, szét-tördeli a különben grandiozus karokat. A téli erdő tisztásán előadott (4. felv.) vegyeskar az egész műnek talán legkimagaslóbb momentuma. A tömeg egy gúnydalt énekel, de ez a gúnyolódás a szívünkbe markol a Mussorgsky kifejezésében: itt az elkinzott lomha óriásnak, az orosz népnek évszázados, reménytelen és orvosolhatlan fájdalma lappang, majd kitörve tombol.

A hangszerelés Rimski-Korsakov munkája. Mussorgsky még csak a hangszerelés technikáját sem sajátíthatja el. Operájának fogyatékos és kezdetleges instrumentálása saját hazájában is visszautasításra lett az első bemutató után. 25 évvel később meghitt barátja, Rimski-Korsakov az egész operát újra átdolgozta. Az 1908-as új kiadásban az átdolgozó többek közt a következőket mondja: „Az ő tehetségét és műve értékét igen nagyra becsülve, elhatároztam, hogy technikailag kijavítom, s újra áthangszerelem. Megvagyok győződve, hogy ez átdolgozás a mű sajátos jellegét, a szerző vakkmerő törekvéseit teljes épségben hagyta, úgy hogy az átdolgozott opera teljesen Mussorgskyé s a kis tisztogatás, javítás csak arra jó, hogy a mű ellen fölhozott nem egészen jogosulatlan kifogásokat tárgytalanná tegye.“ A hangsúly az idézett szókra teendő. Sokan ugyanis a mű kivételesen ragyogó és hasonlíthatlan sajátosságait és értékeit az átdolgozó érdemének hajlandók tulajdonítani és átutalni.

Operaházunk vezetősége a mű bemutatásával minden komoly zeneértő őszinte háláját érdemelte ki. Egyetlen műalkotás soha olyan emóciót, olyan felindulást nem váltott ki belőlem mint ez. Hibáztassak valakit azért, hogy a mű egyes fölvonásait és jeleneteit részben kihagyta, részben fölcserélte? Ez a dráma egyáltalán nem egységes, a szövegekönyv rossz, s ezen nem fog változtatni semmiféle mesterkedés. Amióta a világ legelső színpadjain megjelent, azóta folyton hallottuk és olvastuk a kifogásokat a rendezés és a jelenetezés ellen; sehohsem voltak vele megelégedve, akár az egyik, akár a másik részt hagyta el. Azt a kivételt is gyakran olvastuk, hogy ezekben az előadásokban tulajdonképpen az egész darab csak *keret* a címszereplő számára. Ez volt Saljapin, a világhírű orosz baritonista, kinek legdiadalmasabb szerepe a Boris. Persze, ha a rossz szöveg mellett még őt is nélkülözni kell! . . . *Szemere* Árpád Boris cárja elsőrangú alakítás; horribilis nehézségű szerepét gondosan kidolgozta és végig biztosan énekelte. Maszkja kitűnő. A főalak mellett a többi szereplő valóban csak mellékesnek tűnik. Hiszen maga a zeneköltő dús kincseivel csaknem egyedül a címszereplőt halmozza és terheli. A teljesség kedvéért felemlítjük *Székelyhídy*

Dimitrijét, *Sebők* Marináját, *Buttykainét*, *Sándor* Erzsit és *Gábort*. Valamennyien kiválót nyújtottak, *Tango* karmesterre hárult a nehéz mű betanítása és vezetése, *Hevesi* Sándorra a rendezés. Hogy az opera a gondos betanulás és jó előadás, valamint a benne rejlő óriási értékek dacára sem aratott általános sikert? Mussorgsky műve nem repertoire-darab; sehohsem lett azzá, Saljapinnal sem. Egy paradexont használunk; ennek a tanulatlan és kezdetleges készütségű muzsikusnak a munkáját csak a legműveltebb, a legkulturáltabb és legfejlettebb izlésű zeneismerő fogja kellően értékelni és méltányolni.

Geszler Ödön.

Wagner-kronológia.

1813. május 22-én született Leipzigban.

1813. november 22-én meghalt atyja, aki a rendőrségnél kisebb hivatalnok volt.

1814. májusában anyja házasságra lép elhalt férje barátjával Geyer Lajos színésszel.

1828. Ekkor vesz részt először a leipzig Gewandhausban rendezett Beethoven-koncerten és elhatározza, hogy zenész lesz. Első zenetanítója Müller Gottl.

1830—1832: Több szinfóniát és nyitányt komponál, amelyeket a Gewandhausban adnak elő.

1832-ben tervezi *Die Hochzeit* c. operáját.

1833-ban mint korrepetitor, a würzburgi városi színházhoz szerződik, ahol bátyja Albert, mint énekes működik.

1834. január 1-én fejezi be Würzburgban első operáját. (*Die Feen*.)

1854 januárjában a leipzig városi színház Hauser rendező tanácsára visszautasítja Wagner első operáját.

1834. július végén mint zeneigazgató (karnagy) Magdeburgban kap állást és itt szeret bele Planner Minna színésznőbe, egy drezdai szegény mechanikus leányába. Magdeburgban szerzi második operáját. (*Das Liebesverbot*). Ugyanitt adják elő.

1836-ban a königsbergi városi színház karnagya lesz és feleségül veszi Planner Minnát.

1837-ben a königsbergi színház csődbe jutása után a rigai városi színháznál nyer mint karnagy alkalmazást és itt kezdi meg a *Rienzi* komponálását.

1839-ben feleségével Londonba hajózik, onnan pedig Párisba tér, hogy egyik művének színhozatalát biztosítsa. A viharos tengeri út adja meg az ösztönt *A bolygó hollandi*-nak (*Der fliegende Holländer*) szerzésére.

1839. szept. és 1842. ápr. közé esik első párisi tartózkodása. Zenedarabok másolásával és terjesztésével keresi kenyerét. Kétségbeesett helyzetében komponálja a *Faust-ouverture*t és befejezi a *Rienzi*t és *A bolygó hollandi*t.

1842. áprilisában Párisból Drezdába utazik. Wartburg és vidéke indítja meg fantáziáját a *Tannhäuser* harmadik felvonásának szerzésére.

1842. október 20-án adják először a *Rienzi*t Drezdában nagy sikerrel.

1843. január 2-án mutatják be A bolygó hollandit Drezdában. Négy-szeri előadás után lekerül a műsorról.

1843. február 2-án Wagnert szász kir. udvari karnaggyá nevezik ki.

1843. május 22-én fejezi be a Tannhäusert.

1843-ban komponálja férfikar számára Das Liebesmahl der Apostel c. művét, melyet a drezdai Frauenkirchenben 1200 énekes ad elő.

1844. decemberében, illetőleg 1845. áprilisában fejezi be a Tannhäuser partitúráját.

1845. október 19-én kerül színre először a Tannhäuser Drezdában. Igen meleg fogadtatásban részesül.

1847-ben komponálja Grossgraupeban, Pillnitz mellett a Lohengrint.

1848-ban szerzi Siegfried halálát. (Siegfrieds Tod.)

1849. május 3-án a drezdai Zeughaus ostroma. Wagner az Altmarkton a felkelők sorába áll.

1849. május 3-án Chemnitzbe menekül, onnan Liszthez Weimarba, később Zürichbe.

1849—1851. Wagner több jelentékeny elméleti munkát írt. (Das Kunstwerk der Zukunft, Oper und Drama.)

1850. augusztus 28-án Liszt vezetésével először adják a Lohengrint Weimarban.

1851. tavaszán szerzi a Siegfried kezdetét. (Der junge Siegfried).

1851 őszen tervezi a trilogiát.

1852. nyarán fejezi be a Walkürök szövegét.

1852. november és december havában fejezi be a Rajna kincse (Der Rheingold) és az Istenek alkonya (Götterdämmerung) szövegét. Utóbbi lényegében az 1848-ban készült Siegfried halála marad.

1853. februárjában jelenik meg a Ring-ciklus (teljes tragédia) 50 példányban, barátaihoz intézett kézirat alakjában.

1853. őszen és 1854. tavaszán komponálja a Rajna kincsének zenéjét.

1854-ben találkozik Schopenhauerral.

1854-ben június — 1856. tavaszáig szerzi a Walkürök zenéjét.

1856. ősztől — 1857. tavaszáig komponálja a Siegfried I. és II. felvonásainak zenéjét. Ekkor félbeszakítja munkáját a trilógián.

1857. tavaszán elevenedik meg benne Parsifal alakja, kit eredetileg a Tristan III. felvonásában akart felléptetni.

1857. nyarán költi a Tristan und Isolde szövegét.

1857. ősztől 1859. augusztusig szerzi a Tristan und Isolde zenéjét. (II. felv. Velencében 1858. aug., III. felv. Luzernben.)

1857—1858. Mathilde Wesendonck cimmel öt költemény.

1860-ban három nagy zenekari hangversenyt rendez Párisban.

1860. szept. Párisban komponálja újra a Venusbergi jelenetet.

1861. március 13-án kerül színre az u. n. párisi átírásban a Tannhäuser Párisban. Két előadáson a Jockey-klub nagy botrányt rendez.

1861. május 15-én hallgatja Bécsben először a Lohengrin előadását.

1862. febr. Párisból a rajnamenti Biebrickbe megy és itt dolgozik a Mesterdalnokokon.

1862 ősztől 1864. tavaszáig a Bécs melletti Penzingben tartózkodik, majd oroszországi koncert körúton vesz részt.

1864. tavaszán hitelezői elől Bécsből Münchenen és Zürichen keresztül Mariafeldbe menekül, onnan pedig Stuttgartba megy.

1864. máj. 3-án II. Lajos bajor király kabinetirodai titkára egy stuttgarti vendéglőben találkozik Wagnerrel és a király megbízásából Münchenbe hívja.

1865. jun. 15-én adják először a müncheni udvari színházban a Tristant.

1865 decemberében II. Lajos kénytelen a müncheniek fenyegető magatartása miatt Wagnert távozásra bírni.

1866—1872-ig a Luzern melletti Tribschenben él, ide követi őt Bülow Cosima, Liszt leánya.

1866. január 27-én meghal Wagner felesége, ki 1862 óta tőle elválva élt Drezdában.

1867. október 20-án fejezi be Tribschenben a Mesterdalnokokat.

1868. június 21-én kerül színre Münchenben a Mesterdalnokok c. operája. Wagner a királyi páholyban, II. Lajos mellett jelenik meg.

1869. jun. 6-án születik Wagner Siegfried. (Siegfried idyll.)

1869-ben írja Tribschenben Über das Dirigieren c. híres munkáját.

1869. szept. 22-én adják először a Rajna kincsét Münchenben.

1870. jun. 26-án a Walküröket.

1870. aug. 25-én jegyzi el Lucernben Bülow Cosimát.

1871. febr. 5-én fejezi be a Siegfried zenéjét.

1872. febr. 9-én pedig az Istenek alkonya zenéjét.

1872. ápr. 24-én Bayreuthba költözik.

1872. máj. 22-én a bayreuthi Festspielhaus alapkövetétele.

1874. nov. 21-én készül el a trilógia partitúrája.

1876. augusztus 13—30. az első ünnepi játékok Bayreuthban.

1877. febr. 23-án fejezi be Wagner a Parsifal szövegét.

1882. jul. 26-án kerül színre a Parsifal Bayreuthban.

1888. február 16-án délután 4 órakor halt meg Wagner szívszélhűdés következtében a velencei Vendramin-palotában.

1888. febr. 16-án temetik el külön vonaton királyi pompával hozott holttestét Bayreuthban, a Wahnfried-villa kertjében.

Párisi levelek. (Meyerbeer.)

Heine Henriktől.

De hát mi a zene? Ez a kérdés tegnap este lefekvés előtt órákig foglalkoztatott. Csodálatosan vagyunk a zenével; mondhatnám, maga a csoda. Ott áll valahol a középúton: *gondolat* és *jelenség* között; valami homályosan sejthető közvetítő: szellem és anyag között, mindkettővel rokon és mégis mindkettőtől különbözik; szellem, amely időmérték korlátai közé eszori; anyag, amelynek nincs szüksége a tér fogalmára.

Nem tudjuk, mi a zene. De tudjuk, mi a jó zene és még inkább tudjuk azt, hogy mi a rossz zene, tekintettel arra, hogy ez utóbbiból nagyobb mennyiség hullámozott a fülünk felé. A zenekritika csakis tapaszt-

talatokra támaszkodhatik, nem pedig szintézisre. A zeneműveket ennél fogva, csakis hasonlóságaik szerint kellene osztályozni és mértékül azt a benyomást kellene venni, amit az összességre gyakorolnak.

Semmi sem oly megengedhetetlen, mint a zenében teoriákra építeni; természetesen, vannak azért szabályok, matematikai pontosságú törvények, de nem ezek alkotják a zenét, amint hogy a rajzolás művészete, a színek keverése, vagy akár a paletta, ecset nem maga a festészet, hanem csupán szükséges eszközök. A zene lényege — kinyilatkoztatás, erről nem tudunk számot adni és az igazi zenekritika olyan tudomány, mely egyéni tapasztalatokon alapul.

Nem tudok elképzelni valami émelegősebbet, mint monsieur Fétisnek, vagy fiának monsieur Fötusnak egy kritikáját, ahol *a priori* előre meghatározza valamely zeneműnek az értékét. Az ilyfajta kritikák, spékelve technikai kifejezések özönével, (amelyek még az általános műveltségük előtt is érthetetlenek) a nagy tömegnél bizonyos tiszteletteljes tekintélyre tettek szert. Miként Detmold barátom kis kézikönyvet írt a festészetéről, amelyből mindenki két óra leforgása alatt született műbíráló lehet, ép úgy kéne valakinek egy hasonló könyvecskét írni a zenéről és a kritikai frázisok valamint az orkeszterzsargon ironikus csoportosításával az ilyen Fétis és Fötus forma emberek üres szószátyárkodásainak véget vetni. A legjobb zenekritikát, az egyetlent talán, ami valamit ér, table d'hotenál hallottam tavaly Marseilleben, ahol két utazó vitatkozott az épen napirenden lévő kérdés fölött, vajjon melyik nagyobb mester, Rossini vagy Meyerbeer. Mihelyt az egyik az olasznak biztosította az elsőséget, rögtön ellenzéki álláspontra helyezkedett a másik, de nem csak száraz szavakkal, hanem azonnal elcsicsergett egy-két fülbemászó ariát az Ördög Róbertből. Előbbi természetesen nem válaszolhatott erre méltóbban, mint hogy eldűnnyögött egy-egy színes cafrangot a Szevillai borbélyból és így nyivákkoltak egész ebéd alatt: semmitmondó frázisok lármás nézetcsereje helyett pompás asztali zenét szolgáltattak nekünk és a végén meg kellett vallanom, hogy zenéről disputálni vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak ilyen realiztikus módon szabad.

Amint láthatja kedves Barátom, nem untatom megszokott frázisokkal amidőn az operáról beszélek. Ép úgy nem kell attól félnie, hogy közönséges módon teszek összehasonlítást Rossini és Meyerbeer között. Csupán arra szoritkozom, hogy mindkettőt szeretem, de egyiket sem a másik rovására. S ha talán az elsővel egy hajszálnyival jobban szimpatizálok, ez csak privátérzelem, semmiesetre sem elismerése az egyéniség nagyobb értékének. Talán épen bizonyos erkölcsstelenségek vonzanak, amelyekhez a bennem lévők folytán valamiféle lelki rokonság fűz. Már természetből fogva jobban hajlok a dolce far niente felé és szívesen heverészek a pázsiton, gyepen, hogy szemeimet legeltessem a felhők nyugodt éles vonalain és

A mélyen tisztelt érdeklődők figyelmét felhívni bátorkodom, hogy műtermemben teljes alaposággal kidolgozott *hegedűk, brácsák és csellók* készülnek minden árfokozatban. Saját készítményű *mesterhegedűim* pedig kidolgozásra és hangra nézve jelentős fokon állanak s a legkényesebb igényeket is kielégíteni alkalmasak. **Laumann Róbert** hegedűkészítő, Budapest, VII., Erzsébet-körút 36.

gyönyörködjem abban, amint a napsugár élesen megvilágítja őket; de a véletlen úgy akarta, hogy a sors ebből a kéjes ábrándozásból igen gyakran erős oldalbalökéssel ébresszen fel, kényszerítve voltam részemet kivenni a kor harcaiból, fájdalmaiból. Nem tudom, hogy is fejezem ki magam, de érzéseim, benyomásaim merőben különböztek a másokéitól. Én ismertem az ő érzéseik világát, de az enyém egész más volt, mint az övék. És bármennyire bátran toporzékolt is csatalovam, bármilyen irgalmatlanul csapott le karom ellenségeimre, nem éreztem soha a csata lázát, dühét, nagy félelmét.

De azért gyakorta éreztem valami sajátos belső nyugtalanságot és észrevettem, hogy gondolataim másféle kalandoznak, mialatt a pártharcok sűrű tömkelegében veredektem; néha olybá tűntem fel magam előtt, mint a dán Ogier, aki álmოდozva vonult hadba a szaracének ellen. Egy ilyen embernek sokkal jobban megfelel Rossini, mint Meyerbeer, mindazonáltal bizonyos időpontokban utóbbi zenéjének is entuziazmussal kell hódolnunk. Mert Rossini zenéjének hullámain siklanak tova az ember egyéni fájdalmai és örömei; szerelem és gyűlölet, kedvesség, vágyódás, féltékenység, dac, minden, de minden az egyes embernek elkülönített érzése. Jellemző Rossini zenéjére, hogy mindenütt előtérbe jut a melódia, mely mindig a legközvetlenebb kifejezője az elkülönített egyéni érzelmeknek. Meyerbeernél épen ellenkezőleg az öszhang uralmat látjuk. A harmonikus masszák árájába elmerülnek, elfulladásnak a melódiák, miként az egyes ember érzelmei beleolvadnak egy egész népösszesség érzésvilágába és ebbe a harmónia-tengerbe szivesen merül el lelkünk, amidőn megragadják az egész emberiség örömei és szenvedései és részt akar venni a társadalom küzdelmeiben. Meyerbeer zenéje inkább szociális, mint individualis és a hálás jelen, amely az ő belső és külső egyenetlenségeit, társadalmi harcait, szükségét, reményét megtalálja Meyerbeer zenéjében, a saját szenvedélyeit, a saját felbuzdulásait ünnepli, amidőn a nagy maesztroznak tapsol. Rossini zenéje sokkal jobban megfelelt a restauráció idejének, amikor nagy harcok, küzdelmek, csalódások után a blazirt emberek nagy társadalmi, összességi kérdések iránti érzéke eltompult, háttérbe szorult és az egyénnek, az ének felszabadult érzései, gondolatvilága ismét éltek az őket megillető jogokkal. Rossini a forradalom és az empire alatt sohasem érte volna el nagy népszerűségét. Robespierre valószínűleg hazafiatlan modern eszmék miatt vádat akasztott volna a nyakába és majdnem bizonyos, hogy Napoleon sem tette volna meg karmesternek a hadseregnél, ahol neki közös érzésekre, tömeglelkiesedésre volt szüksége . . .

Szegény pesarói hattyú! A gall kakas és a császári sas széjjeltéptek volna A restauráció ideje Rossini diadalünnepe volt és még az ég csillagai is, amelyeknek akkor ép egy kis pihenőjük volt, mert nem kellett törődniük a népek sorsával, szóval még a csillagok is elbűvölten hallgattak rá. De a júliusi forradalom megint csak felkavarta egy kissé az eget, a földet: csillagok, emberek, angyalok, királyok és még maga az Uristen is megzavartattak békés nyugalmukban, megint sok ügyes-bajos dolguk volt egymással, így aztán nem is volt arravaló idejük és lelkinyugalmuk, hogy a privátérzelmeik melódiáin felüdüljenek; s csak ha az Ördög Róbert vagy a Hugonották hatalmas kórusai harmonikusan dörögnek, sóhajtanak harsognak, csak akkor figyeltek szíveik és lelkesedtek érte.

Talán ez az oka annak a kolosszális sikernek, amelynek Meyerbeer két operája az egész világon örvend. Hiába! Ő az ő korának férfja és az idő, mely mindig ki tudja válogatni a maga embereit, szinte erőszakosan emelte őt pajzsára, proklamálta az ő uralmát és diadalmas bevonulást tart vele. Őszintén megvallva épenséggel nem kellemes ilyenformán diadalmenetenben körülhordoztatni, valamelyik pajzstartó ügyetlensége folytán igen könnyen meginoghat az ember pozíciója, ha ugyan egyuttal a nyakát is nem szegi; a virágkoszoruk, amelyeket az ember fejéhez röpitének, néha inkább fájdalmat okoznak, mint kellemes érzést, nem is szólva a bemocskoltatásról, ha piszkos kezektől erednek és a babérok tulságos sulya nem egyszer préselt ki az emberből jelentékeny mennyiségű veritéket. Rossininak ha egy ilyen menettel találkozik, fölényes gunyosoly vonul végig finom olasz ajkain és rossz gyomráról panaszkodik, hogy állapota napról-napra rosszabbodik, alig képes enni valamit. És ez való, mert Rossini egész életében egyike volt a legnagyobb inyenceknek. Meyerbeer ép az ellentéte. Miként a külső megjelenésében, ép úgy élvezetek dolgában is a megtettesült szerénység. Csak ha barátiait látja vendégül, akkor rendez lakomát. Midőn egy izben nála kellett volna ebédelnem, nem találtam egyebet, mint egy szerény adag „Stockfisch“; ebből állott egész ebédje; természetesen siettem hangsúlyozni, hogy már ebédeltem.

Sokan azt állítják, hogy fősvény. Ez azonban nem igaz. Csak azon kiadásában fukarkodik, melyek saját személyét illetik. Mások irányában tulságosan adakozó, különösen a szegényebb fajta földnépével szemben, akik ezzel gyakran visszaélnék. A jótékonyág különben is családi erénye a Meyerbeer-familiának és különösen az anyának, akinek én minden segélyreszorulót következetesen a nyakára küldök és nem minden eredmény nélkül. És ez az asszony a legboldogabb anya az egész világon. Mindenütt a merre csak jár, fiának dicséretét hallja, az ő zenéjének csarangjai csiklandozzák a fülét, mindenütt csak a fia hire-nevét hallja, az ő Giacomójának tombol, úgy megremeg az ő anyai szive, miként alig sejt-hetjük. Az egész világtörténelemben csak egy anyát ismerek, aki hozzá hasonló, a szent Boromaeus anyját, aki még élt, midőn fiát szentté avatták és a templomban a hívők ezreivel együtt térdelhetett előtte és imádkozhatott hozzá.

Kenessei Sándor fordítása.

(Folytatása következik.)

Oberon.

Weber Károly tündéri operája 3 felvonásban (9 képben).

— Először adták a m. kir. operaházban 1914. január 29-én. —

A zenei romantika megteremtőjének leggyengébb alkotása került színre a m. kir. operaházban. A kilencvenéves *ujdonság* színrehozását semmivel sem láttuk indokoltnak. Értéktelen, drámaiatlan szöveggönyv, egyenetlen értékű muzsika, kétségkívül a mellőzés mellett szólnak. De az Oberon keletkezésének nem valami természetes körülményei is azt igazolják, hogy Webernek ez a hattyudala nem alkalmas a nagy zenepoéta állítólagos reneszanszának demonstrálására. Aki a mai rezsím eddigi működését

objektíven vizsgálja, kénytelen belátni, hogy a mi királyi operaházunk mai vezetésében a muzsikát háttérbe szorította a rendezés, a piktúra. Az a törekvés, hogy „*mindent másként mint eddig volt*“, csak addig jogosult, míg az operai művészet összetevőinek egyetlen fázisát sem éri veszedelem. Az operában hiába csak a muzsika a legfontosabb tényező, amelynek háttérbe szorításával létfentartó szervében támadjuk meg ezt a műfajt. Nem ismerhetünk el tehát concessziókat a *zene* rovására, ha még olyan káprázatos is a scenéria.

Megengedjük, hogy Bánffy gróf felülmulthatatlan műérzékkel megáldott rajzoló genie, azt is tudjuk, hogy Hevesi doktor elsőrangú rendezői talentum, de elengednők mindakettőt, ha a muzsikában is ennyi ambíciót és ilyen szakszerű vezetést látnánk.

Az Oberon együgyű meséje annyira közismert, hogy nem ismételjük. A darab kilenc képre tagozódik, bőséges alkalmat nyújtva a rendezői ötlet és dekorációfestészet legfantasztikusabb megnyilatkozására. *Ime ez volt az egyetlen rugója az Oberon bemutatónak*. Így lett az operai előadásból — látványosság, telve káprázatos színekkel, eleven, mozgalmas jelenetekkel táncokkal, itt-ott egy kevéske muzsikával, amelyet összegezve és ideális formába gyurva már a nyitányban hallottunk. Nem is csoda, Planché szövege nem inspirálhat művészi muzsikára, legkevésbé egy beteg embert, egy szárnyaszegett művészelletet, aki családjáért aggódva megrendelésre zenésítette meg a librettót.

A zenei betanítást végző *Kerner István* mindent kihozott a partitúrából, amelyet igen okos törlésekkel rövidítettek. Körültekintéssel és passzióval dirigált és zenekara tökéletes produkciót nyújtott. A színpadon *Sebők Sári* (Récia) ragyogó tudással alakította szerepét, *Marschalkó Rózsi* bájosan adta Oberont, dr. *Székelyhidy Ferenc* (Hüon) is jól megfelelt ebben a vézna kis szerepben, *Bársony Dóra* igen graciózus Puck volt, *Gábor József* kedves Seramzin.

A közönséget láthatóan bosszantotta a gyakori színváltás, amely mindvégig zavarta az egységes műélvezetet és rövidesen megunva a hosszadalmas komédiát, a félház jóvala befejezés előtt ott hagyta az előadást.

Marion.

Filharmóniai hangversenyek.

— Ötödik (december 15), hatodik (január 12) és hetedik (január 26) hangverseny. —

A zeneművészet megértése ma magasabb intelligencia követelménye gyanánt *egységesítésre* törekszik. Nem elégszik meg különálló opuszokkal, hanem faji, korbeli és formai egyező vonások alapján magasabb családfát létesít az egyes művek között. Abban a lélektani körülményben rejlik az egységes esztétikai műsornak nagy rejülő ereje s szinte a gyakorló zeneművészet folyton növekedő finomodásának jele, hogy ma az egész vonalon erre törekszünk. Hogy az ideai filharmóniai évad egymásutánjában a fásult dekadenciának még előjelei sem észlelhetők, nagyrészt ennek tulajdonítom. Minden egyes hangverseny új szenzációt hoz s a régi taposott utak elhagyása lett a győzedelmes jelszó. Az

ötödik hangverseny

ünnepi vendége *Dohnányi* Ernő volt, aki ezuttal mint előadó és mint szerező szerepelt egy műsoron. Egyike azon kivételes művészeknek, kit a közönség folyton növekedő szeretete és tüntető lelkesedése kísér anélkül, hogy csillaga egy pillanatig is hanyatlóban volna. Mint előadó maga a befejezettség, a legtisztább klasszicitás. Sohasem veszíti el az egyensúlyt s muzsikalitásának tiszta objektivitása mindig így marad egyébként igaz és szuverén egyénisége fölött. Ezuttal kongeniális klasszikus művet is választott: *Brahms*-nak csodálatosan szép d-moll zongoraversenyét. A budapesti közönséget érthetetlen hűvösség tartja távol Brahmtól. Hiányzik az érzelmi kontaktus s a tévedők a germán matematikai zene nyomait vélik benne ott is föltalálni, hol annak halvány árnyéka sincs. A d-moll verseny egyike az irodalom legmonumentálisabb alkotásainak, amelyből hiányzik ugyan egyéb zeneszerzők lírai ömlengése, de annál tiszteletreméltóbb benne az abszolút klasszicitás, amely kristálytisztán érvényesült *Dohnányi* szép előadásában. A műnek szép hatásait a briliáns hangszerelés is elsőrendűvé teszi. *Brahms* ismerte mindkettőt: a zongorát is, a zenekart is. A koncert után *Dohnányi*nak egy nyitánya és suiteje következett; utóbbi különösen mély hatást váltott ki, amely a scherzo-tételben tetőpontjára hágott. Az egyébként hosszú lefolyású hangversenyt *Beethoven* hetedik szinfóniája s *Svendsen*nek meglehetősen szürke Párisi karnevalja vezették be. A

hatodik hangverseny

az oroszoké volt. Nemcsak műsora képviselte a szláv szinfonikus zene elsőrendű alkotásait, hanem dirigense is egy orosz kegyelmes volt: *Szafonoff* Vaszili. Ami az európaszerte ünnepelt karmestert illeti, áttekintő, lelkes és öntudatos dirigens Pálca nélkül is erős gesztusokkal szemlélteti a szuggerálandókat, amellet vérbeli faji érzéket öntött az előadott műnek mindegyikébe. *Rimszki-Korszakov* liturgikus motívumokra, terjengősen fölépített vallásos nyitányán kívül *Arenszi*-nek szellemes változatai nemcsak az orosz iskola finom invencióját, hanem irigylésreméltó dologbeli tudását is sejtetik. *Csajkovszki* negyedik szinfóniáján kívül kedves szláv szenzáció gyanánt az orosz *Beethoven* zongorahangversenye, melyet bámulatos és biztos művészi készséggel, helyenkint elmélyedő frazirozással *Keéri-Szántó* Imre interpretált. A koncert különben igazi szláv ópusz; akár a mester hegedüversenye, ez is áradozó lírai melegséggel van megkomponálva s szinte elüt a versenyművek sokszor keresett mesterkéltégeitől. Az est mindvégig lelkes ünnep volt úgyannyira, hogy a közönség egyszer-másszor a vendégkarnagy türelmével bizony visszaélt s szinte túlhangosan adott kifejezést e szünni nem akaró ovációknak. A germán és szláv zenei szellem mai harcában kár volna vitatkozni a hegemonia felett. Annyi azonban kétségtelen, hogy a németek már nem csupán az orosz *Beethoven* mellett, hanem a *dii minorum gentiumok* előtt sem haladhatnak el közönyösen. A

hetedik hangverseny

magáé a zenekaré volt: ölelkezett a két pólus. *Händel* sokkal több figyelemre érdemes d-moll koncertjét remek stilszerűséggel interpretálta a zenekar; az est másik pólusa, zenekari eseménye a „Heldenleben“ c. szinfonikus költemény volt. Említettük már egyízben, hogy *Strauss*-műveit a zenekar különös szerencsével és szépséggel juttatja érvényre újabb időben.

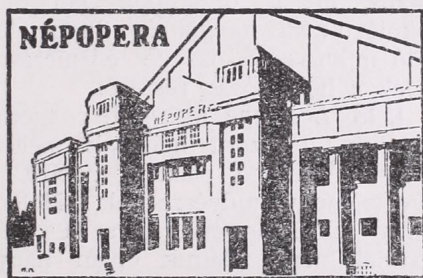
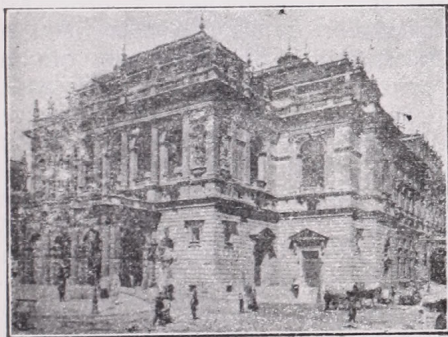
A zenekarnak ezt a tagadhatatlan rutinját és nem hétköznapi stílusérzékét a közönség is honorálni szokta. Általánosságban megállapítható, hogy a közönség a feszültségnek egy föltétlenül nyilvánvaló nemével kíséri a modern ujdonságokat. Ez a körülmény mindenestre oktatólag figyelmezteti a filharmóniát, hogy a föltétlen hatás ezen eszközével a lehetőség szerint számoljon. A magyar szerzőt ezuttal a magyar vezérkar patriarkája *Mihailovich* Ödön képviselte „A sellő” c. ismert zenekari balladájával, melyet hozzáméltó, fényes előadásban interpretált *Kerner* derék gárdája. Az est szólistája *Gabrilovics* Ossip, a tüneményes zongoraművész volt, aki mint rendesen, ezuttal is Schumann és Weber romantikus levegőjében érezte magát otthonosan.

Járosy Dezső.

Opera.

1913. január.

M. kir. operaház.

A múlt hónap a Parsifal bemutatóval kezdődött, amelyről már januári számunkban megemlékeztünk. 14-én a Trubadurt adták *de Primo* Enrico olasz tanoristával a címszerepben, szerencsére üres ház előtt, ellenben 17-én gyönyörű Lohengrin-előadást hallottunk Anthes és Jeritza Máriával. Végül 18-án *Kálmán* Imre, „Kis Király” c. operettje aratott diadalt.

Hangversenyek.

1. 8. *Schmidthauer* Lajos zajos külföldi sikerei után hazatérve kitűnően sikerült hangversenyt rendezett a Zeneakadémia nagy hangversenytermében. Nagy és díszes közönség hallgatta végig élvezetes és változatos műsorát, bőséges alkalmat nyujtva sokoldalú művésztének ragyogtatására. Szuverén technikája, előkelő, értelmes kifejező-

4. Massenet sekélyes értékű Mannonjának a reprizét — nem tartjuk szerencsés ötletnek. Különösen abszurd vállalkozás a tehetségtelen *Ánisz* Aladár rendezésében. Kétségbeejtő volt ez a feujítás, amelyet *Szikla* Adolf vezetett, minden különösebb művészi lendület nélkül. A címszerepben *Hajduné* nem keltett illuziót, Parvis ügyetlen Lescaut volt, Taccani pedig felháborítóan rossz Des Grieux. Két szereplő művészetében gyönyörködtünk csak, dr. *Dalnoki* és *Szende* igazán kiváltak a szerencsétlen együttesből. A 30-án bemutatott Oberonról lapunk más helyén, külön cikkben számoltunk be.

képessége és artisztikus regiszterkezelése ezuttal is elragadott mindenkit. Widor, Bach, Bossi, Saint-Saens és Franck műveit nagy megértéssel tolmácsolta, legnagyobb sikerét azonban saját szerzette: Változatok és Fugá-jával aratta. A közönség lelkesen ünnepelte a nagy művészt, aki számtalan ráadással volt kénytelen megtoldani a műsorát. A koncerten *Budanovics* Mária is szerepelt Händel, Beethoven, Grieg és Mihalovich egy-egy dalával. Pasztózus, meleg organuma, kitünően iskolázott alt hangja és finom előadó művészete őszinte elismerésre talált a hallgatóság részéről.

I. 13. *Lhévinne József* II. zongoraestélyét népszerű helyárák mellett adta. A kitünő pianista egyike a legelsőrangú művészeknek, kidolgozása lehelletfinomságú, színes, bár ezuttal nem találtuk olyan nagyvonalu egyéniségnek. Lehet, hogy rövid lélekzetű darabokból álló műsora — Mozart, Schubert, Schumann apróságok, etüdök stb. — ébresztették bennünk ezt a gondolatot, mert hát valójában csak a Brahms-Paganini; Változatokkal ragadott el, amelynek ugy szellemi, mint technikai oldalát teki itve befejezett, tökéletes művészi produkciót nyújtott.

I. 14. *Safonoff* Vaszili nemcsak elsőrangú dirigens, hanem egyike a legnagyobb zongoraprofessoroknak is: Rubinstein növendéke és *Lhévinne* mestere. Beethoven-Csajkovszki kamaraestélyén két cselló szonátát adott elő Beethoventől. A gordonka szólamot *Belusoff* Ewsei játszotta. Utána Csajkovszki a-moll zongoratrióját hallottuk, amelynek hegedűszólamát *Safonoff* Iván, a zongorista fia látta el. Hármuk közül kétségtelenül a zongorista a legnagyobb ugy muzsikalításban mint művészetben. A hegedűs jelentéktelen, a gordonkás közepes zenész, de az

öreg *Safonoff* egyénisége annyira magával ragadta partnereit, hogy mégis ritka élvezetet nyújtott szövetkezésük.

I. 15. *Az Uj Magyar Zene Egyesület* idei kamarahangversenyét kizárólag magyar komponistáknak és művészeknek szentelte és ha ezt az egyébként dicsérendő vállalkozást nem koronázta teljes siker, okát a műsor összeállításában keressék. Először is ne adjanak elő dilettáns kompozíciót, másodsor ha már céhbéli muzsikust juttatnak szóhoz, legyenek óvatosabbak a választásban. *Radnai* Miklóst eddig talentumos fiatal komponistának ismertük. Ma hallott brácsa-szonátája azt a benyomást kelti, mintha mesterként akkordok összefüggéstelen sorozatából állana. Nem hihetünk a komponista őszinteségében, aki eddig mégis elég elfogadható művekkel szerepelt a nagy nyilvánosság előtt. Egységesebb és komolyabb munka volt *Molnár* Antal: Fuvola-négyese. Ennek a szimpatikus fiatal szerzőnek mindig van valami mondanivalója és amit mond, mindvégig érdekes és ahogyan mondja, disztináltan művészi, keresetlenül egyszerű. Még egy örvendetes jelenségnek voltunk tanúi: *M. Makray* Erzsé asszony énekprodukcióinak. A fejedelmien szép művésznő ragyogó organummal adott elő *Tarnay*, *Demény*, *Molnár* és *Buttykay*-dalokat. Behizelgően lágy, de átható magas szopránja ideális tisztasággal cseng minden fekvésben, páratlan előadóművészete közvetlenséggel magyarázza a szöveget, mimikájának plasztikája egyenesen operai színpadra utalja a nagy művésznőt, akinek bizonyára diadalokkal teli jövőt biztosítana a színpad.

I. 16. *Hoehn Alfréd* zongoraestélyén Bach, Brahms, Chopin, Scott és Schubert kompozíciókat játszotta a

kiváló fiatal zongoraművész. Tünelmes technikája, elmélyedő interpretációja ezuttal is bámulatra ragadott bennünket s ha kis közönsége volt is, de kétségtelenül nagy sikere.

I. 17. Igen komoly képzettségű és tartalmas, reményekre jogosító fiatal hegedűssel: *Plán* Jenővel ismerkedtünk meg, aki nemrég hagyta el Hubay mester iskoláját és máris előtérbe nyomult játékában bizonyos határozott, egyéni vonás. Brahms D-dúr versenyművén és Bach h-moll szonátáján kívül Paganini, Schubert és Hubay kisebb műveit adta elő tökéletes technikával, egészséges, muzsikális felfogásban. Sok érdeklődéssel nézünk a művész további fejlődése elé, tehetségének teljes kibontakozásáig. *Tarnay* Alajos sokszor méltányolt művészetével kísért a zongorán.

I. 18. Az országos szinfoniai zenekar IV. hangversenyén Berlioz „Római karneval” nyitánya, Schmitt Florent „L'après été” vonószekarra írt zeneképe, Debussy „Marche ecosaisse”-a, Major J. Gyula „Balaton” című szinfonikus költeménye és Dvorak V. szinfonijája (e-moll) voltak műsoron. A hangversenytermet szintültig megtöltötte lelkes közönség minden művet zajos ovációval fogadott. A nemzetközi műsor mindenki igényét kielégítette. A két újdonság közül az első (Schmitt Florent-é) invenciózus költő munkája; a Debussy kompozíciója csinált, gondolat-szegény és nélkülözi a költői ihletet. Major J. Gyula szinfonikus költeménye nem először hallatszik el budapesti dobogón. Komoly, megfontolt, átgondolt munka a legnemesebb intenciók által inspirálva. Major J. Gyula mestere Volkmann Róbert művészi hitvallásához méltó: mindig nemesen gondolkodik és tudása imponál. A külföldön ismert és méltányolt

zeneszerzőnk műve kifogástalan összjátékban szól. Sámson Mariskában jó énekesnőt ismertünk meg, kinek drámai hangja nem erős ugyan, de előadásbeli felfogása és stilszerű éneke kárpótól ezért. Mihailovich poézissal átszótt dalát művészettel szólaltatta meg. A szinfonia és a nyitány ruganyosan lüktető ritmikus előadása lelkesítően hatott.

p. g.

I. 22. Keéri-Szántó Imre egyetlen zongoraestélyén az utolsó helyig megteltek a Royal széksorai. A nagyhirű magyar zongoraművész Beethoven, Mendelssohn, Chopin és Schubert kompozícióit stílusos átérzéssel és megértéssel játszotta, a befejező két Liszt-kompozícióval pedig valósággal extázisba hozta a publikumot.

I. 24. Friedmann Ignác romantikus estélyén alig volt közönség, noha népszerű helyáratat hirdettek. A kegyvesztés oka a művész élvezhetetlen önkényeskedő játékában keresendő, ami különösen utóbbi fellépései alkalmával tul ment a megengedett határokon. Ez estén Brahms, Chopin, Schumann és Liszt számokat adott elő, de a közönség hűvösen fogadta zongorajátékát.

I. 26. Sugár Ottóné dalestélyén nagy közönség gyűlt egybe a Royal hangversenytermébe. Műsorát Marcello egyik áriájával kezdte, utána Bach, Schubert, Schumann, Brahms, Mozart és Wolff dalokat énekelt. A művésznő nem tartozik a világhódító nagyságok közé, de kis terjedelmű hangjával ügyesen bánik, technikailag kész produkcióiban pedig igen sok figyelemreméltó momentum akad. A zongorakiséretet *Wilhelmus* Henry látta el, aki néhány önálló számot is játszott a közönség zajos elismerése mellett. Szeretnők önálló estélyen is hallani.

I. 27. *Thomán-Szigeti-Son trió.*

Gondosan kidolgozott előadás jellemezte a mai kamaraestét, amelyen Beethoven (Esz, op. 70.), Saint-Saens (F. op. 18.) és Schubert (Esz) zongora hármasai voltak műsoron. Különösen Beethoven triójában megtaláltuk azt az elmélyedést, szigorúan klasszikus felfogást, amely Beethoven magasabb opuszszámainak értelmezésénél annyira nélkülözhetetlen. Saint-Saens triójának első és második tételei kifogástalan interpretálással szólottak; a többi két tétel nyilván nem okozott nagy örömet a három művésznek, ami játékukból kiérezhető volt. Schubert triója volt az ideai szezon bucsuztatója. Reméljük, hogy a legujabb kitűnő kamaragyűttesünket jövőben is viszontlátjuk a pódiumon.

P. G.

I. 28. *Aino Tamm daletélye.*

A korosabb finn énekesnő koncertje főleg azért érdekelt bennünket, mert még soha nem hallott észt-népdalokat adott elő hatásosan. Bár kis hanganyaggal rendelkezik, előadó-művészete figyelemreméltó, kulturált. Dr. *Bán* Aladár, az Észt Irodalmi Társaság tagja tanulságos magyarázattal vezette be az érdekes kompozíciókat. Aino Tamm néhány klasszikus dalt is énekelt, de ezekkel nem tudott mélyebb hatást kelteni.

Musica sacra.

A Győri székesegyház templomi énekkarának január havi műsora: 1. Mise: Horák, Grad: Glichk: Offert: 24-ik zsoltár Raimantól. 4. Mise: Brosig, Grad: Walther, Offert: Seyler. 6. Mise: Hahn, Grad: Eybler, Offert: Renner. 11. Mise: Peidl, Grad: 8 szól. Aiblinger, Offert: Rotter 18. Mise: Preyer, Grad: Paukner, Offert: Seyler. 25. Mise: Zsaskovsky, Grad: Szupper, Offert: 1-ső zsoltár, Federhof—Meller.

Tudósítások.

ARAD. Január 25-én fényesen sikerült hangversenyben volt része zeneértő közönségünknek. dr. *Mezey* Zsigmond, az Aradi zeneiskola igazgató-tulajdonosa és hegedűtanára, *M. Zay* Margit, ugyanezen intézet zongoratanára és *Kömlössy* Boriska gordonkaművésznő mutatkoztak be kamarazeneestély keretében. Bevezetésül Mendelssohn brilliáns d-moll triójával gyönyörködtették a nagyszámú előkelő közönséget. Majd dr. *Mezey* hegedűművész és *M. Zay* zongoraművésznő Beethoven c-moll hegedű-zongora szonátáját és Tartini f-moll szonátáját adták elő, egyformán nagy megértéssel és elmélyedéssel. A műsor második fele szóló-péiecekből állott, amelyekben ugyane két művésztanárnak alkalma nyílt a ragyogó technikáját és érzéstelt előadását bemutatni. E részben a következő művekkel szerepeltek: Mozart: d-dur hegedűverseny; Schubert: Le Papillon, hegedűre; továbbá Liszt: Erdőzugás; Chopin: Concert-Etude ges-durban és végül Wagner-Liszt: Fonódal a Bolygó hollandiból, zongorára. A megértő közönség lelkesen ünnepelte a kitűnő művészeket.

KOLOZSVÁR. Az itteni zenekonzervatórium február 2-án rendezte nagyszerű III. szinfónikus hangversenyét. A konzervatórium új igazgatója, *Lavotta* Rezső becsületes munkával és nagy szorgalommal alig pár hónap alatt új nyomot vágott Kolozsvár zenei életében s egy minden tekintetben kitűnőnek mondható zenekart szervezett, amely megnyerte a közönség tetszését és bizalmát. A III. hangverseny a megyeház dísztermében folyt le, melyet teljesen megtöltött a közönség. Az est fénypontja *Rimsky-*

Korzakov Seherezádéja volt. A zenekar a nehéz nagy munka finom és színes előadásában megmutatta, hogy kiváló vezetője rövid idő alatt a tagok szorgalmával milyen sikert tudott elérni. Bevezetőül Schubert Rozamunda-nyitányát játszották, utána Demény Dezső: Serenata szinfonikáját mutatták be szép sikerrel. A közönség minden egyes műsorszám, de kivált a Seherezádé előadása után valóságos ovációban részesítette *Lavotta* igazgatót. A legközelebbi hangversenyen *Beethoven* III. szinfóniáját, *Csajkovszky* zongorahangversenyét (zenekari kísérettel *Váradi* Erzszi játszsa) és *Smetana* Libussa megnyitóját, valamint egy eredeti magyar szerzeményt ad elő a konzervatórium zenekara, mely egy hangversenyt külön *Farkas* Ödönnek, az intézet igazgatójának emlékezetére rendez.

Zeneiskolai szemle.

A Zemizeti Zenede f. hó 4-én rendezte II. zenekari hangversenyét. Az érdekes koncertet valóságos eseményé tette két művésztanár — Itj. dr. *Toldy* László és *Gabler* Vilmos szerzeményeinek bemutatása. Toldy ezuttal „Első Suite“-jének két tételével volt képviselve. A műsor nagyon szükségzavúan és szerényen csak mint a) Moderato non troppo, b) Fiale; andante con variazioni-ról beszélt és a gyanutlan közönségnek fogalma sem lehetett arról, hogy a szürke címek alatt hatalmas, drámai erőttől duzzadó zenét fog hallani. A partitúra valamivel többet mond. A címlapján láthatjuk, hogy a mű Liszt emlékének van szentelve és hogy az egyes tételeknek címet is adott a zeneköltő. Így az első „L'amour profane“, a második „L'amour baroque“ (Gavotte formában, melyet sajnos, nem játszottak) az utolsó

meg „La rélevation“ címet viseli. Az egész munka tulajdonképeni tárgya tehát Liszt élete és e címek által annak a ragyogó és nagyszerűségekben páratlanul gazdag életnek egyes korszakai vannak megjelölve. De ne gondoljuk ám, hogy tiszta programzenével állunk szemben! Az egyes tételeknek csak általános poétikai tartalma van, a címek csak azt mondják, mi inspirálta a zeneköltőt. Nem kapunk üres, antimuzikális portrékat, hanem igazi vérbeli zenét! Egy fiatal, nagyratörő lélek lelkesedő hevével, lángoló szenvedélyével, színes ábrándjaival van telítve az első tétel. Liszt „Sturm und Drang periodus“-a ez: a párisi évek, a siker, dicsőségek, a sok asszony, az ifjúkori szerelmek . . . A legbujább színekben tobzódik a zenekar, csupa lendület és erotika, amelynek dionizoszi ereje lenyűgöző hatású. — Magávalagadó, magvas motivumokkal dolgozik, mesteriesen szó és bogoz, biztonsággal épít és aztán azok a csodálatos felemelkedések és megdöbbentő fokozások! Utána leírhatatlan hatású a kontraszt: az elhalkuló piano-befejezés a zajos sikerek és ünnepeltetésük után meditáló Lisztet, a magábaszálló nagy lelket fejezi ki. — Az egész munka széles és biztos koncepciója, a sok poetikus tartalmu gondolat pazarul van elhintve a partitúrában. Szerző az óriási orkesztert művészettel és izléssel kezeli. A fiatal mester legujabb opusza mély hatást váltott ki a szépszámú hallgatóságban. Toldy neve már eddig is a legjobb hangzású volt, de evvel a munkájával fejlődésére nézve új és beláthatatlan perspektívát nyitott

Az est másik kiemelkedő pontja *Gabler* Vilmos „Intermezzo“-ja és „Gyászdal“-a volt a „Djanhara“ c. mimodrámból. Az első a holdvilágos este hangulatába ringat. A gyászdal

egy poétalelkű muzsikusként. Az első részben előforduló baritonszólót, a műezzin dalát pompásan énekelte dr. *Osváth Pál*, a gyászdal hegedűszólóját meg *Ferenczy Ilonka* játszotta a tőle megszokott művészettel.

A magánzámok közül ki kell emelnünk *Géczy Barnabást*, aki Lalo „Symphonie espagnole“-jával aratott óriási sikert. Meleg tónusával és már kiforrottabb játékkal ismét elragadott mindenkit. Meglepo készséggel és ritka muzikalitással játszotta *Ticsarich Zdenka* Volkman zongoraversenyét és a Sauer különben nem nagy értékű koncertjének előadásával nagy tudást és intelligenciát árult el dr. *Schindler Marianne*. Nagyon tetszett *Friedmann Ilona* is, aki rutinnal énekelte recitativót és áriát Mozart Titusából. A hangversenyt Goldmark Sakuntalájával nyitották meg. A rendezés és betanítás fáradtságos munkáját ismét az örökifjú *Gobbi Alajos* igazgató végezte csodálatos temperamentummal. Az ő mesteri pálcája alatt a lehető legjobbat nyújtotta a derék növendékzenekar, —bián.

A **Füredi testvérek** kiváló vezetése alatt álló nyiregyházi zenede f. hó 8-án tartotta idei első hangversenyét. A szép számmal megjelent közönség élvezettel hallgatta a nagy műértéssel és ügyességgel összeválogatott műsor minden egyes számát, s gyönyörködött a valóban kedves kis szereplők szabatos zenei tudásában. Ez a hangverseny ismét csak azt bizonyította, hogy Nyiregyháza zenei élete jórészt ez iskola révén izmosodott meg és ma már olyan nivón mozog, amelynél imponálóbbat kevés város tud felmutatni. Alig hittük, hogy apró növendékek játszik a zeneszerzők nagy mestereinek szépen átértett hatalmas műveit. Kiválóan szép, mély átértéssel érett játékot produkált zongorán: *Matskássy Mártha*, *Brokés Stefike*, *Faragó Renée* és *Liptay Irén*. Ezen-

kívül szerepeltek: *Breisz Mariska*, *Fischer Jolán*, *Friedman Aranka*, *Guttman Ilonka*, *Geiger Annuska* és *Sándor*, *Gál Erzsike* és *Gyula*, *Hauer Emil*, *Kellner Ilonka*, *Klein Irén*, *Lengyel Mariska*, *Liptay István*, *Lieber Etelka* és *Árpád*, *Nagy Tibor*, *Oltványi Mariska*, *Prok Anna*, *Spitz Lilly* és *Szopkó Ernő*, akik mind, a maguk kis szerepében meglepően ügyesek voltak.

Tóthné Ladányi Adél kitünő zeneiskolájának növendékeivel február 8-án tartotta pompásan sikerült (22-ik) házi hangversenyét. A jeles készült-ségű növendékek közül különösen: *Balassa Ernő*, *Balázs Margit*, *Bori István*, *Calderoni Nándor*, *Epstein Klára*, *Fennk Ilona*, *Fleischmann Berta*, *Ibolya* és *László*, *Hutter Márta*, *Kiss Wanda*, *Láng Aranka*, *Malecsek Gizi*, *Rosenblüh Ilona*, *Schreiner Mariska*, *Strasser Anna* és *József*, *Süss Leó* és *Wiesner Ella* tünt ki.

Az **Aradi Zeneiskola** igazgatósága január hó 18-án rendezte első növendékhangversenyét a Fehér Kereszt hangversenytermében, ahol nagyszámu előkelő közönség jelent meg. Ez alkalommal a magasabb osztályu hegedű, zongorista és gordonkás növendékek mutatták be tudásukat, biznyságot téve arról, hogy dr. *Mezey Zsigmond* igazgató és *M. Zay Margit* tanárnő szakavatott vezetése mellett félév alatt is meglepő fejlődést és gyönyörű eredményt értek el. Különösen rendkívüli sikert aratott az intézet 60 tagu növendék-vonózenekara, amely, dr. *Mezey* igazgató lendületes vezénylete mellett pompás hatással működött.

Vidéky Ödön

hegedűművész és zenetanár

Budapest IX., Bakáts-tér 4

Irodalom.

I. Könyvek:

Freund Ernő: *Összhangzattan.* (Zenetudományi könyvtár 17. sz., ára 90 fillér.) A zenetudományi könyvtár legújabbán megjelent száma az *Összhangzattan* olyanoknak van szánva, akik röviden és gyorsan kívánnak tájékozást szerezni az összhangzattan sarkalatos elveiről és szabályairól. A főbb szabályoknak példákkal illusztrált bemutatása által az, aki a hangköztan és skálaelmélettel tisztában van, az összhangzattanról tájékozást szerezhet. A szakembernek szembeötlő az a modern és kategorikus szempont, amelyből szerző különösen a definíciók és elvek felállításánál kiindul. A könyvecske kis terjedelme sem gátolja szerzőt abban, hogy saját felfogásának is helyet engedjen, szemben a régi teoretikusok sok tekintetben már elégszer tapasztalt merev, sőt elavult felfogásaival. Az egyes fejezetek végén levő feladatok nagyobb vonásban foglalják össze a gyakorlandó anyagot.

Hirek.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy a hátralékos előfizetési díjakat sziveskedjenek beküldeni, vagy a példányokat költségünkön visszaküldeni.

József legendája. Strauss Richard, a Salome, a Rózsalovag s más dalművek szerzője legközelebb Párisba megy, hogy az ottani Operában színrekerülő „József legendája“ című balletjét első előadása alkalmával személyesen dirigálja. Az új munka már sok szóbeszédre adott alkalmat s könyvét Hugo von Hoffmannsthal írta. A librettista József bibliai történetét XVI. századbeli olasz milióbe helyezte át, hasonlóan

Racinehoz, akinek Athalie-ja XIV. Lajos palotájában játszik. József szerepét Miasine Léonidnak, egy fiatal cserkésznek szánták, kit külön e célra szerződtettek Oroszországból, míg partnere Ida Rubinstein lesz. A zenéről Strauss egy barátja azt állítja, hogy a briliáns orkesztrációjánál fogva még Salomé is tud fog tenni. A diszleteket és kosztümöket pedig a híres orosz festő Bakst tervezi, ami biztosíték arra nézve, hogy a darab kiállítása is művészi eseményszámba fog menni.

Az Operaház szövegpályázata. A magy. királyi Operaház igazgatóságának operaszövegre hirdetett pályázata január 15-én járt le és arra **54 pályamunka érkezett be.** A pályázatot bíráló bizottság tagjai, dr. **Diósy Béla, Szabados Béla, Kern Aurél, dr. Gajáry István** és dr. **Hevesi Sándor** minap tartották első értekezletüket, amelyen a fontosabb elvi kérdésekben jutottak megállapodásra s egyszersmind elhatározták, hogy a pályázat eredményéről a jövő hónap végén beszámolnak.

Kariskolai tanfolyam. Az Operaház igazgatósága a színház énekarának megerősítése, illetőleg karénekesek előzetes gyakorlati kiképzése céljából kariskolai tanfolyamot szándékozik rendszeresíteni, miután ezen a tanfolyamon olyan egyéneket (és pedig csak férfiakat) kíván a karéneklésre előkészíttetni, akik nappal esetleg más hivatásban foglalkozkodnak, a tanítás hetenként több napon át az esti órákban történik. A kariskolai tanfolyam teljesen díjtalan s azon résztvehetnek mindazok a jelentkezők, akik megfelelő próbaéneklés alapján az igazgatóság által a tanfolyamra való felvételre alkalmasnak találtnak. A tanulók a színháztól eleinte semmiféle díjazásban nem részesülnek, de ha bizonyos idő elteltével kellő haladást

tanusitanak, kísérletképen be osztják őket a szinpadai működés körébe is s akkor már használhatóságuk szerint előadásonként bizonyos napidijakra tehetnek szert. Megjegyzendő, hogy a tanfolyamra 23 évnél idősebb életkorú férfiak fel nem vehetők. Jelentkezéseket az Operaház karigazgatója hétköznap esténként 7—8, vasárnap pedig délelőtt 11—12 óra között fogad hivatalos helyiségében s miheiyt a minimális számú pályázó együtt lesz, megkezdí a tanítást.

Meer Margit, a budapesti születésű fiatal zongoraművésznőt nagy kitüntetés érte: a lipcsei Gewandhaus igazgatósága ugyanis neki ítélte oda és pedig *egyhangulag*, az idei *Mozart*-díjat. Ez már a második kitüntetés, mellyel Meer Margit művészetét kitüntették; tavaly ugyanis a Mendelssohn-díjat kapta és ez alkalommal nagyobb ösztöndíj is jutott neki elismerésül.

Budapesti Zenekari Egyesület. A vonós hangszerek legkiválóbb amatőr művészei, köztük *Isaye, Hubay, Popper és Gobbi* tanítványai mintegy ötvenen, zenekart alapítottak. A fúvóhangszerekre hivatásos zenészeket szerződtettek. Az új zenekari egyesület célja a klasszikus és modern zene remekműveinek bemutatása. Az alakuló közgyűlésen, amelyen zenekedvelő társadalmunk színe-java megjelent, az egyesület karnagyának és művészi vezetőjének *Lichtenberg* Emilt, az Opera karmesterét választották meg. A választmány tagjai: báró *Kohner* Adolf, *Sándor* Pál országgyűlési képviselő, *Szécsi* Pálné, dr. *Domony* Mórincné, dr. *Lukács Lessner* Richárdné, *Lichtenberg* Emil, *Haris* Ervin, dr. *Gobbi* Károly, dr. *Lakatos* Gyula, *Hollós* Ödön, *Vidor* Emil, dr. *Spur* Endre, dr. *Kresz* Károly (ügyvivő titkár), dr. *Gárdonyi*

Pál (pénztáros), dr. *Zilahi-Kiss* Jenő (ellenőr) és *Ledvinka* Ferenc (könyvtáros) lettek.

Parsifal-láz. A világ valamennyi nagyobb városában bemutatták immár a szabaddá lett „*részvét tiszta bölcsét*“: a Parsifalt. Előrelátható volt, hogy az élelmes üzletemberek követni fogják a színházigazgatókat s az általános érdeklődést ők is fel fogják váltani aprópénzre. Parsifal nem szoritkozik már egyedül a szinpadra; a fantázia világából előráncigálják a való, köznapí életbe s nem hiányznak a buzgó rendezők, akik Wagner alakjait a nyereszkeedés hámjába fogják. Egy zenebarát fájdalmasan panaszkodik a „*Daily Mail*“-ben: Már is láthatjuk a kirakatokban a „*legjobb Gurnemanz-szappant*“, a „*Klingsor-cigaretták*“ nagy keresletnek örvendenek; a drogeriákban az elegáns nő „*Poudre de Riz Kundry*“-t vásárol teintje szépitésére. Az izléstelenség és élelmesség Olaszországban tobzódik és kulminál: Rómában egy találékony kávé s fényesen berendezett „*Gral-Café*“-t nyitott. Mindez azonban még nem elég. Az éjjeli világ is kiveszi részét az érdeklődésből. Ugyancsak Olaszországban nyílt meg a napokban „*Castello di Monsalvato*“ csábító elnevezés alatt egy nyilvános táncszalon, mely bizonyára vonzani fogja a mulatókat. Arról nem is kell említést tennünk — panasolja az angol zenebarát, — hogy ma már két sillingért mindennütt megvehetjük és duhaj társaság ríkoltozása közben dughathatjuk a „*Nagypénteki varázs*“ gramofon-lemezét. Valóban lesujtó látni, hogy egy nagy művész nagy és magasztos művét a Tangó-teák nivójára aljasítja a méltatlan és kegyetlen embe-riség“

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szívólegrendszertől

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyságban, pontos orgonaméretekkel,
temp'omok, szemmaratunok részére és
gyakorító-orgonának.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianinókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű

javitása. — Saját készítményű

hangversenyhegedűk. — Finom

vonók, álltartók, tokok, valamint

a legkitünőbb quintiszta húrok

:: stb. állandóan kaphatók. ::

Saját készítményű új hegedűim

bármely legkiválóbb régi
olasz Stradivarius hegedű-
vel felveszik a versenyt.
A magy. kir. technológiai
iparmuzeumban rendezett
hegedűkiállításom is be-
mutattam hegedűim ki-
válóságát. Saját készít-
ményű új hegedűimen mű-
vészek hangversenyeznek.

Művésziesen javítunk. Régi hegedűt
veszünk és cserélünk, kedvező részlet-
fizetésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

KOMÁROMI és TÓTH

műhegedűkészítési műtermük

Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 11.

Hegedűt, zongorát
harmoniumot

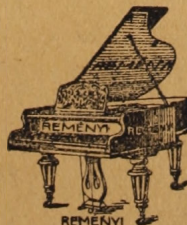
ne vegyen mielőtt

Reményi Mihály

a m. kir. zeneakadémia
házi hangszerkészítője
elsőrangú hangszer-
és zongora-telepét
meg nem látogatta.

Budapest, Király-utca 58.

Quintiszta hangverseny-
húrok. — Hegedűjavítások
a legművészesebb kivi-
teltben. — Árjegyzék min-
den hangszerről külön-
külön kéréndő.

REMÉNYI

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Árjegyzéket ki-
vánatra ingyen
≡ küldünk. ≡

Raktáron kitűnő hangú
HARMONIUMOK
minden nagyságban.

Elektromos
fújtató ké-
≡ szülékek. ≡

54145

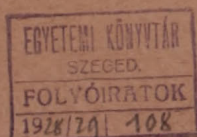
A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVIFOLYÓIRAT

HATODIK
ÉVFOLYAM

1914. MÁRCIUS

ÁRA 40 FILLÉR.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

••••• Javítások a legművészeibb kivitelben. •••••
••••• Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. •••••

TARTALOM:

Dr. Hevesi Sándor: Az opera paradoxonja. — **Heine Henrik:** Párisi levelek. (Meyerbeer.) Kenessey Sándor fordítása. — **Opera:** M. kir. operaház. Népopera. — **Hangversenyek.** — **Tudósítások:** Kolozsvár, Székesfehérvár, Győr, Szabadka, Pozsony, Kaposvár, Kecskemét, Pécs, London, Filadelfia. — **Musica sacra:** A győri székesegyház énekkarának február havi műsora. — **Zeneiskolai szemle:** Orsz. m. kir. Zeneakadémia. Somogyi Mór konzervatóriuma. Postatisztviselők zeneiskolája. VIII. ker. zenekonzervatórium. Kada Jenő zeneiskolája. K. Müller Eugenia zeneintézete. Popper Dávid emlékezete. — **Irodalom:** I. Könyvek. („Laudate pueri“.) II. Zeneművek. (Kondor Ernő: Nótáskönyv.) — **Pályázatok:** A Budai Dalárda pályázata. — **Hírek:** Hubay Jenő kiténtetése. Zalánfi Aladár hangversenyei. A városi énekkar.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

Az opera paradoxonja.

Irta: **dr. Hevesi Sándor**, a m. kir. operaház főrendezője.

Nemrégiben egy hatalmas munka jelent meg a könyvpiacra (Oscar Bie: Die Oper), amelynek legfőbb értéke talán abban rejlik, hogy először mer igazán hozzányulni az operához, mint esztétikai problémához. Hogy az opera és a racionalizmus nem férnek meg egymással s hogy operákban legtöbbször olyasmik történtek, amik homlokegyenest ellenkeznek a józan ésszel: ez már több, mint száz esztendő óta utszéli igazság s a magyar glóbuson abban a jól ismert szállóigében öltött formát, hogy: „A gróf belefult a vízbe”. Ha tudniillik az operaszínpadon a gróf belefult a vízbe s ennek a balesetnek száz tanuja van (ennyiből áll körülbelül egy jól nevelt operai kórus), akkor száz közül egy sem fogja a kis ujját sem megmozdítani, hogy a grófot kimentse a vízből, de husszor is el fogják fujni valamennyien, hogy a gróf belefult a vízbe. Gyakran a legnagyobb zenei szépségek virulnak ki a legnagyobb színházi képtelenségekből. A zene, amely talán valamennyi művészet között a legnagyobb illúzió- és hangulat-teremtő — éppen azért, mert semmi köze sincs a valósághoz, — az operában akárhányszor szétzilálja az illúziót és a hangulatot, a maga ragyogásával rávilágít a drámai helyzet silányságára.

De a legnagyobb színházi képtelenségek sem tudtak ártani az operának. Mintha csak arról lett volna szó, hogy mennél több ragyogó és bájos képtelenség kapjon helyet az opera keretében, a fejlődés — vagy, amint Wagner fogta föl: a degenerálódás — odavitt, hogy a ballet is minden megokolás, vagy alkalomszerűség nélkül harapódzott el az opera cselekményében. Már az sem volt elég, hogy a gróf belefult a vízbe s hogy a száz főnyi kórus a legváltozatosabb dinamikával kísérelje ezt a megfulladást, az igazi opera az lett, amikor a gróf a vízbe fult, a kórus énekelt és ugyanakkor a víz partján a ballet tütüben lejtette a legodanemvalóbb táncokat.

Természetes, hogy a gondolkozókat, az okos fejeket, a racionalistákat nem elégítette ki ez a hibrid műfaj, amely nagyon szeszélyesen keverte a művészi gyönyörűségeket a gégétől — a bokáig, sőt még azon túl is — lábujjhegyig. Amikor az örület a tetőpontjára hágott: megjelent a racio-

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

nalizmus genieje, az operaszínpad nagy reformátora s az új operai törvénykönyv szerzője: Wagner.

A wagneri zenedráma (mint a régi opera ellenlábasa, abból a meggyőződésből született, hogy a gróf vízbefulásának semmi köze sincs az igazi operához, mert zene és dráma teljes egysége és egyöntetősége nagyon is elérhető ideál, mihelyest olyan genie veszi kezébe a dolgot, aki éppen oly nagy költő, mint zeneszerző. Az opera színpadi képtelenségei — Wagner szerint — nem a műfaj természetéből fakadnak, hanem csakis abból a körülményből, hogy a zeneszerzők egyrészt nem voltak tisztában a műfaj természetével, másrészt olyan szövegeket zenésítettek meg, amelyek — nem voltak alkalmasak arra, hogy Gesamtkunstwerk váljon belőlük.

Wagnernek ezt a súlyos esztétikai kérdését nem szabad megítélni, mert a teremtő muzsikus erősebb volt benne a teoretikusnál s ő is úgy járt, mint Zola, vagy Flaubert, rossz teóriák alapján — vagy azok ellenére — remekműveket alkotott.

Wagner esztétikai tévedése abban a felfogásban gyökerezett, hogy az opera, mint műfaj, racionalizálható s hogy a szöveg és zene, a színpad és a zenekar abszolút egysége elérhető. A tiszta, az abszolút művészet mindig egységes és osztatlan. Egy szofokleszi tragédia, egy Beethoven-szinfonia, vagy egy Rodin-féle szobor egységessége abszolút. Nem vehetnek el belőle, nem tehetek hozzá, nem változtathatók rajta. Mihelyest azonban a művészetek párosodnak, — az egység merő illúzióvá lesz, amenyiben csakis a hatásban jelentkezik, de tulajdonképpen nincsen is meg. Trisztán és Izolda a világ egyik legszebb zenedrámája, de itt is chiméra abszolút egységről beszélni, mert elvileg éppenséggel nem lehetetlen, sőt nagyon is könnyen elképzelhető, hogy a Trisztán és Izolda szövegét, úgy, ahogyan Wagner megírta, egy zeneszerző ismét megkomponálja s ugyanazt az egységes, zenedrámái hatást éri el vele, mint Wagner a maga zenéjével.

A legjobb lehetőség azonban megvolt az operairodalomban Wagner előtt — Mozartban — később Wagner nélkül is, pl: Carmen-ben. Sőt olasz operák is voltak, amelyek az egységnek igen kellemes illúzióját keltették. A praktikus különbség az, hogy Wagner minden problémát tudatosá tett magában, céljaihoz és szándékaihoz teóriákat is faragott, de szerencsére Wagnerben, minden sokoldalúsága mellett is, mindig a zeneszerző dominált és ez volt a szerencséje. A tetralógia költői és drámai értékére nézve ma már nagyon megoszlanak a vélemények, de zenei értéke egy cseppet sem problematikus. Annál nagyobb bajok vannak az egység és Gesamtkunstwerk körül. Ma már tudniillik az is teljesen bizonyos, hogy Wagner a hangversenyteremben sem kevésbé hatásos, mint a színpadon. Amit ő egységesnek és oszthatatlannak érzett, nagyon is osztható és nem is olyan egységes.

És ezen a ponton bukkan fel az igazi probléma. Ha az operában, mint drámai műfajban a zene a domináló és döntő érték, — *már pedig ez kétségtelen*, — hogyan értsük azt, hogy a zene, amely a színpadon abszolút és szuverén művészetnek mutatkozik, nem röstelli magát összeadni a színpaddal és a színpadnak egyéb mellékes művészetével? Mi szüksége van a zenének arra, hogy a színpad szolgálatába szegődjék, alárendelje magát ostoba librettóknak, vízbefuló grófoknak, amikor mint abszolút zene, igazi királynő lehet a művészetek között?

Erre a kérdésre, amelyet ilyen formában még soha föl nem vetettek: csak egy lehet a felelet. Okvetlenül úgy kell lennie, hogy a zenében olyan erők is szunnyadoznak, amelyeket csak a szinpad tud életre kelteni, szóval kell, hogy a zenében drámai lehetőségek lappangjanak, amelyek ennél fogva közönséges, írott párbeszédekben ki sem fejezhetők.

És itt van az opera minden paradoxijának a kutfeje. A zenének van egy olyan drámai lehetősége, amelyhez képest a közönséges emberi beszéd koldusszegénynek mondható. A közönséges emberi beszéd az emberi cselekvéseket, tehát a drámát, csak egymásutánban tudja érzékeltetni. A szereplők mindig csak egymásután beszélhetnek s ehhez az egymásutánhoz csak a színjátszás, a mimika ad hozzá némi egyidejűséget, azzal, hogy a s színész, a partnerének a szavai alatt, némán fejezi ki a maga lelkiállapotát. És itt van a zene óriási fölönye a szóval szemben. A zene két, három, négy, sőt számtalan emberi lelket egyszerre tud megszólaltatni, tehát a drámát egyidejűleg tudja hozni. Ez a Rigoletto kvartettjének a Mesterdalnokok kvintettjének, a Don Juan híres sextettjének s a nagy operai finálénak páratlan ereje, varázsa és — hiába tagadnók — drámaisága. Egyszerre beszélni, egyidejűleg megnyilatkozni drámában csakis a zene után lehetséges. Shakespeare legszebb szerelmi duettjei ezért nem érik utól Wagner nagy szerelmi duóit. A szónak itt hátrálnia kell a zene előtt, sőt a nagy szerelmi jelenetekben a drámairók is a versnek minél zeneibb hatásaira törekedtek.

Wagner teóriája, mely utóbb Debussy-ben a legvégső tulzástól sem riadt vissza (Pelleas és Melisandeban sohasem énekelnek egyszerre az emberek) létföltételeiben támadta meg az operát, amikor azt kívánta tőle, hogy a drámához igazodjék. Wagner szerencsére sokkal geniálisabb muzsikus volt, semhogy a saját teóriájához ragaszkodott volna, de maga a teória megmetyelvezte az operairodalmat s talán gyökereiben támadta meg. Igaz, hogy a természetességnek, vagy a valószerűségnek nem felel meg, ha két, vagy három ember egyszerre énekel a szinpadon, de viszont az sem valószerű, ha az ember énekel s mi köze egyáltalában az operának a valószerűséghez? Az opera a legkülönbözőbb művészetek randevuja a szinpadon, a zene fennhatósága alatt s ha ez a randevu szép és illuziót keltő, kellemes és művészi, fölösleges és oktalan beszéd előhozakodni a természetességgel és valószerűséggel. Minthogy az operában első és végső sorban azokról a drámai lehetőségekről van szó, amelyek a zenében rejlenek, az igazi opera sohasem mondhat le a duókról, tercettekről, ensemblékről, finálékról, sőt egyenesen ezekre kell pályáznia s nagy a valószínűség, hogy a modern operairodalom meddősege akkor fog véget érni, ha sutba dobják mindazokat a racionalista elméleteket, amelyek drámaiság és illuzió helyett realizmust és verizmust kívántak az operától.

A zenének ez a félre nem ismerhető szuverénitása szabja meg a librettó mivoltát. A jó szövegekönyv az, amely minden alkalmat megad arra, hogy a zene kibonthassa a maga drámai lehetőségeit. Wagner itt is tévedett s ebben a saját kárára. Librettóit néha úgy írta, mint a drámát kell írni, körülményesen, kimerítően, végérvényesen. A jó dráma azonban sohasem lehet jó librettó, abból az egyszerű okból, hogy a jó drámához nem kell egyéb, mint jó előadás, ellenben a librettóhoz először jó zene kell s csak aztán jó előadás. A librettó a zene révén válik csak drámaivá.

A „Szöktetés a szerályból“ című opera librettója átlátszó és naiv, a személyek — a szövegekönvben — pusztá bábok. Mozart zenéje kelti ezeket a bábokat életre s Ozrin alakjában olyan figurát teremt, amely egyenrangú Shakespeare Falstaffjával. De Mozart nélkül Ozrint legfeljebb Kotzebue valamelyik figurájához lehetne hasonlítani. Figaro házasságának a szövegekönve gyengébb Beaumarchais vigjátékánál (sok elmésséget egyszerűen el kellett hagyni), de Mozart operája különb, mint a Beaumarchais vigjátéka. Beaumarchais egy pillanatig sem költő, Mozart az első taktustól kezdve az utolsóig istenáldott poéta. Zsuzsi, a komorna Beaumarchaisnál egy fürgenyelvű, okos, ravasz, de mindenkéül prózai lény. Mozart az utolsó felvonásban ad neki egy áriát, amellyel abba a szférába emeli, ahová Beaumarchais sohasem tudott feljutni. Mozart szerelmei Shakespeare legbájosabb kreaturáival vetekszenek. Mozart, a csélcsep, a lobbanékony, könnyen hevülő ember, — akinek az unokatestvérével való levelezését csak nagy törlésekkel merték kiadni, — még az érzékies alakjaiba is annyi naivitást és tisztaságot vitt bele, hogy a szerelem nála sohasem veszíti el égi szépségét. De a szövegekönveiben erre nézve semmit sem talált. A szövegekönv csak jó ürügy volt neki arra, hogy átélte és átszenvedte szerelmeit és csalódásait olyan harmóniákba fűzze, amelyek csengeneni fognak az idők végéig.

Ha a libretto nagyon jó dráma is egyuttal — veszedelem fenyegeti a zenét. Verdi Othelloja olyan műremek, amelyet sokan egész kivételes értékűnek tartanak az olasz mester oeuvre-jében. A librettót Arrigo Boito — kitűnő zenész és litterátus fej — dolgozta át Shakespeareből s lehetőleg mindent meghagyott. De éppen ez a hiba. A dráma szigorú ökonómiaja és végleges megfogalmazása nem fest jól az operaszinpadon. Minek megzenésíteni Shakespeare sorait, amelyek teljesen be vannak fejezve s amelyek végleges megformulázásában a zenének is nagy szerep jutott? Shakespearenek legtöbb sorához a zeneszerző mitsem adhat hozzá. A „Carmen“ szövege ellenben jó mesterembermunka, éppen csak annyira logikus, amennyire az operaszinpad megkívánja, sőt néha még annyira sem, mert mikor a harmadik felvonásban a csempészek a hegyek között bujkálnak, mindenki, aki csak keresi őket, könnyen rájuk talál. És ez a szöveg, a maga józan, megfaragott verseivel igen kitűnő alkalom volt arra, hogy megszülessék az a zenei csoda, az életkedvnek és életörömnök az a harsogó, tragikus himnusza, amelyet Carmen néven ismer a világ. Hogy bőven vannak bene képtelenségek? Hogy amikor José leoldja a kötelet Carmen karjáról, nem lehet a színen senki, holott őt porcel azelőtt még tele volt a térség emberrel? Hogy ezen semmiféle rendező és rendezés nem segíthet? Igaz, de vajjon fontosak-e ezek a dolgok.

Az opera hibrid műfaj, paradox alkotás, ünnepe a színháznak, mert az a fajta szindarab, amely a legtöbb művészetet tudja összpontosítani. De nem Gesamtkunstwerk s nem is lesz soha. Mindig csak egy gyönyörű megalkuvás lesz, egy nagyszerű játék, amely néha belemarkol a legmélyebb problémákba, leszál a Hádesz mélységeibe és feltör az Olimposz csucsára, — de alapjába véve mindig csak egy páratlan szinpad káprázat fog maradni, örökkévaló tanúsága és emléke annak, hogy mit képes produkálni a zene, amikor lemond abszolút mivoltáról és elmegy színházat játszani.

Párisi levelek. (Meyerbeer.)

Heine Henriktől.

(2.)

Meyerbeer most új operát ír, amelynek nagy, várakozásteli kíváncsisággal nézek elébe. Génuszának kibontakozása rendkívül érdekes színjáték. Nagy érdeklődéssel kísérem zenei és egyéni életének minden kis fázisát és megfigyelem a kölcsönös hatást ő és a publikum között. Éppen tíz éve annak, hogy először találkoztam vele Berlinben. Emlékszem reá, hogy dr. Marx társaságában volt, aki akkor egy bizonyos zenei irány képviselője volt, amely irány egy ifjú genie kiskorusága idején, akit Mozart törvényes trónörököse gyanánt emlegettek állandóan, Bach János Sebestyén kultuszának hódolt. De ez a Bach iránti lelkesedés nemcsak az interregnumot volt hivatva kitölteni, hanem egyszersmind célja volt Rossini reputációját is megsemmisíteni, akitől ez az irány leginkább félt, akit tehát leginkább gyűlölt. Meyerbeer akkor még Rossini utánzóinak látszott és dr. Marx a leereszkedésnek egy bizonyos nemével bánt véle, olyan fölényes ajkbiggyesztéssel, ami fölött most szívből kacagnom kell. De a rossinizmus akkor tényleg bűne volt. Elbeszéltem neki, hogy legutóbb Itáliában láttam milyen nagy lelkesedéssel fogadta a publikum az akkor előadott „Crocio“-ját. Idegesen, fájón felnevetett és megjegyezte: „Ön kompromittálja magát, ha engem, szegény olaszt, itt Berlinben dicsér, Bach Sebestyén fővárosában!”

Meyerbeer valóban utánzója volt akkor az olaszoknak. A szintelen, ködös bellinizmustól való megcsömörlés meghozta a maga időelőtti természetes reakcióját. Egy szép napon megugrott Itáliába, ahol vidám életet kezdett, teljesen ott írta azokat az operáit, amelyekben a rossinizmus legédesebb tulhajtásai egyre-másra fokozódnak. Ezekben az arany még inkább be van aranyozva, a virág még inkább ontja bődítő illatát. Ez volt Meyerbeer legboldogabb ideje; megelégedetten, mámoros fővel írja műveit az olasz levegőgőg alatt és úgy az életben, mint a művészetben egyre-másra tépi a könnyű virágokat.

Csakhogy ilyesmit nem sokáig bír ki egy német természet. Mégis felébredt benne egy kis vágyódás a német haza komolysága iránt. Miközben olasz myrtusok alatt pihent, feléledt emlékében a germán tölgyfaerdők misztikus hangulata; míg dél zefirje legyintette arcát, az északi szél sötét koráljaira gondolt — úgy látszik, úgy járt, mint Sevigné asszony, aki egyszer egy narancs ültetvény mellett lakott és állandóan valóságos narancsillatárral volt körülvéve, végre is egy szemeteskocsi egészséges illata után vágyakozott.

Szóval újabb reakció állott be, signor Giacomo azon hirtelenében ismét német lett, ismét Németországhoz csatlakozott, de nem az öreg, morozus kiélt, szűkkeblű, nyárspolgáriás Németországhoz, amely az emberiség összes kérdéseit magáévá tette és ha nem írta zászlajára, de szívébe kitörtülhetetlenül bevészte a világot mozgató nagy eszméket.

A juliusi forradalom után nemsokára új művel lépett Meyerbeer a nyilvánosság elé, amely a forradalom alatt keletkezett: az Ördög Róberttel. A hős, aki nem tudja egész biztosan, mit akar tulajdonképen, aki állan-

dóan harcban áll önmagával, az akkori idők erkölcsi ingadozásának hű tükre (és ezek az idők mennyire ingadoztak erény es bűn között!), aki felemésztődik a nagyratörés és az akadályok közötti küzdelemben és akinek sohasem volt elég ereje ahhoz, hogy a sátán csábításainak ellen tudjon állni. Semmi esetre sem szeretem ezt az operát, a bátortalanság mesterművét; bátortalanságot mondok nemcsak az opera meséje, tartalma miatt, hanem kivitele miatt is, mert a zeneszerző még nem bízik a saját géniuszában, még nincs hozzá mersze, hogy genije teljes erejét érvényesülni hagyja, a tömegnek szolgál még reszketve, ahelyett, hogy bátran önönmagát nyujtaná. Teljesen joggal nevezték akkor Meyerbeert a „félénk geniének“, mert hiányzott az önmagában való bizalom diadalmas hite, félt a nyilvánosság véleményétől, a legkisebb gáncs is megrémítette, a publikum minden szeszélyének hízelt, mintha a zenében is elismerte volna a népszuverenitást, mintha a zenét is szavazattöbbségre építené, ellentétben Rossinivel, aki mint király a hangok birodalmában, abszolút módon uralkodik Isten kegyelméből. Ez az aggodalmaskodó vonás egész életén át elkísérte. Mindig sulyos gondot okozott neki a közönség véleménye, de az Ördög Róbert sikere szerencsére azt eredményezte, hogy ettől a sulyos gondtól egy kissé megszabadult, különösen, mialatt dolgozott; most már sokkal nagyobb biztonsággal komponál, mert lelkének akarata alkotásaiban érvényre jut. És ezzel a tágabb, tisztultabb szellemi felfogással írta meg a Hugenottákat, amelyben már eltűnik minden kétség, amelyben már megszűnik a belső, önönmagával való küzködés és amelynek óriási méretei csodálatba ejtenek. És csak ezen műve által nyert Meyerbeer halhatatlansága polgárjogot a szellemiek birodalmában, a művészet égi Jeruzsálemében. A Hugenottákban végre megnyilatkozik Meyerbeer egész egyénisége, minden félénk elfogódottság nélkül, határozott vonalakban bontakoznak ki itt gondolatai és mindent, ami lelkében él, kimeri fejezni a zabolátlan hangtömegekben.

Ami a művet különösen jellemzi, az, hogy egyforma mértéket tart benne az entuziaszmns a művészi bevégeztséggel, vagy hogy jobban fejezzem ki magamat, az az egyforma magasság, amelyet benne a passzivszerűség és művészet elérnek; az ember és a művész keltek itt versenyre egymással és ha az első megkondítja a legvadabb szenvedély vészharangját, utóbbi a természet nyers diszsonanciáit, szinte a borzadályosságig édes harmoniává tudja nemesíteni. És mialatt a nagy tömegnek szívébe markol a belső erő vad viharzása, a Hugenották passiójátéka, a művészethez értők szeme a mester kezét bámulja, amely a formákat megalkotta. Ez a mű egy hatalmas dóm, a góthika remeke, amelynek égető erő szlopzatu és és koloszális kupolája sejteti, hogy egy óriás keze építé, míg a számtalan kicsiny, finom rozetta, arabeszk, amelyek mint egy kőből való csipkefátyol borulnak szét rajta, a mesebeli fáradhatatlan törpe végnélküli türelméről beszélnek. Óriás az egésznek koncepciójában és felépítésében, türelmes törpe az egyes részletek aprólékos kidolgozásában, ez a Hugenották építése és e tekintetben előttünk ép annyira megfoghatatlan jelenség, mint a régi dómok építői.

Midőn nemrégiben egyik barátommal az amiensi katedrális előtt állottam és ez a gigászi alkotás felhőtostromló arányait és az egyes részleteknél a fáradhatatlan szorgalmat félig ijedten, félig szánakozó bámulással csodálta, hozzám fordult e kérdéssel: „Hogy van az, hogy manapság

ilyen építészeti műveket nem tudunk létrehozni?“ Azt feleltem neki „Drága Alphons, a régi idők embereinek voltak meggyőződéseik, nekünk csak véleményeink vannak és azt vélem, valamivel több, mint vélemény kell ahhoz, hogy az ember ilyen dómokat létre tudjon hozni!“

Ez az! Meyerbeer a meggyőződés embere. Ez nem vonatkozik tulajdonképpen a társaság napi kérdéseire, bár ebből a szempontból is Meyerbeer gondolkodása sokkal szilárdabb alapon áll, mint más művészeknél. Meyerbeer, akit a földi fejedelmek elhalmoznak mindenféle kitüntetéssel, mégis csak szívet hord kebelében, amely az emberiség legszentebb érdekeiért hevül és kertelés nélkül vallja be lelkesedését a forradalom hőseiért. Tiszára szerencséje, hogy egyik-másik hatóság nem konyit a muzsikához, különben a Hugenottákban nemcsak a protestáns és katolikus pártok küzdelmeit látnák.

Mindazonáltal az ő meggyőzései még sem politikai, még kevésbé vallási vonatkozásúak; nem, semmikép sem vallási vonatkozásnak, az ő vallása negatív, és csupán abban áll, hogy ő más művészeknél eltérően, talán büzzkeségből, hogy ajkait hazugsággal be ne szennyezze, elhárít magától bizonyos tolakodó üdvösséget, amelynek felvétele mindig inkább valami kétélű és kétértelmű dolognak, semmint valami nagylelkű cselekvésnek látszik. Meyerbeer vallása nem más, mint Mozart, Beethoven, Gluck vallása: a *Zene*; csak benne hisz, csak ebben találja meg leike nyugalma, üdvösségét, csak ennek él olyan meggyőzéssel, amely az elmúlt századok meggyőzéseihez nagyon hasonlít mélységben, szenvedélyességben és kitartásban. Valóban mondhatnám, apostola ennek a vallásnak! Szinte apostoli buzgalommal foglalkozik mindennel, ami a zenére vonatkozik. Amíg más művészek meg vannak azzal elégedve, ha valami szépet alkottak és sokszor nem törődnek vele többet mihielyt kész, addig Meyerbeernél éppen ellenkezőleg az igazi művészi munka csak a mű születése után kezdődik és nem nyugszik addig, amíg elméjének szülöttje a maga teljes fényességében meg nem nyilatkozik a népnek, amíg az ő Zenéje a publikum lelkébe bele nem olvad, amíg operája a publikum szívében ugyanazon érzelmeket nem kelti, amelyeket az egész világnak akar prédikálni és amíg az egész emberiséget nem egyesíti. Miként az apostol, ki fájdalmat, türet, fáradságot nem sajnál, hogy egy megtévelyedett lelket megmenten, éppen ugy Meyerbeer is, ha tudomására jut, hogy valaki az ő zenéjének lényegébe nem tud behatolni, stílusával nem tud megbarátkozni, addig mesterkedik fáradhatatlanul, amíg csak meg nem nyeri őt magának; és ez az egyetlen megmentett bárány kedvesebb neki, mint a hívők egész nyája, amely őt mindenüvé orthodox hűséggel követi.

A zene tényleg meggyőződése Meyerbeernek és talán az az oka annak a sok aggályosságnak és gondnak, amely a nagy mestert oly anynyira előveszi és amely talán nem ritkán mosolyra készitet bennünket. Érdemes megfigyelni, amikor egy új operát tanit be; ilyenkor minden muzsikusknak és énekesnek kinzó szelleme, akiket szakadatlan próbákkal gyötör. Soha sincsen megelégedve, egyetlereg diszsonáns hang a zenekarban tőrszurásként éri, amitől mindjárt meg kell halnia. S ez a nyugtalanság később sem hagyja el, még akkor sem, ha operája már előadásra teljesen éretten színrekerült és a közönség kegyeibe fogadta. Ő még azért mindig aggódik és azt hiszem addig nem tér vissza nyugalma, amíg néhány

ezer ember, aki operáját élvezte, meg nem hal és el nincs temetve. Ezeknél legalább nem kell visszaeséstől tartani, ezek legalább biztosak neki. Azon a napon, amelyen egy operája színre kerül, maga a jó Isten sem tudna valamit kedvére tenni; ha eső esik és hideg van, mindjárt fél, hogy mademoiselle Falcon náthát kap; ha meg meleg van, attól tart, hogy a szép idő a szabadba csalja a publikumot és a színház kongani fog az ürességtől. Semmi sem hasonlítható a kinosan pontos ellenőrzéshez, amellyel Meyerbeer, ha zenéje nyomtatás alatt van, a korrekurát csinálja. . .

A Hugenották messze felülmulja az Ördög Róbertet ugyi forma, mint tartalom tekintetében. Miként már említettem, a nagy tömeget a tartalom tartja lekötve, a csendes szemlélő meg a művészet óriási haladását csodálja az új formákat, melyek itt előtérbe lépnek. A legkompetensebb zenei körök ítélete szerint, minden muzsikuskak, aki operát akar írni, előbb tanulmányozni kell a Hugenottákat. E művében vitte Meyerbeer a hangszerelés tekintetében is a legmesszebbre. Szinte hihetetlen, milyen tökéletesen kezeli a kórusokat; élnek, mintha egyének volnának, az operai művészet legmagasabb fokán állanak.

Mozart Don Juan-ja óta a hangok világában nem fordult elő olyan jelenség, mint a Hugenották negyedik felvonása, ahol a kardszentelés megrázóan hatalmas jelenete, a megszentelt gyilkolási düh-jelenete után felhangzó kettős, amely az előbbi hatásában még felül is mulja. Kolosszális mersz ez, amelyet az aggályoskodó lángészről alig tudunk elhinni, de amelynek sikerülte éppen olyan bámulatot vált ki belőlünk, mint elragadtatást. Ami engem illet, azt hiszem, Meyerbeer ezt a feladatot nem művészi, hanem csupán természeti eszközökkel oldotta meg, amennyiben ez a famozus kettős egész sorát fejezi ki az érzéseknek, amelyek ennyi igazsággal talán még soha operában érvényre nem jutottak.

Megvallom őszintén, soha még zenénél szívem oly vadul nem dobogott, mint a Hugenották negyedik felvonásában, de az is igaz, hogy e felvonás izgató jelenete elől szívesen kitérek és örömeztőbb hallgatom a második felvonást. Ez a gyönyörű idill, kedvesség és finomság tekintetében hasonlít Shakespeare romantikus vigjátékainak hangulatához s talán még inkább Tasso „Amintá“-jához. Mert tényleg az öröm rózsái között valami láthatatlan köde honol a bánatnak, amely Ferrara szerencsétlen költőjére emlékeztet. Inkább a vidámság utáni vágy árad ki belőle, mint maga a vidámság. Nem szívből való kacagás, csak egy fájó mosolya a szívnek, annak a szívnek, amely belül beteg és az egészségről csak álmodozhat. Hogy van az, hogy egy művész, akinek a bölcsőjétől kezdve kitértek utjából a vérszívó életgondok, aki fényes gazdagság ölében született, akit egész családja dédelgetett, akinek minden szeszélye, kívánsága kielégülést nyert, aki sokkal inkább volt örömteli életre predesztinálva, — ő mégis ismeri azon mérhetetlen fájdalmakat, amelyek zenéjéből felénk sóhajtanak, felénk sírnak? Mert amit saját maga át nem érez, azt a muzsikusk nem tudná olyan hatalmasan, annyira megrázóan kifejezni. És ez szerencséje a közönségnek, mert a költő fájdalmainak a legideálisabb örömeket és élvezeteket köszönheti. A költő az a mesebeli gyermek, aki gyöngyöket sír könnyek helyett. Ah! A gonosz mostoha, a világ annál kegyetlenebbül veri, hogy mennél több gyöngyöt sírjon!

Sokan hibáztatták a Hugenottákat, még inkább mint Ördög Róbertet, hogy melódiahiányban szenved. Nagy tévedés! „A sok fától nem látni az erdőt!” A dallam itt az összhangnak van alárendelve és miként már egyszer rámutattam a Rossininak tisztán egoisztikus zenéjével való összehasonlításnál, hogy a harmonia uralma az, amely Meyerbeer zenéjét oly emberien mozgalmas modern zenévé teszi. A melódiák épenséggel nem hiányoznak, csak nem lépnek fel olyan bántó önzéssel, hanem az egésznek vannak alárendelve; mondhatnám fegyelmezve vannak és nem annyira erőszakosan külön állók, annyira törvényen kívül levők, mint teszeme azt az olaszoknál. Csak nem venni észre. Egyik-másik közönséges katona ép oly bátran és vakmerően verekszik a csatában, mint a calabriai magányos rablólovag, akinek személyes bátorsága kevésbé tűnnék fel, ha rendes csapatban, fegyelem alatt küzdene. Én ugyan nem akarok itt a melódia ellen pálcát törni, de meg kell jegyezmem, hogy ennek a melódia szeretetnek következményeként azt látjuk Olaszországban, hogy az emberek az ensemble-ok, zárójelenetek iránt meglehetősen könnyen viseltetnek, úgy hogy a páholyokban, ha véletlenül semmiféle bravuráriát nem énekelnek a színpadon, látogatást fogadnak, diskurálgatnak, sőt mi több, gyakran kártyáznak is.

A harmonia uralma Meyerbeer műveiben ugylátszik szükségszerű következménye az ő széleskörű, a gondolat birodalmát teljesen átfogó műveltségének és tudásának. Neveltetése kincseket emésztett fel és elméje mindenhez rendkívül fogékony volt; korán járatos volt sokféle tudományban. Már ebben is különbözik a többi muzsikustól, akiknek meg lehet bocsátani csillogó tudatlanságukat, mert talán hiányzott az anyagi erejük és idejük ahhoz, hogy mesterségükön kívül álló dolgokkal is foglalkozzanak. Amit tanult, természetévé vált és az élet iskolája vitte a fejlődés ily magas fokára, amely magas fok talán szükséges volt, hogy mindazt a szellemi anyagot mely a Hugenottákhoz tartozik, magából kiválthassa. De vajjon azáltal, hogy felfogásköre tágabb, áttekintése tisztább, nem veszített-e el más tulajdonságokat? Kérdés! A műveltség kipusztít a művészből minden élesebb szint, minden erősebb hangsúlyt, a gondolkodásnak olyan őseredetiségét, amelyeket műveletlen, nyers természetűeknél oly gyakran tanulmányozunk.

A művelődést mindig drágán vesszük és a kis Blankának igaza van. Ez a kicsi, talán nyolc éves leánykája Meyerbeernek, rendkívül irigyli az utcán játszó fiuknak és leányoknak pajkos henyélését. A multkor így nyilatkozott: „Ah! mily szerencsétlenség, hogy nekem ily művelt szüleim vannak! Reggeltől késő estig mindenfélét kívülről kell tudnom, nyugodtan kell ülnöm és illedelmesen kell viselkednem, míg a műveletlen gyermekek egész nap boldogan hancurozhatnak és kedvökre mulathatnak.”

Kenessei Sándor fordítása.

A mélyen tisztelt érdeklődők figyelmét felhívni bátorkodom, hogy műtermemben teljes alaposággal kidolgozott *hegedűk, brácsák és csellók* készülnek minden árfokozatban. Saját készítményű *mesterhegedűim* pedig kidolgozásra és hangra nézve jelentős fokon állanak s a legkényesebb igényeket is kielégíteni alkalmasak. **Laumann Róbert** hegedűkészítő, Budapest, VII., Erzsébet-körút 36.

Opera.

1913. február.

M. kir. operaház.

21-én *Giorgi* Giuseppe milanoi tenorista lépett fel a Bohémélet Rodolfo szerepében. Alacsony és zömök természeténél fogva nem tartozik az ideális színpadi jelenségek közé, de hangban és játékban messze felülmúlja ami hirhedt Taccaninkat. Világos és hajlékony organuma kellemesen cseng, néhány üres és fénytelen hangját kivéve, a többi érces és meleg színezetű, amely párosulva abszolút zenei biztonságával és tiszta intonálásával, sok illuziót keltett. A közönség szívesen és sokat tapsolt a vendégművésznek. Az előadás egyébként nagyon ingadozó volt, a második felvonás keringő együttesében egész taktus differenciák voltak. 22-én a Carmen felújításával régi mulasztásokat expiált az operaház mai vezetősége. A huszéves sablon szerint előadott Carmen nemcsak elavult, de annyi önkényes korrekturnán ment keresztül a sok személyi változás folytán, hogy a régi köntösben nem méltó többé operaházunk színpadához. Ami eredetiség, erő, poézis, szépség, jóhangzás, szín, elevenség csak lüktet ebben a gyönyörű alkotásban megifjodva, meggazdagodva jelentkezett

ebben a csodaszép előadásban, melynek rendezése, szereposztása, zenei betanítása és dekorációi legelsőrangú szakértők értelmességével és páratlan művészi intuícióval nyertek szerencsés megoldást. Az első Carmen-előadás szceneriája annakidején bécsi mintára készült. Ragyogó látványosságot csináltak belőle, tele színorgiákkal, selyemmel, bársonnyal — de kevés stílusérzékkel. — Az új rendezés egészségesen verisztikus szellemen fogta fel a szereplők beállítását és ezt sikerrel támogatta a dekoráció pikturájában kellemesen ható naturalizmus. Az első felvonás Sevilla napsugaras képét adja, balra az őrség eleven csoportja a spanyol hadsereg mai egyenruhájában, jobbra a dohánygyár, amelyből vidám csevegéssel tódul a sok tarkaruhás munkásleány. A második felvonás miliője kissé nyomott a méreteiben, de mindenestre intímusabb a réginél. A háttér sötétkéken ragyogó égboltozatáról ránk meredő csillagsereg és a csempészek idegesen mozgó tolvajlámpái fantasztikus világítási effektussal szolgálnak a Lillas Pastia mulatóban, amelyet zeg-zugos falépcsőház övez körül és ahonnan a záróra után száz csempész fej jelentkezik egy adott jelre. A felvonásvég holdsugaras éjszakája és a közelgő reggeli szürkület meglepően sikerült hangulatos képek. A harmadik felvonás komor hegyszakadécai és az utolsó felvonás cirkuszjelenete szintén nagyszerűen hatottak. A zenei betanítást Tango karmester végezte, aki örökké emlékezetes művészi munkát produkált. Minden legkisebb frázisban finom szövésű ateliermunkát éreztünk, a drámai fokozásokba sok ökonomiát és erőt vittek, a magán-szereplők és együttesek mintaszerű precizitással működtek. Némely részben teljesen ujszerűen hatott ma az oly régi Carmen muzsikája. A szereplők közül *Környei* mint Don José és

Rózsa mint Escamillo megtartották régi szerepüket. Környei nagyon szépen énekelt, *Rózsa* pedig valóságos remekelt. A címszerepet *Dömötör* Ilona adta. Ez a nagytehetségű művésznő ma — azt hisszük — legnagyobb sikerét aratta. Szerencsésen fekszik ez a szerep az ő sötétszínű, érzékeny meleg hangjához és izléseken tobzódó féktelen temperamentumához. Színjátszó képessége elragadó momentumokat szerzett számunkra, felfogása ideálisan művészi amely nem ragadtatja közönséges mozdulatokra, mint számtalan elődjét. Realizmusa megrázó, a finomságban közvetlen és meggyőző. Már belépésekor meghódította a közönséget, amely a többi főszereplővel és Tangóval lelkesen ünnepelte egész estén át. *Serák Márta*, *Havas Gyöngyike*, *Kertész és Toronyi* jói illeszkedtek a kiváló együttesbe, valamint a zenekar is utólérhetetlen tökéletességgel tolmácsolta Bizet csodás muzsikáját.

tatott igazságot, hogy a Népopera ne hajszojja a szélsőségeket, a Parsifal és a boulevard operettek között keresse a neki való középutat: a vigo-perák és klasszikus operettek igen hálás világát. A Rip őszinte sikerét egyrészt az operai énekes matéria és a kitűnő zenekar hozta meg, miután feladatuk erejükkel arányban állott. A színészi követelményeket is okosan oldották meg akkor, amidőn a régi operettgárda jelesének: *Horti*, *Pázmán* és *Ujvári* nak osztották ki a főbb szerepeket. A hármass női alakot *Szojer* énekelt, a címszerepben *Szántó Gáspár* excellált. A zenekart a rutinos *Barna* Izsó tanította be, az ő érdeme, hogy úgy a színpadon, mint a zenekarban valami fölényes biztonság volt érezhető. A közönség sokat tapsolt a közreműködőknek és a kitűnő karmesternek.

Hangversenyek.

Művészi szempontból jelentéktelen vendég szereplések domináltak a mult havi előadásokat. Piccaver és Schmedes fellépéseit inkább üzleti érdekek motiválták, miután a házi együttesnek nincs meg a maga kellő vonzereje. Megemlítésre méltó esemény egyetlen egy volt, a *Rip van Winkle* nyolcadiki bemutatója Planquette örökség alkotása megérdemelt sikert aratott, ami csak igazolja a régóta hangoz-

II. I. A felejthetetlen emlékü Benza Ida és Nagy Imre leánya: *Battlayné Nagy* Ida asszony önnálló dalestélyt adott a Royalban. A művésznő tavaly óriási sikerrel debütált Santuzza szerepében az operai vizsgán s már akkor elismeréssel adóztunk kiváló képességeinek. Dalestélyén valóra váltotta akkori reményeinket, mint befejezett művésznő állt előttünk a nagyhírű *Stoll* Gizella egyik kitűnő növendéke. Gyönyörű, egészséges organuma minden fekvésben kiegyenlített, lágyan csengő mezzoszopránjának átható drámai erejét a *Delila* és *Fidesz* áriákban, finomságait a *Grieg*, *Hubay*, *Kjerulf*, *Toldy* és *Rachmaninov* dalokban csodáltuk. Különösen előadóművészete vall a disztíngvált művésznőre, akit határtalan lelkesedéssel ünnepelt nagyszámú előkelő közönsége.

II. 8. *Gabrilovits Ossip*-nak idei II. hangversenyén nem volt szerencsés műsora. Beethoven Les Adieux szonátáját kissé tartózkodó tárgyilagosság jellemezte ebben a felfogásban. Brahms Rapszodiájában is több pátoszt szerettünk volna. Sikerültebb előadás volt Schumann g-moll szonátája, hangulatos egy Chopin-sorozat, kedves egy saját szerzésű aprósága és technikailag figyelemreméltó egy Sapelnikoff- és Liszt-szám. Kissé kiábrándultunk ezuttal az orosz zongoraművészből, akinek igen határolt muzsikálási lehetőségei vannak. A közönség is nagyon tartózkodó volt az elismerésben.

II. 8. Az *Ujpesti Zeneművelő Egyesület* Erkel Gyula siremléke javára fényes sikerű hangversenyt rendezett az újpesti városháza dísztermében. Bevezetésül *Molnár Géza* dr. zeneakadémiai és egyetemi tanár érdekes beszédet mondott Erkel Gyuláról. *Sándor Erzsi* és *Székelyhidy Ferenc* Erkel Ferenc operáiból áriákat adtak elő; a kiváló két énekest a közönség lelkesen ünnepelte. Hasonlóképen nagy tetszést arattak *Kemény Rezső* és *Hegyi Emánuel* zeneakadémiai tanárok. Végül az Ujpesti Daloskör *Weigele Oszkár* vezetésével Erkel Ferenc *Elvennélek* c. férfikarát adta elő igen szépen. A zongorakiséretet *Szikla Adolf*, az opera karnagya, a Konzervatórium igazgatója látta el, kit a hangverseny ügyes rendezéséért is elismerés illet.

II. 12. *Hubermann Bronislav* az orosz-lengyel hegedűs a legnagyobbak között méltó helyet foglal el. Technika tekintetében nincs mit kifogásolnunk, mert egy klasszisba sorozható Kubelik, Vecsey és Manennal. Előadása előkelő és izléses. Beethovennek sokszor hallott F-dur szonátáját ezuttal minden diszpozíció nélkül játszotta. Csajkovszky hegedűversenyénél azonban annyira átmele-

gedett, olyan impozáns nagy stílusban interpretált, hogy az első tétel után orkányszerűleg tört ki a hallgatóság tetszésnyilvánulása. Ennyi tónust idáig csak ritkán hallottunk, szinte zúgott a terem a hangok özönétől. A második tételből hiányzott ugyan a hozzá illő báj és grácia, de bőségesen kárpótolt az utolsó tétel káprázatos szpikkáló részleteivel. Brillánsabban kevés konkurense bírja ezt a nehéz passagehálózatot megjátszani, utánozni. Chopin Desz-dur nocturne-jét, Elgar egy szellemes apróságát, Hubay lendületes (Hubermannak ajánlott) Mazurkáját végül Sarasate-Carmen ábrándját egyenesen Burmesterre emlékeztető poézissal lehelte el. A sokszor ismétlődő kihívásokra nagyon fáradtan adta ráadásul Bach ismert gavotte-ját, a rendező utasítására eloltott villanylámpák alatt. **V. Ö.**

II. 15. A *Waldbauer Kerpely* vonósnégyes társaság IV. kamara hangversenyének műsora kizárólag magyar számokból állott. Bevezetőül *Weiner Leó* 6-ik opuszát, a már méltatott g-moll hármast játszották, utána a tehetséges *Molnár Antal*nak az *U. M. Z. E.* multkori hangversenyén bemutatott Fuvola négyesét hallottuk, amelyben a fuvola szólamot a kitűnő professzor, *Dömötör Lajos* játszotta. Végül *Bartók Béla* vonósnégyesében gyönyörködtünk. A kitűnő együttes igazi művészettel tolmácsolta fiatal kollégáinak érdekes és értékes kompozícióit.

II. 17. *Farkas Márta*, Hubaynak ez a talentumos kitűnő növendéke, nagy sikerrel koncertezett a mult hónapban. Kiforrott egyénisége, ciszszolt, fölényes technikája, stílusos, elmélyedő művészi játéka egyszerre meghódította közönségét. A fiatal művésznő Godardnak poétikus Concert romantique-ját, Händel Larget-tóját, egy Goldmark és egy Csaj-

kovszky apróságot, végül Tartini Ördög trilláit adta elő, a közönség pedig bőkezűen halmozta el minden szám után tetszésnyilvánításaival.

II. 17. Berényi Aládár zongoraművész jobbára növendékekből álló csekély számú közönség előtt adta le idej hangversenyét, amelyet egykedvűen és lámpalázzal küzdött végig. Játéka túlságosan száraz, ellenben technikája pontos a végletekig. A kitűnő zongorista inkább pedagógus, mint exekutív művész. Egy saját szerzette vérszegény, ötletelen Rondinójáért meg is tapsolták.

II. 20. Weltmann Rózsí poétikus művészetében gyönyörködtünk tegnapi este. A máris dicső multu fiatal hegedűművészről régi kedvence a pesti közönségnek, amely ezuttal is nagy számban jelent meg idej egyetlen hangversenyén. Műsorát Beethoven Tavasz szonátája vezette be, amelyben a zongora szólamot a kitűnő *Fliógl* József látta el. Ugyancsak ő kísérte a hegedűszámokat is. Corelli La Foliája, Schubert, Beethoven, Kreisler, Hubay és Ambrosio apróságait hallottuk még a bájos művésznőtől, akit szünni nem akaró tapssal ünnepeltek. A koncerten *Rados-Bock* Hilda csinosan énekelt néhány dalt a hegedűszámok között. Pompás énekművészetével a közönséget egy csapásra meghódította.

II. 20. Gerhardt Elena dalestélye a legfélejtetlenebb művészi események egyike volt. Schubert, Brahms, Franz, Grieg, Rubinstein, Wolf és Strauss R. dalaival eszményi gyönyörűséget szerzett hallgatóságának, amely valósággal elhalmozta hódolatának és rajongásának minden sablónos mértéket túlhaladó őszinté nyilvánításával. A művészről kegyes volt a ráadásokkal, a lelkét is oda adta volna az átszellemült közönségnek.

II. 22. Az Orsz. szinfoniai zenekar idej V. hangversenyén megnyitótól Dvorzsák: Karneval-nyitányát játszották pattogó, eleven ritmussal, utána éles ellentétként Bruckner egyik tanítványának, *Horn* Kamillo bécsi zeneszerzőnek két szinfoniatételét hallottuk. Horn kiváló képességei ellen nincsen semmi észrevételünk, de úgy az Adagio-, mint a Finale-tétel csak egy bőbeszédű, hangosan érvelő, dagályos stílust kedvelő komponistára vallanak. Egészséges formás és színérzéke van, de frázisai nem eredetiek, a *monumentális*-ra való törekvésben pedig irányt téveszt és ehelyett túlságosan terjengős lesz. A konstrukciónak csak a méreteit adja meg, de tartalmat nem tud bele önteni. A közönség mindazonáltal többször kitapsolta a jelenvolt szerzőt. Utána Biset L'Arlesienne suite-jét adták elő, *Thomán* István pedig Mozart c-moll zongoraversenyét játszotta az ő határtalan nagy művészetének teljes ragyogtatásával, befejezésül Sibelius-nak Finnlandia c. zeneképét hallottuk. Színes epizódokban bővelkedő programja a finn nép dicsőségét hirdeti hatalmas apoteozissal. Az újdonság igen nagy hatást keltett s a hallgatóság hálásan ünnepelte érte *Kun* László karnagyot, aki ugyancsak bőségesen gondoskodik arról, hogy a közönség új műveket is megismerhessen.

II. 24. Rubinstein Artur orosz pianista bemutatkozása megérdemelt siker jegyében folyt le. Játékát a stílus feltétlen tisztelete, leszűrődött komolyság, fölényes technika jellemzi. Bach, Brahms, Scriabine és Liszt műveit szívesen hallgattuk a művésztől, de Chopin-játékát hidegnek találtuk. A közönség nagyon rokonszenvesen fogadta.

II. 27. Taube Hilda egy 12 éves kis zongorista mutatkozott be a budapesti publikumnak. Nem tehet róla,

hogy hozzátartozói pódiumra kényszerítették. Beethoven, Scarlatti, Chopin, Brahms, Rubinstein és Liszt számokból álló sulyos műsorát nagy erőfeszítéssel küzdötte végig. Talán idők múltán lesz belőle valami.

Tudósítások.

KOLOZSVÁR. Az itteni zene-konzervatórium e hó 3-án tartotta idei IV. szinfonikus hangversenyét. A Vármegyeház dísztermét városunk legelítettebb közönsége töltötte meg ezuttal is, határtalan lelkesedéssel ünnepelvén *Lavotta* Rezső igazgató-karnagyot, aki rövid működése alatt a kolozsvári zenei életnek máris nélkülözhetetlen korifeusává nőtte ki magát. Művészi izléssel összeállított műsört játszottak végig, a kitűnően fegyelmezett orkeszter mindjobban megértő hangszere lesz *Lavotta* mélyen járó muzsikus lelkének. A bevezetőül hallott *Libussa* nyitányt, *Smetana* sikerült opuszát és a III-ik *Beethoven* szinfoniát annyira tökéletes előadásban játszották, hogy a főváros bármelyik koncert-zenekarával állották volna a versenyt Bemutatták *Perényi* Gézának, a kiváló magyar komponistának Arany János szövegéhez írt „Az árva fiú” c. zenekari balladáját, amely már több sikert ért meg Budapesten. *Perényi* a modern magyar zeneszerzők legjavából való. Gazdag invenciója, briliáns hangszerelőképessége, nagyvonalú koncepciója már számos művel gazdagították irodalmunkat. Az újdonság Kolozsvárott is nagy sikert aratott. Csajkovszky b-moll zongoraversenye volt az est második újdonsága. A nehéz kompozíciót *Várdi* Erzsébet játszotta zenekari kísérettel. Főlényes technikáját és elmélyedő frazeálását zajos ováció követte.

SZÉKESFEHÉRVÁR. A *székesfehérvári Zenekedvelők Egyesülete* Erzsébet Amália kir. hercegnő védőségevel f. hó 1-én tartotta a Szent István-teremben 40-ik filharmóniai hangversenyét, amelyen *Gobbi* Alajos, a Nemzeti Zenede igazgatója is közreműködött. A hangversenyt *Cherubini*: *Vizhordó-nyitánya* vezette be. Nagy sikere volt *Schlamadinger* Erny kitűnő fiatal zongoraművésznőnek, aki zenekísérettel *Chopin* f-moll zongoraversenyét adta elő nagy készütséggel, a közönség lelkes tapsai mellett. Hasonlóképpen lelkes ovációban volt része *Kálmán* Lillának, a Nemzeti Zenede művésznövendékének, aki *Wieniawski* d-moll hegedűversenyét és *Hubay* *Carmen-fantáziáját* játszotta, az előbbi zenekar-, utóbbit *Hermann* igazgató ideális zongorakíséréte mellett. A zenekar még *Sibelius*: *Valse triste*-jét is előadta, amelynek magas nivóju művészi előadásáért, valamint a nagyszerű hangverseny rendezéseért méltó ünnepeltetésben részesítette *Hermann* László fáradhatatlan igazgatókarnagyot.

GYŐR. A *győri Ének- és Zeneegylet hangversenye*. A 63 éves multu egylet, mely Győr pezsgő zenei életének irányítója, rendkívül sikerült hangversenyt rendezett február 19-én a *Lloyd* nagytermében nagy és előkelő közönség részvétele mellett. Az egylet vonósnégyese bemutatatta *Fibich* *Zdenko*-nak, — aki *Dvorák* mellett a csehek legkiválóbb kamarazeneirója — *G-dur* vonósnégyesét. A művészi vonósnégyes, mely *Scharfberg* *M.* *Székely* *M. dr.* *Vajda* *E.* és *Langsfeld* *I.* tanárokból áll, pompás összjátékban juttatta érvényre a mű összes szépségeit. A vonósnégyesen kívül nagy sikere volt *Scharfberg* *M.* hegedűművésznek, *Bruch* (26 mű) hegedűversenyének eljátszásával, továbbá *Beethoven*, *Lolly* és *Dvorák* műveivel. *Deutsch* *Gyula*

zongoraművészek Chopin, Nedbal és Hanselt művei legjavának előadásával, A zongorakiséretben dr. *Flesch* Emil nyújtott élvezetes játékot.

SZABADKA. Február havában két nagyszabású hangversenyt rendezett a Szabadkai Filharmóniai Társaság országos nevű karnagyának, *Lányi* Ernőnek kitűnő vezetése alatt. Az első estén, amelynek műsorát Beethoven és Wagner műveiből állították össze, *Anthes* György volt a közreműködő. A második hangversenyt a napokban tartották meg igen nagyérdeklődéssel. Ezuttal *Casals* Pablót léptette föl a társaság, aki Haydn versenyművét játszotta zenekarkisérettel, továbbá Bach suitejét és Bruch, Popper s Dvorzsák kisebb műveit Lányi Ernő zongorakiséretével. A zenekar Weber Euryanthe-nyitányának és Bizet Gyermejjátékok suitejének pompás előadásával adott méltó keretet a világhíres spanyol művész produkciójának.

POZSONY. *Polgár* Károly kitűnő művészgárdája zsúfolt ház előtt mutatta be Wagner Richard: Bolygó hollandi c. operáját. Az előadásokra tökéletesen berendezett társulat ezután is, mint minden alkalommal a legmagasabb művészi kivánalmakat is kielégítette Gondosan és stílszerűen játszott és kifogástalanul énekelt mindegyik magánszereplő, az erős fegyelmezett kórusok és a zenekar is a legjobbat nyújtotta. *Pásztor* Ferikét, *Pálffy* Boriskát, *Kerényi* Adélt, *Bretán* Miklóst, *Bihar* Sándort, a Népopera tagját, aki mint vendég lépett föl, *Mihályi* Ernőt, továbbá *Fischer* Károly karmestert a közönség tüntetően tapsolta.

KAPOSVÁR. Dr. *Serényi* Antal múlt hó 20-án tartotta előadását Mendelssohnról. Az értékes felolvasást néhány ügyesen előadott zeneszám gazdagította. Az estélyen közreműködött még: *Nemes* Margit, ifj. *Somsich*

Andor, *Gyenes* Izsó, *Vadász* Mihály és a Postás Énekkar. Mindannyian tudásuk és művészetük legjavát nyújtották és méltán kiérdemelték a szépszámú közönség lelkes ünneplését. — 27-én a *Waldbauer—Kerpely* vonósnegyes tartotta hangversenyét. Mendelssohn, Mozart (D-dur) és Csajkovszky kvartett-jét játszották utolérhetetlen művészettel, a közönség szünni nem akaró lelkes ünneplése mellett.

G. S.

KECSKEMÉT. Elsőrangú műélvezetben volt része Kecskemét város közönségének. *Linz* Márta, Hubay mester egyik legtehetségesebb tanítványa, önálló hangversenyt adott a Kaszinó nagytermében. Kecskeméten nincs alkalmunk összehasonlítást tenni s így a munkól kritika leszűrésével kristályosítani az impresszióinkat, melyet a hangversenyen nyertünk. Csak megállapításokat rögzíthetünk ide és konstatáljuk, hogy Linz Márta gyémántos finomsággal játszik, technikája kiforrott és tiszta. Minden darab és dallam, amely a hegedűjén megszólal, arról győzi meg a hallgatót, hogy a kisasszony tempóérzéke igen fejlett s előadása rendkívül értelmes. Az intonációja abszolút tiszta és tökéletes s érezhetően meg tudja különböztetni a fontos zenei momentumot attól, amelyet nem tart olyan élénken kidomborítandónak. Mély gondolat, kedves egyéniség, meleg temperamentum jellemzik Linz Márta játékát. A közönség nagy figyelemmel hallgatta és minden darab után lelkes ovációban részesítette. — A közönséget az a kellemes meglepetés érte, hogy Schoppelt Henrik helyett Linz Jenő szolgáltatta a zongorakiséretet. Így aztán a publikum kétszeres élvezetben részesült, mert Linz Jenő olyan abszolút zongorista, amelyet Kecskeméten még nem hallottak. Finom muzsikus, aki gyönyörűen diszkrétet és művészien értelmest

produkál. Olyan egyéniség, aki a legjobb hegedűsre is nagy veszély lehet, de Linz Jenő zenei intelligenciája legyőzte szárnyaló egyéniségének kibontakozást s mindvégig megmaradt a hegedű-szóló mögött. Azonban a játéka így sem volt kísérő zene, hanem egyenrangú produktum, két különböző művészi eszköz gyönyörű és imponáló egybeborulása. Ez a hangverseny egyike a legszebb kecskeméti értéknek, amelyről csak egy magas erőteljes zenei akció világsága sugározhat ki.

Sz. J.

Csomák Elemérné Thuróczy Ilona itteni zeneiskolai zongoratanárnő és dr. *Szilády Károlyné* dalénekesnő e hó 8-án sikerült művészetet rendeztek dr. *Kacsóh Pongrác* és *Dienzl Oszkár* zongoraművész közreműködésével. *Csomákné* változatos műsorából Beethoven Szonátája, Chopin Nocturnója, Debussy Arabeskje és Sauer zenélő órája emelkedtek ki. Dr. *Sziládyné* Beethoven, Schumann Tosti, Saint-Saens, Sibelius és *Dienzl* műveiből összeállított műsorát a közönség szívesen fogadta. A kíséretet *Dienzl Oszkár* zongoraművész látta el. A kaszinó nagytermét zsufolásig megtöltő közönség a művészeket nagy óvációban részesítette.

PÉCS. A városi zeneiskola tanárai-ból alakult *Pécsi Kamarazene Társaság* a legnemesebb zenei műfajnak, a kamarazenének legintenzívebb művelését tűzte ki feladatául. öt kamaraestét rendeztek az idei koncertévadban is és valamennyit olcsó belépődíjak mellett, hogy magas művészi színvonalon álló előadásai a pécsi társadalom összes rétegei számára hozzáférhetőek legyenek. Gondosan összeválogatott műsoraikon Beethoven, Schumann, Haydn, Goldmark, Csajkovszky, Schubert, Rubinstein, Mendelssohn és Dohnányi legértékesebb kamaraművei szerepeltek, amelyek művészi előadásáért

Kürschner Manó, *Hanák* Árpád, *Hegedűs* Ferenc, *Wallerstein* József és *Zupancic* Vilmos érdekelnek meleg meleg elismerést. Nagy sikerük nem csak művészi hivatottságukat, de Pécs város közönségének finomult zenei izlését is fényesen bizonyítja.

LONDON. London egyik legrégebbi színházat, a Royal Victoria Hallt, Népoperává alakították át, melyben igen alacsony beléptidíjak mellett előadásra kerül majd az összes szabadon előadható dalmű. A legdrágább hely 2 korona 50 fillérbe, a legolcsóbb 25 fillérbe kerül. A színházat a múlt hét csütörtökjén nyitották meg a Lohengrin előadásával. Szombaton megismételték a Lohengrint. Mind a két előadásra elfogyott minden jegy. A londoni lapok szerint az előadás dacára a szerződött tagok kis fizetéseinek egészen elfogadható volt, a zenekar pedig, melyet nagyrészt zeneiskolák növendékeiből állítottak össze, kitűnően játszott. Ezen a héten a Fauszot, jövő héten pedig a Trubadurt adják majd elő. Az operákat angol nyelven éneklék. Minden héten három operai előadás lesz, a többi napokon szinfónikus hangversenyeket rendeznek a színházban. A Royal Victoria Hallnak igen változatos a multja. Száz év előtt a Waterloo Roadon mint Royal Coburg-színházat alapították meg. Akkoriban a legelső színészek játszottak benne. 1833-ban Viktória hercegnő is meglátogatta. A látogatás emlékére Royal Victoria-színháznak nevezték el. A névváltozás azonban nem hozott szerencsét a színháznak, melynek színvonala rohamosan lesüllyedt. Igazgatói gyakran kerültek fizetési nehézségekbe is. Orfeummá alakították át, de ez a vállalkozás is hamarosan megbukott. Az orfeum bukása óta mozielőadások, hangversenyek és ünnepélyek megtartására használták a színházat, melyből most végre népopera lett.

FILADELFIA. *Halász* István kiváló magyar dalénekes nagysikerrel hangversenyzett Amerika nagyobb városaiban. Az ottani sajtó meleg hangon számol be a magyar művész rendkívüli sikeréről.

Musica sacra.

A győri székesegyház énekkarának február havi műsora. 1. Mise: Kempter, Grad: Scopper, Offert: 4-ik zsoltár Heubnertől. 2. Mise: Mitterer, Grad: Skraup, Offert: Zopf. 8. Mise: Brosig, Grad: Brosig, Offert: Seyler. 15. Mise: Horák, Grad: Stehle, Offert: Vergeiner. 22. Mise: Santner, Grad: Wolf, Offert: Lipp.

Zeneiskolai szemle.

Az Orsz. m. klr. Zeneakadémia márc. 16-án tartotta idei első operai estélyét, amelyen tíz jelenet került bemutatásra. A szereplők egytől-egyfel dicséretes eredményt mutattak fel. *Dávid* Margit még kissé félénk, *Hoffmann* Hedvig szépen fejlődik. *Milassin* Mária technikája felejteni hanganyagtalanságát. Minden tekintetben elsőrangú *Budanovits* Mária, akiről már több ízben irtunk elismerően; partnérének, *Pilinszky* Zsigmondnak is fényes jövőt jósolunk. A *Sámson* Mária feltűnő eredményt produkált, kár, hogy művészi produkcióját ügyetlen és kezdőnél is félszegebb partnere Pusztai Sándor (operai tag!) kínosan zavarta. *Schwartz* Ida szép színpadi jelenség, akiből kitűnő koloratur-énekesnő lesz. *Vas* Flóra is illúziót keltett, *Kadnár* Mária rövidesen a jobb énekesek sorában foglal helyet.

A 21-én tartott IV. nyilvános hangversenyén tizenkét talentumos nő-

vendék jutott ismét szóhoz, akik közül *Kiss* Zsuzsa, *Wilheim* Rózsi, *Vincze* Lenke, *Kulcsár* Julia, *Demény* Artur és *Palló* Imre érdemelnek említést. Befejezett művészi játékot produkált a hegedűs *Bárdos* Alice és a cselliszta *Deák* István, akiket a közönség zajos elismerő tapsokkal jutalmazott. — A f. hó 3-án tartott V. nyilvános hangversenyen Szendy Árpád zongoraművészképző tanfolyamának öt jeles képzettségű növendéke szerepelt: *László* Sándor, *Zsigmondy* Gábor, *Kabos* Ilona, *Braun* Regina és *Szatmári* Tibor. Valamennyi elérte szerencsésen a virtuozitás tiszteletreméltó magas fokát, de ami ezental következik: az elmélyedő, érzésektől lüktető művészet, ebből még csak ígéretet sem kaptunk. Thomán távozása óta, ugylátszik, nincsenek rátermett művésznövendékek a Zeneakadémián, amilyenek Dohnányi, Bartók, Keéri-Szántó, Székely és a többi elismert nagy pianisták voltak.

Somogyi Mór zongoraművész konzervatóriuma márc. 22-én tartotta ez évi első nyilvános növendékhangversenyét a Royalban, mely alkalommal az intézet kiváló növendékei produkálták magukat minden vára-kozást felülmuló meglepő sikerrel. Különösen ki kell emelnünk Somogyi Mór zongoraművész növendékei közül *Szántó* Erzsit, ki Beethoven Sonate pathetique-jét művészi lendülettel, *Lohr* Józsefnét, ki Liszt VIII-ik Rapszodiáját virtuóz technikával, *Braun* Józsa Webertől, *Somogyi* Renée Mendelssohn Rondo Capricióját és *Steinschneider* Margit Chopin cis-moll Polonaisát finom árnyalattal adták elő. Továbbá *Hegedűs* Ella, *Benyáts* Darinka és *Güns* Margit is kitűnően oldották meg feladatukat, de Winterné Gizella és Ingus Elza növendékei is jeleskedtek. Az alsóbb osztálybeliek közül szabatosan játszottak *Morvay*

Ilonka és *Kemény* Gizella. Az énekosztályban értékes produkciókban volt részünk. *Havas* Ottó Carmenből a virágáriát szépen csengő tenorral és *Burgerné* W. Jolán a Tosca nagy áriáját énekelték befejezett művészettel, *Harlacher* Ilona, *Mosonyi* Károlyné és *Karl* Lajos kitűnő iskolázottsággal énekelték dalaikat. *Gillányi* Margit lendülettel előadott monológja tette változatossá a műsort. A hegedű-osztályban *Bruckner* Miklós játszott jeles ritmikával és szép előadással, ugyszintén *Dankó* Béla és *Glück* Andor. A hangversenyterem zsufoolásig megtelt és a közönség a műsor minden számát lelkes tapssal kísérte, végül az érdemús igazgatót élénk ovációkban részesítette.

A **Postatisztviselők zeneiskolája** e hó 1-én kitűnően sikerült matinét rendezett a Katholikus kör fehér termében. A hangversenyen *Wilmouth* Bódog, *Bátor* Szidor, *Tóth* Alice és *Waldmann* Dezső tanárok növendékei szerepeltek, akik közül különösen: *Gröber* Sári, *Némethy* Rózsa, *Vida* Jenő, *Ligeti* Lajos, *Demény* Ilonka, *Weiser* Erzsike, *Bónis* István és *Fehér* Ilona játszottak művészi készültséggel, a közönség zajos tetszésétől kísérvé.

A **VIII. ker. zenekonzervatórium** a Szent István-társulat disztermében rendezte idei I. nyilvános hangversenyét, amelyen *V. Ginzery* Anna tanárnő ének- és zongoranövendékei szerepeltek. A 15 számból álló változatos műsor *Mendelssohn*, *Liszt*, *Hubay*, *Rubinstein*, *Offenbach*, *Flotow*, *Mozart*, *Verdi* és *Leoncavallo* szerzeményeiből állott, melyeket a növendékek precizen és gondos művészi interpretációval adtak elő. Különös dicséretet érdemelnek: *Vancsik* Olga és *Bertalan*, *Kárpáti* Andor, *Gönci* Erzsike, *Borsodi* Ferenc, *Dinkovszky* Ada és *Margit*, *Graumann* Rózsa, *Brogammer* Anna és *Resch* Ferenc.

Kada Jenő zeneiskolájának növendékei kitűnően sikerült hangversenyt rendeztek, amelyen valamennyien szép készültséggel játszottak, ami jónévű tanáraik lelkiismeretességét dicséri. Különösen *Friedenthal* István, *Szedő* László tuntek ki közülök szép technikájukkal és korukat meghaladó zenei érettségükkel, de *Szedő* István és *Margit*, *Brett* Dodo, *Aczél* Blanka, *Biró* Pál és *Lilike*, *Hellinger* Edvin, *Péchy* Ilonka, *Bán* László, *Gredner* Ferenc, *Kornis* László, *Adler* Oszkár, *Stark* Kitty és *Wolfner* Zsuzsanna is méltán rászolgáltak a nagyszámu közönség zugó tapsaira.

K. Müller Eugénia kitűnő hírnek örvendő zeneintézete (*Andrássy*-ut 86.) vasárnap sikerült növendékmatinét rendezett a Művészet és Művelődés, Magyar Nők Köre Royal-szállóbeli disztermében. A növendékek technikájukkal, erős ritmikus érzékükkel és előadásukkal tuntek ki, ami mestereik lelkiismeretes és odaadó vezetésének a bizonyosága. A termet egészen megtöltő előkelő közönség zajosan ünnepelte az érdemes igazgatónt, a növendékek pedig virágokkal árasztották el. A zongoraszkabban: *Mendel* Jolán, *Diera* Irén, *Kaszás* Erzsike, a *Gerenday* nővérek, *Wellisch* Klári és *Mendel* Lincsi, a hegedűszakon pedig: *Höpfner* László, *Molnár* Béla, *Kaszás* György, *Hilger* Miklós és *Bleuer* Sándor tuntek ki különösebben.

Popper Dávid emlékezete. Kegyeletteljes ünnepséggel adóztak a Zeneakadémia tanárai és növendékei *Popper Dávid* emlékezetének. Azt a tantermet, ahol a nyáron elhunyt világhírű művész az új palota fennállása óta tanított, utolsó évi növendékei emléktáblával jelölték meg, este pedig hangversenyt rendezett a Zeneakadémia igazgatósága a néhai mester műveiből. Az emléktábla leleplezéséről a tisztelők és volt tanítványok

seregén kívül jelen volt Mihalovich Ödön, a Zeneakadémia igazgatója és az egész tanári kar. Zsámboky Miklós, Belle Géza és Deák István, Popper v. tanítványai, Hegyi Emánuel tanár zongorakiséréte mellett három gordonkán előadták a mester Requiem-jét, majd Zsámboky Miklós méltatta Poppert, mint tanárt és átadta a Zeneakadémia igazgatóságának a terem falába erősített szép emléktáblát, melyen tarka márványba foglaltan Popper Dávidnak Telcs Ede mintázta bronz-plakettje diszeleg a következő felirattal:

Ezen a helyen oltotta lelkünkbe Popper Dávid a művészet iránt a szeretetet és lelkesedést, személye és művészi nagysága iránt a csodálatot.

A világ, amelyet lángelméjének varázsával a magasba emelt, megérezte — mi azonban, akik előtt mesterkézzel tárta föl művészetének kincseit, megértettük — halhatatlanságát.

Hálatalit szívünkben őrizzük emléket: Belle Géza, Bokor Judit, Deák István, Gedeon Ildikó, Hochleitner Gyula, Schwarcz Rózsi, Zsámboky Miklós.

Irodalom.

I. Könyvek:

„Laudate pueri“. Énekes imakönyv az elemi- és polgári fiú- és leány-iskolák számára. Szerkesztették; *Tornyay* Ferenc mányi plebános és *Luspay* Kálmán egri rk. tanító. (Egyházhatósággal jóváhagyva. Tizenhatodré, 164 oldal. Ára csinos vászonkötésben 1 korona 20 fillér (+ 20 fillér porto). 100 darab egyszerre rendelve 95 korona. Megrendelhető: Egri Nyomda R. T. Eger, Gimnázium-utca 3.) — Köztudomású dolog, hogy csaknem minden vidéknek meg van a maga iskolás énekkönyve. Ez a fultermelés azonban nem igen módosította elő az egyházi zenét, mert valamennyi egy nyomon haladt, nagy részéből hiányzott az izlés és a gyakorlati szempont alkalmazása. A „Laudate pueri“ nem esett ezekbe a hibákba. Gyakorlati tapasztalatokban gazd szerkesztői elsősorban az egyház rendelkezését, a „Motu proprio“-t vették figyelembe. Szerzők a latin misék, rekviem,

Tantum ergo, Asperges me, Vidi Aquam, Ave Maria, Ecce Sacerdos, Veni Sanctae stb. latin énekeken kívül gondos körültekintéssel válogatott magyar énekeket is közölnek, munkájuk tehát e tekintetben is nagy figyelmet érdemel. Az énekek két-szólamra való alkalmazásánál pedig a változatosság elvét tartva szem előtt, mintegy 10 illusztris egyházi zeneszerző közreműködésével végezték az átírásokat. Szívesen ajánljuk az érdeklődőknek a felkarolásra mindenképen rászolgált művecskének az iskolákba való beszerzését. T. F.

II. Zeneművek.

Kondor Ernő: Nótáskönyv. Husz zamatos magyar dalnak pompás kis gyűjteménye ének- és zongorára. N. ádor Kálmán zsebrétű kiadásában jelent meg: Budapest, IV., Károly-körút 8.

Pályázatok.

A **Budai Dalárda** pályázatot hirdet egy négy-szólamu férfikar műre, amely az 1914. december havában, a daloskör ötven éves jubileuma alkalmából rendezendő nagy díszhangversenyen fog első előadásra kerülni. A pályázat feltételei a következők: A szöveg magyar író műve legyen. A szerzemény legyen átkomponált, tehát ne strofikus. A férfikar előadása ne tartson tíz percnél tovább. A szerzeménynek a szövege is, zenéje is legyen a jubileumi ünnepséghez méltó. A pályadíj kétszázötven korona s a pályanyertes mű összes jogai a Budai Dalárda tulajdonába mennek át. A jelíggel és zárt jelíges levéllel el látott pályaművek 1914. évi május 31-én déli tizenkét óráig küldendők be a Budai Dalárda jegyzőjéhez (*Zöld* Károly, Budapest, I., Dániel-ut 20). A Budai Dalárda fenntartja magának azt a jogot, hogy a pályadíjat nem nyert művek közül egyet vagy többet a szerzővel való megállapodás útján megvásárolhasson.

VIDÉKY ÖDÖN

hegedűművész és zenetanár
Budapest, Bakáts-tér 4.

A „Katholikus kántor“

zenemű kiadványai:

	K i
Zeman—Luspay: Musica sacra . . .	5.—
Buchner—Luspay: Üdvözlégység anyám	
I. füzet	4.—
II. füzet	2.—
Buchner—Luspay: Praeludiumos könyv	
I. füzet (100 darab)	2.—
Buchner: Missa XII. Egyszólamu latin mise	—50
Buchner: Férfikarra írott latin mise	—50
Bogisich: 4 egyházi ének vegyes- és női karra	—50
Hat egyházi férfikar	—50
Buchner—Luspay: Új énektár (36 ének)	2.—
Tornyay—Luspay: „Laudate pueri“ . . .	1.20
Buchner—Luspay: Loretói litániák . . .	1.—
Buchner—Luspay: Szent karácsony . . .	4.—
Nyolc egyházi férfikar	—50
Sychna I.: Requiem (teljes szöveggel) . .	1.—
Tornyay: Orgona és orgonálás	2.—
Tornyay: A Gregorián vagy korális ének	—50
Menerer J. G.: Missa facilis (egyszólamu latin mise)	1.—
2 karácsonyi ének és 4 pastorale	—50

A Zenetudományi Könyvtár

eddig megjelent füzetei:

1. Palestrina. Wajdits Károly	ára 30 fillér
2. A koncertforma. Geszler Ödön	" 40 "
3. Beethoven zongoraszonátái esztétikai megvilágításban. Zágón Vilmos	" 90 "
4. A programzenéről. Lavotta Rudolf	" 30 "
5. Beethoven kilencszinfóniája. Perényi Géza	" 150 "
Külön } az I. II. IV. és VIII.	" 20 "
füzetekben } a VI. és VII.	" 30 "
} a III., V. és IX.	" 40 "
6. Liszt szinfonikus költeményei. Geszler Ödön	" 100 "
7. Általános zenetörténet. Lavotta Rudolf	" 150 "
8. Rousseau. Kereszty István	" 20 "
9. A kínai zenéről. Sereghy Elemér	" 50 "
10. Paganini. Hermann László	" 50 "
11. A tánc pszichológiája. Lavotta Rudolf	" 40 "
12. Zeneialapismeretek. Sereghy Elemér	" 60 "
13. Bayreuth. Baumgartner Alajos	" 80 "
14. A régi görögök zenéje. Dr. Batka Richard	Sajtó alatt
15. Bach. Zalánfi Aladár	" 20 fillér
16. A klarinét. Stein Márton	" 20 fillér
17. Összhangzattan. Freund Ernő	" 90 "

Hirek.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy a hátralékos előfizetési díjakat szíveskedjenek beküldeni, vagy a példányokat költségünkön visszaküldeni.

Hubay Jenő kitüntetése. A Szent Cecília-ról elnevezett olasz királyi zeneakadémia (Regia Accademia di Santa Cecilia), amely Európának a zenével foglalkozó egyetlen tudományos intézete, egyhangu lelkesedéssel tiszteletbeli tagjává választotta meg dr. Hubay Jenőt, akit erről a kivételes kitüntetésről meleghangu levélben értesített az akadémia igazgatósága.

Zalánfi Aladár a neves orgona- és harmónium-művész a Felvidéki Zeneszövetség meghívására 3 hangversenyt rendezett Miskolc, Eger és Debrecen városokban. Zalánfi a mesterharmóniumot mutatta be, előzőleg Kern Aurél ismertette ezt a nagyszerű hangszer, leirva szerkezetét. Kern igen nagy és fényes jövőt íósol a csodás hangszernek, mely egyesíti egy teljes zenekar hangszínét; regisztereinek száma, sokfélesége, szinte beláthatatlan szinkombinációkat enged. Zalánfi Corelli, Couperin, Gluck, Karg-Elert, Maschke, Bizet és Frank műveit játszotta a mesterharmoniumon, műsorát akként állította össze, hogy a hangszer minden tulajdonságát és hatásait bemutatthassa. A siker a budapestihez hasonlóan nagy és osztatlan volt. Mindhárom városban a közönség meglepetten hallgatta az ismeretlen hangszer s a művész mesteri játékával, felülmulthatatlan tudásával, differenciált művészetével mélyreható, tartós benyomást keltett. Leles ünneplésekben volt része. Haydu István cellóművész Dienzl Oszkár zongorakiséréte mellett Popper, Purcell és Corelli-műveket játszott nagy tetszés mellett.

A városi énekkar. A Budapesti Városi Énekkar, amely Bossi egyik oratóriumának előadásával tavaly oly nagy sikert aratott, új és kényelmes próbahelyiséget kapott a Papnövelde-utcai iskola tornatermében. Az énekkar, amelynek próbáit Sztojanovits Jenő karigazgató vezeti, jelenleg egy Mozart- és egy Massenet-mű betanulásával foglalkozik. Az énekkarban nem városi alkalmazottakat is szívesen látnak. Jelentkezni lehet szerdán és csütörtökön este hét órakor a próbahelyiségben, Sztojanovits Jenő karigazgatónál.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SEREGHY ELEMÉR.

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólegrendszerü

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyságban, pontos orgonaméretűek, és
templomok, szeminariumok részére és
gyakorló-orgonának.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianinókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű
javítása. — Saját készítményű
hangversenyhegedűk. — Finom
vonók, álltartók, tokok, valamint
a legkitünőbb quintisztza húrok
:: stb. állandóan kaphatók. ::

Saját készítményű uj

hegedűim

bármely legkiválóbb régi
olasz Stradivarius hegedű-
vel felveszik a versenyt.
A magy. kir. technológiai
iparmuzeumban rendezett
hegedűkiállításomon is be-
mutattam hegedűim ki-
válóságát. Saját készit-
ményű uj hegedűimen mű-
vészek hangversenynek.

Művészesen javítunk. Régi hegedűt
vesszünk és cserélünk, kedvező részlet-
fizetésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

KOMÁROMI és TÓTH

műhegedűkészítési műteremük

Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 11.

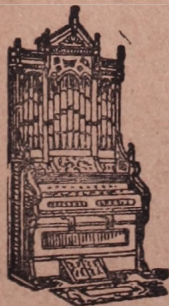
Hegedűt, zongorát
harmoniumot
ne vegyen mielőtt

Reményi Mihály

a m. kir. zeneakadémia
házi hangszerkészítője
elsőrangú hangszer-
és zongora - telepét
meg nem látogatta.

Budapest, Király-utca 58.

Quintisztza hangverseny-
húrok. — Hegedűjavítások
a legművésziesebb kivi-
telben. — Árjegyzék min-
den hangszerrel külön-
külön kéréndő.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Árjegyzéket ki-
vánatra ingyen
≡ küldünk. ≡

Raktáron kitűnő hangú
HARMONIUMOK
minden nagyságban.

Elektromos
fújtató ké-
≡ szülékek. ≡

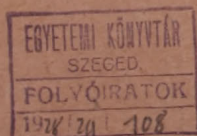
54145

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

HATODIK
ÉVFOLYAM

1914. ÁPRILIS

ÁRA 40 FILLÉR.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. **ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.**

**Magyarország legnagyobb vonós-
és fuvóhangszer-gyára**

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

••••• Javítások a legművésziesebb kivitelben. •••••
••••• Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. •••••

TARTALOM:

Kern Aurél: Jelentés az operaszöveg pályázatról. — **Marion:** Két jubileum. (Thomán István. Maleczky Vilmosné.) — **Járosy Dezső:** Filharmóniai hangversenyek. — **Opera:** M. kir. operaház. Népopera. — **Hangversenyek.** — **Tudósítások:** Kolozsvár, Székesfehérvár, Győr, Arad, Békéscsaba, Sepsiszentgyörgy, Zsolna. — **Musica sacra:** A győri székesegyház templomi énekarának március havi műsora. — **Zeneiskolai szemle:** Orsz. m. kir. zeneakadémia. Nemzeti Zenede. Budai Zenelyceum. Balassa Kálmán tanfolyama. Füredi Testvérek zenedéje. — **Hírek:** Jámbor Jenő meghalt. Az Országos Magyar Zene Egyesület új elnöke. Az Országos Magyar Zenész Szövetség új elnöke. Dr. Tótvölgyi Elemér: Dal és zene. Erkel Gyula siremléke. Goldmark Károly. Massenet szobra. Országos magyar hangszerkiállítás.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

Kern Aurél: Jelentés az operaszöveg pályázatról.

Hogy sok magyar dalmű nem aratta azt a színpadi sikert, melyet zenei értékénél fogva megérdemelt volna, annak legtöbb esetben a szöveg volt az oka. Az Operaház vezetősége, hogy ezen a bajon segítsen a zeneszerzőknek hatásos és színszerű szövegekonyveket bocsáthasson rendelkezésükre, kétezer koronás pályadíjat tűzött ki egész estét betöltő dalmű szövegére. Pályázni lehetett mindenféle fajta, akár komoly, akár vidám tárgyú librettóval. Föltételül ki volt kötve, hogy a darab megzenésítésre teljesen alkalmas legyen és színpadi sikerrel bírasson.

A kitűzött határidőre, 1914. jan. 15-ére ötvenhárom pályamű érkezett az Operaház titkári hivatalába. Az *árnykirály* című darabot, melynek szerzője megnevezte magát, kirekesztették a pályázatból. Az *elrabolt Theodora* című munka későn érkezett, különben is nem volt libretto, hanem prózába írott hosszú tragédia, megzenésítésre ebben a formában teljesen alkalmatlan. A bíráló bizottság — mely *Diósy Béla* dr., *Hevesi Sándor* dr., *Gajáry István* dr., *Szabados Béla* urakból s e jelentés írójából állott — általában azt a megfigyelést tette, hogy a legtöbb pályázó nem tudta, mi is az az operaszöveg. Igen sokan bizonyára más pályázatokról visszaküldött, versben és prózában írott darabjaikat változtatás nélkül nyújtották be. De még azoknál is, kik csakugyan szöveget próbáltak írni többnyire észrevehető volt, hogy köti őket a szavalt dráma műfaja.

Kevés pályázó volt tisztában azzal, hogy a jó operalibrettónak, legyen az komoly vagy vig, döntő tulajdonságai a következők: érdekes drámai akció, minden fölösleges, zavaró, aprólékos bonyodalom, minden elvont, didaktikus, politikai, bölcselő kitérés vagy részletező lélektani magyarázat nélkül, a zenének megfelelő lírai nyugvópontokkal. Nem szükséges, hogy a drámai karakterek a szövegben kimerítően meglegyenek rajzolva, de legyen a szövegben annyi, hogy ezt a zene kiegészíthesse, a maga eszközeivel kiformalhassa. Legyenek élesen körvonalazott alakok. A cselekvény legyen világos, plasztikus, olyan, hogy szinte pantomimikailag is hasson. A nyelv

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

legyen változatos, ne túljózan, de ne is annyira elvont, hogy énekelve ért-
hetetlenné váljék. Alkalmazható, kivált modern tárgynál, lendületes költői
próza is. A versformákban legyen ritmikus és rimbeli változatosság. Mind-
végig hatodfele jambusokban írott szöveget megkomponálni szinte lehetetlen-
ség. A libretto legyen szinszerű, hatásos, kellő fokozásokkal s bizonyos
jelenetek kellő kiélézésével, kivált a finálékban. A karnak legyen aktív, a
cselekvénybe beavatkozó szerepe.

A bizottság a beérkezett anyagból először azokat a darabokat selejtezte
ki, melyek semmiképp se jöhettek tekintetbe. Körülbelül tíz darabot találtak
a bírálók, mely érdemes volt a beható tüzetes tanulmányra. Azok között is-
mét négyet, melyek közül többszöri tanácskozás után hármat dicsérendőnek
jelentettek ki. A negyediknek pedig kiadták a pályadijat.

Figyelemre méltó munka *A költő leánya* című darab. Voltaképpen ver-
ses tragédia, de igen jó operaszöveg anyaga rejlik benne. Firduszi, a perzsa
költő leányáról van szó. A költőt a király száműzi. Haldokolva ér haza
leányához s ezt megesketteti, hogy bosszút áljon a hálátlan perzsa királyon.
A leány a fejedelmi udvarnál összekerül a királyfival, kit esküje miatt arra
bir, hogy ölje meg atyját. Mostani formájában a művet hosszadalmasságai
teszi alkalmatlanná megzenésítésre.

Nagy szabásu, kiállítási opera *Gilead gyöngye*. Jefta leányának törté-
nete sok érdekes, eleven operaszerű jelenettel. Hibája, hogy egy monológszerű
ima véletlen kihallgatása idézi föl a katasztrófát s ez nincs kellőképp előké-
szítve. De sok hatásos kar és tömegjelenet, ügyes fokozás van a darabban.

A Fanny című szöveg határozottan irodalmi jellegű; egy izléses poéta-
ember munkája. Lírikus, finom, csak az a hibája, hogy sem igazi drámai
konfliktusig, sem drámai feszültségig nem tud eljutni. Maga a kor — az elő-
kelő magyar uri élet Budán a tizenharmadik század végén, a háttérben a
Martinovics-féle összeesküvéssel, — a kedves miliórajz s az egész érdekes
levegője, a mű kapcsolata Kármánnal, mind előkelő, választékos izlésű író
alkotására vall. A darab mindvégig kívánja a zenét és sok szép zenei mo-
mentumot szolgáltat. Nyelvezete régieskedő, talán kissé merev, de jellegze-
tes. Erős átdolgozásra szorul az I. és IV. kép, a II. és III. nagyon sikerült és ér-
dekes, de szerkezete ennek is laza. Mindazáltal jó és figyelemre méltó librettó.

A jó szövegekönv majd minden jó tulajdonsága a díjazásra kiszemel-
tő operában, a *Farsangi lakodalom*-ban van együtt. Igazi víg opera, nem
operett. Noha vidám s egy percre sem elkomolyodó, nincsen benne semmi
operettes torzítás vagy léha játékoság.

Előkelő falusi udvarházban — a harmincas évek körül Vizkereszt
napján történik a darab — kézfogóra készülődnek. Nagy az izgalom: reggel
óta sűrűn esik a hó, már a dél is elmúlt s nem jön se vendég, se vőle-
gény, bizonyára künnrekedtek valamennyien az országuton. A nagyasszony
zsémbesen hol a kuktákat, hol a fehérsépet, hol a kocsisokat szidja; a házi
gazda, derék, öreg táblabíró a lőcsei kalendárium profétáit olvassa s egy
hétig tartó havazást jósol, mindenki kétségbe van esve, legkevésbé bánja
a dolgot a leendő menyasszony, Zsuzska. Nem igen rajong a vőlegényeért,
kit a mamák és a nénik gondoskodása varrt a nyakába. Mindjárt beesteledik
és még mindig üres a kuria. Pedig terítve az asztal, odakünn a konyhában
megromlik a tömérdek finom étel, száz csirkét öltek, tíz malacot, négy hizót
s a kappannak, egyéb apró jószágoknak, hálnak, tortának, süteménynek se

szeri se száma. Vendéget keritsenek, akárhonnan is, szívesen látunk bárkit! — ezzel a komissióval küldik útnak a kocsisokat, hajdukat. Szédjék föl, hozzák ide tüstént, aki a hóba rekedt vagy errefelé igyekszik. Meg is telik a szoba nemzokára „menekültekkel“. Furcsán tarka társaság, aminőt csak a véletlen sodorhat össze. Egy finom, előkelő grófnő, aki delizsánszon Bécsbe utazik, egy elegáns gárdatiszt, egy mulatságos öreg dáma, a pincsi kutyájával, egy csomó fiatal legény és leány, akik bálba igyekeztek, apák, mamák, gardedámok. Mire kigyulladnak a gyertyák, szorongásig tele van a szoba vendéggel. Kezdődhetik is mindjárt az eljegyzési lakoma — vőlegény nélkül. Mindössze egy széket hagynak üresen a menyasszony oldalán. Ez se marad soká üresen. Betoppan egy arrafelé tévedt csurgói diák, illedelmesen köszönti a jelenvalókat és se szó, se beszéd, hiába tiltakozik a nagyasszony, a haragos mama: odatelepszik a házikisasszony mellé. A muiáság eleinte kissé nyomott kedvben indul, de a vidám diák lassan földeríti az embereket, öreg urak, asszonyságok, fiatal párok összetalálkoznak, összeismerkednek s nem is csodálkozunk rajta, mikor a második fölvonásban már közel egy hete együtt van a társaság. Odakünn még mindig itéletidő van. De már nem igyekszik senki tovább. Zsuzska és a diák, a bécsi grófnő s a gárdista kezdik nagyon is megérteni egymást. Hasztalan a vőlegény miatt aggódó mama csselfogása, hogy a diákot a gárdista, Zsuzsikát a a grófné révén tegye féltékennyé: mikor egy kvartettbe így szétveti a párokat, a szerelmes szívek csakhamar egymásra találnak és helyreáll a két-két pár kettős duettje. A harmadik fölvonás elején, mindenki őszinte bánatára, kiderül az idő, verőfényes napsugár tükröződik a friss havon. Egy nagy hőember az emlékszobrára az egy hetes mulatságnak. A fiatalság félig busulva, félig kacagva, még egyszer körültáncolja, de most itt a bucsuzás, az indulás órája. Legkeservesebb a bucsu Zsuzskára és a diákra, annyival is inkább, mert már jelezték: jön a vőlegény! Közeleg is egy szán, rajta egymagában a tekintetes asszony, a vőlegény anyja. — Hát a fia hol maradt? — A hóvihar egy másik kuriába vetette, megismerkedett ottan egy uri frajlijával s hamarosan el is jegyezte. — Az én leányomnak is akadt bizony vőlegénye, mondja hirtelen elhatározással, büszkén a nagyasszony — elvégre szégyenben nem maradhat — és bemutatja vőlegény gyanánt a diákot, kinek Zsuzsi boldogan a vállára borul.

Ezt a mesét vidámságánál, kedves környezetrajzánál, egységénél, eredetiségénél fogva tartja a bizottság alkalmasnak arra, hogy megfelelően megzenésítve, igen kedves és hatásos magyar vigoperának szolgáljon alapul. A darab levegője szinmagyar, versei pattogóak, ügyesek, csak a metrumot kell helyenkit változatosabbá tenni. A párbeszédnek tónusa is néha kissé parlagi, burleszk, ezen is könnyű segíteni. Az I. felvonás cselekményben szinte tulgazdag s a II. nem hozza meg a várt emelkedést. Itt erősebb drámai feszültségre volna szükség. A III. megint friss és eleven. Jó tulajdonsága a szövegnek, hogy az alakok nagyon jellemzően, tipikusan vannak megrajzolva és zeneileg pompásan karakterizálhatók. A kórus szervesen illeszkedik az akcióba. Az egész mű eredeti és leleményes, nem terjedelmes, igen jó színpadai érzékkel, tömören van konstruálva.

A bizottság a kétezer koronás pályadíjat egyhanguan a Farsangi lakodalom című vigopera szövegnek ítélte oda. Erre fölbontották a jeligés levélkét, melyből kiderült, hogy a mű szerzője *Vajda* Ernő.

Két jubileum.

— Thomán István. — Maleczky Vilmosné. —

Ünnepi hangverseny keretében ülték meg március 18-án a ma élő legnagyobb magyar zongoraművészek és legelső zongorapedagógusnak: *Thomán* Istvánnak *huszonötéves* tanári jubileumát. Sajnos, az ünnepelt professzor érdemeinek részletes méltatására nem térhetünk ki ez alkalommal, de hát azt hisszük, kevesen is vannak, akik Thomán nagyságát és jelentőségét nem ismerik. Mint Lisztnek legkedvesebb magyar növendéke, olyan exquisit környezetben szivta magába a legeszményibb művészi inspirációkat, amilyent csak a legkiváltságosabbaknak adott a sors. És nagyságát éppen abban látjuk, hogy Thomán érzésekben gazdag skálájú lelkülete termékeny talaj volt a legfenköltebb és legelvontabb szépségek összegyűjtésére. Nagy lelke kiváló szellemi képességekkel is párosult, amelyek az esztétikai szépnek indokait is keresték, kutatták, mintha érezte volna a Mester, hogy küldetése lesz: a Liszt-szellem közvetítése az ifjabb magyar generációnak. Így lett kiváló professzora Zeneakadémiánknak, amelytől nemrégén vált meg, hogy kizárólag muzsájának szentelhesse életét. Mint zongoraművész feltétlen a legkiválóbb a mai magyar pianisták között, mint zongorapedagógus *egyedül* áll azon a magaslaton, ahol kevesen tudnak még csak közelébe is férközni. Magyar zongoraművészeink színe-java az ő kezei alól került ki: így Dohnányi, Bartók, Keéri-Szántó és Székely Arnold. Hogy a jubileum méltó legyen az ünnepelthez, ők jöttek el hódolatukat kifejezni tanáruk előtt. A társadalom előkelőségeinek rendezése mellett lefolyt hangversenyhez *Rákosi* Jenő irt gyönyörű prólogust, amelyet *Paulay* Erzsí szavalt el. *Bartók* Béla két saját szerzette ábrándját játszotta, *Dohnányi* két Beethoven-kompozíciót adott elő, *Székely* Arnoldtól három Brahms-rapszodiát hallottunk, *Keéri-Szántó* pedig három Chopin-bijouval fejezte ki hódolatát a mester előtt. A fiatalabb növendékeket *Grosz* Gizella és *Frankl* Rózsa képviselték. Előbbi Lisztnek Don Juan-ját, Frankl Rózsi pedig Mozart c-moll zongoraversenyét játszotta. A felejthetlen est egy mindenképpen nagy művészpálya első állomását ragyogta be, amely ne csak záróköve legyen Thomán eddigi sikereinek, de első hajnala egy újabb, több megértéssel és méltányolással honorált — negyedszázadnak.

* * *

Aranybetűs napokkal tele művészi és pedagógiai pályafutásának telező állomására érkezett el egyik legnagyobb énekesnőnk és énektanárnőnk: *Maleczky* Vilmosné Ellinger Józsa. Kegyetlenül rideg intézkedése a végzetnek, hogy ez a nevezetes évforduló — a művésznőnek negyvenéves jubileuma, — ágyban fekvé találta a kitűnő mesternőt, no de annál mélyebb megilletődéssel párosult az a szeretetteljes ünnepeltetés, amelyet a társadalom és művészvilág számos kitűnősége monstre ünnepi hangverseny alakjában rendezet a betegségé miatt távollevő illusztris jubiláns tiszteletére a Zeneakadémia nagytermében.

Csak emlékezéseink során láttuk át Maleczkyné igazán jelentősételes nagyságát. Zenei életünknek ez a szimpatikus, kedves tagja művészházaspár gyermeke, aki hétéves korában ejti először ámulatba a hozzáértőket, amikor Beethoven c-moll zongoratriójával olyan kiváló muzsikalitásról ad tanúságot,

hogy tehetségéhez már akkor a legnagyobb reményeket fűzik. Rátermettsége nem teszi elbizakodottá, egész gyermek- és fiatal leánykorát szorgalmasan tanulja végig a legjelesebb mestereknél, akik között két olyan név ragyog, amely feleslegessé tesz minden dicséretet. Igen, *Liszt* és *Viardot-Garcia* Paula legkedvesebb növendéke volt Maleczkyné, az ő vezetésük mellett kerül a Nemzeti Színház operai színpadára, ahonnan a m. kir. Operaházba, később az Orsz. m. kir. zeneakadémia katedrájához vezet diadalmas útja. Es ezekben a diadalokban nemcsak itthon van része, Leipzig, Berlin és Páris is sokszor tapsolnak az ő trillakirálynőjüknek, aki mindenütt csak dicsőséget szerez a magyar névnek. Hogy talentuma mennyire csodálatos, elég felemlitenünk, hogy vagy másfélszáz szerepet és kétszer anni dalt tudott kívülről. Ezt a nagy tudását gazdagon érvényesítette Zeneakadémiánkon, ahol több, mint százhatvan Európaszerte szerződttetett énekest nevelt.

Kedves és megkapó gondolat volt legutolsó, legünnepeltebb tanítványaitól a f. hó 6-án tartott jubiláris hangverseny rendezése. A Zeneakadémia díszes közönsége odaadó és résztvevő szeretete többször is megnyilvánult az esten, nemcsak amikor aközreműködő művészeknek tapsolva a mesternőt ünnepelte, de amidőn *Rosenberg* Augustza a Művészet és Művelődés Köré-nek elnöke lelkes szavakban ecsetelte Maleczkyné érdemeit és amikor elhozták a M. kir. Operaház hatalmas babérkoszoruját, felolvasták gróf *Bánffy* Miklós kormánybiztos üdvözlő sorait és néhány táviratot, a publikum soraiból örökké emlékezetes lelkesedés tört ki.

A hangverseny többi részét a hálás növendékek fellépései töltötték ki. *Ambrus* Zoltánné Salome áriáját énekelte Massenet Herodiásából nagy tetszés mellett. *Bársony* Dóra a Bibliás ember egy dalát és egy Brahms-szerenádát adott elő kedvesen, *Rózsa* Lajostól kurucdalokat hallottunk, határtalan lelkesedést keltett *Sándor* Erzsí egy Mozart-áriájával, de legnagyobb sikere *Medek* Annának volt, aki *Csajkovszky*: Orleansi szüz c. operájából a bucsudalt énekelte olyan frenetikus hatással, hogy kétszer meg kellett ismételnie.

A társadalom tehát fényes ünnep keretében róttá le háláját a nagy művésznő iránt és meggyőződésünk, hogy az érdemekben ennyire gazdag pálya negyven éves dicső mult után rövidesen elnyeri méltó jutalmát az állam részéről is-

Marion.

Filharmóniai hangversenyek.

— Nyolcadik (február 9), kilencedik (február 23) és tizedik (március 9) hangverseny. —

A filharmónia idei évadjának tagadhatatlanul kimagasló szenzációi a *vendégdirigensek*. Anélkül, hogy kiváló vezérük nimbuszából valamit is óhajtanánk elvenni, ez a megállapítás kötelességszerű. Meghonosítása nemcsak minta után való indulás volt, amennyiben a külföld legjelesebb zenekari a váltakozó vendégdirigensek gyakorlatát honosították meg, hanem a művészeti gyakorlat szempontjából is kulturkötelesség. Nemcsak az elmélet útvesztőin járó esztétikusok, hanem a hangversenyélet maga igazolta be az alaptételt, hogy minden dirigens a szó nemes és klasszikus értelmében a komponálója az ópusznak. A partitúra tulajdonképpen csak általános és távoli útjelzője a felfogásnak s főleg az újabb irodalom interpretálása a dolog természetéből

kifolyólag elvárja azt, hogy a karnagy költő legyen, aki kihámozza az elrejtett, sőt a sejtett szépségeket is. A vendégdirigensek természetrajzának téves megítélése tehát az a felfogás, mely szerint a dirigens egyénisége egyedül és kizárólag a zenekar szuggesztívójának mértékében jut kifejezésre. Ez a szuggesztívó csak következménye a karnagy ama költői működésének, melyet közönségesen „felfogás”-nak nevez a közvélemény. Ez a felfogás lehet egyéni mindaddig, míg a zenei mű objektivitásán nem esik sérelem s lehet érdekes addig a határpontig, hol még mindig a szerző és nem a dirigens szava szól hozzánk. Orkeszterművészetünknek egyre inkább stilizálódó finomsága előbb-utóbb megköveteli majd, hogy a karnagnak ezen kettős hivatása közelről preciziroztassék. S ha a vendégdirigensek gyakorlata általánosan terjed el, az összehasonlítás a műértő közönséget is rá fogja nevelni arra, hogy itt a legnagyobb, a legegényibb, egyben a legmodernebb művészettel állunk szemben, melyet nem lehet összetéveszteni sem a mechanikai munkateljesítésnek egy gépies és lélek nélküli nemével, sem pedig az ütemezésnek és ritmus meghatározásnak talán valamivel szellemibb, de még mindig igen alacsonyfokú feladatával.

Ennek az összehasonlító tanulmánynak eredményes megállapítása céljából egyesek ugyanazon műveknek más karmesterek útján való vezényletét javasolják s elfelejtik, hogy a művészet nem matematika s hogy az egyéniség fajsúlyának megállapítására e módszer teljesen alkalmatlan. Célravezetőbb, egyben művelődési szempontból is érdekesebb, ha saját faji műveiket mutatják be az idegen karmesterek, vagy ha abban a stílusban excellálnak, mely feltétlen egyéniségük: így a Beethoven-, Brahms-dirigens stb. A filharmónia e szempontból idén nemcsak változatosságot vitt műsorába, hanem zenészeit is állandóan feszült figyelemre készítette, hiszen az idegen dirigens mindig szenzációt jelent a zenekar tagjaira. Amellett a vendégdirigensek speciális egyéni kívánságait is figyelembe vette, sőt sokszor a kollizióktól sem riadt vissza, mi például idén a sok Brahms-opusz felvételében jutott kifejezésre. Ha — amint sokan mondják — e szándékos Brahms halmozásból budapesti Brahms-kultuszt akartak teremteni filharmónikusaink, ez ellen sem lehet kifogást emelni. A

nyolcadik hangverseny

vendégdirigense, *Weingartner* Félix régi ismerős. A szigoruan klasszikus és mondhatnók konzervatív dirigens eszményképe ő, aki tárgyilagos marad nemcsak a felfogásban, hanem az interpretálásban is. Hitvallása, hogy minden műben domborodjék ki az egésznek impozáns arkitekturája s a részletező és dekoratív munka ne nyomja el az egésznek impresszióját. Amellett szintiszta német műsort vezényelt, melynek csak az volt a hibája, hogy — saját nyitányán kívül — ismert szinfonikus számokat hozott: Weber Bűvös vadász-nyitányát, Schubert befezetlen h-moll-, valamint Beethoven ötödik szinfóniáját. Karnagyi képességének elismert klasszikus hírnevét főleg az utóbbi számban ragyogtatta. Vig nyitány-a ugy formai, mint tartalmi szempontból, befezett műalkotás, mely ugy motivumaiban,

A mélyen tisztelt érdeklődők figyelmét felhívni bátorkodom, hogy műtermemben teljes alaposággal kidolgozott *hegedűk, brácsák és csellók* készülnek minden árfokozatban. Saját készítményű *mesterhegedűim* pedig kidolgozásra és hangra nézve jelentős fokon állanak s a legkényesebb igényeket is kielégíteni alkalmasak. **Laumann Róbert** hegedűkészítő, Budapest, VII., Erzsébet-körút 36.

mint pedig azok felépítésében, feltűnően emlékeztet Strauss Rikárdra. Minden ünnepeltetése dacára az est melegebb sikereket nem tudott kiváltani, minek okát főként az ismert műsorszámoknak hiányának tulajdonítjuk.

Sokkal forróbb, jelentősebb és mélyebb volt a

kilencedik hangverseny,

mely elsőrangú dirigenst mutatott be: *Steinbach* Frigyest. Weingartnerrel szemben több melegség, benső entuziazmus jellemzi, mely a német dirigensek átlagánál szokatlan; Löwe sem ismeri a melegebb eltelésnek ezt a fáját. Mindent plasztikusan, érdekesen állít be s hogy a részletek pontosan, hajszálfinoman egyesüljenek, inkább feláldoz valamit az egyénből, sőt sok helyütt az interpretálás mélységéért a ritmust is meglasztítja. Feltétlen sikerének előnyét műsorának rendkívül tetszetős összeállítása is elősegítette. A nagy Leonóra-nyitány beethoveni mélysége és csodálatos szépsége olyan tökéletes interpretálásban jutott kifejezésre, aminőben kevés alkalommal volt részünk. Hasonló fogadtatásban részesült Brahmsnak második szinfóniája, mely nemcsak a mester dologbeli képességének halhatatlan megnyilatkozása, hanem invenció szempontjából is a legkedvesebb szinfóniák egyike. A Don Juan-szinfóniai költeményen kívül még három bájos apróság volt műsoron, melyek csak kiegészítették azt az általános sikert, mely az estét a legelsőik egyikévé tette. A

tizedik hangverseny

az újabb évek dicséretes gyakorlatához képest a vokális stílusnak volt szentelve. Misszióknak tekintem ezt a vállalkozást. Szükség van rá nemcsak azért, mert egész zenekulturánk az egyoldalú zenekari kultusz járma alatt nyög, hanem azért is, mert főként Budapest e téren rémsokat mulasztott. Bécs minden évben az á-capella irodalmi remekeiből egynéhányat mutat be. Több énekegyesülete van, melyek a legművészebb feladatok megoldására is képesek. Innét, hogy zenei ünnepeinek szükségképpen kifejezője az á-capella előadás s szinte hozzátartozik a finomult zenei kultúra egyetemességéhez. Nálunk a társadalom szellemi plutokráciája még mindig nem vállalkozik éneklésre s a módosabbak egyenesen sértőnek találják, ha a pódium nyilvánosságára volnának kényszerítve. *Lichtenberg* Emil érdeme, hogy ezt a közönyt legalább részben megtörte. Igaz, ez egyetlen hangverseny még nem vokális kultusz, ámde idővel a mennyiség dolgában szerencsésebb idők is következhetnek.

Minőségileg a kezdet nehézségeit kell értékelni s ez a magyarázata, hogy Händel: Makkabeus Judása sem nyújtott tökéletes befejezettséget. Pedagógiai szempontból értékelve a dolgot, nem tartjuk a legszerencsésebb gyakorlatnak, hogy a vokális kultuszt nem kezdik kisebb és rövidebb műfajoknál. A szezon közben bátran énekelhetének egy-egy hangverseny keretében kantátét, vagy más hasonló rövidebb lélekzetű műfajt. Így a kórus fokozatosan nagyobb feladatok megoldására is képesnek bizonyulna. Míg évenként egy oratorium egyszerű beállítása túlhaladja a kórusok rutinját. Ez előadás összbnyomását mérlegelve, két körülmény ellen kell felszólalnom: egyik a hangvétel, másik az oratorium stílusbeli előadásmódja. A hangvétel főleg a férfhangoknál magas, az intonálás erőltetett, a mezzovoce éneklés pedig sokhelyütt kiabálássá lesz. A kellő dinamikai árnyalatok is hiányoznak még. A stílusbeli kifogások főként a magánénekesekre vonatkoznak. Az oratorium stílusa a nyugodt legato éneklést kívánja, nem pedig

a drámai előadásmódnak szaggatott és patetikus jellegét. Tapasztalni lehetett, hogy énekeseink egy idegen zenei miliőben élnek, melyhez nem tudnak még alkalmazkodni. Ebből a szempontból az újabb oratoriumszerű műfajok műsorra tétele kevesebb nehézséggel járna, mint a klasszikus Bach- és Händel-művek.

Az igyekezetnek jóra valószínűségét azonban a rosszakarat sem tagadhatja. A közönség szokatlan érdeklődéssel kísérte az előadást, jeléül annak, hogy ez a stílus és műfaj még gyakoribb beállításban sem tévesztené el célját. A közönséget nevelni kell, amint viszont kétséget nem szenved, hogy az ő lelkesedése visszahat az énekesekre, akik a jövőben annál nagyobb buzgalommal fogják majd tehetségüket és idejüket ez elhanyagolt műfaj felvirágoztatására fordítani.

* * *

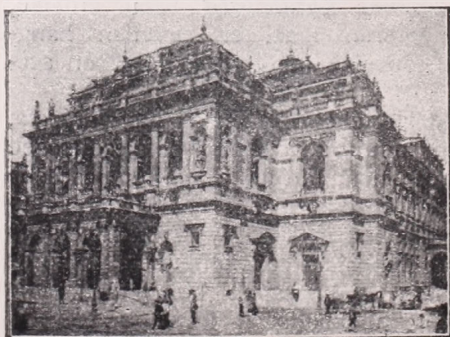
Az idei filharmóniai évad az utóbbi évek átlagterméséből nemcsak kiválik, hanem egyszerre oly érdekfeszítő és gazdag műsorral kedveskedett, mely a legszebb elismerésre méltó. Voltak hangversenyek, melyek egyenesen eseményszámba mentek (pl. a francia) s általános tetszéssel találkoztak a zenei gourmandok és a nagyközönség körében egyaránt. Igaz, hogy ennek a szinte nemzetközi perspektívájú műsornak is meg volt a maga szépséghibája, amennyiben magyar mű aránylag kevés jutott szóhoz. Mindezért bőven volt kárpótlás. Alig hisszük, hogy a derék filharmónia programművészete a tetőpontot érte el, honnét többé már haladás ne volna. Ebben a hitben illesse babér a derék gárdát, egy még szebb jövő reménységében!

Járosy Dezső.

Opera.

1914. március.

M. kir. operaház.

Négy kimagasló eseménye volt az operaház márciusi működésének. A 4-iki Lohengrin előadáson először hallottuk a hattyulovag szerepét francia nyelven operaházunkban és pedig

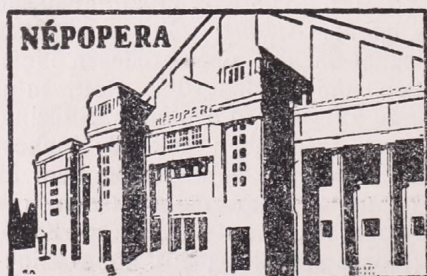
Sorreze Jaques francia énekestől, aki három év óta tagja a düsseldorfi operaháznak, ahol németül éneklé Wagner hőseit, miután megelőzőleg hosszú ideig a párisi nagyopera tagja volt. Mindenesetre szép mult egy ma még mindössze harmincéves fiatalembernek. Sorreze magas növésű, jó megjelenésű impozáns alak, több semmi. Játéka egyáltalán nem vall a raffiniált francia iskola finomkodó gesztusaira, semmi stílusérzéke nincs a Grál-lovag megrajzolására, pedig elég ideális minta lehetett előtte a német színpadokon. Az első felvonás hattyujelenete hidegen hagyott, Elzával való kettősében semmi melegséget nem éreztünk, a párviadalban is nagyon szögletes volt a lovag ur, az utolsó felvonás Grál-elbeszélését pedig sokan el is engedték neki. Énekesről lévén szó, illenék Soreze hangjáról is írni, már t. i. — ha volna. De nincs és

igy csak nehezen vehettük ki egy-egy hanghoz hasonló fizikai tünetemenyen, hogy irtózatosan vibrál, tremoláz, présel. . . . A közönség felháborodva püsszegett a tenoristának és derült mosollyal kísérte az I. felvonás fölborult együttesét. Igazán szerencse, hogy az Elzát személyesítő *Medek* Anna fölényes muzikalitása és magával ragadó nagy művészete fejedelmien kárpótolta a közönséget a sok csalódásért és bosszuságért.

13-án felújították *Gluck* Kristófi örök-él etű klasszikus operáját, az Orfeuszt. Eddig azért nélkülözötte repertoárunk, mert hiányzott a címszerephez szükséges kontraalt énekesnő. Néhány évvel ezelőtt a tragikus véget ért gyönyörű hangu *Scomparini* Mária játszotta néhányszor ezt a szerepet, legutóbb *Cahier* asszony, a bécsi Hofoper nagy művésznője énekelte az Orfeuszt. *Scomparini* hangja és *Cahier* asszony játéka, ez a két komponens adná meg az eszményi Orfeuszt, amely tehát egyike a legnehezebb feladatoknak. És emellett nem nagyon hálás. *Gluck* muzsikája puritán egyszerűsége dacára is olyan mélységes lelki szépségeket takar, amelyeket csak igen nagy művész képes feltárni teljes ragyogásában. Kristályos formái, keresetlen vonalú melodijai és áttetsző szerkezete tulságosan primitívnek tetszik az avatatlan fül számára, pedig interpretációja annyira nagy igényeket támaszt — éppen mert antik szépségekbe kell lelket, igen sok lelket belevinni —, hogy csak kevesen vállalkoznak erre a sulyos feladatra. Ma este *Otto-Trampczyuska* Mária, egy igen fiatal énekesnő debütált az Orfeusz címszerepében. A szimpatikus megjelenésű művésznő plasztikus játékában sok a melegség, az öntudat és a szerepnek stílusos elgondolása nagyfokú kulturára vall. Organuma sötét és tömör, de hangja kicsiny, nem

visz, bár jól bánik vele (Mottl tanítványa). Mai debüt-je után nem mondhatunk határozott véleményt, de azt hisszük, rövid idő alatt kitünően használható támasza lenne operaházunknak. *Erosz* rövid szerepében kedves volt *B. Kosáry* Emma, Euridikét *Hajdu* Ilona adta. Mély hangjait alig hallottuk, felső hangjaival kellemetlen mellékszöngre rezonnál, állandóan figyelmettetve arra, hogy hosszabb pihenőre volna szüksége a művésznőnek. A zenekart *Kerner* István vezényelte megértő lélekkel és finom stílusérzékkel. A rendezést elsőrangúnak találtuk, a diszleteket elragadóaknak. Különösen az első szakasz pittereszk dekorációja és az elizium illatos, üde pleinairképe hatottak művészi erővel. Két vendégszereplés tette lehetővé az operaház repertoárjáról régóta száműzött Mesterdálnokok 19-iki előadását. Az egyik: *Krismer* Giuseppe, olasz Wagner-énekes, neve teljesen ismeretlen ami közönségünk előtt, mint ahogy az is marad ezután is. *Stolzinger* Walter szerepében sok jó énekest hallottunk már, de *Krismer* nem az a tenorista, akitől megoldást várunk az operaház tenorista-kérdését illetőleg. Kissé zömök termetű, finom színészi képességekkel megáldott művész, de hangja csak a felső fekvésben cseng, ott is préselve hozza ki a magasabb hangokat. Tulságosan világos színezetű tenorja esetleg kisebb lírai szerepben elfogadható, de nem a Mesterdálnokok főszerepében. A közönség visszautasította a gyöngye énekest, akit ismét valami obszkrus zugügynök hozott a nyakunkra. *Feinhals* Frigyesről, aki egyike a legideálisabb Hans Sachsoknak, már gyakran emlékezünk meg a legnagyobb elismerés hangján. Ezt ma sem vonjuk meg tőle, bár fényében mintha veszíteni kezdene az ő bársonyos puha baritonja. A publikum határtalan lelkesedéssel ünnepelte a vendégművészt, továbbá

Medek Anna érzésteli, poetikus Eváját, *Vencell* erőteljes Pognerét, *Gábor* fürge ávidját és a zenekart vezénylő *Kerner* Istvánt. 25-én a Bolygó hollandit adták *Feinhals* Frigyes vendégszereplésével. Hollandija közismer gyönyörű alakítás, csakúgy, min *Medek* Anna művészi tökéletességű Senta. Az előadásnak különös érdekességet adott *Pilinszky* Zsigmond fellépése Erik szerepében. A fiatal énekes mintaszerű szövegkiejtése és hangvétele, feltétlen biztos muzikalitása csak megerősítenek abban a meggyőződésünkben, hogy az operai vezetésnek mindent el kell követni a gyönyörű organumú énekes lekötése érdekében. Nagyszerű hőstenorját a Sámson vagy Siegmund szerepében szeretnők hallani mielőbb.

A mult hónapot Szomori-Gajáry „Böském” c. operettjének bemutatója és sorozatos előadása töltötte be, amelynek bírálata kívül esik hivatásunkon és így csak a Mesterdalnokok és a Radda bemutatójáról emlékeztetünk meg.

20-án volt a Radda premierje. Végre magyar zeneszerző dalműve került bemutatóra a Népopera-ban, de sajnos, nincs köszönet benne. A Radda nem vérbeli muzikus munkája és ameddig kiforrott tehetségű, európai képzettségű zeneszerzőink nem juthatnak szóhoz, mert hiányzik — mint jelen esetben — az összeköttetés, legfeljebb visszatetszést és

elkeseredést szül a kétes tehetségű kezdők igazságtalan portálása. Hogy milyen uton-módon került a Radda a Népopera színpadára, nem kutatjuk, de hogy ez az opera saját erejéből soha egy színpadra sem jutott volna, az igen valószínű. A hetven percig tartó egyfelvonásos dalmű librettoját is a zeneszerző *Clement* Károly írta. A vérszegény szövegek könyv tartalmát néhány szóval találobban is elmondhatta volna, gyarló soraiban nincs semmi lendület, semmi poézis, sablonos hivatalnoki munka. Ez azonban nem volna baj, hiszen pl. a Carmen szövege sem költői alkotás, mégis elsőrendű, mert gazdag drámai fordulatokban. Főként ez hiányzik az újdonságból, amely éppen ezért már az első negyedórán unottá teszi a hallgatót. A cselekmény egy kikötőben játszódik le, kóbor cigányok tanyáján. Lojko szerelmes Raddába, aki mindennél többre becsüli a férfi — kézcsokját. A cigány sokáig nem alazza meg magát, de végre is erősebb szerelme és teljesíti a leány kérését. S amikor a cigányok gunyakacaja öntudatra ébreszti, megölt Raddát. Danila, az öreg cigány boszui áll és lelövi leánya gyilkosát. Komor kép a cigányéletből, de azt hisszük, senkit sem érdekel. Itt-ott akad ugyan hangulatos részlet, amelyet azonban mások réges-régen és sokkal szebben megírtak. Mint minden kezdő, *Clement* is abba a hibába esett, hogy detailokért feláldozta az egészet. Sem a cselekményben, sem a muzsikában nincs emelkedés, számítás, ökonómia, ez teszi monotonná *Clement* operáját. Egy fokkal jobb a muzikus a librettistánál. Zenekara elég jól hangzik, egy kis retusirozással kifogástalan volna az instrumentáció. Ez azonban nem elég jogcím a bemutatóra. Elvégre orkesztrálni minden harmadosztályu zeneszerzési

növendék tud a zenakadémián. A komponálás lényege nem a partitúra szerkesztésében merül ki, bár ez is különálló, nagy művészetet igényel. A muzsikához elsősorban dallam kell, melódia, amelyből Clement csak izelítőtül ad egy keveset, inkább hangulatokat és milióket fest, de ezek a Debussynek olyan kitűnően álló színpaltok veszedelmes portékák a hozzá nem értők kezében, nem takarják az invenció csődjét. A lelki folyamatok anyagi visszaadására sincs drámai ereje s téved, amikor ezt dinamikai akcentusokkal véli kifejezhetni. Sokszor egy generálpauszában több drámai erő van, mint a legerősebb tuttiban... Clement előtt a veristák világsikere lebegett, de hiába igyekezett őket utánozni. Noha muzsikája külsőségekben erősen a verizmus felé hajlik, rövid lélekzetű melódiai nem elég közvetlenek, szerkezetük homályos, bár homofon dialogokból áll. Motiváiis témákkal dolgozik, de ezek nem elég pregnánsak, erőtlenek a drámai részeknél, keresettek a lírai epizódokban. A címszerepet *Adler Adél* énekelte. Raddát egy molett, piros, pozsgás, izzóvérű cigányleánynak képzeljük, ez pedig kissé távol esik a babaarcu Adler Adél szilfid-törékeny megjelenésétől. Szende bája lírikus szerepkörre utalják, amilyen a Faust Margarétája, vagy a Madame Butterfly. Ellenben Lojko szerepét realisan játszotta *Pajor Ödön*, ércshangú baritonjából sok melegség áradt a szerelmi kettősben. *Bihar* Sándor közvetlen alakítást nyújtott az öreg cigány szerepében, hangja is szimpatikusabbnak tűnt fel, mint eddig s őt is kegyeibe fogadta a közönség. A darabot *Reiner Frigyes* karmester tanította be és vezényeite jobb ügyhöz méltó igyekezettel. A szerző nagyon sokat köszönhet neki, sok korrekurája és csiszolása csak előnyös oldalait tárta fel a gyenge kísérletnek.

31-én előadták Wagner Richard: *Mesterdalnokok* című vigoperáját és ezzel a *negyedik* Wagner-operát iktatták műsorba. Az előadás teljesen magyar nyelvű volt és hazai együttes működött közre kisebb-nagyobb sikerrel. A rendezés a múlt évben vendégszereplő dessauri operai együttes mintáját követte, sőt ugyanazokat a diszleteket használták és így kifogásaink ma is ugyanazok, mint a múlt esztendőben voltak. Az első felvonás dekorációja fantáziátlan szürke képet nyújtott, a nürnbergi utca riktó színű házai nem valók a huszadik század fáradt szemű publikumának. Hans Sachs szobája nem illett a XVI. század levegőjébe. A főszerepet *Arányi Dezső* énekelte. Stolzingi Valter-je a Kir. Operában is egyik gyengébb szerepe volt és azóta bizony sokat veszített a szorgalmas művészhangban, játékban egyaránt. Hans Sachs-ot *Bihar* adta. Sok melegség volt játékában, fenséges fájdalom lemondásában, hangja gyönyörűen fejlődik és ő volt az egyetlen, aki értelmesen deklamált. *Huszár* Károly operettfigurát csinált Dávid szerepéből, kellemetlenül reccsogó iskolázatlan hangja nem való operai együttesbe. A Münchenbe szerződöttett *Róna* komolyan vette Pagner szerepét, *Mátrai* mint Beckmesser kabinetalakítást nyújtott. A hölgyek közül *Adler Adél* finom énekművészte stílusosan érvényesült Éva szerepében, Magdalénát kedvesen játszotta a talentumos *Murányi* Erzsébet. Egyébként a szereplőknek a zenedráma stílusáról halvány sejtelmük sincsen. Wagner meleg, zengő frázisai elmosódtak, szertefolytak, szólalmok kimaradtak, no de nem vagyunk pedánsak, tegnap, holnap cigánybanda szerepel ugyan azon a színpadon... A legjobban a második felvonás sikerült, kórusai tisztán csengettek, tömegjelenései elevenek, mozgékonyak voltak s főleg a finálé hatott

impozánsan. Bántó hiányát éreztük az első felvonás elején szükséges orgonának, ellenben elég jól ment a kvintett, csak a második szöveg lehetett volna erősebb. *Faragó* Jenő fordítása képesség. Ugyan kinek támadt az a barbár gondolata, hogy zenei analfabétával fordíttasson operaszöveget? És micsoda művészi vezetőség az, amelynek cenzuráján keresztül ment ez a csodabogár? A prozódia legfőbb szabályait is negligálta a fordító, aki ugyancsak szolgálai munkát végzett. Ellenben a zenekar — ragyogó sikert aratott. *Reiner* Frigyes óriási munkát végzett a betanítással, a művészi erőkből álló orkeszter megértéssel hozott ki minden finomságot és szint. A színház színiültig megtöltött közönség az egész estét áttapsolta, ami azonban nem jelent semmit, az előadás mégis csak gyöngye, igen gyöngye volt.

Hangversenyek.

III. 2-án fejezte be a kitűnő Waldbauer-négyes idei kamarahangverseny-sorozatát és hogy az emlékek ne kísértsenek, bucsuzóul a Royal helyett a Vigadó kistermében tartották ötödik hangversenyüket. Elhatározásuk okát a helyváltoztatást illetőleg nem ismerjük, bizonyos azonban, hogy a kamaramuzsika intimitásaira megfelelő milió a pesti Vigadó kisterme. Mozart- és Schubert-négyesei voltak műsoroá (az előre hirdetett Brandt—Buys-ujdonság lemaradt). Brahms örökszép G-dúr sextett-jében sajnálattal nélkülöztük a pontos kidolgozást, átgondoltságot és elmélyedést, de ez a felületesség már az előző koncerteken is észlelhető volt. Azt hisszük, hogy a sok koncertkörut okozta a kimerültséget, mert kiváló képességeikben igazán nem kételkedhetünk.

III. 4. Wehner Géza orgonaestélyén Bach d-moll Toccata-ját és fugáját, Mendelssohn, Reger, Bossi, Franck és Bonnet egy-egy kisebb kompozícióját hallottuk stílusos előadásban. A fiatal orgonista fejlődő művészetében őszinte örömmünk telik, azt hisszük rövid idő alatt figyelemreméltó sikereket regisztrálnak róla a külföldi lapok is. Az orgonaszámok között Budanovits Mária énekelt néhány dalt és méltán osztozott Wehner Géza sikerével. A zongorkíséretet a mindenkor kitűnő Fligl József látta el.

III. 6. A magyar nóta ünnepe volt Fráter Loránd egyetlen dalestélye, amelyre már napokkal elkelt minden jegy. A társadalom legelőkelőbb közönsége előtt folyt le a hangverseny, amelyet Móríc Zsigmond kedves konferansza vezetett be. A magyar dalról mondott vonzóan szép dolgokat, utána a dalköltő lépett dobogóra, hogy elénekelje legszebb régi és új dalait, továbbá Fráter Béla Szomorú a nyárfaerdő . . . és gróf Andrassy Gyuláné „Krasznahorka büszke vára“ című gyönyörű dalát. A hallgatóságot valósággal megbűvölte a magyardal-poezisnek ez az elragadó közvetlensége, amelyben az östehetség erőteljes megnyilvánulása fogott meg bennünket. A nóták között Farkas András, Batizi András és Tinódi Lantos Sebestyén XVI. századbeli melódiái csendültek fel. Nemcsak János gondolkiján Kárpáti Eraó gitárkísérete mellett és ők is kivették részüket abból a diadalból, amellyel Fráter Lorántot ünnepelték egész estén át.

III. 11-én tartotta *Riatz-Brockmann* Gyula önnálló dalestjét a Royalban. A gyönyörű hangú baritonista nagy sikere — amelyet a tizedik filharmoniai hangversenyen aratott — teljesen cserbenhagyta ezuttal a daléneklés — hiába csak — a legmagasabbrendű

művészi feladat. Brockmann orgánuma kitűnően iskolázott, technikája páratlanul magas fokon áll, hangja kellemesen cseng, meleg és pasztózus, de előadási művészete nem átértzett megnyilatkozás, hiányzik belőle a lelki átélésnek keresetlen közvetlensége, fantáziájának nincs ereje az átszellemlésre. A dalok szövegét csak annyira visszaadni, amennyit a melódia ad hozzá, még nem minden. A dalénekes csak akkor érdekel bennünket igazán, ha a lelkét is beléönti, ha megéreztetni velünk a poémák kifejezhetetlen szépségeit is, amelyre nincs szó, nincs hang. Sommer, Weingartner, Löwe, Strauss, Dalcroze és Schumann dalai, illetve balladáái minden külső ragyogásukban sem hatottak mélyen és akiket igyis kielégített Brockmann művészete, nagyon sokat tapsoltak a szimpatikus énekesnek.

III. 12. Bizonyos kétkedéssel nézünk tavaly ilyenkor *Dalcroze* Jacques helleraui mesternek és tanítványainak vendégszereplése elé. Elvégre ma, a sarlatánizmus fénykorában igazán nehéz hinni új művészi tanokban, főleg ha érdekfeszítő reklámok előzik meg a szenzációkkal kecsgetett bemutatásokat. Dalcroze tavalyi előadása frenetikus sikert aratott, következésképpen a ritmikus zenei gimnasztikának egyszerre sok híve lett nálunk, olyannyira, hogy az idej produkciókra már elővételben elkelt minden jegy. Némi csalódás váltotta fel a tavalyi izgalmakat, mikor az ujdonság ingere még befolyásolta ítélőképességünket. Idei műsoruk sem volt annyira változatos és érdekes, csak a jelentéktlenebb gyakorlatokat ismételték. Objektív szemmel figyelve a fejlődés lehetőségeit, bizonyí azt látjuk, hogy a Dalcroze-methodus gyakorlati jelentősége igen szűk határon belül mozog, mert vagy van valakinek ritmusérzéke és akkor a fejlesztéshez nincs szükség két esztendő fizikai dresszurára,

vagy nincs és akkor a két éves Dalcroze-kurzusnak akár ötszöri ismétlése is illuzórius. Nem állítjuk azonban, hogy néhány heti gyakorlat nem üdvös például karmesterek, zenekari muzsikások és a kamarazene hívei számára. A helleraui növendékcsoport Schubert, Grieg és Bach zenéjére táncokat és plasztikus mozdulatokat is előadott. Mindenesetre fantasztikusabban, művészebben láttuk ezeket a külföld, sőt ami Operaházunk színpadán, ahol különösen Chopin és Schumann poemáit keltik életre. Dalcroze csak a polyfon tételek eljárási módjában eredeti, amikor minden szólamot (és nem témát) külön táncosnővel személyesít. A közönség zajosan ünnepelte a vendégszereplő növendékeket és mesterüket, bár sok mutatványuk éppen nem sikerült. Akik a tavalyi előadáson is jelen voltak, bizonyára nem lesznek többé kíváncsiak a ritmikus zenei tornára.

III. 19-én volt Porges Maurice és Major J. Gyula szonáta-estélye. Az élvezetes est ujdonságát Major zongoraszonátáját (op. 968) a szerző maga adta elő ismert művészetével. A háromrészből álló mű friss melizmáival és alapos kidolgozásával hatott. Allegrotétele heroikus jellegével szépen ellensúlyozza az idillikus Andante, mely egész sajátos (váltakozó $\frac{5}{4}$ és $\frac{4}{4}$) ritmussal bír; harmadik tételében érdekes nuance a forte és staccato játszott balkéz közreműködése a piano és legato módra vezetett jobbkézzel. A műsoron még Rubinstein részben szoros motívumú D-dúr és Bocherini klasszikus gordonkaszonátája szerepeltek; ezekenkívül Porges még Bach C-dúr Suite-jéből adott elő egyes részeket gordonkán zongorakíséret nélkül. Jó vonóvezetése és hangadása sokkal jobban érvényesültek volna, ha játékába valamivel több temperamentumot tudott volna bevinni.

III. 22-én az *Országos Szinfóniai Zenekar* is befejezte bérletben tartott hatodik hangversenyével idei évadját s ezuttal mintha utóljára láttuk volna együtt a koncerttermekből ismerős arcokat. *Kún* Lászlóék eredményteljes hat esztendőre tekinthetnek vissza. A szorgalmas karmester helyes öszhönnel megtalálta már az egyedül kelyes, célravezető utat a közönség aegyeihez és ha a jelek nem csalnak, ^kz ősszel kezdődő hetedik szezőntól ^kezdve minden jegy bérletben fog el-
elni. Ennek a fiatal és törekvő zene-
karnak főerőssége az ujdonságok
bőséges bemutatása volt, műveket
hozott, ismeretleneket, neves és név-
telen szerzőknek nálunk még elő nem
adott kompozícióit. A kritika teljes-
ségének tartozunk az érem másik
oldalával is és így megjegyzéseinket
sem halgathatjuk el, talán kiküszö-
bölhetjük a jövő évi programból ezeket
a disszonáns hatású pontokat. Csak
néhányat a legfontosabbak közül.
Magyar zeneszerző alatt nem kell
feltétlenül zeneakadémiai tanárt érteni
főleg olyanokat, akik már nem igen
érik szükségét a portálásnak. Minden-
kor szívesen hallgatjuk az ujdonsá-
gokat, de kis suitekből, scherzokból,
szinfoniatételekből, — szóval kis kon-
cepcióju ujdonságokból eleget kaptunk
már, szeretnénk hatalmas műveket is
megismerni, lehetőleg minden este
egy-et-egyét. Próbát eleget tartanak, ze-
nészmatéria is van elsőragu, tehát nincs
semmi akadály a súlyos programnak.
— A vasárnapi hatodik hangversenyen
Mendelssohn: *Athalia*-nyitánya vezette
be a műsort. Utána Franck Cézár orgo-
naműveiből összeállított három rö-
vid tétele suite következett, amelyet
Brüsser Henri, Franck egyik tanítvá-
nya instrumentált mestere stílusában.
Az első tétel felírása *Prière*, vallásos
áhitattal megkomponált ima, a másik
kettő: *Sur des airs Béarnais* és *Sur
des airs Angevins*, népdaloknak finom

szövéssű feldolgozása, amelyekkel igen
mély hatást tudott kiváltani a zenekar.
Dr. Hubay Jenő új háromfelvonásos
operájából, a „*Szerelmi éj*“-ből is
kaptunk egy kis izelítőt és pedig a
Ballet-zenét, amely egy algiri jelenetet
ábrázol: arabs táncosnók mulattatják
az odavezényelt francia tisztteket.
Hubay muzsikája több mint ethnog-
ráfiai megfigyelés, nemcsak külső
csilingelést hozott magával a tropusok
hazájából, de buja orientális melódiákat,
eredeti harmóniakat és exotikus színe-
ket is és így érthető a feszült érdeklődés
amellyel Hubay új operájának bemu-
tatója elé nézünk a vasárnap esti
tomboló siker után. Budanovich Mária
két dalt énekelt Glucktól és Händeltől
stílusos művészettel, hatalmas mezzó-
szopránja ezuttal is kitűnően érvénye-
nyesült, a közönség lelkesen tapsolt
a máris ünnepeelt énekesnőnek. Be-
fejezésül Csajkovszky D-dur szinfó-
niáját adták. A gondos előadásnak
megérdemelt sikere volt, a közönség
az utolsó taktusig csöndben ült a
helyén, ami Budapesten ugyancsak
nem szokás.

III. 24-én ismét *Lhévinne* József
zongorázott a zeneakadémiában. Ez
volt idei harmadik hangversenye ismét
nagy közönség előtt és megint csak
gyönyörű műsorral: Bach *Chaconne*-
ját, egy Weber szonátát, Saint-Saens:
Choeur des Derviches című színes
zeneképét, azonfelül néhány Chopin-,
Liszt- és Rubinstein-aprószót. A
művész pompásan volt diszponálva
és így bucsufelépése után a legme-
legebb impressziókat hagyta hűséges
közönsége lelkében.

III. 26. Heinemann Sándor második
dalestélye lelkesült hangulatban folyt
le. A kiváló nagy művészt teljes számban
megjelent hívei minden szám után
meleg ovációkkal halmozták el és
udvariasságból megfélekedtek hang-
jának egyre szaporodó szépséghibáiról.

Előadóművészete talán kárpótolt is szürkülő organumáért, ennyire közvetlen és művészi tolmácsolója Schumann, Loewe, Beethoven és Jensen dalainak igazán kevés van a kontinensen. Egy frankfurti ügyvédnek: Kovalski Miksának (Heinemann növendéke) hat kedves dalával is igen nagy hatást keltett. A temérdek virág és babér — úgy halljuk — a bucsuzó mesternek szólt.

III. 28. tartotta A Budai Zeneakadémia a budai Vigadóban nagyszámu és előkelő közönség jelenlétében II. Egyesületi hangversenyét. Előadásra kerültek: Liszt es-dur zongoraversenye *Schnöller* József, Glöck „Orfeusz”-operájából egy ária *Keömléy* Bianca, Bruch hegedűversenye *Koncz* János előadásában, végül Gadó vegyeskarra zenekísérettel írott „A rém király leánya” c. balladája, melyet az egyesület ének és zenekara adott elő; a magán-szólamokat *Clauser* Mihályné *Keömléy* Bianca és *Kiss* Sándor énekelték. A karokat *Clauser* Mihály zeneigazgató tanította be és vezényelte. A szólisták közül különösen *Keömléy* Biancának széphangu, művészi izlésű énekelőadása aratott zajos tetszést.

III. 30. A filharmonikusok m. hó 30-án özvegy- és árvaalapjuk javára rendkívüli hangversenyt rendeztek a Vigadóban. A kizárólag magyar szerzők műveiből álló műsort *Erkel*: Ünnepi nyitánya vezette be, amelyet régóta nem hallott már a budapesti közönség. Annál gyakrabban volt műsoron *Goldmark*nak ez idén is már kétszer előadott *Falusi lakodalom* c. zeneképe. Zajos fogadtatásban volt része *Buttykay* Ünnepöntő-jának, amely nagyszerű felépítésével, pompás színeivel, hatalmas drámai erejével és gazdag melodikájával mindenkor mélységes hatást keltett. Az est vendége is magyar volt, egy bájos fiatal leány *Ringer* Lili, aki a Nemzeti Zenedében *Tomka* Istvánnak volt növendéke. Liszt A-dur koncertjét adta elő jobb

növendékprodukción szinvonarán, ami nem csoda. Szürke pedagogosoknál jól meg lehet tanulni zongorázni, de akiben művészi ambíciók élnek, folytassa és fejezze be tanulmányait művészeknél, mestereknél. A Vigadó félig sem telt meg közönséggel, az is csak lanyhán tapsolta *Kerner* Istvánt.

Tudósítások.

KOLOZSVÁR. Minden tekintetben sikerült hangversenyt rendezett március 27-én a Kolozsvári Zenetársaság *Szendy* Árpád zongoraművész, a Zeneakadémia kiváló professzorának közreműködésével. *Szendy* ez alkalommal első ízben járt Kolozsváron, érthető volt tehát az a nagy érdeklődés, mellyel fellépését fogadták. A város előkelősége, az erdélyi arisztokraták és a magas társaság színejava nagy számban jelent meg, hogy a jőnevű magyar művészt hallhassa, aki meglehetősen hosszú programmal lépett a nyilvánosság elé. Rendkívül nagy sikere volt. Az egyes számok után zajosan ünnepelték a mestert, aki *Bach*, *Beethoven*, *Schumann* és *Liszt* műveiből összeállított műsorával a legkényesebb izlésű hallgatót is kielégítette. Az est folyamán mintegy nyolc babékoszorúval és virággal halmozták el, köztük Kolozsvár sz. kir. város közönsége is adott koszorút.

Rezik Károly orgonaművész az ág. ev. templomban 22-én adott hangversenyt, melyen *Martini*, *Bach*, *Bossi*, *Liszt*, *Couperin* egy-egy orgonadarabjával szerepelt. A fiatal művész, aki *Straube*-nak, a híres leipzig-i tanárnak tanítványa, rendkívül izléses és átgondolt regisztraturával és tüneményes technikával interpretálta műsor-számain. A hatás természetesen nem maradt el, úgy, hogy *Rezik* tanár néhány ráadással köszönte meg a nagy ünneplést.

(—)

SZÉKESFEHÉRVÁR. A Székesfehérvári Zenekedvelők Egyesülete Erzsébet Amália királyi hercegnő védnökségével 41-ik, ez évadban utolsó filharmóniai hangversenyén *Dienzl* Oszkárné énekművésznő és *Dienzl* Oszkár zongoraművész is közreműködött. Az egyesületi nagy zenekart ez alkalommal a budapesti 23. gyalogezred zenekarának tagjaival megerősítették. A hangverseny a Szent István-teremben folyt le előkelő közönség előtt. A műsor kimagasló számát Beethoven VI. Pastorale szinfóniája képezte, melyet az egyesített zenekar *Hermann* László zeneiskolai igazgató mesteri vezényletével adott elő nagy készültséggel, a közönség lelkes tapsai mellett. *Dienzl* Oszkárné Schubert, Schumann s magyar műdalokat énekelt osztatlan tetszés mellett, *Dienzl* Oszkár művészi zongorakiséretével. A művészpárt a közönség lelkes ovációban részesítette. A fényes sikerű hangverseny programját *Volkmann* d-moll Szerenádja és *Szeghő* Sándor Magyar rapsozódiája egészítették ki. A Szerenád magángordonka részét *Hartmann* Imre játszotta virtuozitással. *Szeghő* Sándort a 23. gyalogezred karnagyát, aki jelen volt a hangversenyen, a közönség szintén meleg ovációban részesítette.

GYŐR. Kedden este tartotta a Fránek-féle zeneintézet a Vigadó nagytermében vizsgahangversenyét. Műsoron voltak zongora, hegedű, gordonka és énekszámok. A közönség, mely a Lloyd termét az utolsó helyig megtöltötte, szünni nem akaró tappsal jutalmazta a kis zenekarátokat. Nehéz volna bírálatot mondani afelett, hogy ki játszott legjobban, mert általában mind oly precizitással szép előadással, izléssel játszottak, hogy mindannyian megérdemlik a dicséretet. Különösen kitűnt játékával *Sefcsik* Magda és *Spitzer* Gizi. A hegedűsök egyforma magaslaton állottak, *Spitzer* Lászlóval az élükön.

Szép volt *Katona* Máttyás gordonkajátéka és a kis leánykáknak bájos énekelőadása.

A RAD. Az *Aradi Filharmóniai Egyesület* az 1913—4-iki évadot oly kedvező eredménnyel fejezte be, hogy közkívánatra a jövő szezontól fogva 4 helyett 5 bérleti hangversenyt fognak rendezni. A harmadik bérleti hangverseny február 1-én volt. Az est vendége *Telmányi* Emil hegedűművész Mozart A-dur és Paganini hegedűversenyeit játszotta zenekari kísérettel. Maga a zenekar önálló számként játszotta a Lohengrin-nyitányt Wagnertől, Torsten Svéd zeneképeit és Csajkovszki 1812. nyitányát. A negyedik bérleti hangverseny (márc. 12.) vendége *Rosenthal* Mór kamaravirtuóz zenekari kísérettel Chopin e-moll zongoraversenyét játszotta, önállóan az Appassionátát, Chopin 2 darabját s a maga Strauss-variációit. A zenekar előadta még a Parsifalból a Harang- és Grál-jeleneteket, Smetana Eladott menyasszony operanyitányát és Thyrolf Skandináv zenéjét. — Március hó 29-én 40 fillér belépődíjjal még egy népszerű e ifjusági hangversenyt is rendeztek e műsorról: 1. Mihalovich: Királyhimnusz, 2. Beethoven: Prometeusznyitány, 3. Schubert: h-moll szinfónia, 4. Torsten: Svéd zeneképek, 5. Wagner: Előjáték a Lohengrin III. felvonásához. A 70—80 főből álló zenekar betanításának érdeme *Zellner* Sándor karnagyé. De elismerést érdemelnek a műkedvelő tagok is, kik a zenekar felét teszik ki. Az idén ugyanis a kulturpalota megnyitó koncertjét is számitva, hat hangversenyt rendeztek a buzgó filharmónikusok, kik 37 estét szántak próbákra. A zenei élet fellendülésében azonban része van az új kulturpalotának is, hol a filharmónikusok jövőre 25 éves jubileumukat készülnek megünnepelni.

Az Aradi Filharmóniai Egyesület diszkozgyűlés keretében ünnepelte meg diszelnökének és legrégebb tagjának, *Robicsek* Sámuelnek nyolcvanadik születésnapját. A köztisztelőben álló és népszerű jubiláns tiszteletre, aki nyolcvanasztendősi létére még mindig szorgalmas működő tagja az egyesület zenekarának, zsufolásig megtelt a kulturpalota díszterme előkelő közönséggel, amely hosszas tapsal és éljenzéssel fogadta az ünnepeltet, a zenekar pedig tussal köszöntötte. Elsőnek dr. Mandl Vilmos elnök intézett hozzá beszédet, átnyújtván az egyesület alkalmi ajándékát, egy művészi kivitelű albumot. Ezután Kovács Vince városi kulturtanácsos a városi hatóság nevében, dr. Farkas könyvtárigazgató a városi zeneiskolák fentartó zenekedvelők egyesülete nevében üdvözölte a jubilánst, aki az iskolának legrégebb, első növendéke. A zenekar eljátszotta Zellner Sándor karmesternek hangulatos alkalmi szerzeményét, végül pedig dr. Nemess Zsigmond a közönség nevében mondott köszönetet a Filharmóniai Társaság vezetőségének, amiért alkalmat adott Arad közönségének, hogy *Robicsek* Samut az őt megillető módon ünnepelhesse. Este kétszázötven terítékű bankett volt a jubiláns tiszteletére.

BÉKÉSCSABA. Az *Aurora* irodalmi és képzőművészeti kör fényes színvonalon álló hangversenyt rendezett mult hó 19-én a színházban. Mendelssohn: Szentivánéji álmom c. nyitánya vezette be a műsort, utána Karg-Elert, Franck, Bossi és Couperin apróságait hallottuk mesterharmóniumon dr. *Südy* Ernő művészi interpretációjában. Mozart: Szerenádja és Grieg: Peer Gynt suite voltak még a koncert többi számai, amelyek között *Kosztolányi* Dezső tartott szellemes és élvezetes felolvasást. A közönség zajos elismeréssel ünnepelte a közreműködőket.

SEPSISZENTGYÖRGY. A *Műkedvelői Dalkör* sikerült jótékonycélú hangversenyt rendezett a városház dísztermében. A műsor első száma Révfy—Novák: Rákóczi kesergője volt, amelyet színesen adott elő a dalkör, amint sikerrel énekeltek Révfy-Szalay: Barkarolle-ját, Veress Gábor: Eredeti székely dalait is. Közben Mendelssohn gyönyörű c-moll zongoranégyesét hallottuk *Zayzon* Ferencné (zongora), *Király* Lajos (hegedű), *Zayzon* Ferenc (viola) és dr. *Fogolyán* Kristóf (cselló) pompás előadásában, végül a Gaudeamus ígitur-t énekeltek hatszólamu letétben, pompás együttesben.

ZSOLNA. Az itteni Zenekedvelők Egyesülete *Budanovits* Mária és *Zupancic* Miklós gordonkaművész közreműködésével nagyszerű hangversenyt rendezett. *Budanovits* Mária Csiky, Brahms, Grieg, Robert Franz és Tarnay legszebb dalait énekelte és nagy sikert aratott. *Zupancic* Miklós Popper, Saint-Saëns, Moszkovszky, Davidoff válogatott műveinek tökéletes művészi előadásával érdemelte ki a hallgatóság elismerését.

Musica sacra.

A győri székesegyház templomi énekarának március havi műsora: 1. Missa: Rheinberger, Grad: Zangl, Offert: Witt. 8. Missa: Antonio Lotti, Grad: Stehle, Offert: A. Lipp. 15. Missa: Diebold, Grad: Stehle, Offert: Renner. 22. Missa: Tom. L. da Vittoria, Grad: Stehle, Offert: Palestrina. 25. Missa: M. Filke, Grad: Grieg, Offert: Dr. A. Dvorák, 29. Missa: Claudio Casciolini, Grad: Witt, Offert: Griesbacher.

VIDÉKY ÖDÖN

hegedűművész és zenetanár
Budapest, Bakáts-tér 4.

Zeneiskolai szemle.

Az Orsz. m. kir. zenekadémia m. hó 3-án és 16-án rendezett nyilvános hangversenyén Szendy Árpád zongoraművészképző tanfolyamának öt jeles képzettségű növendéke szerepelt: *László Sándor*, *Zsigmondy Gábor*, *Kabos Ilona*, *Braun Regina* és *Szatmári Tibor*. Valamennyi elérte szerencsésen a virtuozitás tiszteletreméltó fokát, de ami azontul következik: az elmélyedő, érzésektől lüktető *művészet*, ebből még csak ígéretet sem kaptunk. Thomán távozása óta úgy látszik, nincsenek rátermett művésznövendékek a Zeneakadémián, amelynek Dohnányi, Bartók, Székely és a többi elismert nagy pianisták voltak.

A 27-én rendezett *zenekari* koncerten a művészképző tanfolyam hegedűs növendékei közül *Linz Márta*t, aki a Beethoven-koncertet és *Pollermann* Arankát, aki Sibelius hegedűversenyét adta elő, léptették fel. A két szám között *László Sándortól* Csajkovszki b-moll zongoraversenyét hallottuk. A szólistákat kísérő zenekart *Hubay* professzor vezényelte. A növendékekről már több ízben mondtunk véleményt és ezuttal csak azt jegyezzük meg, hogy Beethoven egyetlen hegedűversenyét érett klaszszikus felfogással, nemes egyszerűséggel játszotta *Linz Márta* és előadása mélységes hatást keltett. — *Pollermann* játékában a technikai tudás dominált, de szintén átérezte, amit produkált. Csak *László Sándor* hagyott hidegen, bár elismerjük, dogli készütsége dicséretet érdemel.

A **Nemzeti Zenede** mult hó 23-án kamarazeneestélyt rendezett a fővárosi Vigadó nagytermében. Szerencsétlenebb helyet keresve sem találtak volna a hangot ölö Vigadó nagyterménél — intim kamaramuzsika számára. A finomságok mind elvesztek

a nagy dimenziójú teremben és így akaratlanul is csak mérsékelt élvezetben lehetett azoknak részük, akik távolabb ültek a közreműködőktől. Brahms A-dur zongoranégyeséből két tételt, Aggházy: Zongoraötösét, Rachmaninoff: Trio elégiaqueját, Saint-Saens: d-moll szonátáját és Volkmann: b-moll hármását hallottuk és e számokban *Ferenczy Ilonát*, *Géczy Barnabást*, *Hoffmann* Vilmtát, *Schamburg* Erzsébetet és *Sebestyén* Sándort máris kitünő kamaraművészeknek találtuk, míg az énekesek közül *Holndonner* Ilona és dr. *Osváth* Pál szereztek kellemes élvezetet a Mignon gyönyörű kettősével. A díszes közönség szívesen tapsolt minden közreműködőnek és az örökké fiatal lelkesedéssel buzgólkodó *Gobbi* mesternek.

A f. hó 5-én tartott hangversenyen *Gobbi*, *Bodó*, *Polonyi*, *G. Tessényi* M. és *Kovács* tanárok növendékei szerepeltek. Technikai készütségével és színes játékaival főleg *Schmidt* Irén tűnt ki, míg *Schuster* Matild művészi, csaknem teljesen kiforrott játéka valóóságos feltűnést keltett. Schumann H-dur románcát olyan ritmikával és gyönyörű tónussal, Saxlehner Mazurját oly gazdag árnyalással, Chopin—Liszt Chant Polonaisát annyi megértéssel és melódikus technikai készütséggel játszotta, hogy művészi jövőjét már most biztosítva látjuk. Ennek a fiatal leánynak a nevét a nagy pianisták nevei között fogják emlegetni, ki tehetségén kívül tudását és készütségét *G. Tessényi* Margit tanárnőnek, a kiváló művésznőnek köszönheti.

A **Budai Zenelyceum** m. hó 15-én rendezte első nyilvános hangversenyét a Budai kath. kör dísztermében *Malitzky* Lajos igazgató vezetése alatt. A 12 számból álló változatos műsoron Mendelssohn, Portnoff, Beriot, Grieg, Beethoven, Rubinstein, Popper, Leoncavallo stb. művei szerepeltek,

melyeket a növendékek nagy művészi készültséggel adtak elő. Különös dicséretet érdemelnek: *Szász Andor*, *Halász József*, *Drechsler Hilda*, *Réh Dezső*, *Vancsik Olga*, *Gönci Erzsike*, *Graumann Rózsa* és *Dankovszky Ada*.

Balassa Kálmán jónevű zeneakadémiai tanfolyama m. hó 31-én kitűnően sikerült növendékhangversenyt rendezett a Polgári kaszinóban. A koncerten Balassa igazgató, Roth, Merényiné és Koncz tanárok növendékei szerepeltek, akik közül *Bauer Ernő*, báró *Puchner Szilárd* és *Atzél Magda* érdemelnek dicséretet, de elismerés illeti a Mendelssohn-kvartett és a vonószekar közreműködőit is.

A **Füredi Testvérek** vezetése alatt álló nyiregyházi zenede m. hó 22-iki hangversenye minden ízében élvezetes, gyönyörködtető szórakozást nyújtott a zenekedvelő közönségnek. A zenedének e hangversenye fényes bizonyítékát adta ismét az iskola helyes irányának és komoly vezetésének, mert úgy a kezdők, mint a haladók, szabatos fegyelmezett játéka az alapos oktatás fényes eredményeit tárták elénk. Ez alkalommal hallottuk először az iskola egyik énekszakas növendékét is. A kezdők közül szépen játszottak: *Krasznay Ily*, *Krasznay Jolán*, *Lázár Irén*, *Matskásy Irma*, *Kardos Endre*, *Lieber Árpád* és *Preiser Ernő*. Igen megnyerte a közönség tetszését a haladók közül: *Vadady Jolán* és *Török László* zongora-játéka, az *Ébner testvérek* triója, *Eckerdt Erzsébet* és *Elek Gábor* élvezetes hegedűjátéka. Érett játékot produkált *Kricsfalussy Magda*, *Lenhorn Blanka Klár* Lajos zongorán, *Kovács Dénes* és *Lenhorn Imre* hegedűn. *Szabó László* gordonka játékában finomságot, melegséget tud kifejezésre juttatni. *Liptay Irén*, az új énekes növendék igen előnyösen mutatkozott

be és a közönség zajos tapsal halmozta el. *Füredi Henrikné* zongoraművésznő kísért néhány műsorszámot a tőle megszokott művészettel. (Rév.)

Hírek.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy a hátralékos előfizetési díjakat sziveskedjenek beküldeni, vagy a példányokat költségünkön visszaküldeni.

Jámbor Jenő meghalt. A magyar zenevilágnak ismét gyásza van, m. hó 17-én életének hatvanegyedik évében meghalt kólyi és dancsházi dr. *Jámbor Jenő* ismert zeneszerző. *Jámbor* Budapesten született és a Nemzeti Zenedében végezte első zene-tanulmányait. Később mind intenzívebbül fejlesztette zenei tehetségét és zongora-, valamint orgonatanulmányai mellett *Volkman Róbert*nél a zeneszerzés tudományát sajátította el. Mint jeles hegedűs, a Nemzeti Színház zenekarában és a filharmonikusoknál is játszott. Külföldi utazásai alatt Párisban több kompozíciója jelent meg, később pedig a németországi *André-cég* adta ki dalait, zongoradarabjait és kamarazene-alkotásait is, amelyeknek száma meghaladja a százat is. Kiváló volt mint író és esztétikus is. Írásai a „Budapesti Szemlé”ben jelentek meg. Zenekari szerzeményeit a filharmonikusok és a Zenede mutatták be az ő személyes vezetésével, kamarazeneműveit pedig a budapesti vonósnégyes társulatok.

Az **Országos Magyar Zene Egyesület** ifj. *Toldy László* dr.-t választotta meg elnöknek *Ságh József* utódjául.

Az **Országos Magyar Zenész Szövetség**, mint a Nemzetközi Zenész Szövetség magyarországi korporációja *Sereghy Elemér* zeneigazgatót választotta meg elnöknek *Kacsóh Pongrác* dr. helyébe.

Dr. Tóvölgyi Elemér: Dal és zene c. darabját mutatták be f. hó 2-án az Uránia színházban. Szerző nem áhitozott tudományos babérokra, a dal- és zene történetéből csak a népszerű, jobbára közismert epizódokat gyűjtötte össze, hogy azokból — énekszámokkal, cigánybandával súlyosbítva — egy egész estét betöltő szórakoztató darabot írhasson. A három felvonás közül az első rapszodikus visszafilantást nyújt az ősemberek első dalától Bach Sebestyén koráig. A másodikban a Bach-tól napjainkig történt zenei eseményekből ad színes képeket és éppen nem terheli a közönséget a korszakok, műfajok, zenei irányok stb. fejlődésével, miáltal megfosztja a darabot az alcimben használt kitétel történeti kritériumától. Ez a felvonás egyébként a hatásosan beállított magyar hymnus-szal végződött, amelyet állva énekelt végig a közönség. Az utolsó felvonást a magyar zene fejlődésének szentelte a szerző. Nagy konturokban, a tulajdonképeni evolúció száraz, de lényeges fordulópontjainak óvatossá válásával ér el a magyar nóta mai állomásához, közben nem egy szellemi bukfiencet vetve, olyan állításokra ragadtatja magát, ami nemcsak a historikusokat sérti. Amikor azt állítja pl., hogy Lavotta János „cigány“ volt, önkéntelenül is eszünkbe jut: — ne sutor ultra crepidam . . . A darabot a szerző olvasta fel, barátjai és ismerősei tapsoltak neki is, meg a — cigánybandának is. Így teljesíti hivatását az Urániához címzett tudományos színház.

Erkel Gyula siremléke. Erkel Gyulának, a pár év előtt elhunyt nagynevű zeneszerzőnek és karnagynak művészi siremléket állítanak barátai és tisztelői. A mozgalmat az újpesti zeneművelő egyesület elnöksége vezeti, mely a siremlék javára legutóbb hangversenyt rendezett és a kegyeletos célra ezer koronán felüli összeget gyűjtött össze. A siremlékre az újpesti városi tanács száz koronát adományozott. A konzervatóriumi tanárok serényen folytatják a gyűjtést, hogy a siremlék folyó évi november havára elkészülhessen.

Goldmark Károly magas kora ellenére kitűnő egészségnek örvend és ma is fiatalos munkakedve van. Az agg mester ezidőszerint két jubiláris magyar kóruson dolgozik. Az egyiket a Budai dalárda fél-százados jubileumi ünnepére, a másikat a Nemzeti Zenede alapításának hetvenötödik évfordulójára írja. Goldmark egy budapesti zeneművész barátjához írott levelekben reményét fejezte ki, hogy mind a két kompozícióját az idei tavaszon befejezi.

Massenet szobra. Massenetnek, az elhunyt francia zeneszerzőnek Monte Carloban szobrot állítottak, amelyet a napokban lepleztek le nagy ünnepség keretében. Az ünnepen Viviani francia közoktatásügyi miniszter is részt vett. Este a monte-carlói operában Massenet művét: Cleopatra-t adták.

Országos magyar hangszerkiállítás. A magyar hangszerkészítő mesterek országos szövetsége e hó 5-től kezdődően rendezett hangszer kiállítást az Iparművészeti muzeumban, melyet a szövetség elnöke, *Sternberg* Ármin nyitott meg rövid üdvözlő beszéddel, melyben hangsúlyozta a magyar kiállítás országos jelentőségét. Utána *Fodor* F. Pál titkár ismertette a magyar hangszeripar fejlődésének történetét; kivüle még *Dán* Leó és *Tóth* János is mondtak ünnepi beszédet. Majd művészi nivóju hangverseny következett, *Major* J. Gyula, *Schweitzer* Oszkár, *Nagy* Margit, *Buttula* László és *Stefán* János közreműködésével; valamennyi kiállított hangszeren játszott és a közönség egyaránt méltányolta játékukat, valamint az ezáltal bemutatott hangszeres kitűnőségét is. *Schweitzer* Oszkár hegedűművész *Tóth* János sajtókészítésű hegedűjén hangversenyezett. *Sternberg* Ármin remekbe készült fuvós és vonós zenekari hangszerfelszerelést állított ki.

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólegrendszerű
HARMONIUMOKAT
 valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa
 Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
 (Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve
 Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.
 Tanerőknek és lelkészeknek külön
 százalék engedmény.
 Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
 mindkét rendszer szerint és minden
 nagyságban, pontos orgonaméterekkel,
 tempóomok, szemábrók részére és
 gyakortló-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianínókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű
 javítása. — Saját készítményű
 hangversenyhegedűk. — Finom
 vonók, álltartók, tokok, valamint
 a legkitünőbb quintiszta húrok
 :: stb. állandóan kaphatók. ::

Saját készítményű új
hegedűim

bármely legkiválóbb régi
 olasz Stradivárius hegedű-
 vel felveszik a versenyt.
 A magy. kir. technologiai
 iparmuzeumban rendezett
 hegedűkiállításomon is be-
 mutattam hegedűim ki-
 válóságát. Saját készit-
 ményű új hegedűimen mű-
 vészek hangversenyeznek.

Művésziesen javítunk. Régi hegedűt
 veszünk és cserélünk, kedvező részlet-
 fizetésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

KOMÁROMI és TÓTH

műhegedűkészítési műtermük

Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 11.

**Hegedűt, zongorát
 harmoniumot
 ne vegyen** mielőtt

Reményi Mihály
 a m. kir. zeneakadémia
 házi hangszerkészítője
 elsőrangú hangszer-
 és zongora-telepét
 meg nem látogatta.

Budapest, Király-utca 58.

Quintiszta hangverseny-
 húrok. — Hegedűjavítások
 a legművészesebb kivi-
 telben. — Árjegyzék min-
 den hangszerrel külön-
 külön kéréndő.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Árjegyzéket ki-
vánatra ingyen
≡ küldünk. ≡

Raktáron kitűnő hangú
HARMONIUMOK
minden nagyságban.

Elektromos
fújtató ké-
≡ szülékek. ≡

54145

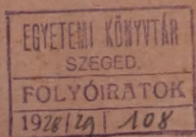
A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

HATODIK
ÉVFOLYAM

1914. MÁJUS

ÁRA 40 FILLÉR.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II. LÁNCHID-UTCA 5. ≡≡≡ ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.

**Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□**

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

□□□ Javítások a legművésziesebb kivitelben. □□□
□□□ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. □□□

TARTALOM:

Dr. Sebestyén Sándor: A primitív népek zenéje. — **Szent-Gály Gyula:** A kamarazenéről. — **Ságody Ottmár:** Impresszionizmus a zenében. — **Marion:** Erkel-ünnep az Operában. **Opera.** M. kir. operaház. Népopera. — **Operaujdonságok:** Dohnányi Ernő. Az új D'Albert-opera. Mader Raoul új balletje. Humperdinck új operái. **Tudósítások:** Kolozsvár. Győr. Miskolc. Székésfehérvár. — **Musica sacra:** A Győri székesegyház templomi énekkarának április havi műsora. — **Zeneiskolai szemle:** A Nemzeti Zenede. Az Orsz. m. kir. Zeneakadémia. A Fodor-zeneiskola. — **Irodalom:** Geszler Ödön: Liszt szinfónikus költeményei. Járosy Dezső: Giuseppe Verdi. Lányi Ernő: Vasárnap délután. Révfy Géza: Nótáskönyve. — **Hírek:** Der Merker. Felvidéki zenekongresszus Miskolcon. A müncheni Ünnepi játékok. — **Pályázatok:** A Kecskemét th. város pályázata. Erkel Ferenc-pályadíj. A Nemzeti Zenede pályadíja. Huszezer lira a legjobb operának. Kimutatás az Angster József és Fia pécsi orgonagyárból.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A primitív népek zenéje.

Irta: dr. Sebestyén Sándor.

(1)

A primitív népek a legrégibb — még ma is existáló — rétegei az emberiségnek, maradványai a kulturanélküli időknek, melyből az emberiség többi része a létért való küzdelemben már előrehaladt. Mondhatjuk, hogy a primitív népek mégis ma az emberiség gyermekkorát élik.

Ha ezt a tételt elfogadjuk, akkoré népeket, szokásaikat, életmódjukat ismerve sok olyan dolognak a fejlődésére következtethetünk, amelyre a történelem az idevonatkozó emlékmарadványok híjával feleletet nem ad. Így példának okáért a művészetek közül a fejlődésének kiindulópontja és első stádiumai teljes sötétségbe vesznének előlünk, ha a primitív népek zenéjének különbözőképpen fejlett egyes példáit ismerve mintegy keresztmetszetekben látjuk az illető fejlődési szakasz egyes fokozatait.

Egyetlen más művészet fejlődésének tanulmányozásánál sem szorulunk annyira a primitív népekre, mint épen a zenénél. A térbeli művészetek fejlődésére visszatekinthetünk a legrégibb időkig. Az utat mutatják a minden időből fennmaradt emlékek, ősletek. De egészen másképen állunk a zenével. Az első melódiák nem maradtak reánk följegyzésekben, hiszen még az ősköltészet első nyomai is homályba vesznek, mert az írás még ismeretlen volt, hát még a hangjegyírás, mely csak a legujabb idők szüleménye. Hangszerek sem maradtak fenn; abból néhány csontfurulyából, vagy hangzó kölemezből, melyek ásatások alkalmával fölszínre vetődnek, nem tudunk meg semmit, hiszen még az is kétségbe vonható, hogy tényleg hangszerekkül használták-e az illető tárgyakat. De még ha ezek tényleg hangszerek voltak is, még ha a legelsőek is, akkor is későbbiek voltak, mint a zenélés legelső formája, mert amikor az ember már hangszereket készített, a zenélést magától értetődőleg ismerte már, ha még oly kezdetleges formájában is.

Hogy tulajdonképpen mi volt a zenélés eredete és melyek voltak ősi formái, arra nézve számos teóriával rendelkezünk, de kielégítő választ egyikből

Közleményeink csakis a forrás megnevezésével vehetők át.

sem nyerünk. *Darwin*¹⁾ elmélete szerint a zenélés eredete a szerelemben gyökerezik. A hímek törik magukat a nőtény meghódításáért. A nőtény azt választja amelyik a legkiválóbb: a legerősebbet, a legdiszesebbet, a legszebb hangot adót. Ezt különösen a madaraknál figyelhetjük meg. De vajjon rendelkezik-e az állat egy olyan — mondjuk esztétikai — érzékkel, melynek segítségével különbséget tud tenni szép és kevésbé szép között. Ez nagyon valószínűtlen. Az föltételezhető, hogy a nőtény ahhoz a himhez vonzódik, amelyik erősebb, mert védelemre van szüksége. De hogy azt választaná, amelyik diszesebb, kétségbe vonjuk. A kísérlet is támogatja ellenvetésünket: ha ugyanis egy kakast megfosztunk a tarajától, mint férfiúi diszétől, azért a kakasnak továbbra is csak olyan sikerei lesznek, mint tarajának birtokában. Így az is nagyon valószínűtlen, hogy a him madár egyenesen azért énekelne, hogy a nőtényt meghódítsa. De ha föl is tételezzük, hogy azért énekel, hogy a nőtény tetszését megnyerje, akkor csak a pázás idejében énekelne; már pedig azon kívül is énekel és éneke valószínűleg csak egy általános érzethangulatnak a kifejezése. A madaraknál magasabb rendű állatok hangadása nem a nőtény meghódítása érdekében történik és végül ha a primitív népek énekeit vizsgáljuk, tehát azokat a zenei megnyilatkozásokat, melyek a legősibb, legprimitívebb zenéhez legközelebb állanak, azt látjuk, hogy szerelmi tárgy alig van köztük, legtöbb a harci, kuruzsló, vallásos stb. ének.

Ha már elfogadjuk, hogy a zene az állatvilág révén lett az emberiség tulajdona, akkor sokkal kézenfekvőbb (*Démokritos* elmélete, melyet *Lucretius* a következőképen közöl²⁾):

„At liquidas avium vocem imitari fore
Ante fuit multo quam laevia carmina cantu
Concelebrare homines possent auribusque juvare“³⁾

Eszerint tehát a zenére az ember a madarak éneklésének utánzása által jött rá. Nemcsak ösztönétől üzelve utánozta a madarak hangját, hanem valószínűleg valami praktikus oldala is volt a dolognak, például vadászat alkalmával csalogatóul használhatta; babona is vezethette a madár és általában az állatok hangjának utánzásában: például, ha az volt a hit, hogy egy bizonyos madár megszólalása — tegyük fel — esőt provokál, megkísérelte az illető madarat utánozni. A hatás valószínűleg ugyanaz volt. *Stumpf* megemlíti,⁴⁾ hogy a berlini fonogramm gyűjteményben tényleg vannak fölvételek, melyek ilyen madárhang utánzatokat mutatnak be a természeti népektől. De amint a fölvételekből látszik, nem a melódia az, amit utánoznak, hanem a ritmus, a trillák, a csettenő hangok. Így hát kizárólag a madarak utánzása sem lehetett a zene főforrása.

1) Darwin: Az ember eredete.

2) T. *Lucretius Carus*: *De rerum natura* V. 1378. sor.

3) „Pfeifend ahmte der Mensch die lieblichen Stimmen der Vögel Lange zuvor schon nach noch ehe die schmeichelnden Lieder Er mit Gesang zu begleiten verstand um das Ohr zu erfreuen.“

T. L. C.: *Von der Natur der Dinge*. Übersetzt von: Karl Ludwig von Knebel. 265 old. (Universal Bibliothek 4258.-60.)

4) *Stumpf*: *Die Aufänge der Musik*.

A kamarazenéről.

Irta: Szent-Gály Gyula zeneigazgató.

(1)

Amint az első ember megjelent a földön, megkezdődött az a fonséges, soha meg nem szünő harc, melynek eredő oka a létfontartás kényszere, végcélja a *Tökéletességnek*, ha nem is teljes birtoka, de lehető megközelítése.

Es folyik a küzdelem. Küzd az emberiség együttesen a nagy *Ismeretlennel*, hogy titkainak birtokába jusson. De küzdenek külön-külön is egyes népfajok, törzsek, nemzetek, egyedek, fölszerelve magukat a tudás arzenáljából azokkal a fegyverekkel, melyeket az emberi teremtő erő mintegy maga-magát megtermékenyítve tökéletesít és szaporit újabb és újabbakkal.

E fegyverek között nem utolsó a zeneművészet. Az a zene, mely minden másnál jobban rezgésbe tudja hozni az emberi lélek húrjait, amelyek a legszebb harmóniában csendülnek össze; az a zene, melyet fejlettségének primitív fokán is a műveltség elengedhetetlen kellékének tartottak a klaszszikus ó-kor népei; az a zene, mely a lélek mélyéből hozza föl a nagy szenvedések nyomán fakadt s megtisztult érzelmek igaz gyöngyeit.

Mivel pedig minden harcban annak a félnek lehet nagyobb reménye a győzelemre, amelyik tökéletesebb fegyverekkel küzd és azoknak kezelését is jól elsajátította: minden egyes egyednek, minden népfajnak, nemzetnek első sorban is a lét vagy nemlét kérdése az, hogy minél több és minél tökéletesebb fegyverekkel szerelje föl magát a tudás arzenáljából.

A kamarazene a legmagasabb fokon álló zeneművészet s mint ilyen, kiapadhatlan forrása az örök szépnek, egyik leghatalmasabb fegyver a küzdelemben. Szükséges tehát megismerkednünk magával a műfajjal, annak fejlődésével, lényegével, hogy azok a képek, melyeket a zeneművészetről érzéketünk kárpitjára vetítünk, tiszták, világosak legyenek. Ismerkedjünk meg tehát a kamarazene eredetével, lényegével.

Amint tudjuk, a zeneművészet tárgya a *kedélyi élet hullámzásából fakadó hangulatok, érzelmek, anyaga pedig a tagolatlan hang.*

Mig a többi művészet készen kapta anyagát, megvolt a mintája is: a zenének évszázadok hosszú során át az anyag rendezésével, annak megrögzítésével kellett küzködni s csak azután lehetett szó arról, hogy meginduljon a fejlődésnek azon az útján, mely arra a magaslatra vezet, amelyre társai feljutottak.

Vegyük ehhez még azt, mennyi időbe került, mig a hangszerek anynyira tökéletesedtek, hogy a zenei szép kifejezésére alkalmasakká váltak; jusson eszünkbe az is, mennyi időt emésztett föl az a fejlődési folyamat, melynek eredménye a megfelelő kifejezési formák kialakulása volt — s ha mindezeket latra vetjük, nem fogunk csodálkozni azon, hogy a többi művészetek már renaissanceukat élik, ujjászületnek, mikor a zene még az első elhatározó lépéseket teszi a virágzás felé.

A 14-ik században már megvannak azok az elemek, melyek a fejlődés föltételei, csak összhangba kellett őket hozni s keretet találni, melyben érvényesülhessenek. Nagy szolgálatot tett erre nézve az az áramlat, mely össze akarta egyeztetni az ó-kori világnézetet a keresztény világnézettel, mely küzdelemből a tudományok terén a *humanizmus*, a művészeteknél a *renaissance*, a vallásban a *reformáció* keletkezett.

A klaszikus kor irodalmi remekeinek felelevenítése a görög tragédiákban előforduló karok révén kiinduló pontja lesz az *operának*. Egyházi téren ugyanez a törekvés teremti meg a zenei *époszt, az oratóriumot*.

E két műfaj kialakulása egyuttal az egyházi és világi zenének különválásához s ezzel a zene szabadabb fejlődéséhez vezet.

A világi zenében tág mező nyílik a különféle érzelmek, hangulatok megrögzítésére. Ezzel együtt új, alkalmas formák, összhangok föltalálása, megfelelő hangszerek alkalmazása, a különféle hangszinek előállításához és keveréséhez, ami ismét a hangszerek tökéletesítését vonta maga után.

A világi zene fejlődése azonkívül még a zene általánosítását is jelenti. Amint a székesegyházak énekkarokat tartottak fenn, az egyházi zene művelésére: most fejedelmek, főurak is kezdenek zenészeket, énekeseket alkalmazni udvarukba.

Ezek a zenészek azonban csak uraik vagy meghívott vendégek jelenlétében tartottak előadásokat a várnak vagy kastélynak abban a szobájában, melyben a váruraknak, fejedelmeknek magánkincstáruk volt.

Ezt a szobát nevezték a frank királyok *kamarának*, a görög „kamara” szóval, mely eredetileg fődött kocsi jelentett. Ezeken a helyeken előadott zene kapta azután a *kamarazene* elnevezést, amely zene önnálló műfajjá fejlődött a *süite* és a *szonáta* forma egyesülése révén s amelynek interpretálására kevesebb, főleg *vonós* hangszert alkalmaznak.

Megelőzője egy több szólamra írt dalforma, a 16-ik század *vokális* kamarazenéje: a *madrigál*, melynél később egyes szólamokat hangszerekkel helyettesítettek.

E műfajnak *Willaert* mester, a velencei iskola megalapítója szerzett polgár jogot, az a Willaert, ki szerencsétlen véget ért II. Lajos királyunknak udvari zenésze volt.

Tanítványai: *die Rore*, a két *Gabrieli*, *Zarlino* és *Andrea* tovább haladnak a mesterük által megkezdett uton s eljutnak az első *szonáta*ig.

A mai értelemben vett kamarazene *ciklikus*, vagyis több kisebb önálló formának egybefűzése egy nagyobb formába. — E formák a *dalforma*, *szonáta*- és a *rondoforma*.

E formáknak egy nagyobb formába való egyesítésére kiindulásul szolgált a *suite*. Lássuk röviden e fejlődési folyamatot.

A szonáta formát más, primitivebb műfajok készítették elő s a fejlődés folyamán először a *dalforma* alakult ki. Ez volt az uralkodó forma még Bachnál és Händelnél is, ámbár Bachnál már annyira megnövekednek a dalforma méretei, hogy csupán Bach geniejének sikerült ily nagy arányok mellett az egységet megőrizni.

A dalforma eleinte egy zenei mondat ismétléséből, majd kettőnek szembeállításából keletkezett. Ilyen dalformák voltak: a *toccata* (billentyűs hangszerre írt mű, *toccare* ütni), *fantazia*, *ricercare*, (két részből álló mű), *capriccio*, (melyben a ritmus és a hangulatok szeszélyesen váltakoznak), *rondó* (kördal, melyből később az önálló rondóforma fejlődött), *scherzo*, (játszi, pájzán hangulatú dal), *air* (dal) *ouvertur*, *praeludium* (megnyitó zene) stb. Ehhez még a táncformák gazdag változata, amelyeknek egybefűzéséből keletkezett a *suite*.

Ilyen táncformák: az *allemande, anglaise, giaccone, pasacaglia, menuette, polonaise, sarabande, gigue* stb.

E műfajok csak *tartalmilag* különböztek egymástól.

A kifejezőbb, a szélesebb kidolgozás s így a keretek kibővülése, az egyes gondolatoknak élesebb szembeállításása az egység megóvása mellett szüli a magasabb műformákat.

Ez teszi a szonátát is magasabb műformává, mert nemcsak az egyes részek között van meg az érzelmi közösség és összefüggés, hanem az egyes részek fejlődésében is észrevehető a logika, a fölépítés következettsége, az ellentétek bölcs szembeállításása, melyek majd legyőzik, majd ki egyenlítik egymást, amelyek nemcsak a zenei érzéket, hanem a fantáziát is tartósan foglalkoztatják.

Ehhez azonban a hangszerek tökéletesedésén kívül szükség volt a *zenei mondat* magasabb fejlettségére, a *kifejezésmódok* nagyobb változatosságára.

Eleinte a szonáta formája is dalforma és hangszerre írt zeneművet jelentett a *szinfóniával* együtt, ellentétben a *cantate*-val, mely névvel az énekkel előadott műveket nevezték el.

A szonátát első időben nem egy, hanem több hangszerre, hangcsoportokra írták.

Ilyenek *Giovanni Croce* 5 szólamú szonátáját 1580-ból, *Salomone Rossi* 2 hegedűre és chitaronne-ra (basszusra) írt szonátája stb.

Az egyes hangszerre írt művet, melyet egy vagy több hangszer kísért, *concertonak*^{*)} neveztek.

Ilyenek pl. *Viadana Concerti ecclesiastici* című művei 1602-ből, melyek elsők voltak e téren.

A szonáta, concerto, szinfónia külön műfajjá fejlődnek s ma már a *szonáta* egy hangszerre írt magasabb műfajt jelent, melyet kísérettel is elláthatunk: *concerto* szintén egy hangszerre írt mű oly célzattal, hogy annak a hangszernek lehetőleg minden előnyét kiaknázzuk: a *szinfónia* zenekari mű lett.

A szonátának két válfaja volt.

A „*sonata chiesa*“ komolyabb, egyházi stílusban írt hangszeres mű volt, míg a „*sonata da camera*“ egyes részei inkább a táncformák alapján készültek, melyekhez még praeludiumok, áriások járultak.

Mindkét válfajnak formája még a 16-ik században a dalforma, mint már említettük, mely forma alig ismer többet két, egymáshoz illesztett zenei gondolatnál, mert az egymással hangnemileg való szembeállítás csak későbbi idők eredménye.

Ez a forma csakhamar bővül a kidolgozással, mely egy zenei gondolat és annak ismétlése közé esik.

Ezeknek a primär elemeknek differenciálódásából fejlődik ki a *kettős dalforma*, midőn az első rész után még egy, ugyanolyan szerkezetű forma, a *Trio* következik. A fejlődés folyamán a szonáta egyes részeinek szerkezete, hangfaja szigorúan meghatározódik. A szonáta szerkezete jelenleg: *főtéma (A), átvezetőtéma (a), melléktéma (B), átvezetőtéma (a); zárótéma (Z); ezután a kidolgozás (K), majd a főtéma (A) és utána a többi úgy, mint először, de most már a főhangfajban.*

A főtéma állapítja meg a főhangfajt. Az átvezető téma rendesen a felső domináns hangfajába modulál. Ebben a hangfajban van szerkesztve a

^{*)} A concerto elnevezést származtatják *conherere* - együtt játszani, egybegyűjteni, vagy a *concertaren* - versenyezni, vetélkedni szóból. Az előbbi jobban megfelel műfaj keletkezésének, az utóbbi pedig mostani jellegének.

mellék és a zárótéma. (Ujabb időben azonban már nemcsak az osztódás jelei mutatkoznak e témaknál is, hanem a szabad modulálás is más hangfajokba.) A második rész a kidolgozással kezdődik. A kidolgozás az ismert témáknak valamelyikét vagy esetleg egy újat használ föl és vezet keresztül különféle hangfajokon, kiaknázva a téma előnyeit majd vizsater a főtémához és ismétli az első részt, de most már a főhangfajban a mellék és zárótémát is.

A harmadik önálló kisebb forma, mely a kamarazeneben érvényesül: **a rondó-forma.**

Míg a szonáta-forma a fejlődés rendes menete gyanánt keletkezett: a rondó-forma inkább egyes részeknek, elemeknek önkényes összefüzése gyanánt állott elő.

Lényege az, hogy egy vagy több zenei gondolat mintegy körforgásban (innen a neve is, kördal) ismétlődik.

A kamarazene részeinek összetétele tulajdonképpen a suitból indul ki.

A suitnek szintén két változata volt. Az egyik változata nem volt más, mint különböző táncdallamok, minők *Allemande, Courante, Sarabande, Gigue, Menuett, Passacaglia* stb. összefüzése.*

Ha komolyabb tartalmú részek is vegyültek közbe, mint *Adagio, Largo* stb., akkor *partita* volt a szűit neve. Az ellentét itt már megnyilvánul a tartalomban és a tempóban.

Amint tehát látjuk, a *sonata de camera* és a *partita* annyira közel jutottak egymáshoz, hogy önként kínálkozott az alkalom az egyesülésre.

Ez csakhamar meg is történt s e közben nemcsak a keret bővült, hanem az egyes részek belső összefüggése is mindjobban kifejezésre jutott különböző hangnemek révén.

A suiteknek ugyanis minden része eleinte ugyanegy hangnemben volt írva.

Corelli (1653—1712.) volt az első, aki az *Adagio*-t vagy *Andante*-t az alsó vagy felső domináns hangnemében írta. — Azelőtt a részeket föl lehetett cserélni, a tonalitásra nem volt ennek semmiféle befolyása. Ezentúl ezt nem lehetett megtenni, lévén egyik főszahály az, hogy minden zeneműnek a *főhangnemben* kell végződni, vagyis abban, amelyben kezdődött.

Mivel pedig az *Adagio, Andante, stb.* középső tétel volt: már nem változtathatta helyét a tonalitás törvényének megsértése nélkül. (Folytatjuk).

Impresszionizmus a zenében.

Írta: Ságody Ottmár.

Wagner Richárd a zenedrámáról írt egyik tanulmányában azt írja, hogy a zene tulajdonképpen nőnemű művészet, mert szívesen viselkedik úgy a többi művészettel szemben, mint a nő, aki a férfirra támaszkodva, az ő védelme és pártfogása alatt vágyik boldogulni. A zene is más művészettel szövetkezve tud inkább hatni, mint egymagában. Ezért a zene szívesen szegődik a szinpad művészetnek szolgálatába, nemkülönben a szavak művészetének: a költészetnek, meg a taglejtések művészetének: a táncnak szolgálatába.

* Ebben az értelemben a suit már elavult műfaj. Cigányaink még ilyen formábaa játszk a magyar nő(ákat: hallgató, iassú, majd gyorsabb csárdás, friss.

Talán ezzel a hajlamával áll összefüggésben az is, hogy azok a stíluskategoriák, amikbe a különböző korból származó zeneműveket szokás sorolni, szintén más művészetből vannak kölcsönvéve. Nagyobbára a szépirodalom stíluskategoriáit használja a zeneesztétika is. Ezek az átvett osztályozások: klasszikus, romantikus, drámai, lírai, epikai stb. zene. Sőt még egyes zeneműfajok is irodalmi műfajok nevét vették át: románc, ballada, humoreszk, legenda, stb. Több elnevezést találunk a festészet köréből is: arabeszk, silhouette, vázlat, stb. Sőt a modern zenének egész stílusát a festészetből kölcsönvett impresszionizmus jelzővel jellemezzük.

Minden műalkotásban, bármelyik művészet körébe tartozzék is, két lényeges elem öltik szemünkbe: a *tartalom* és a *forma*. A műélvezők nagy tömegének érdeklődését főként a tartalom foglalkoztatja, a formai elemet sokkal kevesebben érzik ki a műalkotásból. A tartalom ugyanis majd mindig emberi, vagy az egész emberiségnek (abszolút zene) vagy egyes embertársunk sorsa, helyzete, küzdelme, öröme, bánata, hangulata (romantikus zene.) Természetesen az embert önmaga érdekli legjobban, legközvetlenebbül, s így az esztétikai élvezésben is súlyosabb szerep jut annak a résztvevő együttérzésnek, „beleélés“-nek, amit az ábrázolt, elmesélt, eldalolt élmény lelkünkben kivált. Ha ez az emberi tartalom nem jut kifejezésre, az átlagos, műélvező érdeklődését csekélyebb mértékben kelti fel. Így pl. a „semmit nem ábrázoló“ pusztá ornamens szépsége távolról sem nyújt olyan intenzív élvezetet, mint valamely szép romantikus tájat ábrázoló kép, amely ha tárgyában nem is közvetlenül emberi, de van hangulatkeltő ereje, amit az ornamentika teljesen nélkülöz.

A zenének emberi tartalma: az érzés, a hangulat. Metafizikailag olyan tökéletesen, annyira szuggesztív erővel egyik művészet sem tudja visszaadni az emberi érzések, a lélek mélyén rejtőző hangulatok határtalan skáláját, mint a zene

Mégis milyen nagy szellemi emelkedettség kell ezeknek a valőröknek a megérzéséhez, bizonyos múlt, amely érzékenyen rezonáló lemezzé tette a lélek idegeit minden zenei frázisra, hangszinre.

A legtöbb hallgatóban a hangulat ébredése rendszerint valamely eseménynek, vagy az erre való visszaemlékezésnek alapján jelentkezik. Ennek hiányában sokak előtt szinte értelmetlen jelenség marad az abszolút zenében pompázó leggazdagabb hangulati tartalom is. Berlioz és Liszt ezt a közönséget is kielégítették a programzene korszakalkotó nagy reformjával. Szöveget adnak a hallgató kezébe, aki pontról-pontra követheti a zeneileg illusztrált eseményeket.

A súlypont a drámai erő kifejezésére helyeződik, hatási eszközeit illetőleg csak annyiban különbözik a szinpadí muzikától, hogy itt a sceneriát képzeletünkben állítjuk fel.

Viszonyítva az abszolút zenéhez, a programzene egyik lényeges szimptomája a *formák meglazulása*. Eltűnik a szümmetria, mint ahogy az események időtartama is különbözőek. Ellenben markansabb erővel jut kifejezésre a tartalom.

Az impresszionista *tovább* megy akkor, amidőn *kevesebbet* ad. Megelégszik azzal, hogy azonos hangulatot keltsen, a tartalmat csak sejteti, csak a saját impressziójánál marad, nem keres okokat, okozatokat, mellékes a logika, a valószínűség, szóval nem filozofál. Az új irányt legjobban a

pikturában érezzük, amely eddig konkrét tárgyakat nyújtott a szemlélőnek, ma laza konturokkal, bizonytalan színfoltokkal dolgozik. Az irodalomban a homályosság útvesztőjébe vezetett az impresszionizmus, a zenében hadat üzent a formának, elmosódnak a körvonalak, eltorzúlnak a képek, végül a konstruktív elem, a szerkezet elsikkad a műből.

Eltűnt a tartalom, eltűnt a forma. Mig az abszolút zenében arányosan kongruált ez a két konstitutív elem, a romantikában a forma koncessziókat tett a tartalomnak, az általánosító művészet helyébe egyéniesítő lépett.

Az impresszionista irány tovább ment a specializálódásban, az egyén *tartós* érzései, hangulata helyett a lelki világ pillanatnyi reflexióit leste el.

Kacsóh Pongrác dr. szavai szerint: „semmi szabály, csupa ötlet-szerűség; a ritmikus képleteknek ismétlődése helyett szeszélyesen, szinte hiszterikusan váltakozó lüktetések“. A neves osztrák zeneszerztétikus, Richard Specht szerint: „*ein seltsames Verschwinden der Konturen, eine (übertriebene) Furcht vor der Banalität, die oft zu Gezwungenem und Gequältem führt; eine seltsame Müdigkeit der Erfindung, eine Überreieung im Kolorit, immer mehr dem Negieren aller Form zustrebend*“. Kitérő választ ad a nagynevű német piktór: Arthur Degenernek arra a kérdésre, hogy mi a véleménye az impresszionista pikturáról: „Es ist zu fordern die Abkehr von der formlosen Materie des Impressionismus zu einer strengen Konstruktion der Flächen und Mossen!“

Nos, ugyanez a sajátosság karakterizálja az impresszionista stílusnak mondott modern zenét is. A momentán impresszió minél hívebb kifejezése érdekében a modern komponista mellőzendőnek véli a szerkezeti elem követelményét a zeneműben. A részek arányosságáról, a logikus, nem erőszakolt szerkesztésről, a racionális harmonizálásról és szólamvezetésről ezért úgy nyilatkozik az „impresszionista“ zeneszerző, hogy az a zeneszerzői fantázia számára feszélyező nyög, ami megbénítja annak szabad szárnyalását. Holott valójában épp az impresszionista zeneszerző fantáziájának békák a szárnyai. Azért szorúl folyton arra az egyre megismétlődő külső ösztökélésre, amit az impressziók szolgáltának számára. Ezeket az „impressziók“-at ugyanis valami természeti vagy társadalmi jelenségből (tenger, erdő, vihar, a vásár zaja, a „város ébredése“ stb) vagy valami más műalkotásból (drámából, versből, képből stb.) meríti a szerző.

Kétségtelen ugyan, hogy impulzust, inspirációt egy-egy zenei téma vagy motívum megszületéséhez a nem impresszionista — klasszikus és romantikus — műveknél is nem egy jelensége szolgáltatott a természeti és emberi életnek. Csakhogy a zenemű felépítése, a témáknak és motívumoknak szerves egésszé való összefűzése, azoknak alakítása, fejlesztése, kölcsönös alá- és mellérendelése stb. — már nem történt impressziók alapján, hanem azon az alapon, hogy a legjobb tehetsége szerint igyekezett mintegy kifürkészni: mi módon, mily mértékben és mily arányban kívánkoznak az egyes témák és motívumok érvényesülni a saját életerejükhöz, azaz alkalmazkodó illetve fejlődési képességükhöz mérten. Es ez igyekezetüknek folyamánként szűrődtek le időx folyamán bizonyos szabályszerűségek a zenei szerkesztés és formaalkotás dolgában.

Bizonyos, hogy a modern zeneszerzői fantáziát a régebbi típusú témák és motívumok nem érdekelhetik, az ő számukra új kifejező eszközöket kell teremteni, amely új műfajok alkotására legyes alkalmas. A meg-

oldás nehezen lesz keresztülvihető, mert az impresszionizmus főlényege a formátlanság. A formátlanság azonban — anarkia, az anarkiának pedig semmi keresnivalója ott, ahol a harmoniának — e legfőlségesebb rendnek — domináló szerepe kell, hogy legyen: a Szépnek világában!

Erkel-ünnep az Operában.

Hogy mennyire kevés kulturhistóriai érzéke van a magyar társadalomnak, szomorú példával demonstrálta a m. hó 19-én tartott Erkel-ünnepély. Pedig kettős alkalom is nyílott arra, hogy az annak idején méltatlanul mellőzött Erkel Ferenc emlékének hódolhassunk. Egy gazdag műpártoló, Ruszt József mellszobrot ajándékozott az Operaháznak és az este érte el kétszázadik előadását a jegkitünőbb, a legmagyarabb opera.

Vasárnap délben történt a Stróbl Alajos készítette mellszobor leleplezése és átadása. A szoborkiállítási ünnepséget, amelyen a magyar zeneművészet sok képviselője megjelent, gróf Bánffy Miklós nyitotta meg, utána dr. Hevesi Sándor hosszabb emlékbeszédben fejtegette Erkel Ferenc jelentőségét, majd a Himnusz eléneklésével véget ért az ünnepség.

Este kétszázadszor csendültek fel Bánk bán szomorú melódiái. Érdekesnek tartjuk idejegyezni ennek a magyar chef d'oevrenek eddigi pályafutását.

Először 1861. március 9-én adták a régi Nemzeti Színházban, a következő szereposztásban: II. Endre — *Bignio*, Gertrud — *Hofbauer*, Ottó — *Telek*, Bánk bán — *Ellinger*, Melinda — *Hollósy*, Petur — *Füredi*, Tiborc — *Kőszegi* Biberach — *Kacsvinszky*.

A Nemzeti Színház állandó műsordarabja maradt Bánk bán. A szereplők természetesen váltakoztak, a színház legkiválóbb erői énekelték Erkel nagyszerű operájának a főszerepeit. A nagy szerepeket a következő művészek énekelték a régi Nemzeti Színházban:

Bánk-bán: Ellinger, Stéger F., Ceresa, Dalfi L., Hajós. — *Melinda*: Hollósy, Paulini, Balázsne, Nagyné Benza Ida, Wiltné. — *II. Endre*: Bignio, Bodorfi, Maleczky. *Gertrud*: Hofbauer, Kendelényi Fáni, Balázsne, Bognár Vilma, Kocsis Irma, Saxlehner Emma, *Petur bán*: Füredi Simon, Bodorfi, Odry Lehel, Láng F., Fektér, Ney D. — *Tiborc*: Kőszegi, Odry, Lehel. — *Ottó*: Telek Albert, Stoll P., Fektér és Pauli. A régi Nemzeti Színházban száznyolcvanszor került színre a Bánk bán, huszonhárom év alatt.

Mikor az Operaházat megnyitották, az Erkel-opera pályafutásának is új korszaka kezdődött. Az Operaház megnyitásakor előadták az opera egy felvonását, nem sokkal utána pedig színre került az egész opera. A Bánk bán operaházi első teljes előadása 1884 október 5-én volt következő szereposztással:

II. Endre — *Bignio*, Gertrud — *Bartolucci*, Ottó — *Pauli*, Bánk bán — *Hajós*, Melinda — *Maleczkyné*, Petur — *Ney D.*, Tiborc — *Odry L.*, Biberach — *Láng*.

Az Operaházban *kilencvenkét*szert ült színre a Bánk bán. A főszerepeket a következők énekeltek: *Bánk-bán*: Hajós, Prévost, Broulik, Arányi, Környey. — *Melinda*: Maleczkyné, Wiltné, Bianchi, V. Krammer Teréz, Sebeők, Sándor E. — *II. Endre*: Bignio, Maleczky, Fektér, Takáts, Veres S., Várady S., Beck, Dalnoki V., Szemere. — *Gertrud*: Bartolucci Saxlehner, Fleiszig M., Henszler, Diosyné Handel Berta, Hilgermann, Flatné, Fodorné. — *Petur bán*: Odry Lehel, Ney D., Lang, Szendrőy, Várady S., Takáts, Rozsa S. Lajos. — *Tiborc*: Odry Lehel, Takáts, Várady S., Szemere. — *Ottó*: Pauli, Dalnoki B., Kiss B., Kertész, Gábor, Pichler, Székelyhid. — *Biberach*: Láng, Tallián, Beck, Szendrői, Mihályi, dr. Dalnoki, Szende.

* * *

A kétszázadik előadást méltó keretekben ünnepelte meg az Operaház. A karmestert kivéve a színház legjobb erői szálltak sikra a nagy jubileum sikere érdekében. A régi elnyűtt díszleteket és rekvizitumokat ragyogó és stilszerű dekorációkkal frissítették fel, a szürke rendezés helyett észszerű újításokat kaptunk, ami kétségen kívül dicséretére válik a mai vezetőségnek. Az első felvonás hatalmas perspektívájú nagyterme, élénk jelenetei, izléses kosztümökben elrejtett táncai hasonlíthatatlanul fölötte állanak az eddigi rendezésben látottaknak. A tiszaparti jelenet fájó hangulata és a fináléban kifejtett gyászpompa egyenesen lenyűgöző hatást keltettek. Az előadás a zenekar indiszkrét túlzásaitól eltekintve, kitűnő volt. *Sándor* Erzsi ma már egész biztos ritmussal énekelte Melinda nehéz szerepét. Játékában sok közvetlenség volt, különösen a más odik felvonásban. *Környei* Bánk bánja szívemarkoló művészi alakítás, ugyszintén *Rózsa* is elsőrangú volt Petur szerepében. *Szemere* Tiborc-a és *Dalnoki* mint király szintén teljes illúziót keltettek, ellenben *Fodorné* Gertrud szerepében izléstelen volt, *Székelyhid*y pedig igen gyöngé Ottó.

A színház nem telt meg egészen, az ünnepi színezet teljesen hiányzott a nézőtérén. A bérelt páholyok nagyobbbrészt üresen maradtak, a közönségnek és hivatalos világnak az a része, amely vezető szerepre van hivatva amikor kulturér dekeinkről van szó, távollétével tündökölt. De ez nem von le semmit Erkel Ferenc nagyságából, legfeljebb a távollevők portréját tükrözi le objektivebb világításban. Biztosan hisszük, hogy a magyar géniusz oly csodás megnyilatkozása, amilyen a Bánk bán, érintetlenül túléli még ezeket a szomorú időket is.

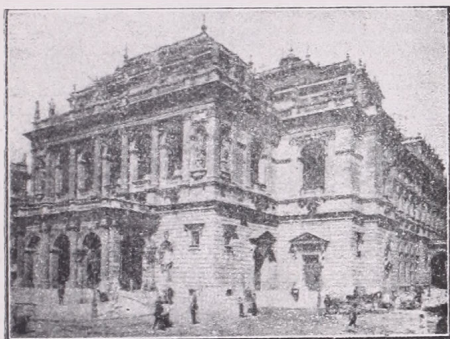
Marion.

A mélyen tisztelt érdeklődők figyelmét felhívni bátorkodom, hogy műtermemben teljes alaposággal kidolgozott *hegedűk*, *brácsák* és *cellók* készülnek minden árfokozatban. Saját készítményű *mesterhegedűim* pedig kidolgozásra és hangra nézve jelentős tokon állanak s a legkényesebb igényeket is kielégíteni alkalmasak. **Laumann Róbert** hegedűkészítő, Budapest, VII., Erzsébet-körút 36.

Opera.

1914. március.

M. kir. operaház.

4. *Hevesi Sándor* dr. „Téli álom” című 3 képből álló táncművevel kedves balletet iktattak operaházunk műsorába. Szövegkönyve érzelmes epizódokból áll: Egy öreg házaspár ünneplő baráti körben a jó ég tudja, hányadik születésnapját és a Trümelei hangjai mellett visszaálmodják magukat a boldog gyermekkorba. Szerelemi boldogság és szerelmi csalódás, mosoly és könny, játék és tánc tölti meg a balletet, amely semmi egyéb nem akar lenni, mint Schumann gyönyörű muzsikájának szinpadai illusztrációja. Az újdonság zenéje Schumann huszonnyolc zongorakompozíciójából van összeállítva, amelyeket Rékai Nándor hangszerelt igen ügyesen. Különösen a Gyermekjelenetek és a Jugend-Album számai hatottak intenzíven, ami nem csoda, hiszen a közönség javarésze nem egyszer élte át otthon ezt az örökké fiatal muzsikát. A ballet koreográfiáját Guerra Miklós szerezte. Impotenciájának ismét fényes tanujelét adta sablonos, ötletelen figuráival. A szereplők közül Smeraldi Cézárnak, Kasztner Luizának és Kraner Ilonának megérdemelt sikere volt. A Téli álom előtt két kis operát hal-

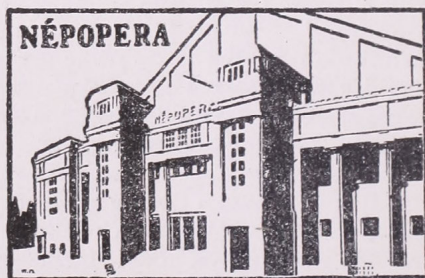
lottunk, amelyek közül Bizetnek sok melegséggel megírt egyfelvonásos regényes operája vezette be az estét. A világhírű francia zenepoéta a Carmen megírása előtt egy évvel fejezte be a Djamileht, a keleti operának ez egyik legértékesebb gyöngyét, de mint Bizet többi alkotása, ez is megbukott a párisi Opera Comique bemutatóján. A feledés homályából a németek emelték ki néhány évvel ezelőtt s azóta több színházban adják lever de rideau gyanánt. A kis egyfelvonásosnak szövegkönyvét Gallet Lajos írta. A gyöngy librettó az állhatatos Harun és szerelmes Djamileh történetét igen naivan adja vissza, de annál több a művészet és poézis Bizet muzsikájában. Kelet romantikájának bűbajos szentimentalizmusa zeng ebben a muzsikában, melódiait forró szenvedély perzseli amilyen az Ezeregyéjszakák mámoros levegőjét tölti be — fantáziánkban. Csupa közvetlenség, jó hangzás, kristályosan áttetsző forma meleg ritmusokkal, amelyek előrevetették a későbbi Carmen világot teleszóró fényét. A rossz szövegkönyv hiányait gazdagon bearanyozta Bizet hatalmas talentuma, főképpen karakterizáló ereje diadalmaskodott rajta. Az élvhajhász Harun szánalma, majd ébredő nagy szerelme, Djamileh panasza, a ghasela, a férfikórus pompás felépítésű fugatója, az almé csábos tánca, végül a fokozást betetőző hatalmas szerelmi kettős mind olyan értékes zeneszámai a Djamilehnek, hogy mindenképpen indokoltnak találtuk felújítását. A címszerepet Marschalkó Rózsi meleg közvetlenséggel játszotta, Harunt Székelyhidy adta, főleg hangja érvényesült előnyösen ebben a pompás kis szerepben. Toronyi Splendianoja is kielégített bennünket, csak a zenekar ingadozott Lichtenberg vezetése alatt. A dekoráció a régi volt, csak a hát-

teret festették újra. A rendezésben Bródy István rátermettségének adta tanujelét. Ezen az estén került színre Wolf-Ferrari utólérhetlenül finom egyfelvonásosa a Susanne titka is.

17. Trubadur. — O. Trampezynska Mária Azucénája várakozásunkon alúl maradt. Organuma bizony gyöngye, felső hangjai nem visznek és fénytelenek, de középfekvésben kellemesen csengenek, sőt néhány mély hangja tömör és meleg. Muzikalitása nem egészen megbízható, játékból pedig hiányzik az átérés átértés intenzitása. Azucena megrázó jeleneitiben sajnálattal nélkülöztük azt a drámai erőt, amelyhez színpadunkon eddig hozzászoktattak. Luna gróft Rózsa Lajos adta, hangja gyönyörűen csengett, játéka meglepően jó volt ebben az előkelő szerepben. Sebők Sári Leonorája sokszor dicsért pompás alakítása a kitűnő művésznőnek. Legjobban persze Környei győzte, énekében és játékában frissen lüktetett az erő és lendület. Az előadást Ábrányi Emil vezette kissé tulságos lelkesedéssel. Verdi muzsikája önkéntelenül is magával ragadt, de az igazi művész nem megy túl a jóízlés határán.

23-án este századszor került színre Puccini legsikerültebb operája a Tosca, amelynek 1903. december elején volt a premierje. Kell-e egyéb kommentár a Tosca hatalmas sikeréhez, mint az a tény, hogy tíz és fél év alatt érte meg századik előadását. Sajnos, a mai est nivója nem volt méltó a jubileumhoz, egyre kísértettek a régi szép emlékek, a darab sorára döntő kitűnő premier: Anthes-, Krammer- és Takáts Mihályal és a többi gyönyörű és forró esték élményei Labia grófnővel, Stracciarival, Feinhalsszal . . . Ma Sebők Sári adta Toscát. Nem neki való szerep, alakítása nem meggyőző, nem olyan szimpatikus mint

Krammeré volt. Játékban Parvis Scarpiája teljesen kielégített, sőt hangját is tudtuk élvezni a második felvonás híres áriájában. Cavaradossi szerepét Párdi Armand énekelte. A fiatal énekes ezúttal lépett fel először nálunk, bemutatkozása szerződötetési célból történt. Hát bizony még nagyon sokat kell Párdi urnak tanulni. Játéka még nagyon bizonytalan, mozdulatai szögletesek, énekművészetről fogalma sincs, hangja talán sohasem volt, egyszóval érthetetlen, hogy került a közönség elé. A zenekart Rékai tulságos önkénnyel vezette és sokszor nem volt együtt a színpaddal. A jubileumra a nezőtér teljesen megtelt.

24. A Bohémélet balsikerű olasz előadása után a *Parsifal* címszerepében próbálkoztak meg Jadlowker Hermannal. Szerencsés ez a lengyel származású énekes, mert minden passzióját kielégítheti. Ha komoly színházban nem engedik Wagner-szerepben fellépni, talál magának színpadot és közönséget izlástelen vágyainak kielégítésére, ha másuttal nem is, a pesti Tisza Kálmán-téri Népopera-ban bizonyosan. Lohengrin és Tannhäuser alakításai rémesek voltak, Stolzingi Valter-jához hál' Istennek még nem volt szerencsénk. Parsifal-ja ezer és egy okból képtelenség Jadlowker megszemélyesítésében. Ha az egyéni kvalitásokról nem is beszélünk, elég ismételnünk, hogy ennek a lengyel énekesnek halvány

sejtelve sincs Wagner stílusáról. Még ebben a szerepében, amelynek tekintélyes része lírai jellegű, sem tudott elfogadhatót nyújtani, kitűnő Anthesünknek pedig nyomába sem jöhet. A természet gyermeke: Parsifal túlságosan affektáló színész Jadlowker megrajzolásában s ahol fenkölt, majd átszellemült alakítást igényel ez a gyönyörű szerep, bántó akcentusokkal jút kifejezésre a faji távolság szerep és színész között. A lírai részekben ma is melegen csengett érzéki organuma, de nyögődései és egyéb énektechnikai modorossága ezúttal is tönkrettek illuzióinkat. A közönség, amely vakon hódol Jadlowker „művészeté”-nek, ma is hihetetlen szívóssággal ünnepelte az énekest, aki egyre többet veszít előttünk értékéből. Az előadás iránt nagy érdeklődés volt.

A 28-iki olasz Tosca előadásban búcsúzott el Jadlowker a kiábrándult pesti közönségtől. Jadlowker Mariója talán eddigi szerepei között a legrokonszenvesebb előttünk, annál meglepőbb volt a hallgatóság hűvös magatartása; csak egyszer volt alkalma ismétlésre, amit tőle különben annyira megszoktunk. Ez a körülmény csak a mi álláspontunkat igazolja. Amilyen könnyen hódított és győzött Jadlowker nálunk, épp oly mulékony és kevésbé tartós volt ez a siker. A búcsuzás ezúttal könnyű volt. Moscinszky a legbájosabb és legszeretreméltóbb Tosca. Énekel, mint az Isten tudnia adta: természetesen, egyszerűen s ha nem is a leg-tökéletesebb volt az iskolája, annál igazabb és őszintébb hangokat talált a szerencsétlen színész nő szerelmének és fájdalmanak kifejezésére. Játéka is lebilincselő. Scarpia alapítója magas, izlésű, de kissé erőtlén hangú énekes. Nem eléggé erőszakos, az ő ábrázolásában a kegyetlen rendőrfőnök: Toscát valójában megakarja

hódítani, de nem a hatalmával. A zenekart a mai esténél már sokkal jobbat is produkált. A búcsuzó Jadlowker helyett a nézők a bájos Moscinszkyt ünnepelték és melegen tapsolták.

Operaujdonságok.

Dohnányi Ernő jelenleg „A tenor” című zenei vigjáték kompozícióján dolgozik. A szöveget **Góth Ernő**, magyar újságíró írta **Sternheim** „Bürger Schippel” című színművéből.

Az új D'Albert-opera. „A hegyek alján” szorgalmas szerzője, **Eugène D'Albert** csak a múlt napokban fejezte be „Die totén Augen” című új dalművét és máris friss munkájáról ad számot a táviró. A hír szerint a zeneszerző „Sirocco” című operán dolgozik, amelynek szövegét két berlini librettista, **Fells** és **Levetzow** írták. A történet az idegen légióban játszik és egy német ifjunak szerelmi kalandjáról szól.

Mader Raoul új balletje. A bécsi Hofoper elfogadta előadásra **Mader Raoul**nak, a budapesti Operaház egykori igazgatójának „Wiener Legende” című új balletjét, amely a Klosterneuburg alakítása körül szövődött legendát dolgozza fel. Mader új balletje a jövő ősszel kerül bemutatásra.

Humperdinck új operái. Humperdinck, aki minden betegeskedése mellett is megőrizte munkakedvét, két operát fejezett be egyszerre, amelyek mindegyike a berlini királyi Operaházban fog színre kerülni. Az egyik: A markotányosnő **vigopera**, a másik, amelynek címe még nincs, szintén vidám tárgyú mű. Mindkettőnek a librettóját **Misch Róbert** írta. A beteg Humperdinck üdülés céljából Afrikába utazott.

Tudósítás.

KOLOZSVÁR. A Kolozsvári Zene-konzervatórium zenekara május 6-án tartotta V. (utolsó) szinfónikus hangversenyét. Ez alkalommal Mozart és Bach egy-egy zenekari számán kívül három szólista szerepelt a műsoron, akik mind az intézet növendéksorából kerültek a dobogóra és érzett művészi felfogással kitűnő iskolázottsággal mutatták be képességüket. *Rohonczy* Mária aki Mac Dowell I. zongoraversenyét játszotta, mindazon tulajdonokkal rendelkezik, melyek őt elsőrendű zongoraművésznővé avatják. Hasonlóan zajos sikere volt *Retezár* Katicának, aki Kolozsváron ez idő szerint a legjobb énekesnő. Csodálatos melegséggel és ritka muzikalitással énekelte Volkmann Sappho-ját. E két urilány jövője felé bizalommal néz az a válogatott elite-közönség, mely ez alkalommal zsufolásig megtöltötte a termet és büszke reá, hogy Kolozsvárról ismét két művésznő kerül a nagy világba. Dicsérettel kell megemlékeznünk *László* Vilmos hegedűművésztől is. Ez a fiatal ember feltűnést keltett Lalo Symphonie Espagnole-jának szabatos előadásával és mindenkép rászolgált arra, hogy lelkesen ünepeljék *Lavotta* Rezső igazgatóval együtt, aki az egyes számokat zenekarával betanította és vezényelte. r. k.

GYŐR. A Győri Ének és Zeneegylet kamarazenei társasága kitűnően sikerült hangversenyt rendezett e hó elsején, mely e zenei évad ciklusának befejező estéje volt. A műsort Bach J. S. Doppelconcert-jével kezdték, melyet két hegedűn dr. *Vajda* Emil és *Scharfberg* Manó művészek adtak elő. A zongora részt dr. *Pogány* Imre játszotta. Az est vendége volt *Mihacsek* Felicitás bécsi operaénekesnő, Győr neveltje, ki rendkívül kellemes, tömör s iskolázott mezzoszoprán hangján

Schubert, Schumann dalokat énekelt. Gounod Fauszt-jából az ékszer áriával ért el legnagyobb hatást. A kamarazenei társaság Schumann híres Esz dur (op. 44) vonósötösét adta elő. *Scharfberg* M., *Székely* M., dr. *Vajda* E., *Langsfeld* I. és *Deutsch* Cy. pompás együttesében érvényesültek a nehéz darab összes zenei szépségei. A vendégművésznő éneke zárta be a műsort, ki *Strauss* R. Rubinstein, *Farkas* Ö. és *Csiky* János műveiből adott elő néhányat nagy hatással. r. k.

MISKOLC. A Borsód-Miskolci Köz-művelődési és Múzeum egyesület m. hó 6-án gyönyörűen sikerült szinfónikus hangversenyt rendezett a Korona disztermében. A diósgyőrvasgyári és az egyesület fuziója folytán 60 tagból álló zenekar Mendelssohn Szentivánéji álomnyitányát, Volkmann d-moll Szerenádját (gordonka szólót *Hajdu* István látta el) és *Beethoven* II. szinfóniáját adta elő. Az előadott művek szenzációs sikertarattak ez a nagy tudású *Szent-Gály* Gyula karmester kiváló érdeme, mert az ő fáradhatlan buzgalmanak köszönhető, hogy ez a művészi szövetkezés egyáltalán megvalósulhatott. A vidéki polgári zenekarok létjogosultságát, sőt biztos jövőjét láttuk igazolva ezuttal is, amelynek alapját egy rátermett művész ember és egy intelligens főkből álló hatóság és közönség elhatározása — mint a jelen siker mutatta — könnyen megvetheti.

SZÉKESFEHÉRVÁR. *Hermann* László hegedűművész, a székesfehérvári zeneiskola igazgatója és *Szécsi* Béla zongoraművész m. hó 18-án este fényes sikerű kamarazenehangversenyt rendezett a Szent István-teremben. A művészi izléssel összeállított programot Mendelssohn d-moll zongorahármasa vezette be, melyet *Szécsi* Béla, *Hermann* László és *Hartmann* Imre (gordonka), a Zeneakadémia művésznövendéke adtak elő

nagy készültséggel, a közönség lelkes tapsai mellett. Utána Szécsi Béla Liszt, Chopin műveit, majd Hermann László egy szép intermezzóját játszotta nagy tetszéssel. A programm kimagasló számát Paganini Capricciója képezte, melyet Hermann László interpretált tökéletes virtuóztatással. Még néhány kedves zeneszáma után a hangversenyt Grieg c-moll szonátája fejezte be, melyet Hermann László és Szécsi Béla adtak elő sok érzéssel.

Musica sacra.

A Győri székesegyház templomi énekkarának április havi műsora:

5. Mise: Palastrina, Grad: Stehle, Offert: Stiel. **8. 9. 10.** Lament: Mitterer Christus factus — Witt, Misere: Antonio Lotti, Glickh, Diebold. Popule meus: Palastrina Vettile Skrap, Ecce gromodo: Jacobus Handl. **11.** Mise: Gruber, Quare obdormis: Fráneek (férfikar) Tantum ergo Rotter, Regma coeld: Vempter. **12.** Mise solemnis: Fráneek, Grad: Halleluja Mesias ev. oratoriumból, vegyeskar és zenekar Händeltől, Offert: 94-ig zsolttár R. Schaab-tól. **13.** Mise: Schubert, Grad: Angelus-Gruber, Offert: 50-ig zsolttár Alt és Bariton vegyeskar és zenekar Weinzierl-től. **19.** Mise: Skuhersky, Grad: Griesbacher, Offert: Renner. **26.** Mise: Witt, Grad: Motetto Boitmiansky-től, Offert: 1-ső zsolttár tenor és vegyeskar zenekarral. Heubner-től.

Zeneiskolai szemle.

A Nemzeti Zenede m. hó 20-án tartott utolsó zenekari hangversenyen két újdonságot mutatattak be *Rieger* Alfréd Balletjeleneteit és *Mikes-Csák* István „Mikes” c. szinfonikus költeményét.

Rieger kompozíciója öt apróságtól áll: A tengerparton. Oriás pókok tánca. Pávák tánca. Korálok tánca és Finale. Szellemes sorozat egy tetszetős formákba öntött, melodikus, színesen harmonizált és orkesztrált táncköltéményből amely ézinpadi bemutatóját várja. Mikus—Csák zenekari műve a tengerparton merengő Mikes lelki töprengését festi. Jól hangzó zenekarában sok a szín, sok a lendület, mondani valójában akadnak értékes frázisok, de technikai oldala erősebb a költőinél. A két fiatal komponista maga vezényelte művet és a közönség jóindulatu tapsokkal jutalmazta mindkettőjüket. *Schlamadinger* Erna Chopin f-moll zongoraversenyét adta elő zenekari kísérettel. Aki ismeri ennek a koncertnak nehézségeit és rejtett szépségeit, bizonyára fogja értékelni tudni ennek a fiatal leánynak bámulatba ejtő művészi kvalitásait, amelyek egy nagy jövő gyönyöitü perspektíváját sejtetik velünk. A technika kiegyenlítetttségét, színes billentését, elsőrendű muzsikáltságát már több ízben dicsértük, de hogy Chopin cizellált finomságainak, mélységes lelki titkainak megértésére egy ilyen fiatal leány ennyira képes legyen, mindenestre ébrenedező poétalélekre vall. A kis művésznő zajos sikerét örömmel regisztráljuk, ugy-szintén a kis *Komor* Gézájét is, aki Wieniawsky A-dur polonaise-át kitünő ritmus-érzéssel és meleg kantilénával játszotta Dr. *Sebestyén* Sándor már a komolytudásu gondokások közé tartozik. Saint-Sans a-moll gordonka versenyét ritkán hallottuk ily tökéletes előadásban. Bevezetőül a Mesterdalnokok hatalmas nyitányát játszották, amelyet *Gobbi* Alajos vezényelt lendületesen. Az est nagyszerű sikerében nagy része van az ő fáradságot nem ismerő buzgalmanak s a közönség véget nem érő ovációval adott iránta érzett szimpatiajának kifejezést.

18-án orgonahangversenyt rendeztek a budavári koronázó Mátyás templomban. A 7 számból álló műsört *Sugár* Viktor orgonás- és *Noszeba* Károly énekesnővendékei adták elő. Bevezetésül *Rezik* Béla játszott egy Bach- és egy Bossi-kompozíciót hibátlan technikával és megértő frazeálással *Sárkány* Sándor ugyancsak Bachtól és Boelmannától adott elő egy-egy orgonaszámot, *Bella J.* Ernőtől Bach- és Guilmannt-szerzeményeket, *Tóth* Miklóstól pedig Bach híres d-moll toccatáját és fugáját hallottuk. Befejezésül ugyancsak *Tóth* Miklós Mendelssohn B-dut szonátáját játszotta. A növendékek egytől-egyig színesen és izléssel regisztrálnak, ami különő orgonatanáruknak: *Sugár* Viktornak kiváló érdeme. Két énekszámot is hallottunk, mindkettőt zenekar kísérte *Sugár* vezénylete alatt; és pedig Schubert B-dur miséjének *Benedictus*-át és *Sztojka*: Ave maris stellá-ját-Előbbit *Holndänner* Ilona, *Galambos* Erzs, *Bartha* István és *Osváth* Pál adták elő; utóbbit *Lorber* Ilona énekelte. A templom zsufoolásig megtelt közönséggel és figyelemmel hallgatta végig az élvezetes előadást.

Az **Orsz. m. kir. Zeneakadémián** f. hó 4-én kezdődtek az idei vizsgálati hangversenyek. Az első növendékkoncerten *Hubay*, *Bartók*, *Sik*, *Kemény*, *Anthes* és *Chován* tanárok növendékei szerepeltek. *Löwinger* Irma Liszt h-moll szonátáját, *Kärtner* Margit Chopin egyik polonaise-jét játszotta. Mindakatken jó zongorásoknak ígérkeznek. A hegedűsök közül *Gróf* Miklósnak volt sikere Lalo: Spanyol szinfóniájának második és harmadik tételével, de figyelemre méltó kvalitást árult el *Czeisberger* Mária és *Forrai* Olga is. Előbbi Haydn egyik áriáját énekelte a Teremtés-oratóriumából, *Forrai* Olga pedig két Wagner-dalt adott elő stilszerűen és közvetlenül. A 9-én tartott II. vizsgálati hangverse-

nyen *Hubay*, *Chován*, *Sik*, *Ábrányiné* és *Bartók* tanárok növendékei szerepeltek. A műsor összes számaikat szabatos, izléses, átgondolt és átértett előadásban hallottuk s a közreműködők közül különösen *Kálmán* Mária, aki *Händel-Hubay* *Larghetto*-ját játszotta hegedűn, *Turay* Emma Schumann: Ajánlásának stilosus elénekülésével és *Berg* Lili, aki Schumann nehéz zongoradarabját, a híres *Karnevált* játszotta, érdemelnek elismerést figyelemreméltó játéukukért, bár *Stark* Rózsi, *Pavovich* János és *Cholnoky* Margit előadásai is a közönség osztatlan tetszésével találkoztak.

A **Fodor-zeneiskola** m. hó 30-án kezdte meg öt estére tervezett vizsgálati hangversenysorozatát. Az első koncerten *Tóth* Árpád, *Bárdos* Béla, *Senn* Irén, *Szilágyiné*, *Szigeti* Dezső, *Halászné* Sch. Olga és *Novacek* Károly növendékei szerepeltek. Valamennyien komoly készütségű növendékek, akik közül *Pacher* István, *Hegyi* Rózsa, *Schwarzmanoff* Román, *Tóthfalussy* Gyula és *Sárkány* Ilona mindenképen részolgáltak a közönség kitüntető elismerésére. — E hó 5-én Chopin-estélyt rendeztek *Gobbi* Henrik, *Senn* Irén és *Sándor* Margit növendékeivel. Legnagyobb sikere *Hudeczek* Margitnak volt, aki két etüdt játszott a legkényesebb igényeket is kielégítő művészi képzettséggel. *Sándor* Árpád ügyesen játszotta az f-moll fantáziát, *Prahács* Margit pedig az Asz-dur balladával keltett figyelmet. A többi növendék is színesen és értelmesen tolmácsolta a nagy lengyel zenepoéta örökbecsű alkotásait, nem kis dicsőségére a jónevű zeneiskolának.

VIDÉKY ÖDÖN

hegedűművész és zenetanár
Budapest, Bakáts-tér 4.

Irodalom.

I. Könyvek.

Geszler Ödön: *Liszt szinfónikus költeményei.* (Zenetudományi könyvtár 6. sz.) 166 oldal. Ára 120 fillér. A programzene története nem sokkal fiatalabb a műzene történeténél, fejlődésének és anyagának csiráit már Beethovennél megtaláljuk. Példátlanul fényes, mai nap is tartó diadalútját Lisztnek köszöni, aki az instrumentális zene terén ikerpárt alkotott Wagner operareformjához, s az orkeszterzenének kijelölte a jövőben követendő utat. Valóban Geszler alig választhatott aktuálisabb és érdekesebb témát akkor, amikor Liszt szinfónikus költeményei renaissance-ukat érik s térfoglalásuk a külföldi és itthoni zenekari hangversenyek műsorán egyre szembeszökőbb. A nagy szakudással és érezhető lelkesedéssel megírt könyv a szinfónikus költemények esztétikai magyarázatát és az egyes művek részletes analizését adja, s értékét fokozza az a körülmény, hogy első, mely magyar nyelven dolgozza fel az örökbecsű anyagot. Geszler mindenkor élvezetes stílusa különösen ott válik lebilincselővé, ahol a művek poétikus tartalmát tárgyalja és így nemcsak a szakemberek, de a művelt zenekedvelő nagyközönség érdeklődését is teljes mértékben leköti. A pompásan kiállított könyvet, melyet szerző a nagynevű Tausig Karl özvegyének ajánlott, Lisztnek weimari dolgozószobájában készült fényképe díszíti.

Járosy Dezső: *Giuseppe Verdi.* Reflexiók a Verdi-centenárium után. Különlenyomat a „Magyar Kulturá”-ból. Szerző kiadása. Temesvár, 1914. — Ára egy korona. — Zeneakademiánk kitűnő fiatal professzora rövid, de érdekesítő visszapillantást nyújt a iefolyt Verdi centenáriumra s ezzel

kapcsolatban kitér a nagy olasz maestro jelentőségének zenetörténet és esztétikai megvilágítására is. A csinosan kiállított füzetet melegen ajánljuk muzsikakedvelő olvasóink szíves pártfogásába.

II. Zeneművek.

Lányi Ernő: *Vasárnap délután.* Tíz néprománc — énekre és zongorára. (225-ik mű. Szerző kiadása, Szabadka, 1914. Ára hat korona.) — A finom magyar muzsika kedvelőit poétikus és egyben zamatos, földillatu néprománcokkal lepte meg a legeredetibb, legtartalmasabb magyar dalköltő: Lányi Ernő. Lehetetlen megilletődés nélkül átjátszani ezeket a kompozíciókat, amelyek legujabb fejlődési stádiumában mutatják be alkotójukat. Amilyen egyszerű és természetes volt ennek a dalköltőnek szárnybontása annak idején, amikor művészelképben visszhangra lelt a tömegek szívdobbanása, hogy a legszebb magyar népdalokat adja százezrek dalos ajkára (Ne sirj, ne sirj, Kossuth Lajos, Elmennék én, de nem tudom hova, Sirtam eleget utánad stb.) annyira művészi talentumról tett bizonyosságot az átkomponált műdalok szerzésében. Kölceytől Ady Endréig alig van jelentős poéta, akinek néhány versét meg ne zenésítette volna Lányi Ernő. Dalában a klasszikus irány híve, nemcsak a prozódia iránt ügyel és nem is elégszik meg a szöveg sablonos illusztrálásával, de behatol annak lelki vonatkozásába is; ez a magyarázata annak, hogy minden kompozíciójában maradandó értéket hoz felszínre. Nem véletlen, hogy Lányi újabb fejlődése ismét dalokban jelentkezik, amelyekben eddig is művészetének legjavát adta. Faji ösztöne ismét olyan abszolút tiszta eszközöket sugallt magyar vértől dobogó szívének, amelyből kristályos forrásként új meg új frazeológiája fakad a színmagyar muzsikának. Fejlődésében annyira magas pontra jutott, ahonnan nem hódolhat többé a tömegizlésnek, de annál finomabb, annál jelentősebb a rendeltetése: új utakat egyengetni, új irányt kijelölni a magyar muzsa dalos erdejében. A „Vasárnap délután” címet viselő tíz néprománc két füzetben jelent meg. Az elsőben: a „Vasárnap délután” drámái ereje, „A kis-asszony” pajkos humora, „Daru Julius” szerelmes vágyakozása, a „Ne menj el” gyöngéd esdeklése és az őt dal legértékesebb gyöngyéből, a „János”-ból áradó meleg lira szokatlan erővel csendülnek

meg Lányi újabb poémáiban. A második füzét „Vágy“ telírasu románcában gyöngéd kezekkel festi az alföldi legény egyszerű, de bensőséges szerelmét, míg a „Testvérek“ bucsujában és az „Átok“-ban ismét a drámai erőt csodáljuk. Illatos levegője van a „Virágos kertben“ címet viselő hangulatos zsánerképnek, amely jól eső szentimentalizmusával csaknem egyedül áll a magyar dalok között. Valamennyinek mégis a „Szerelem tengerében“ című románc a koronája. A nép gyermekeinek leküzdhetetlen szenvedélye soha ennyire eredeti és költői tolmácsolásban nem nyilatkozott meg. Régi hittel, becsületes komolysággal, a néppel együtt érző őszinte művészelek sugalmaiból fogantak ezek az értékes dalok és mégis — nem akadt rájuk kiadó. De akinek van érzéke a magyar dalkincsek megbecsülésére, a szerző kiadásában is rájuk fog akadni, csak saját lelkét gazdagítja velük, a magyar zene Génuszának ez újabb csodás megnyilatkozásaival.

S. E.

Révfy Géza: *Nótáskönyve.* A napokban jelent meg gyűjteményesen Révfy Géza, ismert temesvári dalköltő 26 izzig-véríg magyar népdala ének-zongorára. A nóták egy része már országos elterjedtségnek örvend s gramofon-lemezeken is ismeretes. A címlap a szerző arcképével van díszítve, a szövegek túlnyomóan Molnár Kálmántól, a népszerű népdalpoétától valók. A zsebkiadásban megjelent gyönyörű kiállítású nótáskönyv Bárd F. és Tiv. budapesti cég kiadásában jelent meg, ára 2 korona 20 fillér.

Hirek.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy a hátralékos előfizetési díjakat szíveskedjenek beküldeni, vagy a példányokat költségünkön visszaküldeni.

A „Der Merker“ c. legegyszerűbb osztrák zeneművészeti folyóirat ápr. 1. számában a következő ismertetést és bírálatot olvassuk *Geszler* Ödön legújabb zongorakompozícióiról (op. 7. Gyermekjátékok. Op. 8a és b. Vázlatok és képek. Rozsnyai K. kiadása) szószzerű fordításban:

„Szerző, ki mint számos énekar írója már kitűnt, a kezdő zongorázóknak szánt ezen műveiben finomérzékű pszichologusnak mutat-

kozik, aki szeretettel és értelemmel tud írni a gyermeki lélek számára tudja, hogy mi okoz örömet a gyermeknek és egyúttal segíti a haladásban. Kevés ilyen alkalmas munka van, amely a zongorázó gyermeket ennyire érdekelhetné, amellet, hogy tanulását is segíti. Ilyen darabokat írni sokkal nehezebb, mint ahogy azt képzelnök. Az eddigi zeneirodalom e téren két végtel között ingadozik majdnem kivétel nélkül: vagy túlságosan nehezek a kis kezeknek és a szellemi fejlettségnek, vagy pedig igen könnyűek, de egyszersmind unalmasak és nem serkentik a tudás vágyát. *Geszler* Ödön eléggé pedagógus és muzsikus ahhoz, hogy szabadon mozogjon abban a szűk keretben, amely elé feladata állította, s így elragadó képeket alkotott, melyeket minden gyermek elsajátíthat és érdekléssel játszhat. Különös érdeme, hogy nem használ banális kíséreteket, hanem mindkét kezét ellenpontozva foglalkoztatja, de a legnagyobb egyszerűséggel és természetességgel. És mindezen egyszerűség dacára, technikailag a legnagyobb változatosságot találjuk bennük: legato- és staccatojátékot, apró futamokat, könnyű terceket, azonkívül életteljes frazirozást és nüanszirozást. Ujjazat és pedál pontosan és jól vannak jelölve. 7. opusza a legismertebb magyar gyermekjáték-dallamokon alapszik. Mindkét munkát a legmelegebben ajánljuk minden pedagógusnak“.

Felvidéki zenekongresszus Miskolcon.

A múlt év őszén a Miskolci Közművelődési Egyesület kezdeményezésére egy Kassán tartott értekezleten az Egri Zenepártoló Egyesület, az Eperjesi Széchényi-Kör, a Kassai Kazinczy-Kör, a Miskolci Közművelődési Egyesület és a Sátorlajuhely

Pályázatok.

Kazinczy-Kör abban állapotok meg, hogy Felvidéki Zeneszövetség cím alatt közösen, turnészerűen fogják rendezni nagy hangversenyeiket és egyuttal a szövetség központi irodájának vezetésére a szövetkezés eszméjét felvető Balogh Bertalant, a Miskolczi Közművelődési Egyesület elnökét kérték fel. A szövetség már a múlt idényben megkezdte működését s a közösen rendezett hangversenyek úgyszólván minden vonalon beváltották a hozzájuk fűzött reményeket. Most a szövetkezéssel járó nagy erkölcsi és anyagi előnyöket a szövetség az egész Felső-Magyarországra ki akarja terjeszteni, ezért a központi iroda május 17-ére Miskolcra értekezletet hívott össze, melyre Balassagyarmat, Besztercebánya, Debreczen, Eger, Eperjes, Gyöngyös, Igló, Kassa, Kézsmárk, Losoncz, Lőcse, Máramarossziget, Munkács, Nagykároly, Nagyvárad, Nyiregyháza, Nyitra, Rimaszombat, Sátoraljaujhely, Szatmár, Selmezbánya, Szolnok, Trencsén, Ungvár és Zsolna kaptak meghívót. Ez a meghívó, melyet részben a városok polgármestereihez, részben pedig a városok kulturegyesületeihez küldtek meg, részletesen felsorolja a szövetkezés előnyeit, amelyeket már a gyakorlatban bevált példákkal illusztrál és kifejti a módjait a szövetségbe való belépés lehetőségeinek. Az értekezletre meg fogják hivni a kultuszminisztériumot is.

A müncheni Ünnepi játékok rendezése most adta ki a nyári operaelőadások műsorát: július 22-től augusztus 20-ig ötször kerül színre *A bolygó hollandi*, hétszer *Parsifal* és két ízben *Nibelung gyűrű*-jének négy műve. A közreműködő karmesterek között ott szerepel Michael *Balling* a budapesti Operaház egykori karmesterének és igazgatójelöltjének a neve is.

A Kecskemét th. város közönsége által fenntartott városi zeneiskolánál egy 2400 korona törzsfizetéssel és 700 korona lakbérrel, valamint három ízben ismétlődő 300 koronás ötödéves korpótlékkal javadalmazott zongoratanári állás, továbbá egy ugyanigy javadalmazott hegedűtanári állás üresedésbe jött.

A zongoratanári állás, jogerős határozattal szervezve van s a hegedűtanári állás szervezését is a város közönsége már elhatározta és erre vonatkozó határozata jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszter urhoz felterjesztetett.

A zeneiskolai tanárok heti 22 óra adására vannak kötelezve.

A megválasztandó tanárok véglegesítése egy évi sikeres működés után követhetik be, véglegesítés esetén az illető a városi nyugdíjintézetbe belépni és azzal szemben fennálló tagsági kötelezettségeinek eleget tenni tartozik.

Ezen állásra pályázhatnak, akik az országos m. kir. zeneakadémiát elvégezték és tanári oklevéllel bírnak, továbbá azok, akik oly hazai vagy külföldi intézetet végeztek, melynek képesítését az országos m. kir. zeneakadémia a magáéval egyenrangúnak elismeri. Pályázhatnak, továbbá azok is, akik az országos m. kir. zeneakadémiától nyert végbizonyítvánnyal bírnak.

Ennélfogva felhivatnak mindazok, kik ezen állásokat elnyerni óhajtják, hogy minősítésüket és egyéb körülményeiket igazoló okmányaikkal fészertelt kérvényeiket a folyó évi június hó 5-ik napjának délutáni 5 órájáig a város polgármesteréhez annyival is inkább nyujtsák be, mert az elkésve érkező kérvények a városi tanács által a pályázati határidő lejárta után

legközelebb megtartandó választásnál figyelembe vétetni nem fognak.

Kecskeméten, a városi tanácsnak 1914 évi május hó 7 napján tartott üléséből.

16084|1914.

Stringovits Gyula
jegyző

Sándor István
polgármester.

Erkel Ferenc-pályadíj címmel a Lipótvárosi Kaszinó kétezer koronát tűz ki egy szinfónikus költeményre, vagy kamarazenei műre, vagy koncertre. Pályázhatnak azok, akik az Országos Zeneakadémia zeneszerzési tanszakát bármikor elvégezték. A művek 1915. február hó 1-ig küldendők az intézethez, ahol *Molnár Géza* dr., a bíráló-bizottság előadója az érdeklődőknek bővebb felvilágosítással szolgál.

A Nemzeti Zenedeigazgatósága Zichy Géza gróf adományából kétszáz kor. pályadíjat tűz ki magyar zeneművek hangszerelésére. A pályaművek idegen kézzel írva és jeligés levéllel ellátva legkésőbb 1914 augusztus 31-ig a Nemzeti Zenede igazgatóságához küldendők be. A díjat 1914 november 1-én adják ki. A nyertes mű első nyilvános előadásának joga a Nemzeti Zenedét illeti. A bíráló-bizottság tagjai *Gobbi Alajos* elnöklésével: *Demény Dezső*, *Siposs Antal*, *Szabados Béla*, *Aggházy Károly*, *Szikia Adolf* és ifj. *Toldy László* dr.

Huszezer lira a legjobb operának. A legtöbbet emlegetett olasz karmester: *Cleofante Campanini*, huszezer lirát tett le a legelőkelőbb olasz banknál. A híres karmester ezt az összeget pályadíjul szánta és annak az eddig ismeretlen zeneszerzőnek fogja adományozni, aki a következő három évben a legjobb operát fogja komponálni.

Kimutatás az Angster József és Fia pécsi orgonagyárban 1913. évben készült orgonákról.

1 Kecskemét, izr.	44	változat
2. Jászberény, rk.	43	"
3. Hajduböszörmény	38	"

4. Budapest, fasori fei.	28	változat
5. Kolozsvár, ref.	25	"
6. Debrecen Árpádtér, ref.	20	"
7. Mohol rk.	17	"
8. Veszprém kegyesrend	12	"
9. Izsák, rk.	12	"
10. Kiscsányoszróf ref.	12	"
11. Szászvár, rk	12	"
12. histormás, ev	12	"
13. Hird, rk.	10	"
14. Dérnye, rk.	10	"
15. Kegöly, rk.	10	"
16. Botrágy, ref.	10	"
17. Nagykálló, rk.	10	"
18. Ottomány, ref.	10	"
19. Gebe, ref.	10	"
20. Zalabér, rk.	9	"
21. Artánd, rk.	9	"
22. Nagyrozvány, ref.	9	"
23. Nagykőrű, rk.	8	"
24. Perbál, rk.	8	"
25. Vajta, rk.	8	"
26. Abádszalók, rk.	8	"
27. Zólyom, ref.	8	"
28. Iatabánya ref.	8	"
29. Dióviszló ref.	7	"
30. Püspökpuszta, rk.	7	"
31. Kaposmérő rk.	7	"
32. Ispéc, ev.	7	"
33. Bátu. ref.	7	"
34. Pécs mk. honv. hadapr. isk.	7	"
35. Kövend, unitárius	7	"
36. Igrici, ref.	7	"
37. Borsodgeszt ref.	7	"
38. Tiszaszalka, ref.	6	"
39. Dombiratos, rk.	6	"
40. Kaposfüred, rk.	6	"
41. Dunaszeg rk.	6	"
42. Bethlen, rk.	6	"
43. Geszti, rk.	6	"
44. Bonchida, rk.	6	"
45. Wekerlafalva, rk.	6	"
46. Balogtamási. ref.	6	"
47. Tarcsafüred rk.	6	"
48. Kisfeketepatak, ev.	6	"
49. Sur, ev.	5	"
50. Zalaboldogfa, rk.	5	"
51. Balázsfalva, ref.	5	"
52. Boronka, rk.	5	"
53. Szucs, rk.	5	"
54. Végleshuta, rk.	5	"
55. Székelyszállás, rk.	5	"
56. Felsővamos, rk.	5	"
57. Marosillye, rk.	5	"

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivilégendszerű

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.
Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyágban, pontos orgonaméretekké,
templonok, szemináriumok részére és
gyakorló-orgonának.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedűkészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedűk szakszerű
javítása. — Saját készítményű
hangversenyhegedűk. — Finom
vonók, álltartók, tokok, valamint
a legkitünőbb quintiszta húrok
:: stb. állandóan kaphatók. ::

Saját készítményű uj hegedűim

bármely legkiválóbb régi
olasz Stradivárius hegedű-
vel felveszik a versenyt.
A magy. kir. technologiai
iparmuzeumban rendezett
hegedűkiállításomon is be-
mutattam hegedűim ki-
válóságát. Saját készít-
ményű uj hegedűimen mű-
vészek hangversenyeznek.

Művésziesen javítunk. Régi hegedűt
veszünk és cserélünk, kedvező részlet-
fizetésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

KOMÁROMI és TÓTH

műhegedűkészítési műtermük

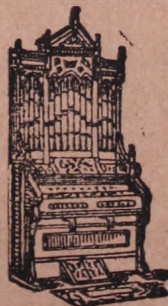
Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 11.

Hegedűt, zongorát
harmoniumot
ne vegyen mielőtt

Reményi Mihály
a m. kir. zeneakadémia
házi hangszerkészítője
elsőrangú hangszer-
és zongora - telepét
meg nem látogatta.

Budapest, Király-utca 58.

Quintiszta hangverseny-
húrok. — Hegedűjavítások
a legművésziesebb kivi-
telben. — Árjegyzék min-
den hangszerről külön-
külön kérendő.

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Árjegyzéket ki-
vánatra ingyen
≡ küldünk. ≡

Raktáron kitűnő hangú
HARMONIUMOK
minden nagyságban.

Elektromos
fújtató ké-
≡ szülékek. ≡

54145

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

HATODIK
ÉVFOLYAM

1914. JUNIUS

ÁRA 40 FILLÉR.

Első magyar villamos erőre berendezett hangszergyár

STOWASSER JÁNOS

csász. és kir. udvari szállító a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

GYÁR: BUDAPEST

II., LÁNCID-UTCA 5. ≡≡≡ ÖNTŐHÁZ-UTCA 3.

Magyarország legnagyobb vonós-
□□□ és fuvóhangszer-gyára □□□

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén húrokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmoniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.

Tanerőknek kedvezmény.

⋮⋮⋮ Javítások a legművésziesebb kivitelben. ⋮⋮⋮
⋮⋮⋮ Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve. ⋮⋮⋮

TARTALOM:

Dr. Sebestyén Sándor: A primitív népek zenéje. — **Dr. Batka Richard:** A régi görögök zenéje. — **Marion:** Országos Magyar Zeneművészeti Társulat. — **Opera.** M. kir. operaház. Népopera. Az Országos Magyar Kir. Zeneakadémia operai tanfolyamának vizsgálati előadása. — **Tudósítások:** Eperjes. Győr. Miskolc. — **Musica sacra:** Egyházzenei tanfolyamok. A Győri székesegyház templomi énekkarának május havi műsora. — **Zeneiskolai szemle:** Az Orsz. m. kir. Zeneakadémia. A Fodor-zeneiskola. A VIII. ker. Zeneconservatórium. A Kassai városi zeneiskola. Somogyi Mór zeneconservatorium. A Pestujhelyi zeneconservatorium. B. Forster Stefánia zeneiskola. Eskenasy Licco. Dr. Mezey Zsigmond aradi zeneiskola.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A ZENE

TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII., József-körút 69. sz.

Egyes szám ára 40 fillér.
Előfizetési ára egész évre 4 korona.

A primitív népek zenéje.

Irta: dr. Sebestyén Sándor.

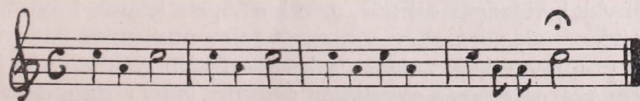
(2)

Bücher szerint a zenélés eredete a közösen végzett, társas munkában keresendő.¹⁾ Számos foglalatosság, mely a mindennapi életben előfordul, úgymint a táplálékszerzés, építés, evezés, kovácsolás, stb., könnyebben végezhető, ha ritmikusan végzik őket. Ezért az e fajta munkák végzése közben verseket mondanak, énekelnek; igen gyakran dobütések kíséretében teszik ezt; ritmikus verseléssel, énekléssel, dobütésekkel szabályozzák tehát ritmikus együttműködést kívánó munkájukat. A következő példa mutat be ilyen munkadalt, melyet a végtelenségig ismételve énekelnek.

Ez a dallam a nyugotafrikai *kru* törzs egy munkadala, melyet *Schurtz* közöl *Hübbe Schleiden* nyomán.²⁾

A következő példa a Sumatra sziget fenföldjén élő *batakok* eveződala, melyet *von Brenner* szerint közöl *Schurtz*.³⁾

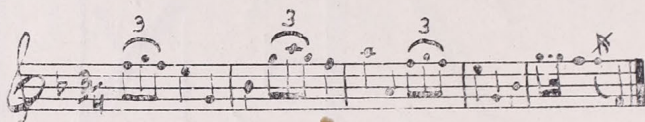
Alábbi példa szintén munka-dal, a középafrikai *bangiri* törzs eveződala. Szintén *Schurtz* közli *Dybowszky* följegyzései nyomán.⁴⁾

¹⁾ Karl Bücher: Arbeit und Rhythmus.

²⁾ Schurtz: Urgeschichte der Kultur 515. old.

³⁾ Schurtz: I. m. 515. old.

⁴⁾ Schurtz: I. m. 514. old.

E példánál nem érthetünk egyet a dal följegyzőjével; ő ugyanis $\frac{3}{4}$ -es, tehát páratlan beosztásban jegyezte föl a dalt, holott a páratlan beosztású ritmus ellenkezik az evezés közben végzett testmozgás természetével. Lehetséges, hogy más szempontok vezették a följegyzőt a dal leírásánál; ezeket azonban nem ismervén, megkíséreljük a következő példában ugyanezen dalt páros ritmusu, $\frac{4}{4}$ -es beosztásban közölni.

Bücher szerint tehát a társas munka volt a zenélés kialakulásának melegágya és az a néhány ritmikusan énekelt, jobban mondva kiabált hang lett volna a zene, tehát a melódia fejlődésének is alapja. Azonban a zenélés nyomaival már a kultúra legalacsonyabb fokain álló népeknél is találkozunk; azon nép pedig, mely közös munkát végez, már nem teljesen kulturálatlan; honnan fejlődött tehát azon népeknél a zene, melyek még közös munkát sem végeznek? A közös munka csak alkalmat szolgáltat az éneklés, zenélés továbbfejlődésére, de nem megteremtője a zenének.

Igy tehát egyik teória sem adja a zenélés kezdetének teljes magyarázatát. De véleményünk szerint nem is egyetlen forrásból fakadt a zene, hanem más volt a melódia kiindulási pontja, ismét más a többszólamúságé és a harmóniáé (a többszólamúság természetesen csak a már meglévő melódiából fejlődött); végül mindezekhez járult a nemcsak a zenét, hanem a mindent szabályozó ritmus.

A többi elméletet, amelyek a zene eredetére és fejlődésének első fokaira vonatkoznak, tárgyalásunk folyamán még érinteni fogjuk. Ez elméletek legnagyobb része főleg a primitív népek zenéjének tanulmányozása nyomán jött létre. E tanulmányok befejezése sürgős, mivel a népek száma folytonosan csökken, részben a civilizálódás, részben a törzsek folztonos pusztulása következtében.

A primitív népek zenéje csak a legújabb időkben vált komoly tanulmányok tárgyává. Régebben egyáltalán semmit, vagy csak igen keveset törődtek vele. A nagy ethnologiai munkák e népek életmódját, művészetét a legbehatóbban tárgyalják, de zenéjükre egyik sem terjeszkedikki, vagy igen felületesen. De ez a kevés is, amit a régebbi munkák nyújtanak, megbízhatatlan. Az utazók nagy része, kiknek tudósításaiból merítettek, zeneileg képzetlen volt: olyan nagy és tudományos expedíciók pedig, melyben minden megfigyelési körnek külön szakembere volt, különösen a régebbi időkben meglehetősen ritkák voltak. (Ezt már dr. *Czirbusz Géza* is fölemlíti egy értekezésben.)¹⁾ De tegyük fel, hogy az illető utazó zeneileg képzett, — följegyzése mégsem

1) „A zene az ethnographiában“ Szeged. 1885. 3–4. old.

teljesen megbízható, mert amikor egy melódiát leír, okvetlenül a szimultán harmonizálás hatása alá kerül, vagyis amikor a melódiát hallja, önkénytelenül hozzáhallja a harmóniát is; természetesen a midiatonikus hangskálánkon fölépülő harmóniakat és valószínű, hogy az egész melódiát asszimilálni fogja egy általa már hallott és benne lappangó hasonló melódiához. Hogy mily kevésbé megbízhatók az ilyen följegyzések, bizonyítja a *Wundt* Völkerpsychologie c. művében közölt¹⁾ következő két melódia:

1

2

Az elsőt: ausztráliai emberevők énekét *Lumholtz* szerint, a másodikat: egy néger melódiát *Schweimfurth* szerint közli *Wundt*. A néger melódiáról ő maga megjegyzi, hogy megfelel a mi melódiáérzékünknek. Az ausztráliai melódia pedig sokkal fejlettebb, mintsem azt emberevők énekelhették volna. Túlfejlett hozzájuk képest. Azt kell föltennünk, hogy vagy európai befolyás alatt álló vidéken keletkezhetett mind a kettő, vagy pedig följegyzőik asszimilálták az ő hallásuk szerint.²⁾

A komoly, számbavehető tanulmányok csak akkor kezdődhettek, amikor a fonógrafikus módszert kezdték e téren alkalmazni. E módszer alkalmazásának behozatala óta (körülbelül az 1890. évtől kezdve) az utazókat alapos instrukciókkal látják el a melódiák föl vételét illetőleg. A föl vett viaszhengerekről galvanoplastikus uton fémhengerekre másolatot készítenek, mely sokkal ellentállóbb és tartósabb, mint a viaszhenger és róla tetszés szerinti számban készíthetők újabb kópiák. A föl vett hengerből álló fonogramgyűjteményt³⁾ jelenleg a berlini tudományegyetem pszichológiai intézetében kezelik.⁴⁾ 1900. óta Bécsben is van a tudományos akadémiával kapcsolatban fonogramm gyűjtemény; ezenkívül Franciaországban, Angliában, Oroszországban és Amerikában is keletkeztek ily gyűjtemények.

1) III.. 468. old.

2) Stumpf: Die Anfänge der Musik, 69. old.

3) A gyűjtemény jelenleg több, mint 3000 hengert számlál.

4) Az intézet vezetője: Dr. Erich M. von Hornbostel.

(Folytatása következik.)

A régi görögök zenéje.

— Irta: dr. Batka Richard —

(1)

Általánosan tudott dolog, hogy ha történelmi szempontból nézzük a szellemi tevékenység bármely ágát — akár művészetet, akár tudományt — tekintetünk Hellászig vezet vissza. Görög költészet, képfaragó- és építőművészet, bölcsélet nemcsak közvetlenül hatottak a műveltség haladására, hanem több ízben egyenesen újja születtek (ezt nevezik renaissance-nak), s későbbi korokban új törekvések kiinduló pontjául szolgáltak; de épen így az ó-keresztény zeneművészet is kapcsolatos a hellénnel (göröggel) s az opera műfaja, a XVI. században, az antik zenésdráma példájára keletkezett. Míg azonban a görögöknek egyéb művészeti — s még inkább tudományos — eredményei még ma is erős érdeklődést keltenek, sőt a legtisztább élvezetet nyújtják, az ő zenéjük csekély és szörványos maradványai először valami bárdolatlanság, barbárság hatását teszik, ha nem is lehet azokat — mint régebbi tudósok akarták, pl. Eximeno — a kanadai benszülött vadak énekeihez hasonlítani. Bizonyos, hogy a görög zene megőrzött maradványai képzeletünket távolról sem képesek úgy felgyujtani, mint az ókori képzőművészet és költészet emlékei. Marx ezt az antik néplélekből kísérelte megmagyarázni: véleménye szerint a görög, mint kifelé élő, csak a szemléletre törekvő nép, nem érthette volna el a tökéletességet a hangok mélységes, bensőséges művészetében. Ennek a nézetnek azonban ellentmond a görögök bámulatosan átgondolt, kidolgozott zeneelmélete, formáik gazdagsága, zenéjüknek az újabbhoz gyakran megdöbbenően hasonló fejlődése és sokszerűsége, valamint az a jelentékeny szerepe, amellyel — számos egyező tanúsítvány szerint — a kedélyekre hatni képes volt. Alapja a maitól tősgyökeresen különböző felfogásmód; úgy, hogy a zenetörténetnek már legelső-idején gondolkozva, arra a fontos tudásra teszünk szert, hogy: a zenei érzék korszakonként és népenként változó.

A görögök ugyanis jóformán egyszólamú zenéjüket nem úgy fogták fel, mint mi a mi zenénket, tehát harmónikusán — t. i. alaphanghoz és a dominánshoz való viszonyában, — hanem intervallumosan, vagyis az egymást követő egyes hangok távolsága, hangközai szerint. A dallamalkotás eleinte csak arra a négy hangra szorítkozott, melyeken hangszerük (a négyhúros líra) szólt; de ez az egyes néptörzseknél másképen volt hangolva. Például Dóriában a líra — akkoriban lefelé számították a hangsort! — húrjai így voltak hangolva: $e' d' c' h'$: Aidiában pedig (vagy mint általánosabban mondják Eoliában,) így: $a g f e$. Ezt a tetrakhordon (azaz: négy húr) rendszert később kibővítették azzal, hogy az aránylag hasonlóképen, de a legközelebbi mélyebb hangokra hangolt húrrendszerrel összetették: a líra előbb heptakhordonná lett („héthúr“-rá) e hangolással: $e' d' c' h' a' g' f'$ ezt utóbb kiegészítették a legfelső hang oktávájával (nyolcadával), tehát e -vel a dór hangrendben, míg ennek mintájára az eol hangrendet a -tól A -ig terjesztették ki; a közszükség utób ily módon még több ilyes összetételt idézett elő. De a fejlődés folyamán e moll- jellegű hanglépcsők mellett dur-jellegűek is keletkeztek, így a frügiai (vagy, latinosan írva: phrygiai): d -tól le a D -ig; vagy a lídiai: c -tól C -ig; és mind ezeknek (az eredeti tetrakhordon többszörös összetétele útján) továbbképzésével a

hüpfügíai, a hüpolúdiái, a mixolúdiái stb. — a frúgiái nép törzsnél, illetóleg a lúdiainál stb. A görögök mind e hangrendekben, hangsorokban ama törzsnék, amelyben keletkeztek, jellemét látták kifejezve: a dór hangrend nekik nyugodt, férfiasan kcmoly volt; az eol lovagias és tüzes: a leszboszi (mixolúd): panaszos, a lúdiái: lágy, a frúgiái: lelkes felindult. — E diatonikus hangzsnemben mindegyik tetrakchord 1 fél hangközéből és 2 egészéből állt, pl. a dóriai; *e' d + d c + c h*: azonban ismerték a görögök a krómatikust is, amelyben 2 fél hangköz követte egymást, sőt az enharmónikust is, amely negyedhang közeivel a görögök finom hallásának bizonyosága.

Ennyi legyen elég a hellén zeneelmélet elemi megismeréséhez. Gyakorlatuk azonban, zenélésük, nem hangszeren alapult, hanem az éneken: Arisztotelész szerint a zenei hang csakis a költészet hathatósabb kifejezésre volt hivatva: s az ének a szövegköltéménnyel oly szoros kapcsolatban állt, hogy hangjainak ritmusa és hosszúsága egyenesen az énekelt vers mértékéhez alkalmazkodott, gyorsasága (tempója) szintén a szöveg értelmétől s az előadás kellő hangulatától függött, — nem mintha a görögöket magának a hangnak hatása nem érintette volna, hanem az ő legnemesebb szellemeik ezt a hatást mint alsórendűt és barbárt megvetették, a zenei művészet hivatását pedig éppen abban látták, hogy a szíveket csillapítsa és bölcs mérsékletre hangolja. Ez az előkelő, esztétikus felfogás az Apollón kultuszban csúcsosodik. Ezzel szemben az alsó nép, a démosz, idegenországbeli hatások alatt, más érzést engedett úrrá maga felett és adott annak kifejezést a Dionüosz kultuszban; ez a tobzódás a hang elemi hatásaiban, másszor borzalomban és gyönyörűségben, jókedvben és fájdalomban elmerülés. Apollón gyöngédhangú lantja (lirája) és Dionüosz süvöltő fuvolája (az aulosz) jelképezte a szellemibb és az érzékibb zeneélvezést; ellentétüket¹⁾ gyakran kísérelték meg áthidalni, míg végre a görög szellem önmagával meghasonulva megsemmisült.

Őskor.

A népdal — minden nemzeti zene gyökere — a görögség közt a leggazdagabb sokféleségben virágzott. Voltak ott vidám gyermeki játékdalok; voltak koldulóénekek, amelyekkel a fiúk bizonyos ünnepeken ajándékokért jártak házról házra; voltak az egyes foglalkozásoknak saját dalai: hajósok evezéskor, a katonák menetelés közben, az aratók, a vincellérek, molnárok, fonók, szövők és vízmerítők mind-mind énekeltek; voltak tavaszi, voltak szerelmi dalok, Isteneket és hősöket magasztaló balladák, amilyennel pl. Achilleüs (Homérosznál) mulat s amelyek a fonószobákban is zengettek; lakodalmon a hűnenaiosz, temetésen a threnosz (panaszdal) hangzott, ami, akár az aratási ének, átnyúlik a vallás területére; Apollón tiszteletére paiant (peant) énekeltek, ami hol könyörgést jelentelt, hol diadalért hálaszózatot. Mindezek vagy karban csendültek meg, vagy pedig monódiák (azaz: egy ember énekel); a Krétából származott és szintén Apollónt ünneplő hüporkhéma (táncdal) azonban monódia volt karének-refrainnel; s ugyanez volt az u. n. Línosz-dalnak is formája, a korai hervadást gyászoló s Boiótiába a Keletről származott dalé, melyet az Iliás több ízben igen szemléltetően ír le: egy isteni énekes dalol lantja kíséretével, virággal ékesített ifjak és leányok

1.) V. ö. Fr. Nietzsche: Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik. — Rud. Westphal: Geschichte der alten und mittelalterlichen Musik. (Leipzig, 1864.)

meg sorban és kőben lejtének hozzá. Fájlalni való, hogy e dalok közül egynek sem maradt fenn dallama. A kísérő hangszer — a lant, vagy a pástorok sípja, fuvolája — csak úgy, mint az énekszólamok egymás közt, azonos hangok voltak, vagy legföljebb oktávák, tehát a karének is homofon (egyszólamú, azonosszólamú) volt.

A monódia művészi művelését először Déloszban és Delfiben találjuk, Apollón papjainál, akik — mondhatnók: az antik kor Benedekrendi szerzetesei voltak, — beláthatatlan messze idők óta olyan szent dallamok kincsétártái őrizték és gyarapították, amelyeknek mint műfajnak, neve: „nomosz.¹⁾ A monda szerint Olén, Déloszban, gondolta ki a hexametert (hatlábú verssort) és emelte a vallási szertartások versformájává. Az istentiszteleti ének azonban Delfiben érte el virágzása tetőpontját, a dór szellemi élet középpontjában. Ezért Filánón a dór hangrendet alapította meg ott hivatalosnak, kötelezőnek. A zenei élet elevebbé tételét Khrüszothemis (műthikus énekes) érdemének tulajdonítja; ő honosította meg a Püthiák (Apollón-ünnepek) műsorában a rendszeres versenyéneklést (ágón-t), mikor a papok diszöltözékben megénekeltek a kithara kíséretében Apollónak a Püthó sárkánnyal diadalmasan vívott küzdelmét.²⁾

A dóriai istentisztelet énekei irányadók, példaképek lettek az epikus ének fejlődése számára. Az Iliasban még nyomuk sincs hivatásos énekmondóknak; ellenben az Odüsszeiában már előfordulnak az aoidoszok (énekesek): fejedelmek udvarában élnek, a nép hódolatát élvezik s Apollón és a Muzsák lelkesítő erejét érzik; zenei tudásukat hihetőleg a pap-iskolákból hozták, mint ahogyan versmértékük is, a hexameter, a vallási szertartások énekein alapszik. Az ének előadás azonban, kifejezőeszközei korlátozottabb lévén, mind nehezebben leküzdhető, akadályozó tényező lett, mentől hosszabbak lettek az epikus énekek és mentől magasabbröptű volt a költő énekes képzelete. Ezért már Homérosz korának epikusai egészen elejtették a zenés előadást és egészen recitátorok (rapszódoszok) lettek. Ezzel a nomoszéneknek ez az ága elhalt.

Azonban a dóriai Apollón-papoknak hatalmas vetélkedőtársuk támadt az aidiai énekes iskolában, melynek alapítója, a monda szerint, Orfeosz volt. Míg a dór dallamok komolyak, kimértek és simánfolyók voltak: addig a földi istenségeket szolgáló aidiai dallamok a felbuzgó szenvedélytől felzavartakká, orgiasztikusokká váltak. Ennek az iskolának székhelye idővel Leszbosz lett, amit a műthosz így festett le: a hullámok ehhez a szigethez viszik a holt Orfeosz lantját.

1.) Nomosz (görög szó) „törvény“-t jelent, tágabb értelemben pedig bizonyos törvények szerint alakított, tehát művészi dalt.

2.) A Kitharának (a mai citera őseinek) lapos a hangfeneke, míg a lüráé (más nevein: Kitharisz, forminx,) domború. Mindegyiknek húrjait eleinte ujjakkal pergették, később a plektronnal ütögették.

(Folytatása következik.)

A mélyen tisztelt érdeklődők figyelmét felhívni bátorkodom, hogy műtermemben teljes alapossággal kidolgozott *hegedűk, brácsák és csellók* készülnek minden árfokozatban. Saját készítményű *mesterhegedűim* pedig kidolgozásra és hangra nézve jelentős tokon állanak s a legkényesebb igényeket is kielégíteni alkalmasak. **Laumann Róbert** hegedűkészítő, Budapest, VII., Erzsébet-körut 36.

Országos

Magyar Zeneművészeti Társulat.

A magyar társadalom 1914 május 6-án délután jelentős kulturfeladat megvalósítására jött össze a Zeneakadémia nagytermében, ahol megalakította az

Országos

Magyar Zeneművészeti Társulat-ot.

A nagyközönség kegyes oltalmába ajánlva melegen köszöntjük mi is az új társulatot, amely minden valószínűség szerint fényesen befogja tölteni fényes hivatását, ha óvatosan elkerül minden olyan lépést, amely a klikkszerűségnek még csak látszatát is keltheti.

Az alakuló közgyűlésen *Mihalovich* Ödön elnökölt. Apponyi Albert gróf gyönyörű beszédben körvonalozta a társulat céljait, utalva Schopenhauer fenséges ígéire, amelyek mindennél jobban indokolják a zenekultúra államérdekekbe vágó fontosságát. A nagy tetszéssel fogadott beszéd után megejtették a választásokat. Elnök lett *Mihalovich* Ödön, társelnök Apponyi Albert gróf, Bárczy István, Hubay Jenő dr., Köhner Adolf báró és Zichy Géza gróf; alelnök Apponyi Sándorné grófné, Balás Béláné, Festetich Pálné grófné, özvegy Hampel Józsefné, Szécsi Pálné és Zichy Jánosné grófné; ügyvezető alelnök: Léderer Rudolf. A választmány kilencven tagból alakult.

A közgyűlés után választmányi ülés volt, a melyen megválasztották a tisztviseleket. Igazgató lett Kern Aurél, főtitkár Haraszi Emil dr., gazdasági főnök Bugovics Lajos, titkár Cserna Andor, ügyész Lederer Imre dr., ellenőr Thék Endre.

A választmányból alakult hat bizottság, a társulat leglényegesebb szerve a következőképen alakult:

I. Zeneszerzési bizottság:

Elnök: Mihalovits Ödön.

Aggházy Károly
Bartók Béla
Buttykay Ákos
Kerner István
Siklós Albert
Weiner Leó.

II. Előadóművészeti bizottság:

Elnök: Hubay Jenő.

Gajary István dr.
Lichtenberg Emil
Reiner Frigyes
Szécsi Pálné
Szendy Árpád
Tóttösy Béla dr.

III. Zenepedagogiai bizottság:

Elnök: Kacsóh Pongrác dr.

Bloch József
Chován Kálmán
Fodor Ernő
Gobbi Alajos
Moravcsik Géza
Tomka István.

IV. Zenetudományi bizottság:

Elnök Herzfeld Viktor.

Bogisich Mihály
Fabó Bertalan dr.
Fejérpataky László dr.
Kodály Zoltán dr.
Molnár Géza dr.
Sereghy Elemér

V. Gazdasági bizottság.

Elnök: Ormódy Vilmos.

Gschwindt György dr.
Hatvany Károly báró
Sándor Pál
Somssich Andor
Szmrecsányi Miklós dr.
Ullmann Adolfné.

VI. Sajtóbizottság:

Elnök: Gönczi Mór dr.

Beer Agost

Béldi Izor dr.

Diósy Béla dr.

Kálmán Jenő

Merkler Sándor

Ruttkay György.

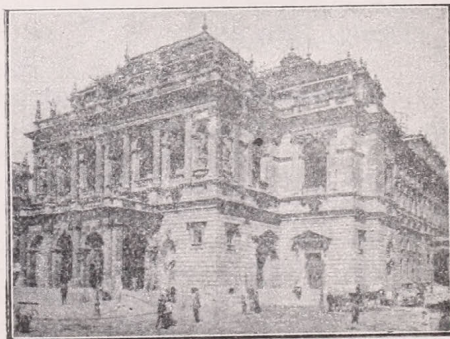
A társulat f. é. október havában kezdi meg működését.

Marion

Opera.

1914. május.

M. kir. operaház.

4-én a Sámson és Delilában *Dalmorés* Jacques vendégszerepelt. Komoly kválitásai pompásan érvényesültek Sámson felette nehéz alakításában. Első megjelenése a lázongó tömeg élén és az ezt követő dikció elsőrangú művész impresszióját keltette. Organuma fiatalosan csengő, hangja különösen a magas fekvésben erőteljes, közép és mély hangjai már nem annyira szépek. Játéka kifejező és átgondolt, sőt a kerti jelenetben kissé affektáltan mozgott, ami nem jól illett a hősi szerephez. Ellenben megrázó közvetlenséggel játszott a malom jelenetben és hatalmas drámai akcentusokkal tolmácsolta utolsó felvonás befejező jelenetét. Nagy érdeklődéssel nézünk további fellépései elé. Delilát *Otto-Trampczynska*

Mária énekelte. Pogány igen jól megfelelt a főpap szerepében s örömmel konstatáljuk fejlődését. Kellemesen hatottak Delila kisérétének graciózus mozdulatai és izlésesen tarka kosztümjei. Külön dicséretet érdemel a kórus amely néhány hónap alatt ideálimagaslatra emelkedett. 7-én A trubadurt adták három fiatal énekessel, *Budanovics* Mária, *Anthes* kitűnő növendéke volt az est fénypontja, aki Azucena szerepében igen zajos sikert aratott. Igen nagy meglepetést keltett *Vas Flóra* Leonorája. Játéka persze még bizonytalan, de hangja élvezetet nyújt, úgy kellemes csengésénél, mint zenei biztonságánál fogva. A közönség nagy szeretettel ünnepelte őt is, meg a Luna gróf szerepében debütáló *Dános* Árpádot is. A 9-iki Mignon előadásán *Párdi* Ármánd lépett fel, mint vendég, *Meister* Vilmos szerepében. Mint eddigi fellépései után megállapítottuk sem hangja, sem játéka nincs, művészi feladatokra képtelennek tartjuk. Ma aztán fényesen beigazolta, mennyire nem a mi Operaházunk színpadára való. *Párdi* urra nincs szükség abban az Operaházban, ahol olyan partnerek mellett kell játszania, akik mellett főszerepe dacára elhomájosul. Így *Szemere* gyöngéd *Lothariója*, *Mihályi* kedves *Laertes-e*, *Hegedűs* művészi *Jarnó*-ja mellett szinte statisztának éreztük a vendégművészt, aki a második felvonás megindító bucsudalában sem adott egyebet, mint a hangjegyek élettelen, iskolás reprodukcióját. A címszerepet *Marschalkó* Rózsi énekelte, akit ma is minden jelenése után nyílt színen megtapsoltak. A nagyszerűen fejlődő művésznőnek *Sándor* Erzsi volt a női partnere. Koloraturművészeté ma is ragyogott, tündökölt, organumának egyre fokozódó meleg timbreje biztosan viszi az abszolút tökéletesség felé. A 10-iki *Faust* előadást kettős vendégfellépés tette nevezetessé, a francia

származásu *Dalморés* Faustja és *Török* Ilona fiatal magyar énekesnő debütje Margit szerebében. Dalморés előkelő, de néha kissé túlzó játéka és hajlékony, átható organuma ebben a szerepben is hódított, a publikum zajos ovációkkal tüntetett mellette minden felvonás végén. A Margitot ábrázoló *Török* (családi nevén Kment) Ilonának ez volt első színpadi szereplése. Énektanulmányait a híres bécsi énekmesternőnél, Papier Rózánál végezte, játékmestere a leghivatottabb magyar művésznő — *Stoll* Gizella. Az ő páratlan művészetének köszönhető, hogy *Török* Ilona első fellépése olyan szenzációs eredménnyel járt, amilyen debüt-je igazán csak kevés művésznak volt. Színpadi megjelenése rokonszenves, nyulánk, magastermetű, szókehajú, babaarcú leány, ideálisabb Margarétát alig képzelhetünk. Játéka csupa művészet. Hangja nagy terjedelmű, minden fekvésben kiegyenlített sötét színezetű magas szoprán, amelylyel hatalmas ereje dacára artisztikusan bánik. Erzsébet, Elza, Senta jutottak eszünkbe, ezek a szerepek várnak *Török* Ilonára a mi Operaházunkban, ahol a közönség mai lelkes fogadtatása után bizonyára alkalma lesz reményeinket valóra váltani. 15-én telt ház élvezte végig ma este *Nicolai* Ottónak még mindig frissen ható 3 felvonásos vig dalművét: „A windsori vig nők“-et. A reptit dr. *Hevesi* Sándor rendezte új beállításban, teljesen a modern Shakespeare felfogásnak hódolva. Az est egyik legnagyobb érdekessége *Venczell* Falstaffja volt. Egyik legszebb basszusz szerep ez az igaz shakespearei figura, amelyet *Venczell* plasztikusan és harmónikusán játszott meg. *Sándor* Erzsi utólérhetetlenül bájos Fluthné volt, közvetlen játéka valósággal elragadott, gyöngyöző trillái, erőteljes, ezüst csengésű koloratúrája fényesen ragyogott ez este is s a közönség nyílt színen

tapsolta minden énekszám után. *Szamosi* Elza — jól szervezett klakkja dacára sem jöhet számba, játékában egyre vét a vígopera finomkodó stílusa ellen, hangja pedig folyton kisebb és kellemetlenebb. Reich Anna szerepét kár volt *Dömötör* Ilonától elvenni, aki minden tekintetben elsőrangú volt a szentimentális lady szerepében. Fentt egy fiatal kolozsvári énekes adta: *Papp* C. László. Igen kezdő tenorista, még alig tud mozogni a színpadon, hangja sincs valami sok, nagyon világos színezetű organumának kellemetlen mellekzöngéje van a magas fekvésben, középhangjai fénytelenek, mély regisztere nincsen. A reptizhez néhány új díszlet készült, a mai vezetéség kedvelte élénk színek kellemes benyomást keltenek és csak járulékaik voltak az egész estén át nagy élvezetet nyújtó nivós operaelőadásnak. 20-án 3 apróság került bemutatóra. Az elsőnek „A bethuliai zsidónő“ volt a címe, egy negyvenperces egyfelvonásos koreografikus dráma, amelyet *Moor* Francis szövegére ó-héber dalmok felhasználásával Khauer-Halen Hans komponált. A cselekmény tárgyául az ókorból ismert Holofernes-dráma szolgált, amelyet borzalmaságaiban csak fokozni tudott a kifejező mozdulatokkal teli tánckisérlet. Nabukodonozor vezére, Holofernes, ostromolja Bethulia városát, amelynek számlálva percei. Judit, a bethuliai zsidónő belopódzik Holofernes táborába és elbűvöli az ellenséges hadvezért, aki megmámorosodva a szép jövevény látásától, kivégezti egyik rabszolganőjét, mert féltékeny Juditra. A harci zajra ébred fel Judit s amikor átérzi Bethulia veszedelmét levágja Holofernes fejét s a harcok közé dobja, mire az ellenség szertefut, a zsidók pedig ünneplik a várost megmentő Juditot. Hosszu és monoton melódiákra lejtették el ezt a történetet, amelynek központja Astafieva asszony volt.

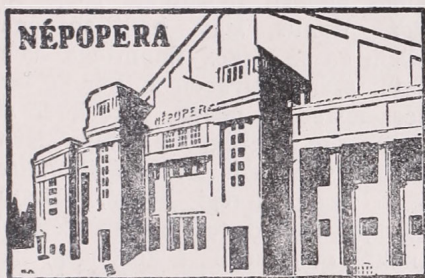
Judit szerepét egyébként megrázó plasztikával játszotta, igazán nem volt szükség az erkölcsstelen levetközésre. Holofernest *Lugosi* Béla játszotta, a többi szerepet az operai tánckarnak osztották ki. A sötét kép után egy fantasztikus mese, a *Hasis* következett, *Liszt* Ferencz egyik magyar rapszódijára írt egyfelvonásos táncművelet, amelyben egy kínai ópiumbarlangba tévedt idegen előtt lázalmában fantasztikus látomány elevenedik meg: egy nő csábító táncot jár. Az idegen nem tud megmozdulni, mire a fantóm eltűnik és kábultan riad fel ópiumos álmából. A csábító nő természetesen Astafieva asszony volt, aki e darabot szerzette, persze minden tehetségét beleadta a kompozícióba, amely mégsem tudott érdeklődést kelteni. Jóleső kontrasztot képezett a Csajkovszki-kompozíciókra lejtett *Falusi idyll*, amelyet szintén Astafieva asszony szerzett. Néhány perces bohóság, egy parasztleány és egy parasztleány kacér pas de deux-je, amelyet elég konvencionális figurákkal táncoltak. A közönséget nagy csalódás érte ismét; tartózkodó magatartása láthatóan lehangolta a művésznőt, aki tavalyi nagyszerű sikereinek felejthetetlen emlékeit másfél óra alatt kitorülte belőlünk. A 23-iki Walkür előadásán Siegmund szerepét *Anthes* énekelte, pihent organuma, eleven játéka, kitűnő diszpozíciója elsőrangú alakításban mutatta be ezt az ideális Wagner-szerepet, a Tavasz-dal után pedig, amelyet ritkán hallottunk ilyen meleg és közvetlen tolmácsolásban frenetikus tapsorkán tört ki, megakasztva az előadást. A törékeny, sokat szenvedő Sieglindet *Medek* Anna játszotta, fájdalmasan kesergő panaszja elvesztett szerelmese fölött megindítóan művészi elgondolásban jutott kifejezésre. *Hundingot* *Vencell* adta, egyébként markans alakításában nem volt elég vadság *Rózsa* Wotanjából pedig a komoly fen-

ség hiányzott. *Haselbeck* Brünhildájának inkább külső megjelenése szerencsés, hangban, játékban, még nem nagyon élte magát ebbe a szerepbe. *Fodorné* ellenszenves Fricna volt, a nyolc walkür együttese zeneileg kifogástalanul precíz volt, a sok fiatal hang üdesége jól esett. Az előadást *Ábrányi* vezényelte, nagyon nagy feladat ez még őneki. Bizonytalanság, lendület hiánya, gyakran zavartak az élvezetet! 28-án az Istenek alkonya ponyvaelőadásán Siegfried szerepében egy fiatal angol énekest: *Hyde* Valtert volt alkalmunk megismerni, akit a szerződészegő Burián Károly helyébe hoztak ide néhány estére. Megjelenése elég rokonszenves, vonásai, tekintete, mozdulatai nagy intelligenciára vallanak, énektechnikájában kulturált énekesre ismerünk és bár hangjának timbreje lágy, behízelgő, mégsem értékes ez a Hyde Walter, mert — semmi hangja sincsen. A közönség persze fölháborodva utasította vissza ezt a Siegfriedet, akit az Operaház egyik veszedelmes zugügynöke sózott ismét a nyakunkra. A mi hazai együttesünk minden tekintetben felette állott a vendégművész produkcióinak, csak ilyenkor látjuk, mennyi értékes fiatal anyag van a mi Operánkban. Brünhildát *Haselbeck* Olga játszotta. Hatalmas organumával középpontja volt a mai estének, *Ambrusné* igen operettszerű Gutrunéja *Fodorné* drámaiatlan Waltrauteja nem illenek egy komoly Wagner-előadás keretébe, mint ahogyan a zenekart sem szabad egy fiatal karmesterre bízni, akinek energiátlan kezében szerzetesett a trilogia minden maradandó szépsége.

VIDÉKY ÖDÖN

hegedűművész és zenetanár

Budapest, Bakáts-tér 4.

I-én kezdte meg több hétre terjedő vendégszereplését dr. *Quaranta* Antonia lovag vándortársulata a Népoperában. Bemutatkozásul a Pillangó kisasszonyt választotta. A rendezés csaknem megközelítette a pesti előadás színvonalát, a szereplőket rokonszenvesen fogata a közönség, Madame Butterfly személyesítőjét pedig egész este — néhányszor nyílt színen is — lelkesen ünnepelték. Baldassare-Tedeschi asszony nagy színészhetése főleg az utolsó felvonás megrázó jelenetében nyújtott kitűnő alakítást, friss csengésű szopránja pedig a vizíójelenetben érvényesült leghatásosabban, meg is kellett ismételnie. Suzukit egy egészséges hangu altista: *Vornes Celestin* adta kedvesen. Pinkerton szerepét *Bernardo* ur látta el. Hangja nem elég erős. Játéka közvetlen meleg volt. *Rasponi* Romana adta Sharpst. Kissé merevnek találtuk játékát, hangja sem elégitette ki várakozásainkat. A többi szereplő sem elégitette ki várakozásainkat. A többi szereplő sem nyújtott valami rendkívülit, de kifogástalanul illeszkedett a pompás együttesbe. 2-án Donizetti elavult, de naiv szépségekben bővelkedő vigoperáját, a Don Pasqualt játszották az olasz vendégek. Kissé megkopott már ez a partitúra, bár részleteiben igen sok bájos detail akad. Persze mind kecses, áttetsző formában, a koloraturára helyezve a fősúlyt. A szereplők közül *Fiorie* Michel Don

Pasqualeja kitűnő alakítását illeti dicséret. Nagyszerűen eltalálta a vigopera helyes stílusát, amelyet sokan a Bohózatéval azonosítanak, főleg a Népoperában. Óriási sikere volt *Capri* Fernandónak, aki Ernestot adta. Hatalmas hangú, igen kulturált iskolájú tenorista, aki játékában is vonzó és megnyerő volt mindvégig. *Norinát Borelli* Eszter játszotta, egy vékony, de félelmetesen nagy terjedelmű hanggal megáldott énekesnő. Gyöngye organumánál fogva csak diszkréten gyöngyöző trillái és futamai keltettek mélyebb hatást. 6-án A vendégszereplő olasz operatársulat mutatta be valójában művészi képességeit és pedig a legolaszabb, legrandiozusabb operában: az *Aidában*. Az előadás határozottan magas nivón mozgott, de távol maradt az abszolút tökéletes produkcióktól. *Quaranta* társulatának ismét újabb művészeivel ismerkedünk meg, akik közül leghíresebb *Mazzoleni* Eszter, aki a tavalyi veronai Verdientenariumon is *Aida* szerepét játszotta. Kissé túlzottan nagy híre csalódást okozott a reklám után induló közönségben. Már megjelenése sem keltett szimpatikus benyomást, túlságosan korpulens, hatalmas termete erősen rontotta illúziókat, amelyet nem sikerült énekművészetének sem visszaadni teljesen. Annál nagyobb sikere volt dr. *Fusati* Luiginak, a staggione kitűnő Radamesének, aki — ha nem is hadvezéri alak — első pillanatban meghódította a hallgatóságot. Gyönyörűen kiegyenlített, átható csengésű tenorja magával ragadott mindenkit és egész este nagy ünnepeltetésben volt része. A lengyel származású *Hotkoska* Ladislava énekelte Amneris szerepét. Fejedelmi alakja szinte predesztinálja erre a szerepre. A többi szereplő közül *Nani* Enrico Amonasroját és *Carozzi* Oreste főpapját kell dicsérnünk. A rendezés a régi sablonnak hódolt. 16-án Qua-

ranta lovag operatársulata a Carment mutatta be meglepően rossz előadásban. A szereplők mindannyian a karmesteri pálcán lógtak s így játékra, énekművészetre kevés idő maradt. Talán *Fusati* — Don Josét adta — volt az egyetlen, akit nagy muzikalitása megtudott védeni a dirigens állandó inzultusaitól és nyugodtan, bensőségesen énekelte végig az estét. Meleg lírai szopránja tisztán csengett a virágrománcban, az esdeklési és cirkusz előtti jelenetben is. *Hotkoska* Carmenje szájalomraméltó gyenge volt. Közép és mély hangjai nincsenek kiegyenlítve, előbbieket sötét koloritja törést szenved, ha a fakó mély fekvésbe megy át s a szinkülömbőség főleg akkor zavaró, ha gyakran változik a két regiszter. Bizonytalan játékában egyetlen momentum sem akadt, amely feljegyzésre érdemes volna. Escamillót *Roggio* Enrico játszotta. Igen gyöngye legény, vidéki színházainkban jobb toreadorokat láttunk már. A többi szereplő sem volt jobb nálánál és a közönség igen helyes érzéssel visszautasította ezt a rossz olasz Carmen-előadást. 30-án egy orosz tánctrupp mutatkozott be, amelynek a nagyhírű *Pawlowa* Anna áll az élén s az együttesben ő az egyetlen a cári udvari balletből. Gyöngye és unalmas programot hozott ide ez az „orosz ballett” Először egy hatvan perces darabot játszottak, a színpad komikus balletnek nevezi „A büvös fuvola”-t, a tehetségtelen *Ivanoff* és *Drigo* urak férjművét. Utána Weber: „Fölvívás keringőre” c. zenei gyöngye következett. *Pawlowa* művészete itt bonthatott csak igazán szárnyat és a befejezésül előadott kilenc számból álló Táncegyvélegben, amelyben *Saint-Saens*, *Moussorgski*, *Meyer-Helmund* és mások szebb zeneszámaikat lejtették el, helyenként elég szellemes ujjfigurákkal. Sikere természetesen csak *Pawlowa* volt, *Terpsichore* birodalmában

kétségtelenül jelenség ez a művésznő, akinek minden mozdulata csupa kifejező ritmus, lágy hajlékonyságát kellem és az érzés finomsága lengi körül, szenvedélyében is mindig természetes és jól nevelt, tartózkodó az ildomoság legvégső határáig. Nem pályázik a hirhedt *Astafieva*-allűrökre, az ő ideálja a régi iskola, szigorú diszciplináival, de telivér művészetével. Amikor őt ünnepli a közönség, tulajdonképpen azoknak ad igazat, akik az antik táncművészetet fölébe helyezik az erotizmustól elfajult hüpermodern balletiránynak. Ebben a jóleső visszatérésben a ballet reneszanszát látjuk újabb és finomultabb megnyilatkozásban s ennek egyik csodás képviselője *Pawlowa* Anna. Mindenesetre érdekes volt bemutatkozása, a Népopera hatalmas nézőterén rég nem ültek annyian, mint ezen az estén.

Az Országos Magyar Kir. Zeneakadémia operai tanfolyamának június 3-án tartott vizsgálati előadásával zárultak be az Operaház kapui. Az idei év nem hozott valami különösebb szenzációt, csupán igazolta azt a szorgalmat és lelkiismeretes munkát, amelyet Zeneakadémiánk énektan szakán kifejtettek. Hat operarészletben mutatták be képességeiket a növendékek, akik közül elsőnek *Hoffmann* Hedviget hallottuk a Carmen egy jelenetében. Játéka nem természetes, de mezzoszopránja bársónyos, meleg, kellemesen csengő. Muzikalitása sem üti meg a kellő mértéket. *Dávid* Margit szerepeltetése érthetetlen előttünk, ennyire naturalista primadonna még a vidéki publikum kritikáját sem állja ki, ellenben annál intelligensebb művészeire vallott *Milasin* Mária melegszívű *Mignonja* és *Szukikija*. Bár kis hanganyaggal rendelkezik, artisztikusan tud bánni vele

ésami nagyon fontos, igen értelmesen deklamál. A Bajazzók Neddájában *Varga* Irma debütált. Kissé merev a játéka, mozdulatai is túlságosan öntudatosak. ellenben hajlékony organuma, fiatalosan csengő, koloraturszerepekre alkalmas hangja nagy szerepkört fog biztosítani számára. Legnagyobb sikere *Schwartz* Idának volt, ez a fiatal énekesnő máris elsőrangú színészi kvalitás fölött rendelkezik, gyönyörű organuma és szépen kiegyenlített technikája nagy reményekre jogosít. Cso-csoszánja befejezett tökéletes művész-alkotás volt, amely a közönséget annyira magával ragadta, hogy nyolc-tízszor hívták a lámpák elé. *Kadnár* Mária Mimit adta Puccini Bohéméletjének harmadik felvonásbeli jelenetében. A szenvedő grisette bucsuját megindító közvetlenséggel tolmácsolta. A férfinövendékek közül *Demény* Artur értékes tenorja ma is művészi élvezetet szerzett a halgatóságnak. *Palló* Imre igen gyenge volt Sharpless konzul szerepében, *Szikla* Adolf bizonytalan vezénylése pepig állandóan veszedelemben tartotta a debutánsokat. A vizsgaelőadás sok érdeklődőt vonzott az Operába.

Tudósítás.

EPERJES. E hó 14-én gyönyörűen sikerült hangversenyt rendezett az itteni M. kir. áll. tanítónőképző intézet, amelynek pompás összeállítása másora a következő volt: Pergolese: „Egykor ha majd“ . . . Énekelte az intézet női kara. Bach: C-dur fuga és Raff a-moll szonáta zongorán előadta Korilly Ilona. Beethoven: Melodráma, közreműködtek: Spányi Margit és Hajnóczi Eugénia. Kienzl: „A tündér“ nőikar és zongorakisérettel énekelte Havas Ilona. Moszkowszki: „Boléro“. Előadták Janicsek Mária, Jászay Margit, Spányi Margit és Risdorfer Sarolta Paulus: Norvég dal.

Grieg: Játékdal. Szent-Gály: Kuruc ima. Hymnus. Előadta az intézet énekkara. A betanítás művészi munkája Moyzes Miklós tanár érdeme.

GYŐR. A Győri filharmoniai társaság és a székesegyházi kar május 12-én előadta Dvorak Stabat mater, nagy oratoriumát (2-ik e szonaban). Mint szólisták szerepeltek: *Kalab* Anna Wien, *Winkler* József Pozsony, *Pokorny* Margit és *Spot* Adolf Győr. A vezénylés *Frának* Gábor székesegyházi karnagy. a filharmóniai társaság elnök-igazgató kezében volt.

MISKOLC m. hó 17-én husz vidéki város megalakította a Felvidéki Zeneszövetséget. Az eszme *Balogh* Bertalantól, a Borsod-Miskolci Közművelődési Egyesület igazgatójától indult ki, aki már a mult évben létesített ilyen szövetséget Miskolc, Kassa, Sátoraljaujhely, Eperjes és Eger bevonásával. A szövetséget szélesebb alapra akarván fektetni, felszólította több felvidéki város zenepártoló egyesületeit, hogy lépjenek be a szövetségbe. A meghívottak vasárnapgyűlteket egybe kongresszusra Miskolcon. A kereskedelmi és iparkamara dísztermében jöttek össze Miskolc, Kassa, Debrecen, Eger, Eperjes, Lőcse, Nyiregyháza, Igló, Munkács, Máramarossziget, Gyöngyös, Késmárk, Lonsonc, Nagykároly, Nyitra, Szatmár, Sátoraljaujhely, Szolnok, Zsolna és Rimaszombat zenepártoló egyesületeinek delegátusai. *Balogh* Bertalan nyitotta meg a kongresszust s azután dr. *Nagy* Ferenc polgármester üdvözölte a város nevében a megjelenteket. A kongresszus hosszas és beható vita után elhatározta, hogy a Felvidéki Zeneszövetséget Miskolc központtal megalakítja és megállapította a városok hozzájárulási öszszegét is. A zenei élet fejlesztését célzó nagyszabású akció Miskolcraól indult ki s ezzel is igazolást nyer, hogy a felvidék lábánál fekvő hatal-

mas kereskedelmi és ipari városban a kultura is meleg otthont talál. A kongresszus résztvevői délben ebédre ültek össze és este haza utaztak.

Musica sacra.

Egyházzenei tanfolyamok. Járósy Dezső, az országos zeneakadémia tanára, székesegyházi karnagy, a szünetidő folyamán két egyházzenei tanfolyamot hirdet. Az elsőt július hó 6—11 között Budapesten a budai Szent-Imre-Kollégiumban papok részére tartja. E korális kurzus célja az, hogy a papok az új oltárénekekben és az egyházzenei reform legsürgősebb teendőiről nyerjenek fölvilágosítást. A második egyházzenei tanfolyam karnagyok, kántorok és orgonisták számára Szegeden nyílik meg a tanítóképzőintézetben, még pedig július 30-án és tart augusztus 8-ig. Ennek célja, hogy a kántorok a legszükségesebb elméleti és gyakorlati egyházzenei ismeretekről nyerjenek tájékoztatást. Az öt napra terjedő budapesti tanfolyam költségei ellátással együtt 34 koronába kerülnek, míg a tiznapos szegedi tanfolyamé 40 koronába. A jelentkezéseket már most felveszi a tanfolyam rendezője.

A Györi székesegyház templomi énekkarának május havi műsora: **3.** Mise: Zeitner, Grad: Kretschman: Offert: Griesbacher. **10.** Mise: Nesvera, Grad: Szupper, Offert: Witt. **17.** Mise: Gangler, Grad: Lányi, Offert: Motetto Pilot A. **21.** Mise: Zeller, Grad: Leitner, Offert: Lipp. **24.** Mise: Reimann, Grad: Rainer Offert: Motetto: Arnold G. **31.** Mise Brosig, Grad: Jennewein, Offert: Skrap, (Bérmálás alatt: Kantatenor szóló és vegyeskar Naglertől. O salutaris Wilfertől.)

Zeneiskolai szemle.

Az Orsz. m. kir. zeneakadémia május hó 15-én rendezett III-ik vizsgálati hangversenyét *Kotányi* Nelli Schumann-játéka vezette be, aki igen nagy talentumról tett bizonyosságot egy ábránd két tételének stílusos előadásával. *Belle* Géza kitűnő mestere valló művészettel játszott egy tételt Dvorzsák gordonka-versenyéből. *Wilhelm* Rózsi, még kezdő énekes, sötét színezetű szopránját fejlődés-képesnek találjuk, előadása, zenei biztonsága Anthes nagyszerű methodusát dicséri. *Bárdos* Alicet már több ízben dicsértük, ma is szépen játszotta a Goldmark hegedű-koncert első tételét; méltó versenytársa akadt *Szterszky* Melittában, aki Chopin és Wieniawski apróságokat hegedült nagy tetszés mellett. *Lévay* Ilonától két dalt hallottunk, még nem állja ki a kritikát sem ő, sem *Weisz* Imre, aki Hubaynak Carmen-ábrándját igen bizonytalanul játszotta. Befejezésül *Szeghő* János Saint-Saens: Danse macabre-ját adta elő zongorán, Liszt pompás átiratában. Csillogó technikájával sikerült megnyernie a publikum tetszését, bár több öntudat, finomabb izlés még fokozhatta volna az előadás művészi részét. A 25-én tartott II. operai estélyén 5 operarészlet került előadásra. Bevezetőül Azucéna áriáját hallottuk a Trubadurból, *Schönbein* Ilona elsőéves növendéktől. A kisasszony — Anthes növendéke — még nagyon a kezdetén tart tanulmányainak s egyelőre csak annyit jegezhetünk fel róla, hogy fejlődés képes organuma van. *Palay* Matild (Sik tanítványa) Nedda egyik áriájával a bontakozó koloraturénekesnő kvalitásaival lepott meg, föllépésében már volt valami pozitív ígéret a jövőre. *Kisfaludy* Melánia Elzája játékban volt megnyerő, hangtechnikája még ebben a lágy partieban is éreztette

fogyatékoságait, ellenben partnere: *Budanovits* Mária már befejezett Ortrudként állott előttünk, a közönség figyelmére is méltatta produkcióját és hosszan tapsolt a fiatal énekesnőnek. Szimpatikusan fogadták *Grünwald* Mária Toscáját, *Demény* Arthur nagy-szerű Cavaradossiját is, *Bársony* Lajos pedig kitűnően adta a sekres-tyés nagy művészi játékot igénylő alakját. Az utolsó szám *Miksa* Ilona Gildája (Rigoletto) volt, gondosan csiszolt énektechnikája és minden aprólékosságra kiterjedő játéka meg-érdemelt elismerésben részesült. *Palló* Imre három kis szerepben igen hasz-nálható és sokoldalú énekesnek mu-tatkozott. A hallgatóság lelkesen tap-solt a fiatal gárdának, az est közvetlen hangulatában volt valami sejtelmes melegség, átszöve egy-egy ábrándos tervvel, amelyet a színpad kétes jövőjű világa lesz hivatva megvalósi-tani.

Fodor Ernő zeneiskolája e hó 4-én szépszámú közönség előtt tartotta magasnívóju zenekari hangversenyét a Vigadóban. Megnyitóul a Hebridák-nyitányt játszották, utána Beethoven egyik hegedűrománcát hallottuk *Frey* Pál sikerült előadásában. *Strém* Erzsébet igen ügyesen tolmácsolta Beethoven c-moll zongoraversenyének első tételét. *Darvas* Magda Popper egyik gyönyörű gordonkadarabjával aratott nagy sikert, *Strasser* József pedig a Mendelssohn hegedűverseny egyik tételét játszotta meleg tónussal és briliáns technikával. Befejezésül *Hudeczek* Margit Heuselt f-moll zongoraversenyével valósággal elragadta a közönséget. Igen nagy hatása volt Tarnay: Mesék c. női énekkarának, amelyet *Siklós* Albert vezényelt, míg a többi szám dirigense *Berkovits* Lajos tanár volt.

A VIII. ker. Zeneconservatórium nagyszerűen sikerült zenekari hang-

versenyt rendezett pünkösöd hétfőjén a Vigadó nagytermében. Bevezetésül Beethoven I. szinfóniáját, befejezésül a Bűvös vadász-nyitányt játszotta a a hetvenkét tagu zenekar, amelyet *Sereghy* Elemér igazgató vezetett nagy művészzel. *Füredy* Tibor, Plachy Mary növendéke, továbbá *Szokolay* Irén és *Benkő* Irén egy-egy zongora-koncerttel remekeltek, amelyet *Geszler* Ödön pompás vezénylete alatt szintén a zenekar kísért, *Csapó* Dezső és *Resch* Ferenc (Vajdafy növ.) Wieni-awski illetve Bériót hegedűversenyét játszották hatásosan. A közönség lelkesen ünnepelte a közreműködőket és tanáraikat egyaránt.

A Kassai városi zeneiskola m. hó 15-én jótékony célú hangverseny keretében számolt be növendékeinek idei haladásával. A 11 számból álló mű-soron Tóthné, Zakariásné, Szalayné, Schürger és Kövér tanárok növendékei szerepeltek. Az előadott művek közül Mozart és Mendelssohn zongorakon-certjeit, továbbá Schumann „Paradi-csom és peri“-jének egy kórusát *zene-karkiséréttel* adták elő, ami Kassa gyö-nyörűen fejlődő zenekulturáját dicséri. A növendékek névsorából kiemeljük *Fleischer* Alice, *Kastély* Ilona *Beber* Frigyes, *Mega* Arthur, *Énekes* Ilonka, *Hladky* Ilona, *Lipkovics* Anna, *Loványi* Kató, *Illés* Vilma, *Kálnicky* Márta, *Böhm* Alfréd, *Hartmann* Berta, *Tyr-naub* Márta és *Kriszt* Aranka neveit.

Somogyi Mór conservatoriumában hat vizsgálati hangversenyt tartottak, amelyekben a zongora, ének és hegedű osztálybeli növendékek vettek részt. A zongoratanszakon Perényi Géza, Inguss Elza, Winterné Gizella, növen-dékei tündekki jeles játékkal. Somogyi Mór növendékei közül egyesek már művészi magaslaton állanak. Az ének-tanszak is gazdagon volt képviselve

különösen kitűntek Somogyiné B. Carola operaénekesnő növendékei, nemkülönben a hegedűosztálybeliek is igazolták az intézet kitűnő vezetését különösen Gál Nándor és Tiefenbrunn Stefánia növendékei arattak nagy sikert. A közönség az intézet igazgatóját mindegyik hangverseny alkalmával lelkes ovációkban részesítette.

A Pestujhelyi zeneconservatorium e hó 10-én rendezte idei záróvizsgálati hangversenyt a Széchenyisínházban, amely zsufolásig megtelt érdeklődő közönséggel. *Broskó* Jánosné igazgató és *Resch* Ferenc tanár növendékei figyelemreméltó készültséggel játszottak el gondoskodó izléssel kiválogatott darabokat, amelyek mindegyikét sűrű tapssal honorálta a közönség. Különösen kitűntek: Báthory Teréz, Floth Elza, Kazár Teréz, Halasi Rózsi, Lázy Kató, Nádasdy Mária és Bözsi, Mandula György, Czauper Gizi, Harsányi Gizi és Lujza. Velkei Matild, Szamosi Árpád, Kiss Teréz, Jany Albert, Szappanos Rózsa, Dályai Margit és Aliz, Száraz Irén, Keleti Józsa, Albert Dezső és Dannhauser Adrienne.

B. Forster Stefánia jó hírnévnek örvendő zeneiskolája m. hó 21-én fényes növendékhangversenyt rendezett, amelyen dicséretes eredményt produkáltak: *Klökner* Stefánia, *Hermann* Erzsike, *Lábay* Viola, *Ottó* Ilonka, *Kovács* Ily, *Gollvitz* Mariska, *Lepárt* Olga, *Pilát* Ilonka, *Jajczay* Etelka és *Szilágyi* József.

Eskenasy Licco hegedűtanár pompásan sikerült hangversenyt rendezett m. hó 17-én növendékeivel, akik 12 számban számoltak be tanulmányaikról. A lelkiismeretes tanítás eredménye az idén is meglepő volt, ami Eskenasy tanár kiválóságát dicséri.

A Dr. Mezey Zsigmond hegedűművész vezetése alatt álló kitűnő

hírnévnek örvendő aradi zeneiskola f. hó 13. és 14-iki vizsga hangversenye minden ízében élvezetes, gyönyörködtető szórakozást nyújtott a zenekedvelő közönségnek. A konzervatórium e hangversenyei fényes bizonyítékát adták ismét a zeneiskola helyes irányának és komoly vezetésének, mert úgy az alacsonyabb, mint a magasabb osztálynak szabatos, fegyelmezett, játéka az aiaapos, szakszerű oktatás fényes eredményeit tárták a „Fehér kereszt“ hangversenytermében egybesereglett nagyszámu előkelő közönség elé. Mély átérzéssel finomságot és melegséget kifejezésre juttató érett játékokat produkáltak Iritz Mancsi, Békeffy Ilonka zongorán (tanárunk a kitűnő M. Fay Margit), Komlóssy Boriska gordonkán és Bakró István, Kalmár Dezső és Schwarcz Ernő hegedűn. Igen megnyerte a közönség tetszését még a haladók közül: Ligeti Jolán, Czegka János és a Bánffy növénkek kitűnő zongorajátéka, továbbá Komlóssy Olga, Jakab József és Salamon Izsó élvezetes hegedűjátéka. Az alacsonyabb osztálynak közül szépen játszottak Szemző testvérek, Gallér Erzsike, Bánffy Sándor, Gresme József, Anall Magda és Szegefű Sári. — A Dr. Mezey igazgató által betanított kamarazeneszámok és a lendületesen vezényelt zenekari szám (Fuchs: Szerenád I. és II. tétel) pompásan hatottak.

*

A Zene legközelebbi száma szeptemberben jelenik meg.

*

Zeneiskolai könyvekről díjtalanul közlünk tudósítást a **Zene** szeptemberi számában.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SEREGHY ELEMÉR.

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólégrendszerü

HARMONIUMOKAT

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, X. ker., Delej-utca 25. sz.
(Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve

Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
százalék engedmény.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Pedálos harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden
nagyságban, pontos orgonaméretekké,
tempóonok, szemináriumok részére és
gyakorító-orgonák.

Kérjen árjegyzéket zongorák- és pianinókról.

STÉHLIK LAJOS

hegedükészítési műterme

BUDAPEST

VIII., JÓZSEF-KÖRUT 71. SZ.

Régi mesterhegedük szakszerű

javitása. — Saját készítményű

hangversenyhegedűk. — Finom

vonók, álltartók, tokok, valamint

a legkitünőbb quinttisza húrok

:: stb. állandóan kaphatók. ::

Saját készítményű uj

hegedűimmel

bármely legkiválóbb régi
olasz Stradivárius hegedű-
vel felveszem a versenyt
minden tekintetben. Saját
készítményű ujhagedűimen
ismert hegedűművészek
hangversenyeznek. —

Művésziesen javítunk. Régi hegedűt
veszünk és cserélünk, kedvező részlet-
fizetésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

KOMÁROMI és TÓTH

műhegedűkészítési műtermük

Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 11.

Hegedűt, zongorát
harmoniumot

ne vegyen mielőtt

Reményi Mihály

a m. kir. zeneakadémia
házi hangszerkészítője
elsőrangú hangszer-
és zongora-telepét
meg nem látogatta.

Budapest, Király-utca 58.

Quinttisza hangverseny-
húrok. — Hegedűjavítások
a legművésziesebb kivi-
telben. — Árjegyzék min-
den hangszerről külön-
külön kérendő.

REMÉNYI

I arany, I ezüst és
a milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

A pécsi országos ki-
állításán állami arany
éremmel kitüntetve.

Alapított 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmónium-gyár, Pécs.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.

Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű
légnyomatu és elektromos berendezésű

orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett művészi kivitelben.

Árjegyzéket ki-
vánatra ingyen
≡ küldünk. ≡

Raktáron kitűnő hangú
HARMONIUMOK
minden nagyságban.

Elektromos
fújtató ké-
≡ szülékek. ≡